

Het dialect der Noord-West-Veluwe

<https://hdl.handle.net/1874/254540>

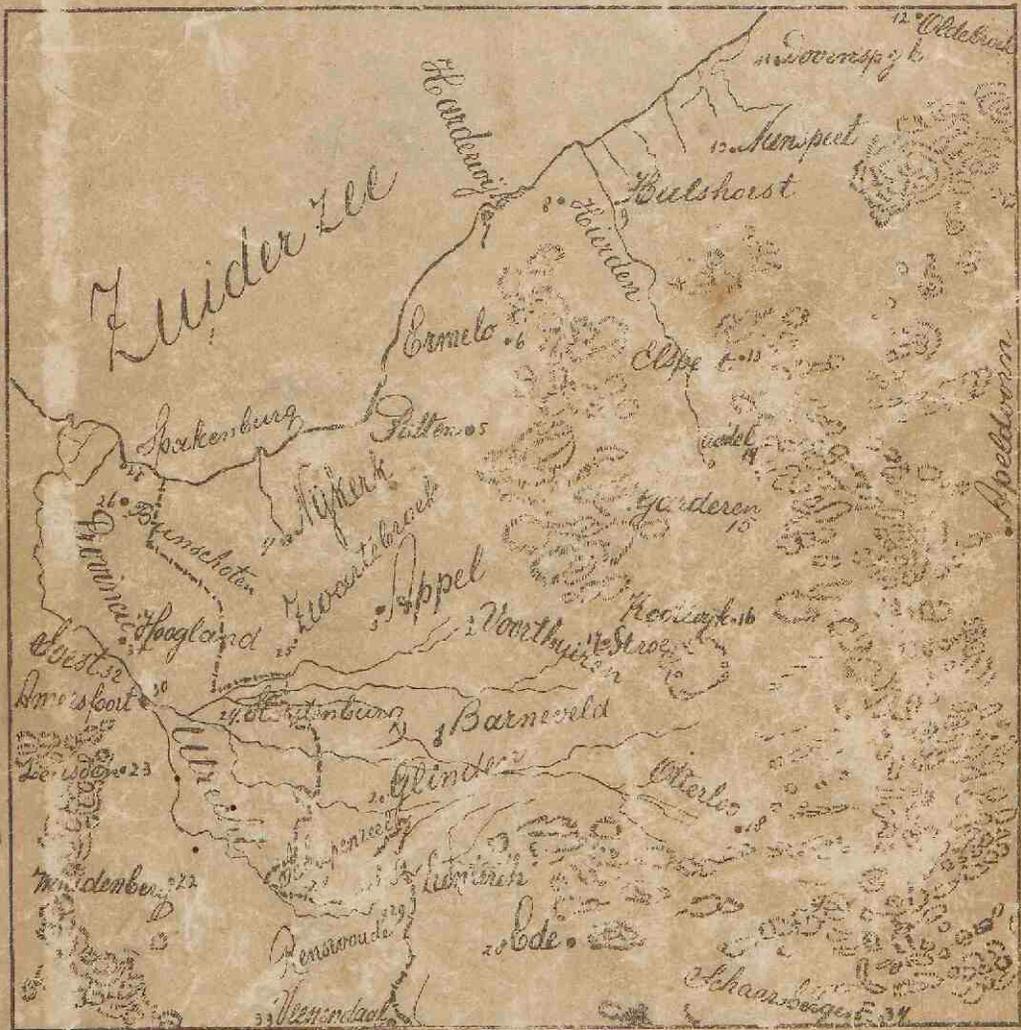
A 40192

176. 12 Febr. 1904

1904

Het Dialect der

Noord-West-Veluwe.

W. VAN SCHOTHORST.

A. qu.
192

BIBLIOTHEEK UNIVERSITEIT UTRECHT

2959 832 7

HET DIALECT DER NOORD-WEST-VELUWE.

~~~~~
Typ. KEMINK & ZOON, over den Dom, Utrecht.

A^w 192. 1904

Het Dialect der Noord-West-Veluwe.

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

DOCTOR IN DE NEDERLANDSCHE LETTEREN

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE UTRECHT,

NA MACHTINGING VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS

Dr. C. H. H. SPRONCK,

Hoogleraar in de Faculteit der Geneeskunde,

VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAAT DER UNIVERSITEIT,

TEGEN DE BEDENKINGEN VAN

DE FACULTEIT DER LETTEREN EN WIJSBEGEERTE

TE VERDEDIGEN

op Vrijdag 12 Februari 1904, des namiddags te 4 uur,

DOOR

WIJNAND VAN SCHOTHORST,

geboren te Lunteren.

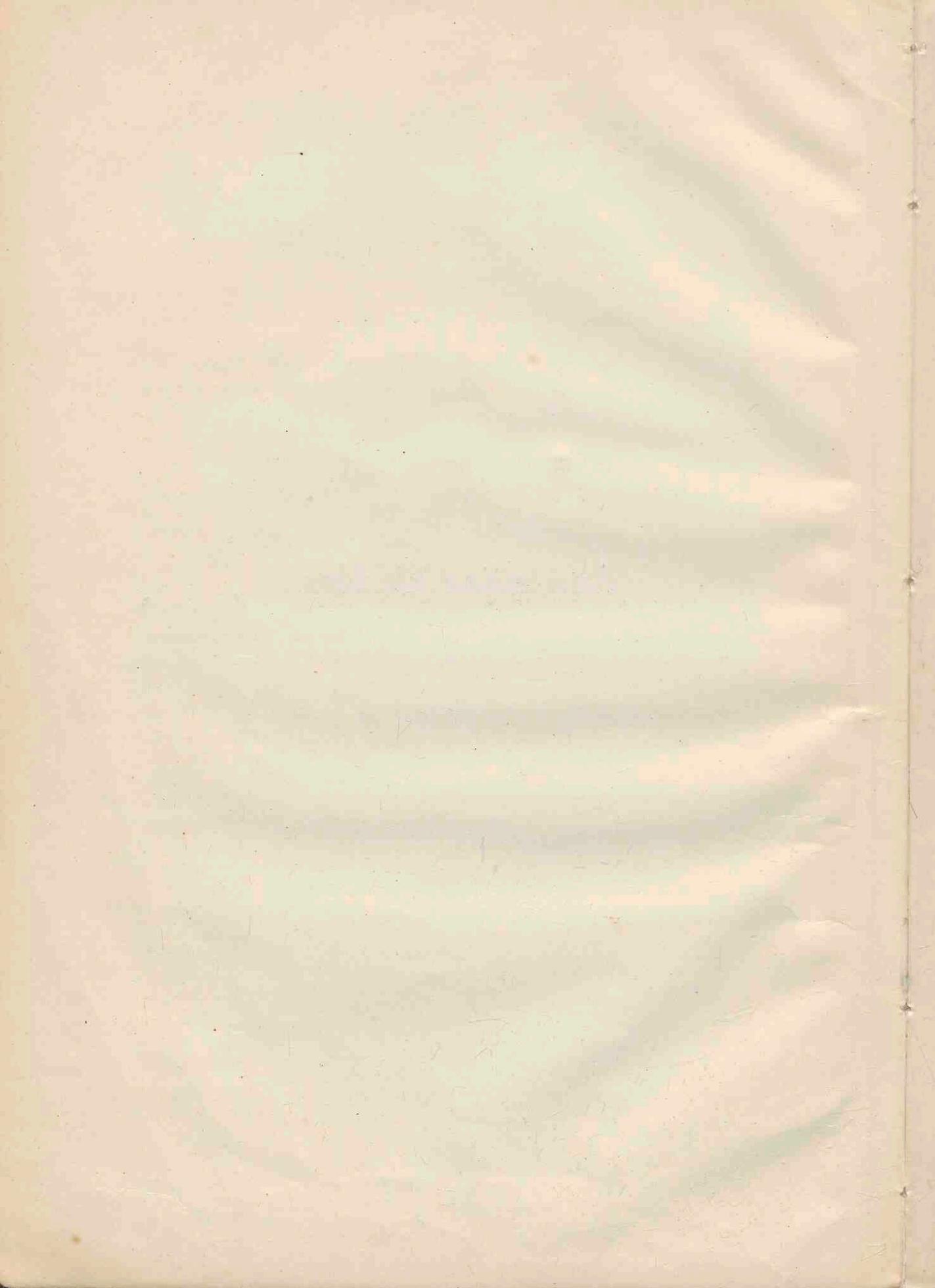
UTRECHT,
KEMINK & ZOON (over den Dom).

1904.

Aan mijne Ouders.

Aan het einde mijner academische studie gekomen voel ik mij gedrongen, bij deze eerste proeve van wetenschappelijk werk, mijn diepe erkentelijkheid uit te spreken aan allen, die tot mijn vorming hebben bijgedragen.

Hooggeleerde GALLÉE, Hooggeachte Promotor, ontvang voor allen mijn oprechten dank, en voor hetgeen Gij op Uw colleges voor mij geweest zijt, en voor de belangstelling en de hulp mij bij het samenstellen van dit proefschrift zoo ruimschoots betoond! Steeds waart Gij bereid mij met raad en daad terzijde te staan; nooit klopte ik te vergeefs bij U aan. Voor Uw hooggewaardeerde vriendschap blijf ik mij bij voortduring aanbevolen houden.

Ook U Hooggeleerde KALFF, Hooggeleerde KRÄMER, beiden helaas naar elders geroepen, betuig ik mijn welgemeenden dank voor Uw onderwijs, en de belangstelling mij steeds betoond.

Den Hooggeleerden ZWAARDEMAKER zij dank gebracht voor Zijn groote welwillendheid, en de mij verleende hulp op het physiologisch laboratorium bij het registreeren der klanken.

Aan de nagedachtenis van den te vroeg gestorven, onvergetelijken, Hooggeleerden VAN DER VLIET, zij een woord van dankbare herinnering gewijd.

Verder breng ik een woord van hartelijken dank aan allen, die — dikwijls onbewust — bouwstoffen leverden voor dit werk, of mij op de een of andere wijze behulpzaam waren bij de samenstelling van dit proefschrift.

I N H O U D.

	Bladz.
INLEIDING	I—VII.
I. KLANKLEER	1—73.
1. Algem. opmerkingen § 1—§ 4.	1—2.
2. Beschrijving der Klanken en Teekens naar hunne acustische waarde § 4—§ 49	2—8.
<i>a.</i> Vokalen § 4—§ 26	2—5.
<i>b.</i> Tweeklanken § 26—§ 28.	5—6.
<i>c.</i> Overgangsklanken § 28—§ 39	6.
<i>d.</i> Konsonanten § 29—§ 49.	6—8.
3. Geschiedkundig overzicht der klanken § 49—§ 284	8—73.
A. De West-Germ. klanken in het N.-W.-Veluwsch § 49—§ 236	8—55.
I. Vokalen § 49—§ 176.	8—46.
1. De Vokalen der Stamlettergrepen § 49—§ 158	8—42.
<i>a.</i> Korte Vokalen § 49—§ 105	8—28.
<i>b.</i> Lange Vokalen § 105—§ 136	28—37.
<i>c.</i> Tweeklanken § 136—§ 158	37—42.
2. De Vokalen in Lettergrepen met den Bijtoon en in toonlooze Lettergrepen § 158—§ 176	42—46.
<i>a.</i> Algemeene Regel § 158—§ 161	42.
<i>b.</i> Uitzonderingen § 161—176	43—46.
<i>α.</i> In Voorvoegsels (praefixen) § 161—§ 167	43.
<i>β.</i> In Achtervoegsels (suffixen) met den bij- toon § 167	43.
<i>γ.</i> In Stamsuffixen § 168—§ 170.	43—45.
1. Syncope § 168	43—44.
2. Apocope § 169	44—45.
<i>δ.</i> Vokaalinschuiving § 179—§ 176	45—46.
1. West-Germ. Vokaalinschuiving § 171	46.
2. Svarabhakti § 172—§ 176	46.

	Bladz.
II. Konsonanten § 176—§ 236.	46—55.
1. Algemeene opmerking § 176—§ 178	46—47.
2. Half-vokalen § 178—184	47—48.
3. Liquidae § 184—§ 190	48.
4. Nasalen § 190—§ 201	49—50.
5. Labialen § 201—§ 209	50—51.
6. Alveolaren en Voorpalatalen § 209—§ 231.	51—54.
7. Velaren, Achter-palatalen, Glottis-articulatie § 231—§ 236.	54—55.
B. De klanken van uit het Dialect beschouwd ten opzichte van het West-Germaansch § 236—§ 240	55—59.
Algemeene opmerking § 236	55.
Vokalen § 237—§ 264	55—66.
a. Korte Vokalen § 237	55—57.
b. Lange Vokalen § 238	57—58.
c. Tweeklanken § 239	58—59.
C. De wijzigingen, die de klanken in het Dialect onder- gaan hebben § 240—§ 284	59—73.
I. Vokalen § 240—§ 264	59—66.
1. Kwalitatieve Veranderingen § 240—§ 253.	59—63.
a. Umlaut § 240—§ 243	59—60.
a. Voor volgende <i>i(j)</i> § 240—§ 242.	59—60.
β. Voor volgende <i>r</i> -verbinding § 242	60.
b. Toonsverhooging van <i>e</i> tot <i>i</i> § 243.	60—61.
c. Overgang van <i>e</i> in <i>a</i> § 244	61.
d. Overgang van <i>ā</i> in <i>ō</i> § 245	61.
e. Overgang van <i>u</i> en <i>o</i> in <i>ō</i> § 246	62.
f. Overgang in <i>ou^w</i> § 247.	62.
g. Overgang van <i>i</i> in <i>o</i> § 248.	62.
h. Overgang van <i>i</i> in <i>ī</i> (gorekte <i>i</i>) § 249	62—63.
i. Overgang van <i>ii</i> in <i>ue</i> § 250	63.
j. Overgang van <i>ī</i> in <i>ue</i> § 251	63.
k. Overgang van <i>i</i> in <i>ō</i> § 252	63.
2. Kwantitatieve Veranderingen § 253—§ 264	63—66.
a. Rekking. (Dehnung) § 253.	63.

	Bladz.
<i>α</i> . In open lettergreep § 254	53—64.
<i>β</i> . Vóór <i>r</i> + dentaal § 255.	64.
<i>γ</i> . Vóór <i>n</i> + dentaal § 256.	64—65.
<i>b</i> . Verkorting § 257—264	65—66.
<i>α</i> . Vóór volgende <i>k</i> § 257	65.
<i>β</i> . Vóór volgende <i>ŋ</i> § 258	65.
<i>γ</i> . Vóór volgende <i>f</i> § 259	65.
<i>δ</i> . Vóór volgende <i>m</i> § 260	65.
<i>ε</i> . Vóór volgende <i>l</i> § 261.	65.
<i>η</i> . Vóór volgende <i>tt</i> § 262	65—66.
<i>θ</i> . Vóór volgende <i>x</i> , <i>x^s</i> , <i>x^t</i> § 263	66.
II. Konsonanten § 264—284	66—73.
1. Algemeene opmerking § 264.	66.
2. Verscherping van zachte Konsonanten § 265	66.
3. Vereenvoudiging van geminata § 266	66.
4. Assimilatie § 267—§ 269.	66—67.
<i>a</i> . Gedeeltelijke assimilatie § 267	66—67.
<i>b</i> . Volkomen assimilatie § 268	67.
5. Apocope § 269	67—68.
6. Syncope § 270	68.
7. Prothesis § 271	68.
8. Epenthesis § 272.	68—69.
9. Paragoge § 273	69.
10. Spontane klankovergang § 274	69.
11. Metathesis § 275.	69.
12. Sandhi § 276—284	70—73.
<i>a</i> . Beginkonsonanten § 277—§ 279.	70—71.
<i>b</i> . Eindkonsonanten § 279—§ 284	71—73.
II. WOORDVORMING § 284—§ 344	73—95.
1. Het Zelfstandig Naamwoord § 284—§ 292	73—76.
<i>a</i> . Geslacht § 284—§ 286	73—74.
<i>b</i> . Verbuiging § 286—§ 292	74—76.
1. Enkelvoud § 286—§ 290.	74—75.
2. Meervoud § 290—§ 292	75—76.

	Bladz.
2. Het Bijvoeglijk Naamwoord § 292—§ 300	76—78.
<i>a.</i> Verbuiging § 292—§ 295	76—78.
<i>b.</i> Trappen van Vergelijking § 295—§ 300	78.
3. Het Voornaamwoord § 300—§ 315	78—83.
<i>a.</i> Het Persoonlijk Voornaamwoord § 300—§ 305	78—80.
<i>b.</i> Het Bezittelijk Voornaamwoord § 305—§ 307	80—81.
<i>c.</i> Het Aanwijzend Voornaamwoord § 307— § 311	81—82.
<i>d.</i> Het Vragend Voornaamwoord § 311—§ 313	82.
<i>e.</i> Het Betrekkelijk Voornaamwoord § 313	82—83.
<i>f.</i> Het Onbepaald Voornaamwoord § 314	83.
4. Het Lidwoord § 315—§ 318	83—84.
<i>a.</i> Lidwoord van bepaaldheid § 315	83—84.
<i>b.</i> Lidwoord van onbepaaldheid § 316—§ 318	84.
5. Het Telwoord § 318—§ 320	84.
<i>a.</i> Hoofdtelwoorden § 318	84.
<i>b.</i> Rangtelwoorden § 319	84.
6. Het Werkwoord § 320—§ 344	85—95.
<i>a.</i> Uitgangen § 320—§ 326	85—86.
1. Praesens § 321—§ 324	85—86.
2. Praeteritum § 324—§ 326	86.
<i>b.</i> Stamvorming § 326 § 344	86—95.
1. Praesens § 326	86.
2. Praeteritum § 327—§ 344	86—95.
I. Sterk Praeteritum § 327—§ 342	86—93.
<i>α.</i> Ablautendo Verba § 328—§ 336	87—91.
<i>β.</i> Reduplicerende Verba § 336—§ 340	91—92.
<i>γ.</i> Praeterito-Praesentia § 340	92—93.
<i>δ.</i> Onregelmatige Verba § 341	93.
II. Zwak Praeteritum § 342—§ 344	93—95.
III. WOORDENLIJST (tevens Register)	95—235.
Aanhangsel	235—245.
<i>a.</i> Verdubbeling van medeklinkers	235—237.
<i>b.</i> Vragenlijstje	237—240.
<i>c.</i> Toevoegsels en verbeteringen	240—244.

INLEIDING.

Het dialect, welks klankleer en woordenschat in dit boek worden behandeld, is het Oostelijkste van de zoogenaamde Friesch-Frankische dialecten.

Het Barneveldsche dialect, dat ik van mijn prille jeugd af gesproken heb, en waarvan ik reeds sedert jaren bouwstoffen heb verzameld, koos ik tot uitgangspunt, hoewel Barneveld feitelijk op de zuidgrens ligt van het Noord-West-Veluwsch taalgebied, zooals mij later uit het onderzoek naar de grenzen van het „Barneveldsch” bleek. Juist dat onderzoek bracht mij er toe, niet meer van „Barneveldsch,” maar van N.-W.-Veluwsch te spreken. ¹⁾

De natuurlijke grenzen van ons taalgebied worden in het Noorden door de Zuiderzee en in het Westen door de veenachtige streek ten Westen van Nijkerk gevormd. Het overstromingsgebied der Grootte Barneveldsche beek en de heuvelrug ten Zuiden van Otterloo vormen een natuurlijke Zuidgrens.

Een natuurlijke Oostgrens wordt gevormd door de stuifzanden en heuvelrijen ten Oosten van Otterloo, Kootwijk, Uddel en Elspeet, en verder door den Woldberg.

Een vrij breede strook langs de Zuiderzee ten Oosten van Harderwijk is het terrein, waar reeds vroeg de „Friesch-Saksisch” sprekende bevolking der Noord-Oost-Veluwe en de bewoners van ons taalgebied elkander konden ontmoeten.

---

¹⁾ In zijn: „Geschichte der Niederl. Sprache” noemt J. te Winkel dit dialect: „Süderseeisch,” m. i. ten onrechte, daar deze naam aanleiding geeft tot verwarring.

Uit de alphabetische lijst van Geldersche plaatsnamen (Nom. Geogr. Neerl., III deel, pg. 1—311) blijkt, dat tot de oudste binnen deze grenzen gelegen plaatsen gerekend kunnen worden: Uddel (793)¹⁾, Putten (853), Garderen (855), Ermeloo (855) en Otterloo (855), die we dus waarschijnlijk als de moederdorpen kunnen beschouwen van de overige in ons taalgebied gelegen plaatsen.

Langzamerhand komen meer namen voor; zoo is er achtereenvolgens sprake van: Voorthuizen (1031), Appel (1146), Harderwijk (1216), Hierden (1331), Harscamp (1333), Nijkerk (1334), Elspeet (1341), Nunspeet (1345), Barneveld (1379), Kootwijk (1396), enz.

Al deze plaatsen nu, met uitzondering van Harderwijk, Elspeet en Nunspeet, waren aanvankelijk van de om ons gebied wonenden vrij wel geïsoleerd, totdat betere verkeerswegen dat isolement min of meer ophieven. Door het verkeer met de omwonenden, die een andere volkstaal hadden, verloor het dialect der grensplaatsen, waar de vreemde invloed het sterkst was, enkele van zijn eigenaardigheden, en nam weer andere over. Daaraan is het toe te schrijven, dat de tegenwoordige grenzen (indien men althans van „grenzen” kan spreken) van ons taalgebied enger zijn dan de natuurlijke grenzen.

Het onderzoek naar die tegenwoordige grenzen had op de volgende wijze plaats.

Na langdurige persoonlijke waarneming zond ik aan de Hoofden van Scholen der op 't kaartje aangegeven en eenige daarbuiten gelegen plaatsen een vragenlijstje, dat men in het Aanhangsel kan vinden. Voor de vaak zeer nauwkeurige en spoedige beantwoording zij hun hier een woord van hartelijken dank gebracht!

Ik maakte daarna een lijst van een 25-tal eigenaardigheden van 't Barneveldsche dialect en vulde die lijst op dezelfde wijze in als het kenmerkenlijstje naast het kaartje. 't Werd mij nu mogelijk, van elk der eigenaardigheden de grenzen vast te stellen. Een 7-tal

---

¹⁾ Het getal tusschen haakjes is het jaartal, waarin de plaats voor 't eerst genoemd wordt in oorkonden.

plaatsen, nl. Barneveld, Voorthuizen, Appel, Nijkerk, Putten, Ermoloo en Garderen, bleken nu nagenoeg geheel dezelfde volkstaal te bezitten.

Het dialect der daaromhcengelegen plaatsen wijkt meer of minder daar van af. Zoo is in de volkstaal van Harderwijk, dat eigenlijk als stad met een zeer vlottende bevolking buiten beschouwing kon worden gelaten, maar meer nog in die van Uddel (door den Solschen berg van Garderen gescheiden), Elspeet, Hulshorst, Nunspeet en oostelijker gelegen plaatsen een „Friesch-Saksische” invloed te bespeuren.

In Stroc, Kootwijk en Otterloo, die oorspronkelijk tot ons taalgebied behoorden, heeft men tegenwoordig dezelfde uitspraak der W.-Germ. $\bar{a}$ als in Ede en Lunteren. Wat Otterloo betreft, zal de verklaring wel te zoeken zijn in het feit, dat vooral in de laatste eeuwen Otterloo veel meer in aanraking kwam met Ede en Lunteren, dan met Barneveld.

De dialecten van Lunteren, Ede, Renswoude, Scherpenzeel, en die der Westelijk of Noord-Westelijk daarvan gelegen plaatsen hebben blijkbaar vroeger tot een vrij sterk van het onze verschillend dialect behoord (men denke b.v. aan de uitspraak der W.-Germ. $\bar{a}$ en $\bar{i}$), maar vertoonen naast sterke afwijkingen ook verscheidene punten van overeenkomst.

Voor verdere bijzonderheden verwijs ik naar de lijst naast het kaartje, en ga nu over tot een beschrijving van de grondgesteldheid, de middelen van bestaan en de bewoners van ons taalgebied.

De bodem der N.-W.-Veluwe is met uitzondering van de lage, waterrijke, en hier en daar veenachtige Westelijke helft, hoog, dor en onvruchtbaar. Slechts dennen, sparren en eikenhout vindt men op den schralen grond, wanneer deze niet met heide is begroeid of uit stuifzanden bestaat. Een onafzienbare heivlakte met golvenden bodem, aan den gezichtseinder begrensd door donkere bosschen en rijen witte zandheuvcls, als stoffage een onkel boorderijtje met wat armoedige boompjes, en op een verheffing van den bodem een kudde schapen door haar eenzamen herder met zijn trouwen hond gehoed, ziedaar een typisch Veluwsch landschap!

't Is geen wonder, dat zulk een schrale bodem aan slechts weinigen een sober stuk brood kon verschaffen. Vrij groote uitgestrektheden lands zijn dan ook totaal onbewoond, vooral natuurlijk in het hooge gedeelte. En waar menschen wonen, daar staan de huizen in den regel vrij ver van elkaar verwijderd. Slechts in het lage gedeelte is de bevolking wat dichter, maar ook daar liggen de boerderijen zooveel mogelijk midden in het land, en wonen de bureu dus nog tamelijk ver van elkaar.

Het hoofdmiddel van bestaan is landbouw, die echter op zulke slechte gronden slechts geringe winsten kan opleveren.

De boerderijen zijn, vergeleken bij Groningsche en Zeeuwsche, zeer klein, en volgens een vast type, het Frankische, gebouwd.

Voor- en achterhuis zijn door één doorlopend ricten of strooien dak gedekt, doch door een muur, waarin de *mildō-gr* (middendeur), gescheiden.

De hoofdingang is een zijdeur, waarmee men in de *gōt*¹⁾ (goot) komt, een klein vertrekje, waar de karn en de pomp zich bevinden. Van de *gōt* kan men door een deur *optanhērt*²⁾ (in het pronkvertrek) komen, tevens slaapvertrek voor den „boer” en de „vrouw.” Door de *mildō-gr* komt men van uit de *gōt* op de *dē-rl*³⁾ (deel), die een leemen vloer heeft, waarop 't koren wordt gedorscht. Aan eene zijde van de deel heeft men den koestal met de *rō-pals*⁴⁾ (repels), houten stijlen, waaraan de koeien worden vastgebonden. Aan de overzijde zijn meestal de paardenstal en de hokken voor pinken en kalveren. Boven die stallen is een lage zoldering, de *hilt*⁵⁾ geheeten, tot berging van stroo, gereedschappen enz., terwijl meestal een gedeelte afgeschoten is als nachthok voor de kippen.

1) Vergl. nhd. *gosse*, ndd. *gote*.

2) Vergl. nld. *haard*, ohd. *hērd*, *hērda*.

3) Vergl. ohd. *dil*, *dilo*, nhd. *diele*.

4) Vergl. ohd. *riffila*, mhd. *riffel*.

5) Vergl. mnd. *hilde*, *hille*, *helde*.

De hanebalken (de ruimte tusschen de balken boven de deel en het dak) kortweg *dabalak*¹⁾ genoemd, dienen tot berging van hooi en ongedorscht koren, dat na het dorschen als stroo op de „*hilt*” komt.

Dicht bij het [huis, staat een klein gebouwtje, het *bakhues* (bakhuis), waarin de bakoven zich bevindt, en dat 's zomers meestal tot woonvertrek dient.

Achter 't huis op den *brink*²⁾ (brink), het afgeschoten erf, staan de schuren, loodsen en bergen, die meestal vierroedig zijn. Vóór 't huis heeft men in den regel een *hof*³⁾ of tuin.

Daar de boerderijen meestal midden in 't bouw- en weiland liggen, heeft de brink verscheidene toe- of uitgangen, door hekken in de *vrēj*⁴⁾ (omheining) gevormd.

Behalve bouw- en weilanden behoort bij de meeste boerderijen ook nog een stuk onontgonnen heiveld, vaak *plagavelt* (plaggenveld) genoemd.

Voor al in den laatsten tijd, nu de meeste maalschappen, of buurtgronden verdeeld zijn is het van veel belang zoo'n heiveld, waarop tevens de schapen worden gehoed, te bezitten. De *šūpšotan* (schaapskooien) staan òf op den brink òf in een hoek van een heiveld.

De akkers zijn meestal door slooten met houtwallen (in den regel van eikenhakhout) van elkaar gescheiden.

Wat de bewoners der boerderijen betreft, zij zijn over 't algemeen ijverig, gastvrij en godsdienstig. Reeds op jeugdigen leeftijd moet de jonge Veluwnaar zijn vader den kost helpen verdienen, en 't gevolg daarvan is, dat hij (althans tot voor weinige jaren) de school niet geregeld bezoekt en haar reeds op negen- à tienjarigen leeftijd verlaat, zoodat de Veluwsche boeren over 't algemeen onontwikkeld, hoewel vaak schrander en gevat, wantrouwend

1) Vergl. ohd. *balko*, *balcho*.

2) Vergl. mnd. *brink*.

3) Vergl. ohd. os. *hof*.

4) Vergl. met *vrēj*, mhd. *vride*, ohd. *friten*, *frithof*.

en zeer conservatief zijn. De echte, ouderwetsche Veluwnaar is ook bijgeloovig; hij is bang voor spoken, meent vast en zeker, dat sommige menschen kunnen tooveren, gelooft aan de nachtmerrie, enz. enz., maar is toch *zuiverindalēzr* (zuiver in de leer). Hij is Calvinist, echter met dien verstande, dat leer en geloof in zijn schatting staan boven 't leven, en dat het zwaartepunt der leer gelegd wordt in de volkomen doemwaardigheid van den menschen opzichte van God. Door die strenge leer is hij gewoonlijk ernstig en stijf, maar als de natuur eens sterker is dan de leer, dan is hij uiterst ruw en plat, en weet geen maat te houden in zijn „vermaak.” Zijn dronkemansvechtpartijen, met broodmessen als wapenen, eindigden dan ook vroeger wel eens met moord of doodslag. Gelukkig valt er in de laatste jaren een groote vooruitgang in ontwikkeling en beschaving te bespeuren.

Zijn soberheid en zijn strenge leer openbaren zich ook in zijn kleeding, die eenvoudig en zonder sieraden is. Deze is in hoofdzaak dezelfde als die der boeren in de Oostelijke helft der provincie Utrecht; slechts die der boerinnen in Putten en Ermeloo is min of meer afwijkend door haar voor en achter uitgesneden jak met gekleurden puntdoek er onder, en haar gladde muts.

Wat ik hier gezegd heb geldt vooral van hen, die 't dialect het zuiverst spreken, de boeren, boerenarbeiders en daglooners.

Voor al in Nijkork en Barneveld hebben in de laatste jaren zooveel vromde invloeden gewerkt, dat alleen de zoogenoemde „ouderwetsche” menschen nog geroegeld de volkstaal spreken. De jongeren beginnen al min of meer „deftig,” d. w. z. beschaafd te *prōztan* (praten).

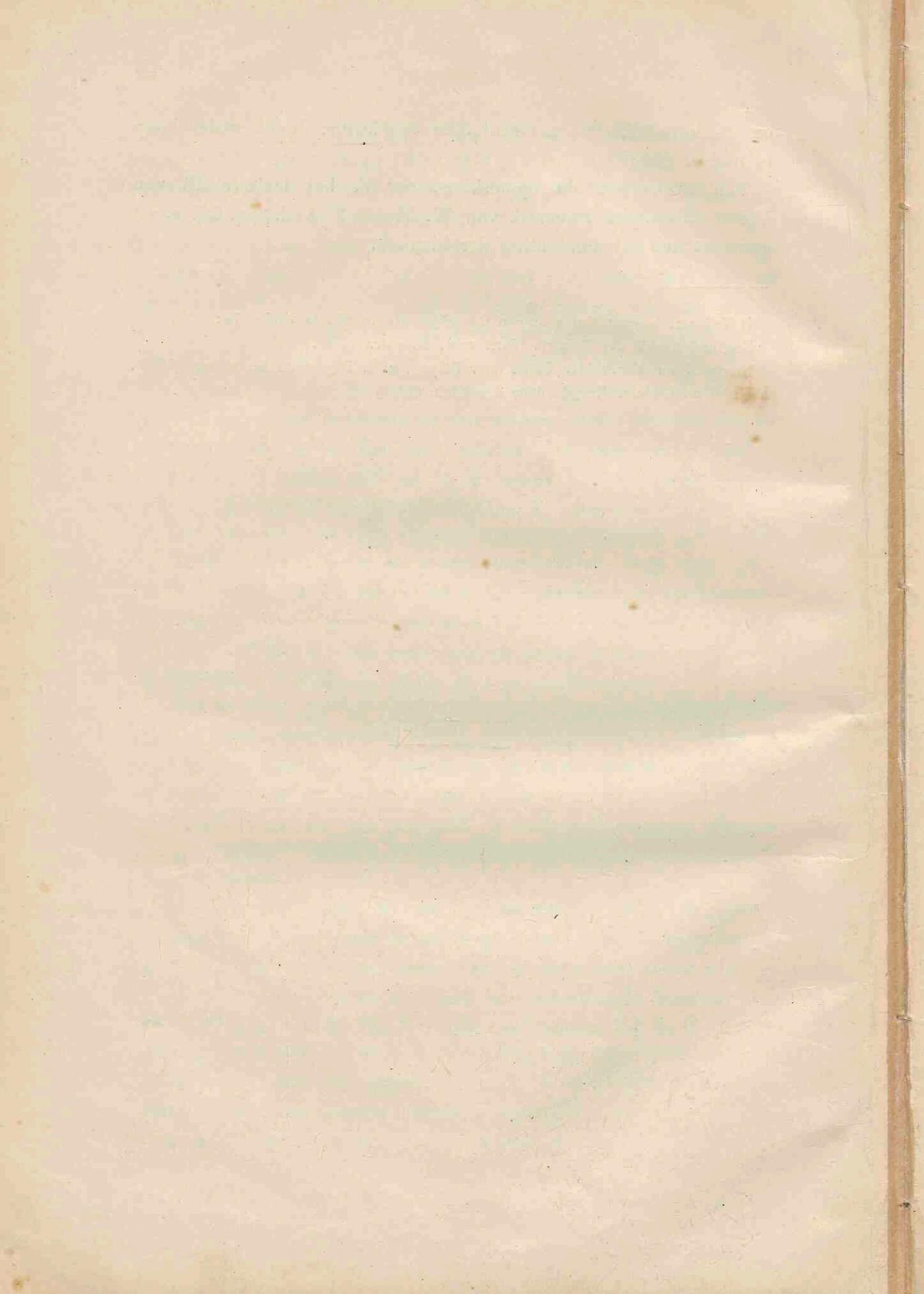
In dit boek wordt nu het hedendaagsche dialect behandeld. Gaarne zou ik, voor zoover dat mogelijk was, een overzicht hebben gegeven van de veranderingen, die in de laatste eeuwen in ons dialect hebben plaats gehad; doch een gedeeltelijke kennismaking en voorloopige studie van het materiaal, gaven mij reeds de overtuiging, dat het beter was dat onderwerp later afzonderlijk te behandelen. Met dat materiaal bedoel ik de talrijke eigennamen (familie- en plaatsnamen) reeds gedeeltelijk door Sloet in zijn Oorkondenboek opgenomen, de „malenboecken” of buurtboeken

en de kerkelijke en gemeentelijke archieven, die ik nader hoop te onderzoeken ¹⁾).

Ten slotte nog de opmerking, dat ik het letterschrift van Vietor (Elem. der Phonetik von W. Vietor, 3° Aufl., pg. 321 e. v.) gebruikt heb tot aanduiding der klanken.

---

1) Vrij wat bouwstoffen voor een dergelijke studie zijn te vinden in:
Een oud hoekje der Veluwe. (Barneveld, Boonstra 1878).
Meerveld en Meervelder Bosch door Pleyte, v. d. Bogert en Bouwheer. (1886).
Uddel en Uddeler Heegde door dezelfde. (1889).

I. KLANKLEER.

---

1. Algemeene Opmerkingen.

§ 1. De Articulatie-basis. Behoudens individueele afwijkingen, is er omtrent de spraakorganen zelf niets bizonders te vermelden, d. w. z. zij zijn normaal. Ditzelfde geldt ten opzichte van de beweging der genoemde organen. Bijna algemeen echter, althans onder de boeren, is de eigenschap, dat men de kaakopeningen wijd maakt, en dat de tong slap is, zich langzaam beweegt en neiging heeft zich te verbreedden en terug te trekken.

Aan deze gesteldheid van de tong is waarschijnlijk toe te schrijven de overgang van *d* tot *j* tusschen vokalen, de overgang van *sk* in anlaut tot *š*, het veelvuldig voorkomen van overgangsklanken (glides), en de sterke assimilatie en uitval van konsonanten.

§ 2. Accent. *a.* Het *dynamisch* of *expiratoir* accent is als in het Nederlandsch. Het verschil tusschen dynamisch geaccentueerde en niet-geaccentueerde lettergrepen en woorden is zeer groot. Een gevolg daarvan zijn de veelvuldig voorkomende afkortingen en vervormingen van lettergrepen en woorden, dubbelvormen, samentrekkingen en pro- en enclitica.

b. Het *tijdsaccent* of de *kwantiteit* is door mij niet onderzocht, daar het te veel tijd zou vorderen. Waar dan ook in 't vervolg op een vokaal het lengteteeken — staat, heeft dit geen betrekking op de lengte der vokalen, maar duidt het slechts aan, dat de kaakopening wijder is, dan bij de overeenkomstige vokaal zonder lengteteeken. Een uitzondering maken hierop *ē* (zie § 9), *ī* (zie § 13) en *ō* (zie § 6).

c. Het *muzikaal-accent* is in ons dialect niet sterk. De wijze van spreken is vrij eentonig. Afgezien van de verschillen in toonsoogte in vraagzinnen of uitroepen, is de algemeene grondtoon iets hooger dan die van een beschaafd Nederlander.

§ 3. Woorden, die met een vokaal of *h* beginnen. Woorden, die met een vokaal beginnen, worden zonder den zogenoamden „Kehlkopfverschlusslaut” ingezet. Daarentegen wordt de laatste konsonant van het voorafgaande woord als eerste letter uitgesproken van het volgende, als dit met een vokaal of *h* begint. Zoo zegt men: *wa-zet* was het, *he-dat* heb het, *da-nārəm* den arm.

Eindigt het voorafgaande woord op *ə*, dan wordt een *n* tusschengevoegd, b.v. *inda-nārəmūj* in de armoede, maar *inda-bōm* in den boom, of er heeft contractie plaats, b.v. *datmōstəzəzdūzn* dat moesten ze eens doen.

Gaat het voorafgaande woord uit op *ō* of *ū*, dan wordt er een *w* tusschengevoegd; gaat het uit op *ī* of *ē*, dan komt er een *j* tusschen, b.v. *tū-wəs* toe eens, *zō-wəs* zoo eens, *nūdī-jəs* nu die eens, *mē-jandūzn* mee aandoen.

2. Beschrijving der Klanken en Teekens naar hunne acustische Waarde.

a. Vokalen.

§ 4. *a* is het teeken voor den korten *a*-klank, zooals die gehoord wordt in het Ned. *bak*. Hij klinkt echter meer palataal, vooral uit den mond der landbouwende bevolking, en wordt met sterke kaakopening gesproken. Voorbeelden: *dax* dag, *kat* kat.

§ 5. *ā* is het teeken voor den langen *a*-klank, zooals die gehoord wordt in het Ned. *raak*. Vóór volgende *g* hoort men een zeer korte palatale glide, die zoo kort is, dat ik haar niet in het schrift heb uitgedrukt. Voorbeelden: *zākan* zaken, *drāgan* dragen.

§ 6. $\bar{o}$ is het teeken voor den uit $\bar{a}$ ontstanen klank, die tusschen o uit het Fransche *fort* en oo van het Ned. *boom* staat. De lippen zijn iets minder gerond, de kaak iets wijder geopnd en de tongverheffing iets hooger, dan bij de oo uit *boom*. Bijna geregeld, maar altijd voor l , r , n en t (d) wordt na dezen klinker een g gehoord. Voorbeelden: $j\bar{o}g_r$ jaar, $r\bar{o}g_t$ raad.

§ 7. e is het teeken voor den korten e -klank, overeenkomende met de e in het Ned. *bek*. De kaakopening is iets wijder, dan bij de Ned. e . Voorbeelden: *gek gek*, *redan reddén*.

§ 8. $\bar{e}$ is het teeken voor den klank, die overeenkomt met $\bar{e}$ in het Fransche *père*, maar zijn articulatie wat meer naar voren heeft. Voorbeelden: *pērt* paard, *kērs* kaars.

§ 9. $\bar{e}$ stelt een meer gesloten e -klank voor, zooals die gehoord wordt in het Ned. *ezel*. Deze $\bar{e}$ wordt echter iets meer naar voren gearticuleerd en met minder teruggetrokken lippen gesproken dan de e van *ezel*. Vóór k , x , g , j , v , m , s en z hoort men na deze vokaal een zeer korte palatale glide, die meer i -achtig klinkt en langer is dan de glide na $\bar{a}$ vóór g (§ 5). Zij is echter zoo kort, dat wij haar in het schrift niet zullen weergeven. Wel echter de g , die gehoord wordt vóór l , n , r , en veel langer is. Voorbeelden: *rēt* reet, *krēgan* kregen, *bēgn* been.

§ 10. i is het teeken voor den i -klank, die gehoord wordt in het Ned. *pit*. Deze vokaal wordt echter iets verder naar achteren gearticuleerd dan de Ned. i , terwijl de lippen minder teruggetrokken worden. Voorbeelden: *pit* pit, *pik* pik.

§ 11. $\bar{i}$ is het teeken voor een klank, dien men in het beschaafde Nederlandsch niet hoort. Hij staat tusschen i en $\bar{e}$, en wordt gesproken met een wijdere kaakopening dan i , terwijl de tongstand dezelfde is. Voorbeelden: *biten* bijten, *binden* binden.

§ 12. v stelt den klank voor uit het Ned. *Piet*. Voorbeelden: *štan* schieten, *krigen* krijgen.

§ 13. $\bar{r}$ is het teeken voor den klank, dien men hoort in het Ned. *tieren*. Voorbeeld: $p\bar{r}zr$ pier.

§ 14. o is het teeken voor den o -klank uit het Ned. *hok*, maar wordt iets meer naar achteren gevormd. Voorbeelden: *hok* hok, rox rogge.

§ 15. $\bar{o}$ is de umlaut van $\bar{a}$, en komt overeen met *eu* uit het Fransche *neuf*. Deze klank komt voor als eerste deel van den tweeklank van het Ned. *huis*. Voorbeeld: $b\bar{o}js$ buis.

§ 16. $\acute{o}$ stelt den zoogenoemden korten o -klank voor, dien men hoort in het Ned. *dom*. Voorbeelden: $kr\acute{o}m$ krom, $b\acute{o}k$ bok.

§ 17. $\bar{o}$ is de gerekte van $\acute{o}$ en wordt gehoord in het Ned. *boot*. De lippenronning is iets geringer en de lippen worden iets meer vooruitgestoken dan bij de oo uit Ned. *boot*. Na dezen klank hoort men een, niet in ons schrift weergegeven, zeer korte u -achtige glide voor g , v , m , k , p . Een z hoort men vóór t , s , z , r , l en n . Voorbeelden: $b\bar{o}zgn$ bogen, $b\bar{o}zgs$ boos, erg, $k\bar{o}zgl$ kool, $b\bar{o}zgn$ boon.

§ 18. $\grave{o}$ is de umlaut van $\acute{o}$ en stelt den klank voor, die gehoord wordt in het Ned. *put*. De articulatie is echter minder sterk. Voorbeelden: $gr\acute{o}t$ grut, $br\acute{o}z$ brug.

§ 19. $\bar{o}$ is de umlaut van $\bar{a}$ en stelt den klank voor, dien men hoort in het Ned. *deur*. Voorbeelden: $d\bar{o}zr$ deur, door, $h\bar{o}zran$ hooren.

§ 20. u is het teeken voor een eenigszins meer open oe dan die uit het Ned. *boek*. Voorbeelden: duk doek, $bunt$ bont.

§ 21. $\bar{u}$ stelt de oe voor uit Ned. *boer*, maar dan minder gearticuleerd gesproken, en met minder geronde en vooruitgestoken lippen. Een z hoort men vóór t , s , z , r , l en n . Voorbeelden: $b\bar{u}zr$ boer, $\bar{s}u\bar{z}r$ schouder.

§ 22. $\ddot{u}$ is de umlaut van u , en wordt iets verder naar achteren gevormd dan de u uit het Ned. *schuw*. Voorbeelden: $\bar{s}i\ddot{u}w$ schuw, $r\ddot{u}z$ ruw.

§ 23. $\bar{u}$ is het teeken voor den klank, dien men hoort in het Ned. *buur*, maar dan gesproken met minder lippenronning. Voorbeelden: $\bar{s}\bar{u}\bar{r}$ schuur, $k\bar{u}\bar{r}$ kuur.

§ 24. *ue* stelt een klank voor, die niet gehoord wordt in het beschaafde Nederlandsch. Hij wordt gesproken met tongspanning en kaakstand van *e* (§ 7) en lippenstand van *u* (§ 20). Voorbeelden: $\bar{s}u\bar{e}m$ schuim, $hu\bar{e}s$ huis.

§ 25. $\bar{e}$ stelt de toonlooze vokaal voor, in de Ned. schrijftaal door *e*, *u*, *i*, of *ij* weergegeven. Soms is hij zeer kort, vooral als glide, en wordt dan voorgesteld door $\bar{z}$. Voorbeelden: $\bar{l}\bar{e}\bar{v}\bar{e}n$ leven, $m\bar{o}n\bar{a}k$ monnik, $l\bar{e}l\bar{e}k$ leelijk; $k\bar{o}\bar{z}l$ kool, $b\bar{e}\bar{z}n$ been.

b. Tweeklanken.

§ 26. Naar het eerste bestanddeel van den diphtong onderscheidt men *lange* en *korte* tweeklanken. Het eerste deel kan zijn: $\bar{r}$, $\bar{e}$, $\bar{o}$, $\bar{u}$, $\bar{u}$; $\bar{e}$, $\bar{o}$, $\bar{u}$, $\bar{u}$, $\bar{u}$, $\bar{u}$. Het tweede deel wordt voorgesteld door $\bar{j}$, $\bar{u}^w$ of $\bar{u}$.

1. $\bar{j}$ is het teeken voor den klank, die op het articulatiepunt van $\bar{r}$ begint en eindigt als de tong in den $\bar{r}$ -stand gekomen is, waarop zij onmiddelijk naar beneden slaat. Volgt op dezen klank een $\bar{e}$, dan heeft de tongarticulatie iets meer naar achteren plaats en gaat $\bar{j}$ over in de vocalische $\bar{j}$.

2. $\bar{u}^w$ is het teeken voor den klank, die gehoord wordt na $\bar{o}$, $\bar{u}$, $\bar{u}$ en $\bar{e}$. Deze wordt gevormd als *u* en eindigt als de onderlip zich terugtrekt, alsof zij een *w* zou vormen.

3. $\bar{u}$ is het teeken voor het tweede deel van dezen tweeklank, als er een $\bar{e}$ op volgt, en er een konsonant *w* ontstaat.

§ 27. Zoo onderscheidt men dus de volgende

a. *korte tweeklanken*: $\bar{r}\bar{j}$, $\bar{e}\bar{j}$, $\bar{o}\bar{j}$, $\bar{u}\bar{j}$, $\bar{u}\bar{j}$, $\bar{u}\bar{u}^w$, b.v. $h\bar{r}\bar{j}$ hij, $z\bar{e}\bar{j}$ zei, $f\bar{o}\bar{j}$ foei, $k\bar{o}\bar{u}^w$ koude, $t\bar{o}\bar{u}\bar{w}\bar{e}n$ touwen, $r\bar{u}\bar{j}$ roe, $l\bar{i}\bar{j}\bar{e}n$ luiden en de volgende

b. *lange tweeklanken*: $\bar{e}\bar{j}$, $\bar{o}\bar{j}$, $\bar{u}\bar{j}$, $\bar{u}\bar{j}$, $\bar{u}\bar{j}$, $\bar{e}\bar{u}^w$, $\bar{o}\bar{u}^w$ en $\bar{u}\bar{u}^w$ b.v. $z\bar{e}\bar{j}$ zee, $t\bar{o}\bar{j}$ taal, $h\bar{o}\bar{j}$ hooi, $m\bar{o}\bar{j}$ moede, $d\bar{o}\bar{j}$ dooi, $\bar{e}\bar{u}^w$ ceuw, $z\bar{o}\bar{u}^w$ zoo, $g\bar{a}\bar{u}^w$ gauw; $h\bar{o}\bar{j}\bar{e}n$ hooien, $k\bar{a}\bar{u}\bar{w}\bar{e}n$ kauwen.

c. Overgangsklanken.

§ 28. Overgangsklanken (glides) worden vooral gehoord na lange vokalen (zie §§ 6, 9, 13, 17, 21, 23), en vóór *r*, *l* en *n*.

Bij langzaam sprekende personen hoort men voor *d* en *t* ook vaak een overgangsklank, dien wij echter in ons schrift niet weer-geven, omdat hij niet algemeen voorkomt (zie echter § 6, § 17 en § 21 voor glides na $\bar{o}$, $\bar{v}$ en $\bar{u}$). Afgezien van de zeer korte glides na $\bar{a}$ (§ 5), $\bar{e}$ (§ 9) en $\bar{v}$ (§ 17), klinkt de overgangsklank als *a*. De lengte hiervan is bij verschillende individuën zeer verschillend, al naar de spreker langzaam en gerekt of vlug spreekt. Gemakshalve zullen wij overal de glide door *z* voorstellen, nadat wij hebben opgemerkt, dat de personen, die de glide lang maken, alle vokalen eenigszins gerekt uitspreken.

d. Konsonanten.

§ 29. *w* is het teeken voor de halfvokaal *w*, die ingezet wordt met stemtoon en gevormd wordt door de bovenlip een weinig naar boven en naar voren te bewegen, en de onderlip iets op te trekken, zoodat zij met den binnenkant rust op de ondertanden en met den bovenkant onder tegen de boventanden komt.

§ 30. *j* wordt evenals alle konsonanten niet sterk gearticuleerd, maar is overigens gelijk aan de Ned. *j*.

§ 31. *r* stelt de alveolare *r* voor.

§ 32. *l* is het teeken voor de alveolare *l*, bij welker vorming de tong breed tegen de boventanden aan ligt. De slag is sonantisch.

§ 33. *m* is de labiale nasaal. Zij wordt gevormd door een naar binnentrekken der beide lippen en een daaropvolgend vooruitstulpen. In inlaut is de articulatie van de bovenlip zeer gering.

§ 34. *n* is de alveolare nasaal, bij welker vorming de tongspits tegen de alveolae der boventanden wordt gebracht.

§ 35. η is de gutturale nasaal, gevormd tegen het voorste gedeelte van het *pallatum molle*.

§ 36. *p* stelt voor de bilabiale harde explosief, evenwel met zwakkere explosie dan in het Nederlandsch.

§ 37. *b* is de bilabiale zachte explosief, eveneens met zwakkere explosie dan de Nederlandsche. De beweging der bovenlip is sterker dan bij *p*.

§ 38. *v* is de labiodentale spirant met stemtoon. De lippenarticulatie is bijna dezelfde als bij *w* (§ 29), alleen wordt de onderlip iets meer tegen de boventanden gedrukt, en de kaak is wat meer gesloten.

§ 39. *f* is de labiodentale spirant zonder stemtoon. De onderlip wordt nog meer naar binnen getrokken en sterker tegen de boventanden gedrukt dan bij *v*, terwijl de bovenlip iets tegen de boventanden getrokken wordt.

§ 40. *t* is de postdentale harde explosief. De tongspits komt onder tegen den rand der voortanden aan.

§ 41. *d* is de postdentale zachte explosief. De articulatie is minder sterk dan bij *t*.

§ 42. *s* is de scherpe spirant, bij welker vorming de tongspits rust tegen de alveolae der boventanden, de ondertanden staan vóór de boventanden en de mond geheel gesloten is.

§ 43. *z* is de zachte spirant. De tongspits staat iets hooger en de articulatie is iets slapper dan bij *s*.

§ 44. *š* is het teeken voor een scherpe spirant, die in het beschaafde Nederlandsch slechts voorkomt in inlaut, en dan ontstaan uit *sj*, bv. in *Koosje*. Zij wordt gevormd als men de lucht laat uitstroomen, terwijl de tongspits rust tegen de alveolae der ondertanden, de tong overlangs een gleuf heeft tot het midden, waarmee zij juist achter de alveolae der boventanden drukt, de lippen gerond zijn als bij *ō* en een weinig vooruitsteken. Deze konsonant wordt gesproken, waar men in het beschaafde Nederlandsch *sch* zegt. De uitspraak van Duitsche *sch* heeft er veel overeenkomst mee, doch de lippen zijn daarbij verder naar voren gebracht. Meer overeenkomst vertoont zij met Engelsche *sh* en Fransche *ch*. Al naar de volgende vokaal wordt zij meer of minder naar voren gearticuleerd.

§ 45. *k* is de velare of achterpalatale harde explosief, welker articulatieplaats eenigszins gewijzigd wordt door de omgeving, d. w. z. zij kan velaar en palataal zijn.

§ 46. *g* is de velare of achterpalatale zachte spirant, die evenals *k* velaar en palataal kan zijn.

§ 47. *χ* is de velare of achterpalatale harde spirant, die eveneens velaar en palataal kan zijn.

§ 48. *h* is dezelfde als de Ned. *h*. Vooral als beginletter van een lettergreep met den hoofdklemtoon, hoort men haar zeer duidelijk. Als beginletter van een woord zonder klemtoon, valt zij vaak weg, waarna er veelal samentrekking plaats heeft (zie § 3).

3. Geschiedkundig Overzicht der Klanken.

A. De West-Germaansche Klanken in het N. W. Veluwsch.

I. VOKALEN.

1. De Vokalen der Stamlettergrepen.

a. KORTE VOKALEN.

West-Germaansche *a*.

W.-Germ. *a* in gesloten lettergreep.

§ 49. W.-Germ. *a* en daarmee gelijkstaande *a* in ontleende woorden is *a*, b.v. *axt* acht (ohd. *ahto*), *akər* akker (ohd. *ackar*), *al* al (ohd. *al*), *apəl* appel (ohd. *apful*), *an̄st* angst (ohd. *angust*), *as* as (ohd. *ahsa*), *asch* (ohd. *asca*), *als* (ohd. *alsō*) *bak* (kelt. *bak*), *bal* bal (ohd. *ballo*), *bakən* bakken (ohd. *bacchan*), *balz̄k* balk (ohd. *balko*), *bar* bar (ohd. *bar*), *bast* bast (ohd. **bast*), *blat* blad (ohd. *blat*), *dak* dak (ohd. *dah*), *dam* dam (mhd. *dam*, onr. *dammr*), *damp* damp (ohd. *dampf*), *danzk* dank (ohd. *danc*), *dranzk* drank (ohd. *tranc*), *fals* valsch (mhd. *valsch*, ohd. **falsc*; zie Kluge i. v.

falsch), *galzχ galg* (ohd. *galgo*), *gat gat* (os. *gat*), *gemaχt macht*, genitalia masculina (ohd. *gimaht*), *glas glas* (ohd. *glas*), *glat glad* (ohd. *glat(t)*), *graf graf* (os. *graf*), *graxt gracht* (ohd. *graft*), *hakēn hakken* (ohd. *hacchōn*), *halzχ halm* (os. *halm*), *hals* (ohd. *hals*), ham (ohd. *hamma*), *hanēn hangen* (ohd. *hangēn*), *haspel haspel* (mnd. *haspel*), *kakēn kakken* (lat. *caccare*), *kalf* (ohd. *chalf*), *kam kam* (ohd. *chamb*), *kan kan* (ohd. *kanna*), *kat kat* (ohd. *kazza*), *lam lam* (subst.) (ohd. *lamb*), *laxēn lachen* (ohd. *lahhēn*), *lanχ lang* (ohd. *lang*), *lap lap* (ohd. *lappa*), *lat lat* (ohd. *latta*), *man* (ohd. *man*), *manχe mank* (mnd. *mank*, ags. *gemancian*), *mast mast* (ohd. *mast*), *mat mat* (ohd. *matta*), *naxt nacht* (ohd. *naht*) *nat nat* (ohd. *naz*), *pap pap* (mlat. *pappa*), *plax plagge* (mnd. *plagge*; zie Franck i. v.), *plat plat* (Gr. *πλατύς*; zie Kluge i. v.) *pratēn zaniken* (mnd. *pratten*), *ram* (ohd. *ram*, *rammo*), *rat wiel* (ohd. *rad*), *slax slag* (ohd. *slag*), *slanχ slang* (ohd. *slango*), *smal smal* (os. *smal*), *spanēn spannen* (ohd. *spannan*), *stal stal* (ohd. *stal(l)*), *stampēn stampen* (ohd. *stampfōn*), *stanχe stank* (van ohd. *stinkan* als *tranch* van *trinchan*), *stapēn stappen* (ags. *stappan*, os. *stappan), *stram stram* (mnd. *stram(m)*; zie Franck i. v.), *tal tal* (os. *gital*), *tanχ tang* (ohd. *zanga*), *tap tap* (ohd. *zapfo*), *val val* (ohd. *falla*), *vanēn vangen* (vgl. os. particip. *gifangan*), *vast vast* (os. *fast*), *vaten vatten* (ohd. *vazzōn*), *vlaχ vlag* (eng. *flag*, zwe. *flagg*), *vlas vlas* (ohd. *flahs*), *vlam vlam* (lat. *flamma*; zie Franck i. v.), *vranχ wrang* (mnd. *wranc*), *vrat wrat* (mnd. *wratte*), *wanχ wang* (os. *wanga*), *wassu wasschen* (ohd. *waskan*), *wassen* (os. *wahsan*), *zat zat* (os. *sad*).

§ 50. W.-Germ. *a* vóór *n* + dentaal wordt *ā*, b.v. *ānder* ander (ohd. *andar*), *bānt* band (os. *band*), *dānsēn* (ohd. *dansōn*; zie Franck i. v.), *hānt* hand (ohd. *hant*), *kānt* kant (mnd. *kant*, onr. *kantr*), *lānt* land (ohd. *land*), *mānt* mand (ags. *mand*, *mond*), *māntel* mantel (ohd. *mantal*), *plānt* plant (lat. *planta*), *rānt* rand (ohd. *rant*), *stānt* stand (mhd. *stant*), *šānt* schande (ohd. *scanta*), *šrānder* schrande (vgl. Westfaalsch *schrannig* uit *schrandidg*; zie Franck i. v.), *tānt* tand (os. *tand*), *wānt* want (germ. rom. *wanto*, *wanta*), *wand* (ohd. *want*), *zānt* zand (ohd. *sant*).

Opm. 1. Uitgezonderd zijn eenige later ontleende woorden als: *lantēran* lantaarn (fra. *lanterne*) en *tēdebant* ledikant (fra. *lit de camp*).

Opm. 2. Opmerking verdient het woord *bāndel* hoepel en het denom. *bāndelen*. (Graafsch. *bandel* naast ohd. *bentil*, bandje, en Noord-Brab. *hoosbendel*; (zie Ned. Wdbk i. v. Band *Afl.*).

§ 51. W.-Germ. *a* vóór oorspr. nasaal is *o* geworden, die na wegvall van de nasaal werd verlengd, maar later voor volgende *zt* werd verkort tot *o* in: *broxt* bracht (ohd. *bráhta* uit *branhta), en *doxt* dacht (ohd. *dáhta* uit *danhta).

Opm. 1. *a* bleeft *a* in *zaxt* zacht (ohd. *samft* en *semfti*).

Opm. 2. *a* werd onder andere omstandigheden eveneens *o* in *of* af (ohd. *aba*), *slop* slap (ohd. *slaf(f)*).

§ 52. W.-Germ. *al* vóór *d* of *t* wordt *ouw*, b.v. *gəwouwt* macht (ohd. *giwalt*), *houwən* houden (ohd. *haltan*), *kouwt* koud (ohd. *kalt*), *moūwt* mout (ohd. *malz*, os. *malt*), *ouwt* oud (ohd. *alt*), *wouwt* woud (ohd. *wald*), *zouwt* zout (ohd. *salz*, os. *salt*).

§ 53. W.-Germ. *a* vóór *r* + dentaal wordt *ō*, bv. *bōzrt* baard (ohd. *bart*), *kōzrt* kaart (fra. *carte*), *ōzrt* aard (os. *ard* woonplaats), *šōzrt* scherf (ohd. *skart*), *vōzrt* vaart (ohd. *fart*, os. *fard*).

Opm. Uitgezonderd zijn: *hart* hard (os. *hard*), *spartēlan* spartelen (ohd. *sprazzalōn*), *harst* hars (ohd. *harz*) en braadvleesch (ohd. *harst*) nog over in *šelharst* varkensribben, *ārt* erwit (ohd. *araweiz*), *gārt* (ohd. *gart*).

§ 54. Waar zich na *r* een svarabhakti-vokaal ontwikkelde, en dus *a* in open lettergreep kwam te staan, werd *a* gerekt tot *ā*, bv. *ārəm* arm (subst. en adj.) (ohd. *arm*), *bārəm* berm (onr. *barmr*, rand), *šārəp* scherp (os. *scarp*), *mārək* merk (mhd. *marc*, onr. *mark*), *mārəkt* markt (ohd. *marhāt*), *mārəx* merg (os. *marg*), *stārək* sterk (ohd. *starc*), *vārəf* verf (ohd. *far(a)wa*, nhd. *farbe*), *wārəm* warm (ohd. *warm*).

Opm. *a* wordt echter *ō* in *gōzrən* garen (ohd. *garn*), en *vōzrəm* varen (ohd. *farn*).

§ 55. *a* wordt *e* in *fles* flesch (ohd. *flasca*) en *gres* gras (ohd. os. *gras*).

W.-Germ. *a* in open of oorspr. open lettergreep.

§ 56. W. Germ. *a* in open of oorspr. open lettergreep wordt *ā*. Deze *ā* gaat echter vóór de postdentalen: *t*, *d*, de uit *d* ontstane *j* (*j*), en de alveolaren *s*, *š*, *z*, *l*, *r* en *n* over in *ō* (zie § 6), b.v. *gawōzr* gewaar (os. *giwaro weršan*), *gōzr* gaar (ohd. *garo*), *hōzlan* halen (ohd. *halōn*), *hōs* haas (ohd. *haso*), *hōzn* haan (ohd. *hano*), *hōzelnūt* hazelnoot (vgl. ohd. *hasala*, hazelaar), *kōzł* kaal (ohd. *chalo* westgerm. *kalwo*), *kōzter* kater (ohd. *chatro* en *chataro*), *lōj* lade (mhd. *lade*), *lōzt* laat (adv.) (ohd. *lato*), *mōj* made (ohd. *mado*), *mōzlan* malen, fijnmaken (ohd. *malan*), *mōznen* manen (ohd. *manōn*, *manēn*), *mōzt* maat, kameraad (ond. *gimato*, ohd. *gimazzo*), *nozłtegozł* nachtegaal (ohd. *nahtigala*), *nōzr* naar adj. (os. *naro*), *snōzr* snaar (onr. *snara*), *spōzrən* sparen (ohd. *sparōn*), *stōzł* monster (ofra. *estale*, kaliber, norm), *stōzrən* staren (ohd. *starēn*), *šōj* schade (ohd. *scado*), *šōdiuw* (ohd. *skato*), *šrōj* schraal (mnd. *schrade*), *tōzł* taal (ohd. *zala*), *vōzəm* vadem (ohd. *fadam*), *vōdar* vader (ohd. *fatar*), *vōzł* vaal (ohd. *falo*), *vozt* vaalt (os. *faled*, ags. *falod*, *faled*), *wōzr* waar adv. (ohd. *wara*), *wōzter* water (os. *watar*, ohd. *wazzar*), *zōzł* zaal (os. *sal* naast *seli*, oudgerm. *saloz. Zie Franck), *zōzł* zadel (ohd. *satal*), *zwōzn* zwaan (ohd. *swana*).

Opm. *-aha-* wordt samengetrokken tot *ō* in: *mōzlan* malen, zaniken (ohd. *mahalen*), *stōzn* slaan (ohd. *slahan*), *stōzł* metaal (ohd. *stahal*), *trōzn* traan, droppel (ohd. *trahan*).

§ 57. W.-Germ. *a* in open lettergreep vóór *z*, *g* en *k*, *f* en *v*, *m* en *p* bleef *ā*, b.v. *dāz* dagen (pl.) (ohd. *taga*), *dāz*s daags (gen.) (ohd. *tagas*), *drāzən* dragen (ohd. *tragan*), *gāvəl* gaffel (ohd. *gabala*), *grāvən* graven (ohd. *graban*), *hāməl* hamel (ohd. *hamal*), *hāmər* hamer (ohd. *hamar*), *knūzən* knagen (ohd. *chnagan*), *klāzən* klagen (ohd. *chlagōn*), *krākən* kraken (ohd. *krāhhōn*, ags. *cracian* got. *krakōn; zie Kluge i. v. *krachen*), *knāp* knaap (ohd. *chnabo*), *lākən* laken (stof) (os. *lacan*, ohd. *lahhan*), *māz* maag (ohd. *mago*), *mākən* maken (os. *makōn*, ohd. *māhhōn*), *nāf* naaf (ohd. *naba*), *nām* naam (ohd. *namo*), *nāvəl* navel (ohd. *nabolo*), *tāvəl* tafel (ohd. *tavala*), *snāvəl* snavel (ohd. *snabul*), *stāpəl* stapel

(os. *stapal*), *šāman* schamen (ohd. *scamēn*), *vlāχ* vlaag (oostfri. *flage*), *wāgen* wagon, subst. (ohd. *wagan*), *wāken* waken (os. *wakōn*), *zāk* zaak (os. *saka*), *zāχ* zaag (ohd. *saga*).

Opm. W.-Germ. *a* vóór *g* + *a* werd *aja* > *ai* > *ej* in *mejt* meid (ohd. *magad* stam *magathi*). De overgang van deze *a* kan evenwel ook umlaut zijn en dus bij 't volgende hooren.

W.-Germ. *a* voor volgende *i(j)*.

§ 58. W.-Germ. *a* voor volgende *i(j)* wordt *e*. In het W.-Germ. was deze nog onderscheiden van oorspr. *ë*.

W.-Germ. *e* (uit *a* vóór *i, j*) in gesloten lettergreep.

§ 59. W.-Germ. *e* in gesloten lettergreep blijft *e*, bv. *best* best (ohd. *bezzist*), *bet* bed (ohd. *betti*, os. *bed*), *bles* witte plek (onr. *blese*, witte plek op 't voorhoofd, ags. *blaese*, eng. *blaze* fakkel; zie Kluge i. v. *blässe*), *brenan* brengen (os. ags. *brengan*), *dekan* dekken (ohd. *deckan*), *denkēn* denken (got. *pagkjan*), *del* laagte (eng. *dell*. Zie Franck i. v. *dal*), *el* el (ohd. *elina*, mhd. *elne*, ags. *eln*), *elsam* els, priem (uit **alisna*, dat blijkens mnl. *elze*, *els* bestaan moet hebben naast ohd. *al(a)nsa* en *alunsa*), *els* boom (ohd. *elira*, mnd. *elre*, ags. *alor*), *ent* eend (ohd. *enit*, ags. *ened*), *en* eng. adj. (ohd. *angi*), *enel* engel (ohd. *angil*, *engil*), *enkēl* enkel, subst. (ohd. *enchil*, naast *anchal*), *gelēχ* ziek, vooral van schapen en geiten, zwak uitziend van personen (afgel. van subst. *gal*, ohd. *galla*; zie Ned. Wdbk. i. v. *gallig*), *gelt* gesneden wijfjesvarken (vgl. nhd. *gelde*, onvruchtbaar, eng. *to geld* lubben, zw. *gülda*, germ. **galdja*; zie Ned. Wdbk. i. v. *geld* bnw.), *gāhenan* toestaan (ohd. *hengen* doen hangen), *gāwelt* geweld (vgl. os. en got. *waldan*), *hefan* heffen (ohd. *heffan*), *heft* hecht (ohd. *hefti*), *hextan* hechten, vastmaken (got. *haftjan*), *hek* hek (ohd. *hecka* germ. **hagjō*; zie Kluge i. v. *hecke*), *heks* heks (ohd. *hagzissa*), *heχ* haag (een umlautsvorm naast ohd. *hag*, ags. *haga*), *hel* hel, subst. (ohd. *hella*, got. *halja*), *hēlan* hellen (os. *heldian*), *helt* held (ohd. *helith*), *hemt* hemd (ohd. *hemidi* naast germ. *hama*, kleed), *hen* hebben (os. *hebbian*), *hen* hen, kip (ohd. *henna* ags. *henn*), *henap* hennep (ohd. *hanif* naast *hanaf*, eng. *hemp*), *heŋst* hengst (ohd. *hengist*, *hangisto* in Lex Salica; zie Kluge i. v.),

heŋel hengel (mhd. *hengel*), *kemən* kammen (ags. *cemban*), *kenən* kennen (got. *kannjan*), *klemən* klemmen (vgl. ohd. *bichlemmen*, *letən* letten, beletten (os. *lettian*, got. *latjan*), *lest* laatst (ohd. *lezzist* naast *lazzōst*), *mem* tepel (mhd. *mamme*, *memme*, vrouwenborst, lat. *mamma*), *menən* mengen (ohd. *mengen*), *mestən* vetmesten (ags. *maestan* naast ohd. adj. *mast*, vet), *nek* nek (ofri. *hnekka*, m. eng. *neck*, daarnaast ohd. (*h*) *nacch*, nhd. *nacken*), *net* net (subst.) (ohd. *nezzi* got. *nati*), *peχ* wig (eng. *peg*, mnd. *pegel*; zie Franck i. v. *pegel*), *pepal* populier (vertoont umlautsvorm naast mhd. *papel*, nhd. *pappel*), *redən* redden (ohd. *retten*), *snep* snavel (ofri. *snabba* mnd. *snabbe* on *snebbe*), *steŋel* stengel (ohd. *stengil* (*stingil*) uit *stangil*; zie Franck i. v. *stang*), *streŋ* streng, subst. (ohd. *strengi* vr., naast ohd. *strang* m.), *stelən* stellen (os. *stelljan*), *stremən* stremmen (het factit. *strammjan; vgl. mnd. nl. *stram*; zie Franck i. v. *stram*), *šel* schil (ags. *scell* got. *skalja*), *šeləm* schelm (ohd. *scelmo* uit *šcalmion* naast *scalmo*), *šepən* scheppen (ohd. *scepsfen* got. *gaskapjan*), *telən* tellen (os. *telljan*), *temən* temmen (got. *gatamjan*), *treken* trekken (mhd. *trecken* uit *trakejan, als zw. w.w. naast os. *trēkan*, mnl. *trēken*), *vremt* vreemd (ohd. *framadi*, *fremidi*, got. *framaþja*), *wenən* wennen (os. *wennjan*), *wenken* wenken (ohd. *wenchen*), *wetən* wetten (ohd. *wezzen*), *zwelən* zwellen (beantw. naar den vorm zoowel aan het causat. ohd. *swellan*, als aan het intrans. ohd. *swēllan*; zie Franck i. v., maar *zwelən* heeft slechts intrans. beteekenis), *zetən* zetten (got. *satjan*).

§ 60. Overgang van *a* tot *e* vóór *i* of *j* komt niet voor in de flexie van verba of nomina, wanneer de infin. of de nomin. sg. geen umlaut hebben. Bv. *valt* valt (ohd. *fellit*), *kälqvar* kalveren (ohd. *kelbir*), *lamər* lammeren (ohd. *lembir*), *gastən* gasten (ohd. *gesti*), enz.

Dezelfde analogiewerking is op te merken bij afleidingen en samenstellingen, waarin men de vokaal van het grondwoord heeft. Bv. *kraxtəχ* krachtig (ohd. *kreftig*), *naxtəgōd* nachtegaal (ohd. *nahtigala*).

§ 61. W.-Germ. *e* vóór *n* + *d* of *t* werd *ej*, b.v. *ejnt* einde (got. *andeis*), *lejndən* lendenen (ohd. *lenti*), *lejntən* lente (ohd. *lenzo*, *langiz*), *wejndən* of *wejnən* wenden, keeren (os. *wendjan*).

§ 62. W.-Germ. *e* vóór *r* + konsonant (behalve dentaal; zie § 63) werd *a*, of, waar zich een svarabhaktivokaal ontwikkelde, *ā* (vgl. voor een zelfde verschijnsel bij westgerm. *ē* § 72) b.v. *ārazf* erf (ohd. *arbi* en *erbi*), *āragas* ergens (ohd. *wergin*), *āragaran* ergeren (ohd. *argirōn*), *gārazfkāmar* gerfkamer (vgl. os. *giriwan* en os. *garo*), *hārazst* herfst (ohd. *herbist*), *kārazmān* kermen (ags. *cyrman* uit *karmjan*? zie Franck i. v.) *vārazkēn* varken (diminut. van germ. **farho*, ohd. *far(a)h*, lat. *porcus*).

§ 63. W.-Germ. *e* vóór *r* + dentaal werd *ē*, b.v. *ērs* aars (umlautsvorm naast ohd. *ars*, vgl. mndd. *ers*, ags. *aers*), *vērdax* vaardig, gereed (mhd. *vertēc*, ohd. *fartīg*), *vērs* vaars (ohd. *fārse*, germ. **farsjō*; zie Franck i. v.).

Opm. 1. Ook werd *e* tot *ē* als de konsonantverbinding eerst tot stand is gekomen na syncope van *i*, b.v. *pērt* paard (ohd. *pferfrit* uit mlat. *parefredus* > *paraverēdus*).

Opm. 2. *e* werd eveneens *ē* in *hērīn* haring (ohd. *haring*, *hering*).

Opm. 3. *e* vóór *r* + dentaal werd echter *a* in *hartox* hertog (ohd. *herizogo*).

§ 64. W.-Germ. *e* wordt *i* in: *hīps* varkenspootje, hespe (vgl. ohd. *haspa*, ags. *haesp* en on. *hespa*, gedraaid voorwerp), *īnkt* of *īnk* inkt (n. eng. *ink*, mlat. *encaustum*), *mīns* mensch (ohd. os. *mennisko*), *sīnt* heilig (uit de verbogen casus van lat. *sanctus* ontstond mhd. *sente*), *wīps* wesp (ohd. *wefsa* en *wafsa*, got. **wafsi*).

Opm. *e* ging over tot *i* en werd gerekt tot *ī* in: *hīp* sikkelvormige bijl, heep (ohd. *hepa*, *heppa* en *happa*).

§ 65. Opmerking verdient *ēkstar* ekster, waaruit blijkt dat de umlaut optrad, nadat *aga* tot *āk* was geworden (*ēkstar* < *eekstre* < *aekstria* < *agastria*, vgl. mnl. *aextre* nnl. *aalkster*). In *ēxt* egge had misschien een rekking van *a* tot *ā* plaats, vóór de umlaut intrad. (*ēxt* < *eegde* < *āgida* < got. **agiþa*). De *ē* kan echter ook ontstaan zijn uit *e* in open lettergreep; zie § 66 (*ēxt* < *ēgede* < *eyede* < got. **agiþa*).

W.-Germ. *e* (uit *a* door *i*-umlaut) in open of oorspr. open lettergreep.

§ 66. W.-Germ. *e* in open of oorspr. open lettergreep werd

ē, b.v. *bētar* beter (got. *batiza*), *bestējan* besteden (afgel. v. h. verbaal abstr. *stadi*, vgl. ohd. *stat*, os. *stedi* en *stad*), *bēs* bes (vgl. got. *weina-basi*, os. *wīnberi*), *ēk* azijn (door samentrekking ontstaan uit *edik*, vgl. ohd. *ezzih*, m. lat. *acēdum*, got. *akeit*), *ēzəl* ezel (got. *asilus*), *kētəl* ketel (got. *katils*), *kērən* vegen (ohd. *cherian*), *klēpəl* klepel (westgerm. *klapil naast *klappil, vgl. mnl. *klēpel* en mhd. *kleffel*), *tēpəl* lepel (ohd. *leffil*), *nēgəl* nagel (ohd. os. *nagal*, wellicht is de vorm met umlaut *nēgəl* te verklaren als ontstaan onder invloed van het verb. *nagljan* (got.) en os. *neglian*), *nērīn* nering (afgel. v. *nēren*, ohd. *nerjan*, *neren*, got. *nasjan*), *šēpəl* schepel (os. *scepil*, *scapil*), *tērīn* tering (afgel. v. *tēren*, os. *terian*), *vēzr* veer (on. *ferja*, eng. *ferry*), *vēzn* veen (vgl. got. *fani* slijk), *wēgran* weren (ohd. *werian*), *wētarən* drenken (mnd. *wēteren*, met -ja-suffix afgeleid van *water*. De umlaut is hier opgetreden vóór de overgang van *water* tot *wōzter* plaats had).

§ 67. W.-Germ. *e* vóór *gi* werd *ej* in de conjugatie der verba *legan* leggen en *zegən* zeggen, b.v. *hʷj lejt* (ohd. *legit*), *zejt* zegt (ohd. *segit*), *volejan* we legden (ohd. *legitum*) enz.

In *vzən* ijzen (ohd. *egison*) hebben we misschien te doen met een volksetymologie, evenals in 't Nederlandsch.

§ 68. Opmerking verdient *fejl* dwcil, waarschijnl. ontstaan door verplaatsing van het articulatiepunt (indien het althans niet met *vegen* samenhangt, zooals te Winkel veronderstelt (Feestb. M. de Vries pg. 154)) uit *thwe(h)il* < *thwahil* (vgl. got. *þwahan*, os. *thwahan*).

§ 69. W.-Germ. *e* in open lettergreep werd verkort tot *e* in: *menəz* menig (ohd. *menig* naast *manag*, eng. *many*).

West-Germaansche *ë*.

W.-Germ. *ë* in gesloten lettergreep.

§ 70. W.-Germ. *ë* of daarmee gelijkstaande *e* in gesloten lettergreep is *e*, b.v. *ben* mand (fra. *benne*, m. lat. *benna*), *bānefan* naast (vgl. os. *an eban*, ags. *on efn*, ohd. *nēben*), *blek* blik, stofn. (ohd. *blēh*), *dreps* dravik (mhd. *trefs*, *trēfse*, nhd. *trespe*; zie Kluge i. v. *Trespe*), *efən* en *esəljos* even (ags. *efn*), *gest* gist (ags. *gist*,

mnd. *gest*, vgl. ohd. *jēsan*), *helam* helm (os. ohd. ags. *hēlm*), *helapan* helpen (ohd. *hēlfon*), *het* hitte (mnl. en mnd. *hette*, volgens Franck i. v. niet hetzelfde woord als ohd. *hizza*, westgerm. *hitjō*), *knext* knecht (ohd. *chnēcht*), *lekən* likken (ohd. *lēcchon*), *les* (ohd. *lecza*, lat. *lectio*), *meldən* melden (ohd. os. *mēldōn*), *melzk* melk (got. *miluks*, os. *miluc*), *mest* mest (got. *maihstus*, ohd. *mist*), *nest* nest (ohd. *nēst*), *rext* recht (os. *rēht*, got. *raihts*), *slet* slet (os. *sletta*, *slitta*, eng. *slit*), *slek* slak (mnl. *slek*, behoort waarsch. bij *slikken* en *slijk*; zie Franck i. v.), *smeltən* smelten (ohd. *smēlzan*), *speldən* spellen (met ingevoegde *d*, vgl. ohd. *spēllōn* got. *spillōn*), *spek* spek (ohd. *spēcch*), *stem* stem (os. *stēmma*), *stek* stek (ohd. *stēccho*); *trefən* treffen (volgens Franck i. v. te houden voor een ontleening aan het Hoogduitsch, vgl. ohd. *trēffan* en ags. *drēpan*), *vextən* vechten (ohd. *fēhtan*), *vel* vel (os. ofri. ags. *fēll*), *velt* veld (ohd. os. ofri. ags. *fēld*), *vlek* vlek (ohd. *flēcch*, *flēccho*), *vrek* vrek (ohd. *frēh*), *venkəl* venkel (ohd. *fēnahhal*, lat. *foeniculum*, *feniculum*), *wep* webbe (ohd. **wēbjo*, mhd. *wippe*. 't Is niet uit te maken of het hieraan beantwoordt, dan wel aan ohd. *weppi*, onr. *vefr* < **wabjō*), *wex* weg (ohd. os. ags. *wēg*), *welzk* welk (ohd. *wēlih* got. *hwi-leiks*), *west* west (ags. eng. *west*), *wel* wel adv. (os. *wēl*), *zeldən* zelden (ohd. *sēltan*), *zef* zelf (os. *sēlf*), *zes* zes (ohd. os. *sēhs* got. *saihs*).

§ 71. W.-Germ. *ē* vóór *r* + dentaal werd *ē*, b.v. *ērt* aarde (*ērt* beantwoordt aan het got. *atrpa* en niet aan os. *art*, daar de hiermee overeenkomende vorm, volgens § 53 *ōrt* zou moeten luiden, welke inderdaad bestaat met de beteekenis *aard*, *natuur*; zie § 53), *hērt* haard (ohd. *hērd*, *hērda*), *vērs* vers (ohd. *vērs*, *fērs*, lat. *versus*), *wērt* waard adj. (ohd. *wērd*, got. *wairps*), *zwērt* zwaard (os. ofri. *swērd*, ags. *sweord*).

Opm. Uitgezonderd zijn: *barstən* barsten (ohd. *brestan*), *dwars* dwars (vgl. ohd. *dwēr*, *dwērēh*, ags. *þveorh*), *garst* gerst (ohd. os. *gērsta*, nhd. *gerste*), *hart* hart (got. *hairtō*), *hart* hert (ohd. *hirz*, lat. *cervus*), *hardər* herder (ohd. *hirti*, got. *hairdeis*), *harsəs* (ohd. *hirni* voor **hirzni*, voorgerm. stam *kernu*; zie Franck i. v.), *pars* pers (m. lat. *pressa*), *start* staart (ags. *steort*).

§ 72. W.-Germ. *ë* vóór *r* + konsonant behalve dentaal, (zie § 71) werd *a* of, waar zich een svarabhaktivokaal ontwikkeld had, *ā*, (vgl. voor W.-Germ. *e* > *ā* in dezelfde omstandigheden § 62) b.v. *bārꝥ* berg (ohd. *bērg*), *bārꝥen* bergen (ohd. *bērgan*, got. *bairgan*), *kūr* karn (got. *qairnus*), *stārꝥen* sterven (ohd. *stērbān*), *vārꝥen* vergen (ohd. *fērgōn*), *wārꝥ* werk (ofri. os. *wērk*), *wārꝥel* wervel (ohd. *wirbil*, vgl. os. *hwērban* draaien), *zwārꝥen*, zwerven (os. *swērban*).

Opm. Zie over *dārꝥ* en *mārꝥen* § 95.

§ 73. W.-Germ. *ë* werd *ō* in *gōlꝥ* weelderig, van het gewas (vgl. ags. *gilp*, *gelp*, en *gilpan*).

Opm. *ë* werd *o* in *wōrdēn* of *wōrēn* worden (os. *wērthan*).

§ 74. Waar zich in een *r*- of *l*-verbinding een svarabhaktivokaal ontwikkelde en *ë* dus in open lettergr. kwam te staan, ging *ë* over in *ē*, bv. *fētar* veter (os. *fētr*, ags. *feter*), *tēꝥr* teeder (door samentrekking ontstaan uit *tēdar* en dit door ontwikkeling van een svarabhaktivokaal uit *tēdr*; vgl. ofri. *tedder*, ags. *tidre*, *tedre*, germ. *tēd-ro*; zie Franck i. v.), *wēꝥlꝥkēn* verwelken (ohd. *wēlkēn*).

W.-Germ. *ë* in open of oorspr. open lettergreep.

§ 75. W.-Germ. *ë*, hetzij oorspronkelijk idg. *e*, hetzij door *a*-umlaut uit idg. *i* ontstaan, wordt in open lettergreep *ē*, b.v. *bēkar* beker (ohd. *bēhhar*, vulg. lat. *bicarium*), *bēꝥr* beer, ursus (ohd. *bēro*), *brēkan* breken (got. *brikan*), *dēkan* deken, decanus (ohd. *tēchān*), *dēꝥl* dorsvloer (ohd. *dilo*), *ētan* eten (got. *itan*), *gēꝥl* goel (ohd. *gēlo*), *flēramues* vleermuis (ohd. *flēdarmūs*, vgl. ohd. *flēdarōn*), *ganēzon* genezen (got. *ganisan*), *hēmæl* hemel (ohd. *himil*), *knēꝥen* knoden (ags. *cnedan*), *kēꝥl* keel (ohd. *chēla*), *tēꝥ* ledig (mhd. *lēdec*), *tēꝥr* leder (ohd. *lēdar*), *tēvār* lever (ohd. *lēbara*, ags. *lifer*), *tēvæn* leven (ohd. *lēbēn*), *lēzon* (got. *lisan*), *mēꝥ* mede, drank (ohd. *mētu*), *mēꝥl* meel (ohd. *mēlo*), *mētæn* meten (os. *mētan*), *nēf* neef (ohd. *nēfo*, lat. *nepos*), *nēmæn* nemen (got. *niman*), *pēpær* peper (ohd. *pfēffar*), *plēꝥen* plegen (os. *plēgan*), *rēꝥen* regen (ohd. os. *rēgan*), *smēꝥr* smeer, vuil (ohd. *smēro*), *sprēkan* spreken (ohd. *sprēhhan*), *stēꝥlæn* stelen (ohd. *stēlan*), *stēkan* steken (os. *stēkan*), *šēꝥl* scheel (adj.) (ohd. *scēlah*), *šēꝥræn* scheren (ohd. *scēran*), *vēꝥr* ver

(ohd. *fërro*), *vrēton* vreten (ohd. *frēzzan*, uit *fra-ētan*), *vərgētan* vergeten (os. *fargētan*), *vrēkan* wreken (os. *wrēkan*), *wēgan* wegen (ohd. *wēgan*), *wēk* week, zeven dagen (ohd. *wēhha*, got. *wikō*), *wēvan* weven (ohd. *wēban*), *wēzal* wezel (ohd. *wisula*), *wēzan* wezen (ohd., os. en ags. *wēsan*), *zwēval* zwavel (ohd. *swēbal*), *zwēvan* zweven (ohd. *swēbēn*).

Opm. Ook behoort hierbij *ērkoowan* herkauwen met *ēr* uit *ēdar*, evenals *wēr* uit *wēdar*. (Vgl. mnl. *edercauwen* en *eercauwen*).

§ 76. W.-Germ. *ē* vóór *r* werd *ē* in: *kērəl* of *kēzł* kerel (niet beantw. aan ags. *carl*, got. **karla*, maar een door ablaut daarmee verbonden got. **kairla*, ags. *ceorl*, fri. *tzerl*, md. *kērl*), *pērəl* parel (ohd. *bērta*, *pērola*), *pēr* peer (ohd. *bira*, lat. *pirum*), *wērəlt* wereld (ohd. *wērəlt*).

Opm. Zie voor *ērkoowan* § 75. Opm.

§ 77. W.-Germ. *ē* werd *ī* in *tīzn* tien, (os. *tēhan*, got. *taihun*) uit **tīhen*, en dit, als *spiegel* uit *spēgel*, uit *tēhan* < *tēhan*.

§ 78. W.-Germ. *ē* ging, waarschijnlijk door invloed van de volgende *r* (vgl. § 72), over in *a* in: *haruet* oruit, vooruit (*har* beantw. aan mhd. *hēr*).

§ 79. W.-Germ. *ē* werd *i* in: *gint* en *dōgint* ginds en daar-ginds (got. *jainar*, mnl. *ghens*).

West-Germaansche *i*.

§ 80. W.-Germ. *i* kan zijn:

1° idg. *i*, b.v. ohd. *bittar* (skr. wt. *bhid*, lat. *findo*).

2° idg. *e*, a) vóór nasaal + kons. b.v. os. *singan* (idg. wt. **sengh*).

b) vóór *i*, *j*, of *u*, b.v. os. *liggian*, idg. wt. *legh*.

os. *filu* voor germ. **pēlu*.

Ter voorkoming van misverstand zij dit vooraf gezegd, nu wij ons dialect vergelijken met het W.-Germaansch en niet met het Id.-Germaansch.

W.-Germ. *i* in gesloten lettergreep.

§ 81. W.-Germ. *i* in gesloten lettergreep bleef *i*, b.v. *binan*

binnen (ags. *binnan*), *bidan* bidden (os. *biddian*), *bəginən* beginnen (ohd. *biginnan*), *bitar* bitter (ohd. *bittar*), *brun̄k* brink (eng. *brink*, mnd. *brink*), *drift* drift, kudde (mhd. *trift*, m. eng. *drift*), *dun̄g* ding (ohd. *ding*), *dik* dik (ohd. *dicchi*, os. *þikki*), *dwun̄an* dwingen (os. *thwingan*), *gəwixt* gewicht (ags. *gewiht*), *gəziht* gezicht (ohd. *gisiht*), *glimən* glimmen (mhd. *glimmen*), *grimən* huilen (mhd. *grimmen*), *grint* grind (vgl. ags. *grindan*), *hun̄ken* hinken (ohd. *hinkan*), *ik* ik (pron. pers.) (ohd. *ih*), *im* bijenkorf, bijenzwerm (ohd. *imbi*), *klimən* klimmen (ohd. *chlimban*), *krimpən* krimpen (ohd. *chrimpsan*), *kring* kring (nhd. *kring*), *krip* kribbe (os. *kribbja*), *ligən* liggen (os. *liggian*), *lip* lip (os. *lippja, vgl. os. *lēpur*), *lit* lid (ohd. *lid*), *mis* mis (adv.) (os. ags. onr. *mis*, ohd. *missa*), *misən* missen (ohd. *missen*), *mist* mist (ags. eng. *mist*, volgens Franck i. v. van den idg. wt. *meigh*, evenals *mest*), *mit* met (ohd. *miti*), *nixt* nicht (ohd. ags. *nift*), *plixt* plicht (ags. *pliht*), *pip* pip (m. eng. *pippe*, ohd. *pfiffiz*, mlat. *pītuila*), *ring* ring (ohd. os. ags. *hring*), *slim* slim (mhd. *schlimp*). *slun̄kan* slinken (ags. *slin-can*), *slun̄ar* slinger (vgl. ohd. *slinga*), *slun̄kan* slikken (mnd. *slicken*), *smit* smid (ofri. *smith*, ohd. *smid*), *snip* snip (ohd. *snēpfo*, m. eng. *snipe*, germ. *snippo; zie Franck i. v.), *spil* spil, as (ohd. *spilla*), *spin* spin (ohd. *spinna*), *stixtən* stichten (ohd. *stiften*), *stikən* stikken (ohd. *sticchen* en ohd. *irstickan*), *stil* stil (ohd. os. *stilli*), *strik* strik (ohd. *stricch*, ags. *stric*), *stun̄kan* stinken (ohd. *stinkan*, ags. *stincan*), *šilt* schild (os. *scild*), *šimal* schimmel (ohd. *scimbal*), *širəm* scherm (ohd. *scirm*, *scërm*), *šrikan* schrikken (ook hier zijn, evenals bij *stikən*, het trans. en intrans. werkwoord opgegaan in het trans.; ohd. *sericchen* en *serëcchōn*), *tikən* tikken (eng. *to tick*, mhd. *zicken*, waarnaast ohd. *zëcchōn*), *tip* tip (vg. hd. *tippen*, mhd. mnd. m. eng. *tip*, mhd. *zipf*), *vilən* villen (os. ond. *filljan*, ohd. *fillen*), *vilt* vilt (ohd. *filz*), *vin̄k* vink (ohd. *fincho*), *vin̄ar* (os. *fin̄ar*), *vis* visch (os. ags. ohd. *fisk*), *vrin̄an* wringen (ags. *wringan*), *wixt* wicht, kind (os. ohd. *wiht*), *wil̄x* wilg (ags. *wilig*), *wilən* willen (os. *willian*, ags. *willan*), *wilt* wild (ohd. *wildi*), *wimpəl* wimpel (ohd. *wimpal*), *winən* winnen (ohd. os. *winnan*), *wis* zeker, gewis (os. *wiss*), *wis* wisch (ohd. *wisk*), *wisalən* wisselen (vgl. ohd. *wëhsal*), *zin̄an* zingen (ags. *singan*), *zin̄kan* zinken (ohd. *sinkan*).

Opm. 1. Germ. *ë* vóór *i* ging echter niet over in *i* in: *garext* gerecht (ohd. *girihti*).

Opm. 2. In auslaut ging *i* over in *ij* in *hiʝ* hij (os. *hi*, *he*, ags. *he*).

Opm. 3. Van monosyllaba als *smit* smid, en *lit* lid gaat de *i* in den plur. over in *ē*, omdat zij dan in open lettergreep komt te staan; zie § 87.

§ 82. De overgang van idg. *e* in *i* vóór *i* in de praesensflexie van sterke verba, zooals we dat in het West-Germaansch zien, heeft in het N.-W.-Veluwsch niet meer plaats. De analogie heeft ook (zie § 60) hier aan de vokaal van den infinitivus de alleenheerschappij verschaft.

§ 83. W.-Germ. *i* vóór *n* + *d* of *t* werd gerekt tot *ī*, b.v. *bīndan* binden (os. *bindan*), *hīnabēzan* frambozen (ags. *hindberi* ohd. *hint-beri*, nhd. *himbeere*), *kīnt* kind (ohd. *chind*), *līndabōm* linde (ohd. *linta*), *spīnt* spint, kast (ohd. *spint*), *vīndan* vinden (ohd. *findan*; vgl. het 17^e eeuwsehe *vijnen*), *wīntar* winter (ohd. os. *wintar*), *wīndbrāχ* wenkbrauw (ohd. *wintbrāwa*).

Opm. 1. W.-Germ. *i* werd eveneens *ī* in: *pīnġstarēn* pinksteren (ohd. *zi* *pfinkustin, os. *te* *pincoston*) en *dīsəl* distel, sonchus (ags. *pistel*). De vorm *pīnġstarēn* zal wel te verklaren zijn uit den anderen vorm, waarin dit woord voorkomt, nl. *pīnstarēn*, waarin men *n* + dentaal heeft.

Opm. 2. W.-Germ. *i* vóór *nd* werd echter *o* in *grōndəl* grendel (ohd. *grintil*).

§ 84. W.-Germ. *i* vóór *m* werd *o* in: *brōməl* braambes (ags. *brembel*), *hōm* hem (ohd. os. *imu*), *rōmpəl* rimpel (vgl. ohd. *rimpfan*).

§ 85. Onzeker is het of *dōk* dikwijls (mnl. *dik*, *duk*, *decke*; zie Verdam i. v. *dicke*) wel hierbij behoort, aangezien het adj. *dik* (ohd. *dicchi*) altijd *i* heeft; vgl. ook onr. *þjokkr* en *þykkkr*.

§ 86. Eveneens onzeker is de grondvorm van *kwīstēn* twisten, dat wat den vorm betreft beantw. aan got. *qistjan* vernietigen, door-

den, maar wat de beteekenis aangaat aan ags. *cwīðan*, os. *quīðean* (Hol. 2142) praten, klagen, schelden.

W.-Germ. *i* in open lettergreep.

§ 87. W.-Germ. *i* in open lettergreep werd *ē*, b.v. *bēvan* beven (ohd. *biben*), *drēt* drect, flatus (verbaal-abstr. *driti van *drijten*, ags. *drītan*), *drēval* drevel (m. eng. *drivil*), *grēp* greep m. (westgerm. *gripi, ohd. *grif*; in *grēp* greep, werktuig is *ē* uit *ai* ontstaan, vgl. § 136), *hēzan* heen (ohd. ags. *hina*), *krēgal* krogel (westgerm. *krigil), *lējan* ledematen (zie § 81, opm. 3), *nēgan* negen (os. ags. *nigun*), *nēt* neet (ags. *hnita*), *nēar* neer, neder (ohd. *nidar*), *rēt* reet (ohd. *risz* uit *riti*), *stēj* slede (ohd. *slita* en *slito*), *smējan* smeden (ohd. *smidōn*), *snēj* snede (ohd. *snit*), *strēk* streok (ohd. *strih*, verbaal-abstr., germ. *striki), *strēp* streep (deze *ē* kan echter ook ontstaan zijn uit *ai*, vgl. wesfri. *striepen* (uit *stripōn) en mhd. *streipfen* (uit *straiþjan)), *šēzan* schenen (ohd. *scina*), *tēf* teef (eng. *tib*, ond. *tibō; is er verwantschap met ohd. *zēbar*, ags. *tifer*? zie Franck i. v.), *tēk* teek (eng. *tike*), *vrēj* vrede (ohd. *fridu*).

§ 88. W.-Germ. *i* werd *ō* in *spōzlen* spelen (ohd. os. *spilōn*), *rōpəl* stijl in den koestal (westgerm. *ripil, vgl. mhd. *riffel* getand werktuig, eng. *to ripple*), *rō's* reus (os. *wrisi, ohd. *risi*), *zōvan* zeven (ohd. *sibun*, os. *sibun*), *zōft* zeef (ags. *sife*).

Opm. Met het oog op mnl. *rēpen*, *reipen*, heeft *rōþan* losrukken, afstroopen, langs iets strijken, waarsch. ook een oorspr. *i*. De vorm *rōþan* kan echter ook teruggaan op got. *raupjan*; vgl. ags. *rypan*, mnd. *ropen*, overijselsch *rōpen*.

Onzeker is de grondvorm van *spōzan* speen, dat volgens Franck i. v. *spier*, misschien met een wt. *spi* samenhangt. Vgl. echter ohd. *spunni* ags. *spana*.

West-Germaansche *o*.

§ 89. W.-Germ. *o* is ontstaan uit Germ. *u* vóór *a*, *e* of *o* der volgende lettergreep, behalve als er een nasaalverbinding tusschen stond.

W.-Germ. *o* in gesloten lettergreep.

§ 90. W. Germ. *o* in gesloten lettergreep is *o* b.v. *brok* (ohd.

broccho), *doxtar* dochter (os. *dohtar*), *dok* dok, stroowisch onder de pannen (ohd. *tocka*, pop; zie Kluge i. v.), *drop* druppel (ohd. *tropfo*, eng. *drop*), *gmlakēn* gemolken (os. *gimolkan*), *gšolden* gescholden (os. *giscoltan*), *gvolxtan* gevlochten (os. *giflohtan*), *gzwolan* gezwollen (os. *giswollan*), *gənot* genot (germ. wt. *nut*, os. *not*), *got* God (os. ags. eng. *god*), *grof* grof (ohd. *girob*, *grob*), *hof* (ohd. os. ags. *hof*), *horzəl* horzel (vgl. ohd. *hornaz*, dial. d. *horsel*), *hol* hol (ohd. ags. *hol*), *hop* hop (ohd. *hopfo*, lat. *hupa*), *klopən* kloppen (ohd. *klopfōn*), *knop* knop (ohd. *knopf*), *kop* kop (ohd. *kopf en chuph*), *kopəl* koppel, menigte (mhd. *koppel*, m.lat. *cupla* uit lat. *copula*), *kost* kost, eten (mhd. *koste*, *kost*), *kostən* pl. kosten, prijs (ohd. *kosta*, m. lat. *costus*), *kostən* kosten (m.lat. *costare*, eng. *to cost*), *lof* lof, roem (ags. *lof*), *lok* lok (ags. *locc*), *lokan* lokken (ohd. *lockōn*), *mostart* mosterd (mhd. *mostert*, lat. *mustum*), *mos* mos (ohd. *mos*, eng. *moss*), *noχ* noch, nog (ohd. os. *noh*), *nok* nok (nd. *nocke*, de. *nok*), *of* of (voegw.) (ohd. *oba* nhd. *ob*, os. *ef*, *of*), *ofər* offer (ohd. *offar*, *opfar*), *os* os (ohd. *ohso*), *otar* otter (ohd. *ottar*), *pokən* pokken (ags. *pocce*, eng. *pock*), *post* post, stijl (ags. eng. *post*, lat. *postis*), *pot* pot (ofri. eng. *pot*), *roχ* rogge (os. *roggo*, ohd. *rocko*), *rok* rok v. vrouwen (ohd. *rocch*, ags. *rocc*), *rokan* rokken (diminitief v. ohd. *roccho*, eng. *rock*), *šok* schok (ohd. *scoc*, eng. *shock*), *šot* schot (het schieten) (ohd. *scoz*), *šot* schot, schut (mnd. *schot*, onr. *skot*), *slot* slot (ohd. *sloz*), *snot* snot (ags. *snot(t)*, eng. *snot*), *sop* sop (mnd. *soppe*, m. eng. *soppe*), *spot* spot (ohd. *spot*), *sprokəl* sprokkel (mnd. nnd. *sprok*, *sprokkel*), *stof* stof (onz.) (mnd. *stof*), *stok* stok (ohd. *stocch*), *stop* prop, kurk (vgl. ohd. *stopfōn*, md. *stoppōn*), *stopəl* stoppel (ohd. *stupfīla*, nhd. *stoppel*, vulg. lat. *stupla voor *stupula*), *strop* strop (ags. *stropp*, eng. *strop*), *strot* strot, keel (nnd. *strotte*, mhd. *strozze*), *tol* tol, schatting (os. ags. *tol*, ohd. *zol*), *tot* todde, vod (eng. *tod*, mhd. *zotte*), *top* top (ofri. ags. eng. *top*), *troχ* trog (ohd. ags. *trog*), *vlok* vlok (ohd. *floccho*), *vloten* vloten (onr. ags. *flot*), *volagən* volgen (os. *folgon*), *volək* volk (ohd. *folk*), *vos* vos (ags. eng. *fox*), *vzrot* rot, verrot (vgl. os. *rotōn*), *wolək* wolk (os. *wolcan*).

§ 91. W.-Germ. *ol* + *d* of *t* ging over in *ouwt*, b.v. *bouwt* bout (ohd.

bolz), *gouwt* goud (os. *gold*), *houwt* hout (os. *holt*), *stouwt* stout (mnd. *stolz*), *wouw* wilde, praet. van willen (ags. *wolde*).

§ 92. W.-Germ. *o* in gesloten lettergreep vóór *l* werd *ó*, b.v. *dól* dol (ohd. *tol*), *vól* vol (ohd. *fol*), *wól* wol (ohd. *wolla*), *wólaf* wolf (ohd. *wolf*).

Uitgezonderd: *hol*, *volagen*, *volak*, *wolak*; zie § 90.

Opm. W.-Germ. *o* werd eveneens *ó* in: *bók* bok (ohd. *boe*), *šofel* schoffel (germ. **scūflo* of **scūblo*; zie Franck i. v.)

§ 93. W.-Germ. *o* vóór *r*-verbinding werd *o*, zelfs al heeft zich na *r* een svarabhakti ontwikkeld, (zie echter § 94 en § 95), b.v. *bort* bord (os. ags. *bord*), *borz* en *borzt* borg (mnd. *borge*, ags. *borg*), *borst* borst (ohd. *brust*, got. *brusts*), *korz* korf (ohd. *chorb*), *kort* kort (ohd. *kurz* en *kurt*), *korst* korst (ohd. *krusta*, lat. *crusta*), *orgel* en *orgar* orgel (ohd. *orgela*), *storz* storm (os. *storm*), *snorakan* snorken (mnd. *snorken* en *snurken*), *snoran* snorren (vgl. ags. **snorian*, eng. *to snore*), *šorft* schurft (ohd. *scorf*, ags. *sceorf*), *torz* turf (nd. *torf*), *vort* voort, weg (os. *forth*), *worst* worst (mnd. *worst*, ohd. *wurst*), *zoraz* zorg (ohd. *sorga*).

Opm. Eveneens behoort hiertoe *dorsan* dorschen (vgl. mnd. *derschen* en *dorschen*, mnl. *dorschen*, ohd. *driskan* van voorgerm. *tresk*; vgl. voor eenzelfde ablaut germ. *brēda* naast *borda*; zie Kluge i. v. *brett*).

§ 94. W.-Germ. *o* vóór *-rt*, en eveneens vóór *-rn*, als zich tusschen *-r* en *n* een svarabhaktivokaal ontwikkeld had, en de lettergreep dus open werd, ging over in *ō*, b.v. *dōran* doorn (ohd. *dorn*), *hōran* hoorn (ohd. os. ags. *horn*), *kōran* koren (os. ags. eng. *corn*), *mōart* moord (ohd. *mord*), *nōart* noord (ohd. *nord*), *ōart* oord, inhoudsmaat, $\frac{1}{5}$ L. (ohd. *ort*, os. *ord*), *tōran* toren (mnd. *torn*, nhd. *turm*), *wōart* woord (os. ags. *word*).

§ 95. De vormen *dāraz* dorp (ohd. *dorf*, os. *thorp*), *mārazen* morgen (ohd. *morgan*, ags. *morgen*) zijn misschien te verklaren uit een vorm met *e*; vgl. de bijvormen ndl. *derp* en *mergen*, ags. *mergen*. Zie voor overgang van *e* en *ē* in *ā* vóór *r*-verbinding §§ 62 en 72.

W.-Germ *o* in open lettergreep.

§ 96. W.-Germ. *o* in open lettergreep werd $\bar{o}$, b.v. $\bar{b}\bar{o}j$ bode (os. *bodo*), $\bar{b}\bar{o}zr\bar{a}n$ boren (ohd. *borōn*), $\bar{b}\bar{o}v\bar{a}n$ boven (os. *bi-oban* eng. *bove*), $\bar{b}\bar{o}j\bar{a}m$ bodem (os. *bodam*), $\bar{g}\bar{o}zr$ f. goor als plaatsnaam (vgl. mnl. *gore* vr., en het adj. ags. *gor*), $\bar{h}\bar{o}p\bar{a}n$ hopen (ags. *hopian*), $\bar{a}g\bar{o}z\bar{t}a\bar{n}$ gegoten (os. *gigotan*), $\bar{a}b\bar{o}z\bar{g}a\bar{n}$ gebogen (os. *gibogan*), $\bar{g}a\bar{n}\bar{o}z\bar{t}a\bar{n}$ genoten (os. *ginotan*), $\bar{o}z\bar{l}e\bar{j}$ olie (lat. *oleum*), $\bar{o}v\bar{a}n$ oven (ohd. *ovan*, ags. *ofen*), $\bar{o}v\bar{a}r$ over (os. *oċar*, ags. *ofer*), $\bar{p}\bar{o}z\bar{t}a\bar{n}$ poten (ond. **potōn* uit germ. **putōn*; zie Franck i. v.), $\bar{s}p\bar{o}z\bar{r}$ spoor vr. (ohd. *sporo*), $\bar{s}m\bar{o}k\bar{a}n$ smoken (os. **smokōn*), $\bar{s}m\bar{o}z\bar{r}a\bar{n}$ smoren (ags. *smorian*), $\bar{s}t\bar{o}k\bar{a}n$ stoken (dial. eng. *to stoke*, ndd. *stoken*), $\bar{v}\bar{o}z\bar{r}$ voor, vore (on. *for*, ohd. *furuh*), $\bar{z}\bar{o}z\bar{l}$ zool (ohd. *sola*).

Opm. Misschien door invloed van volgende *l* vinden we *u* in: *vugal* vogel (os. *fugl*, ohd. *fugal*).

West-Germaansche *u*.W.-Germ. *u* in gesloten lettergreep.a. W.-Germ. *u* vóór volgende *u*.

§ 97. W. Germ. *u* vóór volgende *u* werd $\bar{u}$ in: $\bar{b}\bar{u}l$ stier (eng. *bull*, vgl. ags. *bulluc*), $\bar{d}\bar{u}b\bar{e}l\bar{t}$ dubbel (lat. *duplus*), $\bar{k}\bar{u}st$ kust van kiezen (got. *kustus*), $\bar{l}\bar{u}z\bar{t}$ lucht (got. *luftus*), $\bar{l}\bar{u}st$ lust (got. *lustus*), $\bar{p}\bar{u}nt$ punt (lat. *punctum*), $\bar{v}\bar{r}\bar{u}z\bar{t}$ vrucht (os. ohd. *fruht*, lat. *fructus*).

Opm. *u* werd echter $\bar{o}$ in: $\bar{b}\bar{o}s$ bos, bosch (ohd. *busk*, m.lat. *boscus*), $\bar{m}\bar{o}f$ mof (eng. *muff*, m.lat. *muffula*), $\bar{s}\bar{o}f\bar{t}$ schouder (ofri. *schoft*, germ. **skuftus*).

b. W.-Germ. *u* vóór nasaalverbinding.

§ 98. W.-Germ. *u* vóór nasaalverbinding (uitgez. *n* + dentaal en $\bar{u}k$; zie § 99) wordt $\bar{o}$, b.v. $\bar{z}z\bar{o}z\bar{a}n$ gezongen (os. *gisungan*), $\bar{g}z\bar{s}p\bar{r}\bar{o}z\bar{a}n$ gesprongen (os. *gisprungan*), $\bar{h}\bar{o}mp$ brok (eng. *hump*), $\bar{h}\bar{o}m\bar{e}l$ hommél (ohd. *humbal*), $\bar{k}r\bar{o}m$ krom (ohd. *chrumb*), $\bar{k}l\bar{o}mp$ klomp (m. eng. *clump*), $\bar{l}\bar{o}z\bar{g}$ long (ohd. *lunga*), $\bar{p}\bar{o}mp$ pomp (eng. *pump*), $\bar{t}\bar{o}n$ ton (ohd. *tunna*), $\bar{t}\bar{o}z\bar{g}$ tong (ohd. *zunga*), $\bar{t}r\bar{o}m$ trom (ohd. *trumba*), $\bar{t}r\bar{o}m\bar{e}l$ trommél (mhd. *trumbel*).

Opm. 1. W.-Germ. *u* bleef *u* in *huŋzr* honger (ohd. *hungar*) en *vunzr* vonder (mnd. *vunder*).

Opm. 2. W.-Germ. *u* werd *o* in: *gonan* gunnen (os. ohd. *gi-unnan*) en *konan* kunnen (ohd. *chunnan*).

§ 99. W.-Germ. *u* vóór *n* + dentaal en *ŋk* bleef *u* in: *bunt* bont, *bond* (mhd. *bunt*), *gebunden* gebonden (os. *gibundan*), *gevonden* gevonden (os. *gifundan*), *gezunt* gezond (ohd. *gisunt*), *grunt* grond (ohd. *grunt*), *hunt* hond (ohd. *hunt*), *hundert* honderd (ohd. *hundert*), *kluntjen* klontje, diminut. van *klunt* klont (nd. *klunte*, vgl. eng. *to clunter*), *kunt* kont (ofri. *kunta*), *punt* pond (os. *pund*), *runt* rond (mhd. *runt*), *strunt* strond (mnd. *strunt*), *under* onder (os. *undar*), *uns* ons, pron. pers. en poss. (ohd. *uns*), *uns* ons, decagram *uncia* (lat. *uncia*), *vonk* vonk en *vonkjen* vonkje (ohd. *funcho*), *wunder* wonder (os. *wundar*), *wunt* wond (os. *wunda*), *zonder* zonder (os. *sundar*).

Opm. Naast *kluntjen* klontje, komt echter ook de vorm *klontjen* voor.

c. W.-Germ. *u* vóór *i* of *j*.

§ 100. W. Germ. *u* vóór *i* of *j*, die alleen in de verbuiging van het zelfst. naamwoord optreedt, werd *o*, naar analogie van den nominativus sing. b.v. *kopen* koppen pl. Evenmin heeft de *i* in het afleidingssuffix invloed op de stamvokaal, b.v. *kopen*, kopje.

§ 101. W.-Germ. *u* vóór *i* of *j* in gesloten lettergreep werd *o*, b.v. *broz* brug (ags. *brycg*), *boken* bukken (mhd., nhd. *bücken*), *bokem* bokking (mhd. *bückine*), *bonsam* bunzing (mnl. *bunzinc*), *bos* bus (ohd. *buhsa* uit **buhsga*; zie Franck i. v.), *borsal* borstel (ags. *brystl*, eng. *bristle*), *dorst* dorst (ohd. *durst*, got. *paurstei*), *druk* druk (subst.) (ags. *prycc*), *drukken* drukken (ags. *pryccan*), *dun* dun (ohd. *dunni*), *dunken* dunken (os. *thunkian*), *dulden* dulden (denominatief van ohd. *dult*, en dit een abstr. v. ohd. *doten*, *doton*, ags. *polian*), *grut* en *gort*, *grut* en *gort* (ohd. *gruzzi*, ags. *gryt*), *gunzen* afgunstig, begeerig kijken (ndd. mnd. *günsen*, *günselen*, weeklagen), *gul* gul (nd. *gull*, m. eng. *gulle*), *guldän* gulden (germ. *gulþino*), *gölþ* dikke straal, flinke teug (eng. *gulp*, de. *gulpe*, *gylpe*), *gost* gust, van een koe (mnd. *gust*; zie Lübben i. v.; vgl. Gallée, Geld. Ov. Dial. *güst*), *hulen* hullen (ohd. *hullen*), *holdän* hulde (os. *huldi*), *holþ* hulp (misschien uit **hulþjo* naast

germ. *hēlpō*), *hōls(t)* hulst (ohd. *hulis*, *huls*), *hōpōlən* huppelen (frequent. van germ. **huppjan*; vgl. m.eng. *hyppen*, eng. *to hip*), *hōps* zeer, tamelijk (ohd. **hubisc*), *hōrt* horde, vlechtwerk (ohd. *hurt*, m. eng. *hyrde*), *kloxt* klucht, menigte (ags. *clyft*), *knōpəl* knuppel (westgerm. **knuppilo*; vgl. mhd. *knüpfel*; zie Franck i. v.) *krōk* krukstok, knop aan een deur (westgerm. **krukckjō*), *krōl* krul (mhd. *krülle* naast *krolle*), *konst* kunst (os. *kunst*), *kōsən* kussen (werksw.) (ags. *cyssan*), *kōsən* kussen (ohd. *chussin*, m.lat. *cussin*), *lōbən* lubben (mnd. *lūbben*, ags. **gelybban*? zie Franck i. v.), *lōməl* lummel (oostfri. *lūmmel*), *lōns* luns (ags. *lynes*, mnd. *lunse*), *mōndəx* meerderjarig (mnd. *mundich* nhd. *mündig*), *mōt* mud, hectoliter (ohd. *mutti*, os. *muddi*), *mōx* mug (os. *muggia*), *mōlən* zaniken, woelen (van **muljan* fijnwrijven?), *mōləx* druk (van 't adj. *mōl*; zie Franck i. v. *meel*), *mōnt* munt, geldstuk (ohd. *munizza*), *mōrəx* murw (ohd. *mur(u)wi*, nhd. *mürbe*), *mōs* en *mōrs* musch (uit germ. **muskja*? zie Franck i. v.), *mōts* muts (m.lat. *almutia*), *nōt* nut (ags. *nyt*), *nōt* nut (adj.) (ohd. *nuzzi*), *nōtən* nutten (ags. *nytian*), *ōm* om (ohd. os. *umbi*), *pōx* plug (mnd. *plügge*, eng. *plug*), *pōkən* plukken, (ags. **plyccan* uit germ. **pluckjan*; zie Franck i. v.), *pōt* put (ags. *pytt*), *rōx* rüg (ohd. *hrukki*), *rōkən* rukken (ohd. *rucchen*, germ. **rukkjan*), *rōnt* rund (got. **hrunþis*; zie Kluge i. v. *rind*), *rōst* rust (waarsch. uit germ. **rustjō* naast **rastjō* en *rastō*, vgl. os. *resta*, ohd. *rasta*), *šōdən* schudden (os. *skuddian*), *šōlt* schuld (ags. *scyld*), *šōt* schut, scherm (germ. **skutjo* of **skuttjo*, eng. *shut*), *stōk* stuk, (subst.) (os. *stucki*), *stōk* stuk (adj.) (uit: *an* of *in stucki* pl.), *stōmpərt* stumper (mnd. *stümper*), *tōxt* tucht (ohd. *zuht*), *tōkən* wachten (m.eng. *tukken*, nhd. *zücken* naast ohd. *zocchōn*), *vloxt* vlucht (os. *fluht*), *vlox* vlug (ohd. *flucchi*), *vōlən* vullen (os. *fullian*), *vōrst* vorst (os. ohd. *furisto*, ags. *fyrst*), *wōrəm* worm (os. ohd. *wurm*), *wōrstələn* worstelen (volgens Franck i. v. berustend op voorgerm. stam *wrt-ti*), *wōrtəl* wortel (ohd. *wurzala*, ags. *wyrt-walu*; compos. met germ. *wurti*; zie Franck i. v.), *zōnt* zonde (os. *sundia*), *zōxt* zucht, ziekte (os. ohd. *suht*), *zōk* zulk (ohd. *sulih*), *zōltfet* zultvet (vgl. ohd. *sulzia*).

Opm. Uitgezonderd is *wōlən* wollen (ags. *wyllen*), *bōxt* bocht, kromming (ags. *byht*).

West Germ. *u* in open of oorspr. open lettergreep.

a. W.-Germ. *u* vóór *u* in de volgende lettergreep.

§ 102. W.-Germ. *u* vóór *u* in de volgende lettergreep is $\bar{u}$,
b.v. *kūgal* kap van den imker (ohd. *chugula*, m. lat. *cuculla*),
zūzn zoon (os. ags. *sunu*).

Opm. Eveneens wordt $\bar{u}$ gehoord in: *kūgal* kogel, bal (mhd. *kugele*).

b. W.-Germ. *u* vóór *n* a s a l.

§ 103. W.-Germ. *u* voor *n* a s a a l werd $\bar{u}$ in *wūznən* wonen (os. *wunōn*).

c. W.-Germ. *u* vóór *i* (*j*) in de volgende lettergreep.

§ 104. W.-Germ. *u* vóór *i* (*j*) in open lettergreep wordt $\bar{o}$,
b.v. *bōgal* beugel (uit *būgil*; zie Franck i. v.), *bōzl* beul (ohd. *butil*), *bōzlan* beuling, rogge en gras dooreen (*beuling* gevormd uit *booling* < *bodelinc*. Dit is met *inc* gevormd van *bodel*, m. lat. *bodellus*), *bōzren* beuren, gebeuren (ags. *byrian*), *bōzrt* beurt (vgl. ohd. *gi-burida*), *brök* breuk (ags. *bryce*), *dōzt* deugd (germ. *dugunþi*), *dōzn* deun (subst.) (ags. *dyne* vgl. os. *dunian*), *dōzr* deur (ohd. *turi*), *dōzr* door (ohd. *durih*), *drōzn* dreun (got. *drunjus*), *drōz* droog (ags. *dryge* uit *drugi*; zie Franck i. v.), *gōzr* geur (ond. **guri*; zie Franck i. v.), *hōp* heup (ags. *hype*), *hōval* heuvel (ohd. *hubil*), *hōgan* heugen (ags. *hycgan*), *hōzl* duiker (mhd. *hüle*), *jōzt* jeugd (ohd. *jugund* uit **jugunþi*), *jōken* jeuken (ags. *gyccen*), *kōken* keuken (ohd. *chuhhina*), *kōzr* keur (ohd. *churi*), *kōtal* keutel (ond. **kutil*), *knōkəl* kneukel (m. eng. *knokil*, mhd. *knüchel*), *knōzen* kneuzen (ags. *cnysan*), *krōpəl* kreupel (ags. *crypel*), *lōgan* leugen (os. ohd. *lugina*), *mōzl* molen (ohd. *mulī(n)*, ags. *myln*), *pōlan* peluw (ohd. *pfuliwi*, ags. *pylwe*), *rōk* reuk (van germ. *ruki*; zie Franck i. v.), *rōzal* reuzel (ags. *hrysel*, os. *hrusli*), *šōzr* scheur (ond. **skūri*; zie Franck i. v.), *šōt* scheut (westgerm. **skuti*, ohd. *scuz*), *šōtal* ovenschieter (afgeleid van *schieten*, 't komt slechts in 't Nederlandsch voor; zie Franck i. v.; vgl. echter onr. *skutill* harpoen), *slōf* sleuf (van den wt. *slub*; zie Franck i. v.), *slōtal* sleutel (os. *slutil*), *spōzren* speuren (ags. *spyrian*), *sprök* spreuk (mhd. *spruch*, ond. **spruki*; zie Franck i. v.), *stōzn* steun (ond. **stuni* of **stunju*;

zie Franck i. v.), *stōzrēn* storen en vorstoren (ags. *styrian*), *tōgəl* teugel (ohd. *zugil*), *tōz* teug (ags. *tyge*), *vlöz* vleug (ags. *flyge*), *vlōgəl* vleugel (nnd. *flugil*; zie Franck i. v.), *vōzr* voor (ohd. os. *furi*).

Opm. 1. Uitgezonderd: *kōnən* koning (ohd. *chuning*), dat 't algemeene woord is geworden naast 't oude *kōnən*, dat nog voorkomt in *kōnənskop*, koemaag.

Opm. 2. Een umlautsvorm vertoont ook *gōt* goot, naast nnd. *gote*, nhd. *gosse*.

b. LANGE VOKALEN.

West-Germaansche *a* (oud-germ. *ā* en *æ*).

§ 105. W.-Germ. *ā* en daarmee gelijkstaande *ā* in ontleende woorden bleef *ā*, behalve vóór de postdentalen: *t*, *d*, de uit *d* ontstane *j* (*j*), en de alveolaren *s*, *š*, *z*, *l*, *r* en *n* (zie § 56).

Hiervoor ging *ā* over in *ō*, b.v. *ōzr* ader (ohd. *ādara*), *ōzr* adder (ags. *nāedre*, os. *nādra*, waarnaast echter ohd. *natara*; zie Franck i. v. *adder*), *ōjam* adem (ohd. *ātum*), *ōzs* aas (ags. *āes*), *blōzzen* blazen (ohd. *blāsan*), *blōzr* blaar, optrekking der huid (ohd. *blātara*), *brōzēn* braden (ohd. *brātan*), *dōzt* daad (ohd. *tāt*), *dōzr* daar (ohd. os. *thār*, got. echter *þar*), *drōzt* draad (ohd. *drāt*), *gōzn* gaan (ohd. *gān* en *gēn*, ags. *gān*), *gavōzr* gevaar (vgl. ohd. *fāra*), *hōzr* haar (ohd. os. *hār*), *jōzr* jaar (ohd. os. *jār*), *klōzr* klaar (mnd. *klār*, lat. *clārus*), *kwōzl* kwaal (ohd. os. *quāla*), *kwōzt* kwaad (ohd. *quāt*), *lōzēn* laten (os. *lātan*), *mōzl* maal, keer (ohd. *māl*), *mōzn* maan (ohd. *māno*), *mōznt* maand (ohd. *mānōd*), *mōzt* maat (ohd. *māza*), *nōzlt* naald (ohd. *nādal*), *nōzt* naad (ohd. *nāt*), *pōzl* paal (ohd. *pfāl*), *pōzēn* Paschen (mnd. *pāskan*), *pōzr* paar (mnd. *pār*, ohd. echter *par*, lat. *par*), *rōzt* raad (os. *rād*), *rōzzen* razen (ags. *rāesan*), *strōzl* straal (ohd. *strāla*), *strōzt* straat (os. *strāta*, m. lat. *strāta*), *spōzn* spaan (mnd. *spān*, ags. *spōn*), *šōts* schaats (noordoostfra. *escache*), *wōzn* waan (ohd. *wān*), *wōzr* waar (adj.) (os. ohd. *wār*), *zōzt* zaad (os. *sād*), *zuvōzr* zwaar (os. *swār*).

§ 106. W.-Germ. *ā* bleef *ā* vóór *g* en *k*, *v*, *m* en *p* (zie ook § 57) in: *bakwām* bekwaam (ohd. *biquāmi*), *brāk* braak

(adj.) (ohd. *brahha*), *hāk* haak (ohd. *hāko*, nhd. *hāken*), *jāmar* jammer (ohd. os. *jāmar*), *šāp* schaap (ohd. *schāf*), *vrāgən* vragen (os. *frāgon*), *wāvel* en *wāfel* wafel (vgl. eng. *wafel*, fra. *gaufre*).

§ 107. Verkorting van *ā* tot *a*, waarschijnlijk naar analogie van den singularis, komt voor in het praet. plur. der sterke verba van de 4^e en 5^e klasse, b.v. *kwamən* kwamen (os. *quāmun*), *brakən* braken (os. *brākun*), *stalən* stalen (os. *stālun*), *gavən* gaven (os. *gābun*), *zatən* zaten (os. *sātun*), *atən* aten (os. *ātun*).

Opm. In plaats van *brakən* en *stalən* wordt ook wel *brōkan* en *stōzlen* gezegd, naar analogie van het part. perf.

§ 108. W.-Germ. *ā* voor oorspr. of later ingevoegde *j* of *i* werd *ej*, (voor volgende *ə* gaat *j* over in *ɣ*, zie § 26), b.v. *drejən* draaien (ohd. *drājan*), *gejj* gaaf (mhd. *gāebe*, gorm. *gēbi*; zie Franck i. v.), *kejs* kaas (ohd. *chāsi*), *krejən* kraaien (ohd. *chrāian*), *lejχ* laag (mnd. *lēge*, westgerm. *lāgi*; zie Franck i. v.), *mejən* maaien (ohd. *māen*), *nejən* naaien (ohd. *nājan*), *wejən* waaien (ohd. *wāen*, *wājan*), *zejən* zaaien (ohd. *sāen*, germ. **sējan*).

Opm. 1. W.-Germ. *ā* vóór *i* werd echter *ē* in *šēgr* schaar (mnd. *schēre*, m. eng. *schēre*, eig. meervoudsvorm met *i*-umlaut; vgl. ohd. *skār*, *skāri*).

Opm. 2. Niet zeker is het of hiertoc behoort *ēmt* mier (ohd. *ameizza*, ags. *aemette*; zie Kluge i. v. *ameise*).

§ 109. Jongere umlaut van *ā*, nadat deze reeds in *ō* was overgegaan komt niet voor, b.v. *pōzlsən* paaltje, *zwozrtən* zwaarte, *rōtsəl* raadsel, *drōj* draden.

Opm. De umlaut bleef eveneens achterwege in: *tōj* taai (ohd. *zāhi*) en *zōləχ* zalig (ohd. *sālig*).

§ 110. W.-Germ. *ā* gevolgd door *w* vormt daarmee den tweeklank *āw^w*, b.v. *blāw^w* blauw (ags. *blāe* ohd. *blāo*), *lāw^w* lauw (ohd. *lao*), *rāw^w* rauw (ags. *hrāew*), *grāw^w* grauw (ohd. *grāo*).

Opm. 1. Uitgezonderd is: *klou^w* klauw (ond. *clāwa*).

Opm. 2. Misschien behoort hier ook onder *sprē^w* spreek, als het althans niet ontstaan is uit **spraiwon* (zie Franck i. v.), maar uit germ. **sprēwi*; vgl. westfa. *sprāwe*, *sprān*.

West-Germaansche $\bar{e}$.

§ 111. W.-Germ. $\bar{e}$ is $\bar{v}$ in *hī* *gr* hier (ohd. *hiar*, os. *hēr*), *šv̄ar* schier (ohd. *scēro*, *scēri*). Na deze $\bar{v}$ hoort men steeds een $\bar{z}$.

§ 112. W.-Germ. $\bar{e}$ in het praeteritum van oorspr. reduplicerende verba wordt v , b.v. *hī* *hield* (ohd. *hialt*), *līt* liet (os. *let*), *slīp* sliep (os. *slēp*), *vī* *viel* (ohd. *fiat*), *līp* liep (oh. *liof*).

Opm. W.-Germ. $\bar{e}$ wordt echter v , en vaak ook o , in: *gī* *gō* of *gō* *gō*, *gī* *gō* (ohd. *giang*), *hī* *hō* of *hō* *hō* *hī* (ohd. *hiang*) en *vī* *vō* of *vō* *vō* (ohd. *fiang*).

§ 113. In ontleende woorden ging W.-Germ. $\bar{e}$ over in v , in: *prī* *stār* priester (ohd. *priestar*, os. *prēstar*), *zī* *zijde* (ohd. *sīda*, mlat. *sēta*), *spī* *gal* spiegel (ohd. *spiagal*, lat. *speculum*), *prī* *zōn* prijzen (vgl. lat. *pretium*).

§ 114. In ontleende woorden ging W.-Germ. $\bar{e}$ over in $\bar{v}$ in: *krī* *t* krijt (ohd. *krīda*, lat. *crēta*), *pī* *n* pijn (ohd. *pīna*, mlat. *pēna*), *tī* *t* *tijk* (lat.-gr. *thēca*).

§ 115. W.-Germ. $\bar{e}$ in ontleende woorden is $\bar{e}$ in: *brē* *f* brief (lat. *brevis*), *pē* *t* on *pē* *tār* Pieter (ohd. *Petar*, lat. *Petrus*).

West-Germaansche $\bar{i}$.

§ 116. W.-Germ. $\bar{i}$ is (behoudens §§ 117—121) over het algemeen $\bar{i}$ (men verwarre deze $\bar{i}$ (= gerekte i) niet met v of $\bar{v}$ (= Ned. *ie*), b.v. *bazwī* *kān* bezwijken (onfr. *-swīkan*), *bī* *l* bijl (ohd. *bīhal*, *bīl*), *bī* *tān* bijten (os. *bītan*), *dī* *k* dijk (ags. *dīc*), *drī* *tān* drijten (ags. *drītan*), *fī* *t* *fijt* (nd. *fīt*, naast mhd. *fīch*), *gātī* *k* en *tī* *k* gelijk (got. *galeīks*), *grī* *pān* grijpen (ags. *grīpan*), *grīs* grijs (os. *grīs*), *īs* ijs (ags. *īs*), *kī* *kān* kijken (m. eng. *kīken*), *kwī* *nān* kwijnen (ags. *-cwīnan*), *kwīt* kwijt (mnd. mhd. *quīt*), *knī* *ft* knijf, knipmes (ags. *knīf*), *knī* *pān* knijpen (mnd. *knīpān*, m. eng. *nipen*), *lī* *f* lijf (ohd. *līb*), *tī* *k* lijk (os. *tīk*), *tī* *kān* lijken (ohd. *tīhhēn*), *tīm* lijm (ohd. *tīm*), *tī* *st* lijst (ohd. *tīsta*), *mī* *n* mijn, pron. poss. (onfr. *mīn*), *pī* *l* pijl, penis (ags. *pīl*), *rī* *p* rijp (adj.) (ags. *rīpe*), *šī* *nān* schijnen (ohd. os. *scīnan*), *šrī* *nān* schrijven (mnd. *schrīnen*), *šī* *tān* schijten (ags. *scītan*), *slīm* slijm (ags. *slīm*), *slī* *pān* slijpen (ags. *-slīpān*), *slī* *tān* slijten (os. *slītan*), *stī* *f*

stijf (ags. *stif*), *smītan* smijten (ags. *smītan*), *strīkan* strijken (ohd. *strīkhan*), *spīker* spijker, (mnd. *spiker*, eng. *spike*), *tīt* tijd (ags. *tīd*), *wīf* wijf (os. ags. *wif*), *wīs* wijs adj. (ags. *wīs*), *wīn* wijn (ags. *wīn*), *wītan* wijten (ags. *wītan*), *wīkan* wijken (os. *wīkan*), *zīt* zijde, kant (os. *sīda*).

Opm. W.-Germ. $\bar{i}$ werd *v* in *strīm* striem, als dit tenminste beantwoordt aan mhd. *strīme* en niet aan ohd. *streomo; zie § 153 en Franck i. v.) en *wīt* wijd (os. ags. *wīd*).

§ 117. W.-Germ. $\bar{i}$ is echter *v*, en in auslaut *vj*:

a. vóór *v*, *f*, *g*, en *z*, b.v. *blīvan* blijven (ags. *be-līfan*), *drīvan* drijven (ohd. *trīban*), *krīgan* krijgen (mnd. *krīgen*), *vzar* of *vzder* ijzer (ohd. *īsarn*, *īsan*), *rīgan* rijgen (ohd. *rīhan*), *rīvan* rijven (mnd. *rīven*), *rīzan* rijzen (os. ags. *rīsan*), *stīvan* stijven (mnd. *stīven*) naast *stīf* stijf, *šrīvan* schrijven (ohd. *scrīban*), *twīfalan* twifelen (os. *twīflon*), *zwīg* twijg, takje (ohd. *zwīg*), *zwīgan* zwijgen (os. *swīgōn*), *vīzel* vizel (mnd. *vīsel*), *šīf* schijf (ohd. *scība*), *wīs* wijze (os. *wīsa*).

Opm. Uitgezonderd: *stīf* stijf en *wīf* wijf.

b. vóór oorspr. of uit *d* of *w* ontstane *j*, b.v. *batījan* wachten, uitblazen (vgl. eng. *to betide*, ags. *tīdian*), *blīj* blijde (ohd. *blīdi*), *brīj* brij (ags. *brīw*), *glījan* glijden (os. ags. *glīdan*), *lījan* lijden (ohd. *līdan*), *mījan* mijden (ohd. *mīdan*), *rījan* rijden (ags. *rīdan*), *snījan* snijden (ohd. *snīdan*), *snījan* sneeuwen (ohd. *snīwan*), *spījan* spuwen, braken (os. ags. *spīwan*), *strījan* strijden (ohd. *strītan*), *šrījan* schrijden (ohd. *scrītan*), *wījer* wijder (vgl. os. ags. *wīd*), *zīj* zijde, stof (os. *sīda*) naast *zīt* zijde, kant.

Opm. Naast *snījan* sneeuwen komt voor *snējan*, misschien door invloed van het subst. *snēj* sneeuw.

c. vóór *i(j)* in de volgende lettergreep, b.v. *vīlan* ijlen (os. *īlian*), *wīzan* wijzen (os. *wīsan*), *wīf* wijven, pl. naast *wīf* sg.

Opm. W.-Germ. $\bar{i}$ vóór *i* werd echter $\bar{i}$ in *tīj* tijding (mnd. *tīdinge*).

d. in auslaut, b.v. *vījānt* vijand (os. *fīond*), *vrij* vrij (ohd. *frī*), *nīj* jij (os. *gī*), *wīj* wij (ofri. *wī*, ags. *wē*).

Uitgezonderd: *drēj* drie (ags. *brī*), dat voorkomt naast *drīj*.

§ 118. W.-Germ. $\bar{i}$ werd *ue*, waarschijnlijk onder invloed van de omgevende bilabialen in: *sueftæχ* 50, *vuef* 5 (ags. *fif*), en *puep* pijp (ags. *pīpe*, ohd. *pfīfa*).

§ 119. Het woord *kēzn* kiem, dat voorkomt naast *kr̄m* kiem (ohd. *chīmo*), zal wel W.-Germ. *i* hebben; vgl. *scimo* naast *scīmo*, en bij Kiliaen *kene* en *kenen*, W. Vla. eveneens *kene* en *kenen*, mnl. Wdbk. III 1305 *kene*.

§ 120. W.-Germ. $\bar{i}$ is verkort tot *i*, vóór oorspr. *tt* of χ -verbinding, b.v. *dixt* dicht, (mhd. *dīhte*), *dissel* aan een wagen (ags. *þīæl*, *þīsl*), *licht* (ohd. *lihti*, ags. *liht*), *licham* lichaam (ohd. *lihhamo*), *wit* wit (got. *hveits*, germ. **hwitto*; het kan echter ook beantwoorden aan germ. **hwitto*; zie Franck i. v.). Een dergelijke verkorting vinden we ook in *rik* rijk (os. *rīki*).

§ 121. In ontleende woorden, die in het Ned. *ij* hebben, heeft het N.-W.-Veluwsch in den regel $\bar{i}$, b.v. *anīs* anijs (lat. *anīsum*), *fin* fijn (m. lat. *finus*), *kazīn* kozijn (fra. *cassin*), *prīs* prijs (ofra. *prīs*), *radīs* radijs (fra. *radix*).

Opm. We treffen echter *v* aan in: *andrvij* andijvie (it. *endivia*), *partvij* of *partij* partij (fra. *partie*).

West-Germaansche $\bar{o}$.

§ 122. W.-Germ. $\bar{o}$ werd over het algemeen (zie echter § 123) $\bar{u}$, b.v. *āramūj* armoede (ohd. *aramuoti*), *drūvæχ* droevig (vgl. ohd. *truobi*), *blūzt* bloed (os. *blōd*), *buçl* boedel, boel (os. *bōdtōs*); *būzt* boette (got. *bōta*), *dūzn* doen (ags. *đōn*), *drūs* droes, paardenziekte (ohd. *druos*), *flūgr* vloer (ags. *flōr*), *glūzt* gloed (ohd. *gluot*), *grūf* groeve (ohd. *gruoba*), *hūzst* hoest (ohd. *huosto*, ags. *hwōsta*), *gūzt* goed (os. *gōd*), *hūw* hoe (os. *hwō*), *hūzn* hoen (ohd. *huon*), *hūzt* hoed (ohd. *huot*), *hūf* hoeve (ohd. *huoba*), *hūf* hoef m. (os. ags. *hōf*), *hūvæn* (be)hoeven (vgl. ags. *behōfian*, ags. *behōf*), *knūst* knoest, noest (nd. *knōst*), *kū* (os. *cō*), *kūçl* koel (ohd. *chuoli*, ags. *cōl*), *lūdar* loeder (mhd. *luoder*), *mūt* moed (ohd. *muot*), *mūzçs* moes (os. ags. *mōs*), *mūgr* en *mūçdar* moeder (ohd. *muotar*), *nūzst* noest subst. (ags. *ōst*), *plūç* ploeg (ags. *plōh*), *rūm* roem (os. *hrōm*),

ruzt roet (ags. *hrōt*), *rīj* roede (ohd. *ruota*), *rijan* roeien (ags. *rōwan*), *rūgr* pijp, geweer (ohd. *hrōr*), *šū* schoen (os. *skōh*), *stūzl* stoel (os. ags. *stōl*), *vūgr* voer, wagenvracht (ohd. *fuodar*), *vūgr* voeder (ags. *fōdor*), *vūgrān* bekleeden (vgl. ohd. *fuotar*), en verder in het praet. van de verba der 6^e klasse, die een regelmatig praet. hebben, b.v. *slūz* sloeg (ohd. *sluog*), *vūgr* voer (ohd. *fuor*), *zwūgr* zwoer (ohd. *swuor*).

§ 123. W.-Germ. *ō* werd echter *u* vóór *k*, *m*, *p*, *d*, en *t*, b.v. *buk* boek (ags. *bōc*), *bukant* boekweit (vgl. ohd. *buohha*), *blum* bloem (ohd. *bluoma*), *bruk* broek, laagland (ags. *broc*), *duk* doek (ohd. *tuoch*), *huk* hoek (ags. *hōc*), *hupel* hoepel (vgl. ags. *hōp*), *kluk* snel (mhd. *kluoc*), *kuk* koek (ohd. *kuocho*), *mudər* moeder (os. *motar*), *rupən* roepen (ohd. *hrōpan*), *rukālōras* roekeloos (mhd. *ruochelōs*), *stup* (ohd. *stuofa*), *vut* voet (os. *fōt*).

Opm. Wordt vóór *d* of *t* een glide gesproken, dan blijft de *ū*, b.v. *mūgdər* moeder, naast *mudər*, *grūgtānis* groeten, naast *grutānis* (vgl. mhd. *gruoz*).

§ 124. W.-Germ. *ō* werd *ö* vóór *i* of *j* in de volgende lettergreep, b.v. *bōk* beuk (mnd. *bōke* uit **bōkjōn*; zie Franck i. v.), *blōjan* bloeien (os. *blōjan*), *bōtan* oprakelen van het vuur (os. *bōtjan*), *brōjan* broeden en broeien (uit **brōdjan*, ags. *brēdan*; zie Franck i. v.), *gəvōgl* gevoel (vgl. os. *gifōljan*) en *vōglən* voelen, *grōgn* groen (os. *grōni*), *glōjan* gloeien (os. *glōjan*), *hōjan* hoeden (os. *hōdian*), *hōgn* onaangenaam (ohd. *hōni*), *hōgrən* hooren (as. *horian*), *mōj* moe (ohd. *muodi*), *mōjtən* moeite (vgl. ohd. *muoi*), *mōtən* ontmoeten (os. *mōtian*), *nōmən* noemen (uit **nōmjān*, voor **nōmnjan*, denom. v. *nōmn*; zie Franck i. v.), *rōstərən* roosteren (afgel. van *rōstər*, rooster, vgl. mnd. *rōster*, nnd. *rōster*, ohd. *rōst*), *rōgrən* roeren (os. *hrōrjan*), *spōglən* spoelen (ohd. *spuolen*, uit **spōljan*; zie Franck i. v.), *snōjan* snoeien (mnd. *snōjen*), *vrōtən* wroeten (ags. *wrōtian*), *wōjant* woedend (os. *wōdian*), *wōglən* woelen (ohd. *wuollen* uit **wōljan*; zie Franck i. v.), *wōst* woest (ohd. *wuosti*), *zōkən* zoeken (os. *sōkjan*), *zōt* zoet (ohd. *swuozī*).

Opm. Dezen umlaut vinden we ook in: *brōgr* broeder (ohd. *bruodar*; vgl. ags. dat. sg. *brēðer*, welke vorm wijst op een

uitgang *ir* in den datief, die dus op den nominatief zijn invloed heeft doen gelden).

§ 125. De volgende *i*, die slechts in de verbogen naamvallen, of in afleidingen voorkomt veroorzaakt geen umlaut, b.v. *blumpjan* bloempje. Een umlautsvorm vinden we echter wel in: *küsan* koetje, en *küsamantjan*, eveneens een liefkozingswoord voor koe.

§ 126. W.-Germ. $\bar{o}$ werd vóór χ verkort tot $\acute{o}$ in: *ganózt* genoeg (os. *ganōg*), *vróχ* vroeg (mnd. *vrōch* en *vrō*).

Opm. Verkorting van $\bar{o}$ tot $\acute{o}$ vóór *m* vindt plaats in: *vär-dōman* verdoemen (vgl. os. *dōm*).

§ 127. W.-Germ. $\bar{o}$ werd *o* in: *zoxt* praet. van *zōkan* zoeken (ohd. *suochta*), en *oksəl* oksel (ags. *ōcusla*).

§ 128. In vroeg ontleende woorden ging $\bar{o}$ over in $\bar{u}$, b.v. *krūzn* kroon (ohd. *corōna*, lat. *corōna*) maar in later ontleende woorden bleef de $\bar{o}$, b.v. *dōmənrij* dominee (lat. *domine*).

West-Germaansche $\bar{u}$.

§ 129. W.-Germ. $\bar{u}$ werd *ue* (ook voor *i* in de volgende lettergreep), behalve vóór *f*, *v*, *j*, *g*, χ , *z* (zie § 130) en *r* (zie § 131), b.v. *buel* buidel (ohd. *būtil*), *buetən* buiten (os. *būtan*), *bruen* bruin (ags. *brūn*), *bruet* bruid (ohd. *brūt*), *brues* schuim (vgl. mhd. *brūsen* en nhd. *brause*), *buek* buik (ohd. *būh*), *duem* duim (ohd. *dūmo*), *duekən* duiken (ohd. *tūhhan*), *fuek* fuik (ofri. *fūke*), *gəbruekən* gebruiken (ohd. *brūhhan*), *guet* guit (vgl. hd. *gūzen* uit *gūtjan; zie Franck i. v.), *huekən* huiken (mhd. *hūchen*), *huelen* huilen (mhd. *hiulen*, *hūlen*, mnd. *hūlen*), *hues* huis (ohd. os. ags. *hūs*), *huet* huid (ohd. *hūt*), *kluet* kluit (mnd. *klūte*), *kruet* kruit, kruid (ohd. *chrūt*), *kruem* (mnl. *crūme*), *kruen* kruin (mnd. *krūne*, m. eng. *c(o)rūne*), *kruepen* kruipen (ags. *creopan*), *krues* kruis (ohd. *chrūzī*), *lcuem* bang, stil (vgl. ohd. *chūmōn*), *kuel* kuil (mnd. *kūle*), *kuep* kuip (mnd. *cūpe*, lat. *cūpa*), *kuet* kuit, lichaamsdeel (mnd., mnd. *kūt*), *gəluet* geluid (vgl. het adj. ohd. *hlūt*, os. ags. *hlūd*), *luek* luik (vgl. got. os. *lūkan*), *luepen* luipen (mnd. nederrijnsch *lūpen*), *lues* luis (ags. *lūs*), *luestərən* luisteren (ohd. *hlūstrēn*), *muel* muil

(nd. *mūle*, fra. *mule*), *mues* muis (ohd. ags. *mūs*), *pruem* pruim (ohd. *pfrūma*), *pruek* pruik (fr. *perruque*), *pruelan* pruilen (mnd. *prūlen*), *puelān* in *uetpuelān* uitpuilen (vgl. bij Kiliaen *puyl* en *puyle*, buidel, van een wt. *pū* of *pūh* opzwellen; zie Franck i. v.), *puemstēzan* puimsteen (beantw. aan lat. *pūmex*, en niet aan *punicem* zooals ohd. *pumiz*, *humiz*), *puen* puin (vgl. ags. *pūnian*), *puest* puist (van een ond. *pusto, vgl. mnd. *pust* of *pūst* kussen), *pluem* pluim (lat. *plūma*), *ruem* ruim (ags. *rūm*), *ruekan* ricken en ruiken (van een germ. wt. *rūk, vgl. ook ned. *rook*, ags. *hreac*), *ruen* ruïn (mnd. *rūn*), *ruet* ruit (mnd. *rūte*), *sluemaran* sluimeren (vgl. ags. *slūma*), *slueten* sluiten (ofri. *slūta*), *snuet* snuit (mnd. nd. *snūte*), *snuetan* snuiten (ohd. *snūzan*), *struek* struik (mnd. *strūk*), *struekalān* struikelen (mnd. *strūkelēn*), *stuekan*, niet verder kunnen, tot stilstand gebracht worden (mnd. *stūken*), *stuep* stuip (mnd. oostfri. *stūpe*), *šuem* schuim (ohd. *scūm*), *šuet* schuit (m. eng. *schūte*), *tuemalān* tuimelen (ohd. *tūmalān*), *tūn* omheining, tuin (ags. *tūn*), *uel* uil (ohd. *ūwila*), *uet* uit (os. *ūt*), *vuel* vuil (ags. *fūl*), *vuest* vuist (ohd. *fūst*), *zuel* zuil (ohd. *sūl*), *zueman* zuimen (ohd. *viršūmen* uit *sūmōn of *sūmjan), *zuepān* zuipen (ags. *sūpan*).

Opm. W.-Germ. *ū* blijft *ū* in *lūtar* louter (ohd. *hlūtтар*).

§ 130. W.-Germ. *ū* werd *ū* vóór *f*, *v*, *j*, *g*, *χ* en *z*, b.v. *brūgam* bruidegom (ohd. *brūtigomo*), *brūzān* bruischen (mhd. *brūsen*), *būgan* buigen (ags. *būgan*), *drūf* druif (ohd. *trūba*), *dūχ* duig (mhd. *dūge*, waarsch. lat. *dogā*; zie Kluge i. v.), *dūzant* duizend (ohd. *dūsunt*), *hūf* huid (ohd. *hūba*), *hūχ* huig (mnd. *hūk*), *hūzān* huizen, pl. (vgl. sing. *hues*, ohd. pl. *hūsir*), *klūvān* kluiven (ohd. *chlūbōn*), *krūjān* kruien (ags. *crūdān*), *lūjān* luiden (ags. *hlydan*), *plūzān* pluizen (mnd. *plūsen*), *rūχ* ruw, ruig (ohd. *rūh*), *rūzān* ruischen (mhd. *rūschen*), *rūzūj* ruzie (oostfri. *rūse*), *šūvān* schuiven (ags. *scūfan*), *snūvān* snuiven (mhd. *snūben*), *stūvār* stuiver (mnd. *stūver*), *sūzān* suizen (ohd. *sūsōn*), *zūjān* zuigen (ohd. *sūgan*), *zūjān* zuiden (os. ags. *sūd*), *zūvāl* zuivel (ohd. *sufil*, mnd. *sūvel* of *sūvāl*? zie Franck i. v.).

Opm. W.-Germ. *ū* vóór *z* is *ue* in: *gruezal* en *kruezal* gruis (mnd. *grūs*).

§ 131. W.-Germ. *ū* werd *ū* vóór *r*, waarvoor een *z* wordt

gehoord, b.v. *būzr* buur (os. ags. *būr*), *būzrt* buurt (ohd. *gibūrida*), *dūzrən* duren (lat. *dūrare*), *hūzr* huur (ags. *hūr*), *mūzr* muur (ohd. *mūra* en *mūri*, lat. *mūrus*), *šūzr* schuur (ohd. *scūra*, provenc. *escuria*), *ūzr* uur (lat. *hora*, fra. *heure*), *zūzrən* zuring (ags. *syring*), *zūzr* zuur (ags. *sūr*).

Opm. W.-Germ. *ū* blijft echter *ū* in: *būzr* boer (ohd. *gibūro*), *lūzrən* loeren (mnd. *lūren*).

§ 132. Umlautsvormen van *ue* treffen we aan in de volgende pluralia: *hūz* huizen pl. (sing. *hues* vgl. ohd. *hūsir*), *lūz* luizen, pl. (sing. *lues*, ags. pl. *lys*), *mūz* muizen pl. (sing. *mues*, ags. pl. *mys*) en in: *hūšən* huisje, bestekamer (vgl. Sallandsch *hūsīn*).

§ 133. W.-Germ. *ū* werd verkort, en daarna „umgelautet” in: *zōxt* zucht (ohd. *sūft*, germ. vermoedelijk *sūfti volgens Franck i. v.).

W.-Germ. *ū* wordt eveneens *o* in: *brōloft* bruiloft (ohd. *brūthlauft*) en *krōk* kruik (os. *krūka*).

Opm. W.-Germ. *ū* wordt *ö* in *vōxt* vocht (adj. en subst.) (ohd. adj. *fūhti*).

§ 134. In auslaut ging W.-Germ. *ū* over in *ou* in: *bouwən* bouwen (ohd. os. en ags. *buan*).

§ 135. Afzonderlijke vermelding verdienen de volgende woorden met uit *ū* ontstane *ōj*, die waarschijnlijk aan een Hollandsch dialect ontleend zijn, en door vreemdelingen zijn ingevoerd; nl.

a. Germaansche woorden: *kōjərən* kuieren (nd. *kūderen*, nhd. *kauderen*), *pōjk* puik (nnd. *pūke*), *lōj* lui (onl. *lū? zie Franck i. v.), *lōjər* luiier (ohd. *lūdara*, mnl. *ludere*), *lōjfal* luifel (vgl. mnl. *love*, *loeve*, *louve*, *leuve*, limb. *luiſ*, westf. *loewe*, touth. *leuwe*, ohd. *loubā*), *stōjtən* stuiten (mhd. nhd. *stutzen*), *spōjtən* spuiten (m. eng. *spūten*), *spōjən* spuien (oostfri. *spujen*) maar *spjgōjtən* spuigaten (vgl. Nederl. *spuigat*, *spijgat* en *spiegat*, zie Franck i. v. *spui*), *grōjs* fijne steenkolen (nnd. *grūs*), vergelijk echter *gruezal* en *kruezal* (§ 130 opm.).

b. Romaansche woorden, die niet als: *fluem* fluim (fra. *flume*), *pruek* pruik (fra. *perruque*), *muel* muil, pantoffel (fra. *mule*) zeer vroeg ontleend schijnen te zijn, maar pas laat zijn ingevoerd, b.v. *flōjt* en *flōjtən* fluit en fluiten (ofra. *flehute*, fra. *flüter*).

c. TWEEKLANKEN.

West-Germaansche *ai*.

§ 136. W.-Germ. *ai* werd *ē*, b.v. *bēꝥn* been (ags. *bān*), *bēꝥr* beer, mannetjesvarken (ags. *bār*), *blēk* bleek (adj.) (ags. *blāc*), *brēt* breed (got. *braiþs*), *dēꝥl* deel, gedeelte (got. *dails*), *dēꝥ* deeg (ags. *dāh*), *ēt* eed (got. *aiþs*), *ēꝥn* een (got. *ains*), *ēꝥr* eer (ags. *ār*), *ēst* eest (ags. *āst*), *gēꝥr* geer (ags. *gāra*), *gēꝥran* geeren (germ. *gaizon*; zie Franck i. v.), *geꝥt* geest (ags. *gūst*), *grēꝥ* greep, mestvork (ags. *grāp*, ohd. *greifo*), *hēꝥl* heel (got. *hails*), *hēs* heesch, schor (ags. *hās*), *hēstar* heester (mnd. *heistere*), *hēt* heet (ags. *hāt*), *hētān* heeten, noemen (got. *haitan*), *klēvar* klaver (ags. *clāefre*, vgl. ohd. *chlēo* uit **klaiwo*; zie Franck i. v.), *klēt* kleed (ags. *clāþ*), *lēt* leed (adj. en subst.) (ags. *lāþ*), *lēk* leek (lat. *lāicus*), *lēm* leem (ags. *lām*), *lēpōꝥ* druipoog (van germ. **laipo*? zie Franck i. v.), *lēꝥr* leer, in de uitdr. *indālēꝥr* in de leer (ags. *lār*), *lēst* leest (got. *laists*), *mēꝥr* adv. (ags. *mā*, got. *mais*), *mēs* mees (ags. *māse*), *rēꝥ* reep (ags. *rāp*), *šēf* scheef (ags. *scāf*), *spēk* spaak (ags. *spāce*), *stēꝥn* steen (got. *stains*), *vrēt* wreed (ags. *wrād*), *vrēzon* vreezen (ohd. *freison*), *wēk* week adj. (ohd. *weich*), *wēs* wees (ohd. *weiso*), *zēꝥl* zeel (ohd. *seil*), *zēm* zeem, vloeibare honing (ohd. *seim*), *zēꝥ* zeep (ohd. *seipfa* en *seifu*), *zēꝥr* zeer, pijn (ags. *sār*), *zēvar* zeever (ohd. *seifar*), *zwēꝥ* zweep (vgl. ags. *swāpan*), *zwēt* zweet (ohd. *sweiz*).

Opm. Vaak hoort men vóór *r* een *ē* in plaats van *ē* in *lēran* leeren en *mēr* meer.

§ 137. W.-Germ. *ai* werd *ē*, maar ging, waar zij, tengevolge van een weggevallen *w* of *h*, in auslaut kwam te staan in den tweeklank *ēj* over, b.v. *stēj* sleepruim (ags. *stāhe*, *stā*), *stēj* slee, bot, stomp (adj.) (ags. *slāw*), *snēj* sneeuw (germ. *snaiwo-*), *tēj* teen, toon (ags. *tāhe*), *zēj* zee (got. *saiws*, ohd. *sēo*).

Opm. 1. Waarschijnl. werd *tēj* teen, twijg (got. *tains*) gevormd naar analogie van *tēj* teen, toon.

Opm. 2. Het woord *ēꝥw* eeuw (got. *aiws*), heeft waarschijnlijk door invloed van de verbogen casus zijn *w* ~~heeft~~ behouden.

§ 138. W.-Germ. *ai* werd *ej* vóór volgende *i* of *j* in: *ārabejt* arbeid (ohd. *arbeits*), *blejkan* bleeken (zie *blēk* adj.), *bejan* beide (os. m. en vr. *bēthia*, n. *bēthiu*), *dejlān* deelen (got. *daikjan*), *ejk* eik (ohd. *eik* got. *aiks*; zie Kluge) wellicht door invloed van de verbogen casus en van *ejkāl* eikel (ohd. *eihhila*), *ejgān* en *ejgast* eigen, zelf (got. *aigin*), *drejgān* dreigen (germ. **thraigian*; Cosijn. Taalk. Bijdr. 2, 319), *ejsān* eischen (ags. *āskian*), *gejl* geil (got. **gails* van *gailjan*, os. *gēl*), *gejt* geit (got. *gaits*, ags. *gāt* dat. sing. *gāet*), *hejl* heil (ags. *hāel*), *hejdān* heiden (ags. *haepen*), *hej* heide (got. *haiþi*), waarnaast echter ook *hēt* heide, erica, *klejn* klein (ags. *clūene*), *lejān* leiden (ags. *lāedan*), *nejgān* neigen (ags. *hnāegan*), *mejnēt* meined (vgl. ags. *māene*, boos), *rejgār* reiger (ags. *hrāgra*, doch ohd. *heigir*), *rejn* rein, schoon (ohd. *hreinī*, got. *hrains*), *rejkan* reiken (ags. *rāecan*), *rejsān* en *rejs* reizen en reis (ags. *rāesan*, *rāes*), *šej* schoede (ags. *scāed*), *šejān* scheiden (misschien onder invloed van het subst. ontstaan; vgl. got. *gaskaidei*), *sprejān* spreiden (ags. *sprāedan*), *stejgār* steiger (ags. *stāeger*), *stejl* steil (ags. *stāegel*), *tejkanān* teekenen (germ. **taiknjan*) en naar analogie daarvan soms ook *tejkan* teeken, *tejstarān* (vgl. ags. *tāesan*), *vejlox* veilig (mnd. *veilich*, ags. *fāele*), *vlejs* vleesch (ags. *flāesc*), *vlejān* vleien (volgens Franck i. v. uit **flaihjan* ohd. *flehen*, naast ohd. *flehōn*; zie ook Feestb. M. de Vries, pg. 157), *wejfalān* weifelen (ibid.), *wejgarān* weigeren (ibid.), *wejnax* weinig (ibid.), *wejtān* weitasch (vgl. ags. *vāedhian*, *vāedhan*), *wejt* weit (ags. *hwāete*), *wejkan* week maken (denom. v. *wēk* adj., ags. *wāc*), *zejkan* zeiken (ohd. *seihhen*).

Opm. W.-Germ. *ai* vóór *i* werd echter *ē* in *hētan* warm maken (ags. *hāetan*), waarschijnlijk naar analogie van *hētān* nocmen (got. *haitan*) en *brētān* breedte (met suffix-*īþa* gevormd van *brēt* breed (ags. *brād*).

§ 139. W.-Germ. *ai* > *ē* werd verkort tot *e* vóór *xt* en vroegere *tt*, b.v. *ext* echt (ohd. *ēhaft*), *het* hitte (tenminste als 't met 't suffix-*īþa* gevormd is van het germ. adj. *haito-*), *vet* vet (ags. *fāeted*, ohd. *feizzit*).

Opm. Uitgez. *brētān* breedte; zie § 138 opm.

§ 140. W.-Germ. *ai* werd eveneens tot *e* verkort in *elaf* elf (ohd. *ein-lif*, got. *ainlif*), *enkālt* enkel (adj.) (got. *ainakl-s*).

§ 141. W.-Germ. *ai* werd verkort tot *i* in *lulak* leelijk (ohd. *leidlih*, ags. *lāplic*).

Opm. W.-Germ. *ai* werd *ī* in: *gīn* geen (os. *nigēn*, ohd. *nihhein*).

§ 142. W.-Germ. *ai* vóór *j* (ags. *āeg*) werd *ej*, b.v. *ej* ei (os. *ei*, ags. *āeg*), *klej* klei (ags. *clāeg*), *wej* wei, hui (ags. *hwāeg*) en missehien ook *kej* kei, als 't tenminste gelijk te stellen is met ags. *cāeg*, sleutel, pin (zie echter ook Feestb. de Vries pg. 155, waar te Winkol *kej* houdt voor oorspr. *keyi uit *kagi; vgl. *kegelen* en *keilen*).

Opm. *ajj* werd echter *ē* in *wēxlues* wandluis (vgl. os. *wēg*, got. *waddjus*).

West-Germaansche *au*.

§ 143. W.-Germ. *au* werd *ō*, b.v. *blōꝛt* bloot (ohd. *blōz*, ags. *bledt*), *bōm* boom (ags. *bedm*), *bōꝛn* boon (ags. *beán*), *br̥zlōk* bieslook, serpillum (vgl. ags. *ledc*), *brōꝛt* brood (ohd. *brōt*, on. *brauþ*), *dōf* doof (ags. *deáf*), *dōꝛt* dood (got. *daupus*), *drōm* droom (eng. *dream*), *grōꝛt* groot (ags. *greát*), *hōp* hoop, stapel (ags. *heáp*), *hōꝝ* hoog (got. *hauhs*), *kōꝛl* kool, gewas (lat. *caulis*), *kōp* koop (ags. *ceáp*), *klōꝛt* klood (eng. *cleat*), *lōꝛn* loon (ags. *leán*), *tōpan* loopen (got. *hlaupan*), *tōꝛs* loos, ledig (ags. *leás*), *tōꝛt* lood (ags. *leád*), *nōꝛt* nood (got. *nauþs*), *ōm* en *ōmān* oom (ags. *edm*), *ōꝝ* oog (got. *augō*), *ōꝛlāk* oolijk (vgl. ags. *eáde*, onr. *aud-*), *ōꝛr* oor (agf. *eáre*), *ōꝛst* oost (ags. *edst*), *pōꝛs* poos (lat. rom. *pausa*), *pōꝛt* poot (nhd. *pfōte*, prov. *pauta*), *rōf* roof (ags. *reáf*), *rōvān* rooven (os. *rōbōn*), *rōm* room (ags. *reám*), *rōꝛt* rood (got. *rauþs*), *slōp* sloop (oostfr. *slōp*, ohd. *slouf*), *stōm* stoom (ags. *steám*), *stōꝛt* en *stōꝛtan* stoot en stooten (got. *stautan*), *strōm* stroom (ags. *streám*), *šōꝛt* schoot (got. *skauts*), *šōf* schoof (ags. *scēdf*), *šōꝛvān* schoren (van een germ. vorm *skauron, bij Kiliaen echter *schoren*, naast *schooren*), *šrōm* schroom (oostfri. *schrōm*, uit *skraum; zie Franck i. v.), *tōm* toom, tougel (onr. *taumr*), *tōm* broedsel, worp (ags. *teám*), *tōꝛnān* toonen (uit *taugnōn? of *taugnjan? 't Eerste is waarschijnlijker aangezien het anders wellicht *tōnen* zou geworden zijn), *tōvāvān* tooveren (ohd. *zoubar*, onr. *taufr*), *trōꝛst* troost (onr. *traust*).

§ 144. Waar deze uit *au* ontstane $\bar{o}$ in auslaut kwam te staan door wegval van *w* of *h* ging zij over in den tweeklank $\bar{o}j$, b.v. *strōj* stroo (ags. *streduw*), *vlōj* vloo (ags. *fleáh*).

§ 145. W.-Germ. *au* werd $\bar{o}$ in *bōnart* boomgaard, en $\bar{o}k$ ook (ags. *edc*), en $\bar{o}$ in *okārən* voortwoekeren (got. *aukan*, ags. *ycan*) en misschien in *lof* loof (got. *laufs*, ohd. *loub*; mogelijk echter gaat *lof* terug op een germ. *lubo- naast *laubo*; zie Franck i. v. *loof*).

§ 146. W.-Germ. *au* werd $\bar{o}$ vóór *i*, b.v. *bātōmt*, niet druk, kalm, part. perf. van *bātōmən* (vgl. ohd. *zoum*), *glōvən* gelooven (got. *galaubjan*), *hōzən* onaangenaam, niet toeschietelijk (ohd. *hōni*, ags. *hedn*); *hōft* hoofd (got. *haubiþ*), *hōzrən* hooren (ags. *hyran*), *klōvən* klooven (fact. v. *kliēven*, germ. *klaubjan), *strōpən* stroopen (mhd. *stroufen*).

Opm. W.-Germ. *au* werd *ou^w* in *mou^w* mouw (Germ. *maujo; zie Franck i. v.).

§ 147. W.-Germ. *au* werd $\bar{o}j$ vóór *i*, waar zij kwam voor uit *d* ontstane *j*, b.v. *blōj* bloede (os. *blōdi*, ags. *bledþ*), *snōj* onaangenaam, eigenl. snoode (mhd. *snöde*, onr. *snauþr*).

§ 148. W.-Germ. *au* vóór *i* in denominatieven wordt $\bar{o}$ in: *dōpən* doopen (got. *daupjan*), *kōpən* koopen (ags. *cypan*), *lōzən* loozen (ags. *lysan*), *slōpən* sloopen (got. *afslaupjan*, os. *slōpian*), *trōzstən* troosten (got. *traustjan).

Opm. W.-Germ. *au* vóór *i* werd eveneens $\bar{o}$ in: *bōz* boos (ohd. *bōsi*, germ. *au*; Kern Tijdschr. 8, 43 vlg.), *grōzten* grootte, *nōzdoz* noodig, *rōk* rook (got. *rauki, ags. *rēc*), *šōz* schoon (ags. *scyne*, got. *skauns*).

§ 149. W.-Germ. *au* in auslaut vóór *j* werd $\bar{o}j$ in: *strōjən* strooien (got. *straujan*).

West-Germaansche *auw*.

§ 150. W.-Germ. *auw* wordt *ou^w* in: *dou^w* dauw (ags. *dedw*), *houwən* houwen, slaan (ags. *hedwan*), *vrou^w* vrouw (ohd. *frouwa*).

§ 151. W.-Germ. *auw* vóór *j* werd

- a. *öj* in *dōj* dooi (vgl. ohd. *douwen*, *dewen*, ags. *þāwan*).
- b. *ōj* in: *hōj* hooi (got. *hawi*).
- c. *ouw* in *kouw* kooi (uit *cauua*, lat. *cavea*; zie Franck i. v. *kooi*).

West-Germaansche *eo*.

§ 152. Germaansche *eu* werd in het West-Germaansch vóór andere vokalen dan *i* en *j* tot *eo*.

§ 153. W.-Germ. *eo* werd *v*, b.v. *bædrigan* bedriegen (os. *driogan*), *bryjan* bieden (ags. *beóðan*), *bryjan* brouwen, lispelen (ags. *breowan*), *brist* biest (ohd. *biost*, ags. *beóst*), *br's* bies (germ. **beusa*, mnd. *bēse*; zie Kluge i. v. *binse*), *dief* dief (ohd. *diob*), *diep* diep (ags. *deóp*), *gæmr̥tan* genieten (os. *niotan*), *gitan* gieten (ags. *geótan*), *kr̥zan* kiezen (ags. *ceósan*), *kr̥zal* kiezel (ags. *ceósel*), *lief* lief (os. *liof*), *ligan* liegen (ags. *leógan*), *lied* (ohd. *liod*), *liezen* pl. (ozwe. *liuske*, deen. *lyske*; zie Franck i. v. en Kluge i. v. *leiste*²), *pr̥im* priem (mhd. *pfrieme*, ags. *preón*), *riem* (ohd. *riomo*), *riet* riet (ags. *hreód*), *spr̥it* spriet (ags. *spreót*), *striem* striem (ohd. **streomo*? zie Franck i. v.), *š̥rtan* schieten (ags. *sceótan*), *vædr̥it* verdriet (ohd. *urdrioz*, got. *us-þriutan*), *værl̥izan* verliezen (ags. *forleósan*), *vligan* vliegen (ags. *fleógan*), *vriczen* vriczen (ags. *freósan*), *wisen* wieden (os. *wiodon*), *ziuk* ziek (got. *siuks*).

§ 154. W.-Germ. *eo* werd *v* vóór *n*, *l* en *r*, waarvoor een glide wordt gehoord, b.v. *b̥r̥zr* bier (ags. *beór*), *d̥r̥znan* dienen (os. *bionōn*), *d̥r̥zr* dior (ags. *deór*), *st̥r̥zr* stier (os. *stior*), *n̥r̥zr* nier (ohd. *nioro*), *w̥r̥z̥l* wiel (ags. *hweót*).

§ 155. W.-Germ. *eo* werd *vj* in auslaut, b.v. *br̥j* bij (ags. *beó*), *dr̥j* dij (ags. *þeóh*), *kn̥r̥j* knie (ohd. *chneo*, ags. *cneow*), *nr̥j* nieuw (got. *niujis*).

West-Germaansche *iu*.

§ 156. W.-Germ. *iu* (uit germ. *eu* vóór *i* of *j*) werd *ü* in: *düdelak* duidelijk (vgl. germ. *þiudjan*; zie Franck i. v. *duiden*), *düvel* duivel (os. *diubul*; zie Franck i. v.), *gätügen* getui-

gen en getuige (vgl. ohd. *giziugōn*), *liġ* lieden (ags. *leóde*), *stiġran* sturen (ohd. *stiuren*, ags. *styrān*).

Opm. W.-Germ. *iu* werd *ū* vóór *r*, waarvoor een glide wordt gehoord, b.v. *dūzr* duur (ohd. *tiuri*).

§ 157. W.-Germ. *iu* wordt *ue* in: *duestər* duister (ags. *þiēstre þystre*), *duets* Duitsch (os. *thiudisc*), *kuekan* en *kuek* kuiken (germ. *kiukīn; zie Kluge i. v. *küchlein*).

2. De Vokalen in Lettergrepen met den Bijtoon en in loonlooze Lettergrepen.

a. ALGEMEENE REGEL.

§ 158. Behoudens de uitzonderingen, genoemd in § 161—§ 176, zijn de vokalen, die den hoofdklemtoon niet hadden, *ə* of *ɜ* geworden, b.v. *bəginən* beginnen (os. *biginnan*), *təbrōkən* gebroken (os. *ti-*), *gəstōkən* gestoken (os. *gistokan*), *vərlōtən* verlaten (os. *forlātān*), *hejləx* heilig (os. *hēlag*), *bīndən* binden (os. *bindan*), *hōzrən* hooren (os. *hōrien*), *wērəlt* wereld (os. *werold*, *weruld*), *vōdər* vader (os. *fader*), *tēgən* tegen (os. *angegin*), *twōləf* twaalf (os. *twelif*), *melək* melk (os. *miluk*), *zilver* zilver (os. *silubər*), *visər* visscher (os. *fiskari*), *goldən* gulden (os. *guldin*), *bundən* bonden (os. *bundin*).

§ 159. Ditzelfde geldt van pro- en enclitisch gebruikte woorden, b.v. *ɜkdu* ik doe (os. *ik*), *mənbuk* mijn boek (os. *mīn*), *ɜnmīns* een mensch (os. *ēn*), *lōtəm* laat hem (os. *ina*), *drāgɜk* draag ik (os. *ik*).

§ 160. Ook een groot aantal ontleende woorden, meestal oorspr. Fransche, vertoonen hetzelfde verschijnsel, b.v. *ləmūzən* lamoen (fra. *limon*), *kəbōf* doorloopkast (vg. nd. *kabūf*, oostfri. *kabūffe*), *kətōzr* kantoor (fra. *comptoir*), *kəlīk* koliek (lat. *colica*), *kəmīn* komijn (ofra. *comin*), *kərdōns* (fra. *cordon*), *fəsūzən* fatsoen (fra. *façon*), *kənēzəl* kaneel (fra. *cannelle*), *pətōfəl* pantoffel (fra. *pantoufle*), *flənel* flanel (fra. *flanelle*), *mətrəs* onderwijzeres (fra. *maîtresse*).

Opm. Uitgezonderd zijn: *alkōf* alkoof (fra. *alcove*), *alōzrīz* horloge, *fīkənt* vacant, *fīkənsīz* vacantie, *fōksēzrən* forceeren.

b. UITZONDERINGEN.

α. In voorvoegsels. (praefixen).

§ 161. W.-Germ. *af-* is *of*, b.v. *ofxrun*t afgrond (os. *afgrund*i), *ofstozn* afstaan (os. *afstān*).

§ 162. W.-Germ. *ana-* wordt *an*, b.v. *andax*t aandacht (ohd. *anadāht*), *anvērden* aanvaarden (ohd. *anafartōn*).

§ 163. W.-Germ. *and(a)* wordt *ant*, waar het den klemtoon heeft, b.v. *andwōzart* antwoord (got. *andawaurdi*), maar *unt* als er geen nadruk op valt, b.v. *untbinden* ontbinden (os. *andbindan*), *untzeldan* ontgelden (os. *andgeldan*).

§ 164. W.-Germ. *bi* wordt *bi*j waar het den klemtoon heeft, anders *bæ*; b.v. *bijkōman* bijkomen (os. *bikuman*), *bisprunon* bijspringen, naast *bakōman* bekomen, en *bæsprunon* bespringen.

§ 165. Syncope komt voor in: *buetan* buiten (os. *būtan*, en *biūtan*), *bōvan* boven (os. *bi-ōban*), *glōvan* gelooven (got. *galaubjan*), *nej* neen (os. *ni-*), *nōjt* nooit (os. *neo*, *nio*), *nīt* niet (os. *ni-co-wiht*).

§ 166. Aphaeresis komt voor in: *nēvan* en *nefan* neven, naast (os. *aneban*).

β. In achtervoegsels (suffixen) met den bijtoon.

§ 167. De oorspronkelijke vokaal is niet *a* of *æ* geworden in de suffixen: *-bōr* -baar (b.v. *mārækbōr* merkbaar), *-lun* -ling (b.v. *twēlun* tweeling, *ou^odarlun* ouderling), *-dōm* -dom (b.v. *ri^odōm*, rijkdom), *-hejt* -heid (b.v. *nōræhejt* narigheid), *-zām* of *-sām* -zaam (b.v. *sprāksām*, spraakzaam).

γ. In stamsuffixen.

1. Syncope.

§ 168. *Syncope* van de vokaal heeft plaats:

a. In den zoogenoemden sterken tweeden naamval van zelfstandige naamwoorden, b.v. *snaxs* 's nachts, (os. *naχtes*), *sōtardaxs* des Zaterdag (os. *dayes*).

b. In den 3^e persoon sing. van het praes. infin., in alle personen van het zwakke praeteritum van de verba der 2^e en 3^e klasse, en in het part. praet. der zwakke verba, b.v. *hi*j *nēm*t

hij neemt (ohd. *nimit*), *vōrt* vaart (ohd. *ferit*), *zalzft* zalft (ohd. *salbōt*), *z̄k salzvdan* ik zalfde (ohd. *salbōta* en conj. *salbōti*), *hat* had (ohd. *habēta*, conj. *habēti*, doch os. reeds *habda*, *hadda*), *z̄zalzft* gezalfd (ohd. *gisalbōt*), *z̄zoxt* gezocht (ohd. *gisuochit*, os. *gisōht*).

c. In het suffix *-isk*, b.v. *frāns* Fransch, *duets* duitsch (os. *thiudisc*), *dūvals* duivelsch.

d. In het suffix *-ida* (got. *iþa*), b.v. *gēmēzntan* gemeente (ohd. *gimeinida*), *brētān* breedte, *ēxt* egge (ohd. *egida*, got. **agiþa*).

e. Vóór *d*, *t* en *st*, in:

ārast en *āranst* ernst (ags. *eornust*), *hart* hert (ags. *heorot*), *gōxt* jeugd (os. *jugūd*), *besta* beste (got. *batista*), *lestā* laatste (got. *latisto*), *ēzrst* eerst (os. *ērist*), *ēkstār* ekster (ond. *agastria*), *hōft* hoofd (os. *hōbid*), *dīzrst* dienst (os. *thionost*), *mōznt* maand (os. *mānoth*), *z̄wōrstān* zwaarste (os. *swarosto*).

2. Apocope.

§ 169. Apocope van de vokaal vindt plaats:

a. In den 1° pers. sing. praes. indic. en conj., b.v. *z̄knēm* ik neem (ohd. *nimu*, conj. *nēme*), *vōr* vaar (ohd. *faru*, conj. *fare*), *rōj* raad (ohd. *rato*, conj. *rate*), *zōk* zoek (ohd. *suochu*, conj. *suoche*), *helz̄p* help (mhd. *hilfe*, conj. *hēlfe*), *zalz̄f* zalf (mhd. *salbe*), *sez* zeg (os. *seggju*).

b. In den 1° en 3° pers. sing. praet. van *brenān*, *zōkēn* en *denkēn*, b.v. *broz̄t*, *zoxt*, *doxt* (ohd. *brāhta*, *suohhta*, *dāhta*).

c. In den nom. sing. van de meeste subsanstiva, b.v.:

1. oorspr. *ja*-stammen, b.v. *ejnt* end (os. *endi*), *kejs* kaas (os. *kāsi*), *wep* webbe (os. *webbi*), *krues* kruis (os. *krūci*).

2. oorspr. *wa*-stammen, b.v. *mēz̄l* meel (os. *melo*), *smēz̄r* smeer (os. *smero*).

3. oorspr. *ō*-, *jō*- en *wō*-stammen, b.v. *zāk* zaak (os. *saka*), *ēz̄r* eer (os. *ēra*); *zēz̄l* ziel (os. *seola*), *stem* stem (os. *stemna*); *spuns* spons (os. *spunsia*), *ez̄* eg, scherpte (os. *eggia*), *vastān* vasten (os. *fastunnia*), *gētīkēnis* gelijkenis (os. *gitīknissie*), *zōnt* zonde (os. *sundia*), *trou^w* trouw (os. *triuwa*).

4. oorspr. *i*-stammen, zoowel kort- als langlettergrepige, b.v.

bēt beet (os. *biti*), *brōk* breuk (os. *bruki*), *bōšap* boodschap (os. *bodskepi*), *ōzrlōx* oorlog (os. *ur-lagi*), *stēj* plaats (os. *stedi*), *mēzr* meer (os. *meri*), *tīt* tijd (os. *tīd*), *dōt* daad (os. *dād*), *kraxt* kracht (os. *kraft*).

5. oorspr. *u*-stammen, zoowel kort- als langlettergropige, b.v.: *zūzn* zoon (os. *sunu*), *vre:j* vrede (os. *friðu*), *šilt* schild (os. *skild*, *skeld*), *dōrzn* doorn (os. *thorn*), *hānt* hand (os. *hand*), *lōxt* lucht (os. *luft*).

6. oorspr. konsonant. stammen, b.v. *bō:j* bode (os. *bodo*), *hart* hart (os. *herta*), *blum* bloem (os. *blōmo*), *ōzr* oor (os. *ōra*), *tunz* tong (os. *tunga*), *šōzł* schaal (os. *skāla*), *krip* kribbe (os. *kribbia*).

Opm. Van de woorden met oorspr. suffix *-ipa* heeft men meestal twee vormen, één met apocope, en één met paragogische *n*, waardoor de apocope verhinderd werd. Zoo heeft men: *ruemt* en *ruemtān* ruimte, *zwōzrt* en *zwōrtān* zwaarte, *mēznt* en *gēmēzntān* gemeente, meent, enz.

d. In den dat. sing. der substantiva, b.v. *tues* thuis (ahd. *zu hause*, *tavelt* naar het veld, *tākōp* te koop (os. *te kōpe*), *man* man (os. dat. *manne*), *vrint* vriend (os. dat. *friunde*) enz.

e. In de meervoudsvormen: *hūz*s huizen, *lūz*s luizen, *mūz*s muizen, *blōj* bladeren, *drōj* draden, *glōs* glazen, *vōt* vaten.

f. In den onverbogen vorm van adjectiva, b.v. *dūzr* duur (os. *tiuri*), *dōn* dun (os. *dunni*), *vōzł* vaal (os. *fulu*), *gēzł* geel (os. *gelu),

g. In den onverbogen vorm van den comparatief en den superlatief van adjectiva, b.v. *lanzr* langer (os. *lengira*), *zōtār* zoeter (os. *suotera*), *lest* laatste (os. *lezto*), *best* beste (os. *bezto*) enz.

h. In de adverbia, b.v. *lanz* lang (os. *lango*), *wel* wel (os. *wala*, *wola*).

i. In de bijvoegelijk gebruikte telwoorden, die verbogen kunnen worden in het Germaansch, b.v. *ēzn* een, *twē:j* twee, *drē:j* of *drēj* drie, *vīzr* vier enz.

δ. Vokaalinschuiving.

§ 170. Hierbij moet onderscheid gemaakt worden tusschen de algemeen W.-Germ. vokaalinschuiving vóór soneerende *l*, *r*, *m* en *n* (b.v. os. *fugal*, got. *fugls*; os. *wintar*, got. *wintrus*; os. *tēkan*,

got. *taikns*; os. *wastom*, o. eng. *waestm*), en de vokaalontwikkeling welke eigen is aan ons dialect (svarabhakti).

1. West-Germ. vokaalinschuiving.

§ 171. De algem. W.-Germ. vokaalinschuiving heeft regelmatig plaats en de irrationeele vokaal blijft door analogie in alle naamvallen behouden, b.v. *bitarə* bittere (os. *bitt(e)ra*), *apals* appels (ohd. *ephili*), *swīntars* 's winters (vgl. os. gen. pl. *wintro*).

2. Svarabhakti.

§ 172. De svarabhakti-vokaal klinkt overal als *ə*, maar is zeer verschillend in lengte of duur. Zij, die langzaam en met weinig nadruk spreken, maken haar natuurlijk het langst. Hier is zij overal door *ǣ* voorgesteld.

§ 173. De svarabhakti-vokaal ontwikkelt zich vooral tusschen *r* en *l* verbindingen, waarmee dan soms rekking van den voorafgaanden klinker gepaard gaat. (Zie §§ 54, 62, 63, 71, 72).

a. Svarabhakti in *r*-verbindingen.

§ 174. Vooral tusschen *rf* en *rv*, *rg* en *rz*, *rk*, *rn* en *rm* wordt de svarabhakti waargenomen, b.v. *ārǣf* erf (got. *arbi*), *stārǣvan* sterven (ohd. *sterban*), *mārǣgan* morgen (ohd. *morgen*), *ārǣχ* erg (ags. *earg*), *wārǣkən* werken (ags. *wyrcean*), *ārǣm* arm, (adj. en subst.) (os. *arm*, got. *arms*), *dōrǣn* doorn (os. *thorn*).

b. Svarabhakti in *l*-verbindingen.

§ 175. Ook tusschen *lf* en *lv*, *lg* en *lz*, *lk* en *lm* ontwikkelt zich *ǣ*, b.v. *wōlǣf* wolf (os. ags. *wulf*), *golǣvan* golven (vgl. ohd. *gelbōn*), *galǣχ* galg (os. *galgo*), *volǣgan* volgen (os. *folyon*), *volǣk* volk (ohd. *folk*), *halǣm* halm (ohd. os. *halm*).

II. KONSONANTEN.

1. Algemeene opmerking.

§ 176. Het konsonantisme van het N.-W.-Veluwsch komt zoo goed als geheel overeen met dat van de beschaafde Nederlandsche

spreektaal. In dit hoofdstuk zal ik slechts de afwijkingen daarvan vermelden, en overigens alleen die gevallen behandelen, waarvan de bespreking tot recht begrip der zaak noodig is. Voor afwijkingen, welke veroorzaakt worden door een voorgaand of een volgend woord, zie men onder Sandhi § 276 en vlg.

§ 177. De zoogenaamde dubbelkonsonanten worden, voorzoover mij door onderzoek gebleken is (zie aanhangsel) niet dubbel noch sterk verlengd uitgesproken, zoodat ik ze overal door een enkel letterteken heb voorgesteld.

2. Half-vokalen.

j.

§ 178. De N.-W.-Veluwsche *j* is geheel gelijk aan de *j* van het beschaafde Nederlandsch en heeft dezelfde wijzigingen ondergaan. Slechts dient het volgende opgemerkt te worden.

§ 179. In inlaut na vokaal is, evenals in het Nederlandsch, de W.-Germ. *j* gebleven, doch zij maakte den voorafgaanden klinker tot den overeenkomstigen tweeklink met *j*. Deze *j* is dus vokalisch b.v. *blōjan* bloeien (os. *blōjan*), *drejan* draaien (got. *praian), *krejan* kraaien (ohd. *chrāian*), *mejan* maaien (got. *maian), *strōjan* en *strōjan* strooien (got. *straujan*).

w.

§ 180. In anlaut, onmiddelijk voor *r*, gaat *w* over in *v*, doordat de onderkaak reeds dadelijk den stand gaat innemen, die voor de articulatie van *r* noodig is. (Ditzelfde verschijnsel vindt men ook in 't Z.-Bevelandsch; zie Verschuur § 161), b.v. *vrēt* wreed (ags. *wrād*), *wrijan* wringen (ags. *wringan*), *wrōtan* wroeten (ags. *wrōtjan*).

§ 181. De *w* van het enclitisch gebruikte pron. pers. *wə* (os. *wī*, *wē*) gaat met de *n* van het verbum over in *nw* en ten slotte in *v*, b.v. *duwə* doen we, *mōwə* moeten we, *lōwə* laten we, *zowə* zullen we, *rēkənzvə* rekenen wij.

§ 182. Na *v* gaat *w* over in *j*, doordat kaak- en lippenstand dan onveranderd kunnen blijven, b.v. *brijan* brouwen, lispelen (ags. *breōwan*), waarnaast *brouwan* brouwen v. bier, *nij* nieuw (os.

niwi, *niwwi*), *sniʒən* sneeuwen (ags. *snīwan*), *sprʒən* spuwen, *brakon* (ags. *spīwan*).

§ 183. Evenals in de Nederlandsche woorden *hooi* en *dooi* ging in het N.-W.-Veluwsch de *w* van sommige *wa*-stammen over *u* > *o* > *a* in *j* over, waarschijnlijk door invloed van de verbogen casus, b.v. *hōʒ* hooi (got. *hawī*), *dōʒ* en *dōʒ* dooi (vgl. eng. *thaw*), *strōʒ* stroo (ags. *strew*), *zēʒ* zee (got. *saiws*), *snēʒ* sneeuw (got. *snaiws*), *knēʒ* knie (gen. got. *kniwis*). Waarschijnlijk naar analogie van het subst. *snēʒ* sneeuw is het verb. *snēʒən* sneeuwen gevormd dat voorkomt naast *sniʒən* (zie § 182).

3. Liquidae.

l.

§ 184. De articulatie van de *l* is zeer slap, en daaraan is het waarschijnlijk toe te schrijven, dat zij in zooveel woorden is weggevallen. Vooral heeft dit plaats in de werkwoorden: *zullen* en *willen*. Van deze werkwoorden komen, naast de gewone, de volgende vormen voor: *zōn* zullen, *zak* zal ik, *zōwə* zullen we, *wə*, *zə* of *ʒə* *zōn* wij, zij zullen, je zult; *wik* wil ik, *wiwə* willen we. Door assimilatie ontstaan de volgende vormen: *wi-ʒə* wil-je, *zō-ʒə* zul-je. Eveneens valt *l* weg in de veelvuldig gebruikte uitdrukking: *dašē-mēmiks* dat scheel me niets, dat kan me niets schelen.

§ 185. Eveneens valt *l* weg in de volgende pronomina: *hōk* en *huk* hoedanig (ohd. *hwēlih*), *zōk* zulk (ags. *swyle*) en in het adverb. *as* als.

§ 186. Dissimilatie komt voor in: *frawēʒl* fluweel.

r.

§ 187. *r* wordt overal gehoord, waar men haar in het beschaafde Nederlandsch ook zegt. Assimilatie en daarna wegval heeft echter plaats vóór *l* in: *kēʒl* kerel, *veʒōʒr* verleden jaar, *wēʒlōʒt* weerlicht, uitroep, en *wēʒlōʒs* weerlichtsch, b.v. *wēʒlōʒsə jōŋ* weergasche jongen!

Opm. *r* valt eveneens weg in: *dōgint* daarginds.

§ 188. Verspringing van *r* vindt plaats in: *wēgōʒr* weerga.

§ 189. *r* wordt *l* in *flambōʒs* framboos en *mānōʒals* manoeuvres.

4. Nasalen.

m.

§ 190. Omtrent *m* valt weinig merkwaardigs op te merken, daar zij geheel beantwoordt aan de nederlandsche. Slechts dient het volgende vermeld.

§ 191. *m* werd *n* in *prunt* prompt, nadat de *p* was weggevallen, en de *t* de labiale nasaal deed overgaan in de alveolare.

§ 192. *my* gaat over in *n* in *bōnert* boomgaard.

§ 193. *m* wordt ingevoegd vóór *p* in: *ampart* à part, buitengewoon.

n.

§ 194. De N.-W.-Veluwsche *n* beantwoordt grootendeels aan die van het beschaafde gesproken Nederlandsch; alleen zij opgemerkt, dat de meervouds-*n* geregeld, hoewel soms zeer zwak, gehoord wordt. Bovendien hoort men overal een *n*, waar anders een hiaat zou zijn, althans wanneer deze niet door samentrekking wordt opgeheven, b.v. *indanāramuj* in de armoede, naast *datmōstazazdūan* dat moesten ze eens doen, *zejdi:j* zoide hij.

Ook vóór *h* hoort men steeds een *n*, b.v. *danhunt* de hond, *danhof* de hof, tuin.

De ingevoegde *n*, vóór woorden met een vokaal beginnende, wordt altijd gesproken als eerste letter van het volgende woord.

§ 195. Paragoge van *n* vindt plaats achter alle substantiva, adjectiva en werkwoordsvormen, welke op een *ə* eindigen, b.v. *blumpjən* bloempje, *hartšən* hartje, *brētən* breedte, *lejtən* laagte, *gatiğən* getuige (subst.); *dazənmōjən* dat is een mooie, *dabimbəstən* dat zijn beste; *hi:j*, *ik tēzrdən*, *hōptən*, hij, ik leerde, hcopte. Deze paragoge heeft echter slechts dan plaats, als het woord aan 't eind van een zin staat, of als er een woord opvolgt, dat met een klinker of *h* begint. De achtergevoegde *n* van den singularis vinden we dus niet in den pluralis van substantiva, die hun meervoud vormen door *s*, b.v. *lentes* lengten, *grōzntəs* groenten, *blumpjəs* bloempjes, *hartšəs* hartjes.

§ 196. *n* wordt geheel of gedeeltelijk geassimileerd in: *tudamer* toe dan maar, *gimans* geen mensch, niemand, *ambēzlt* aanbeeld.

§ 197. *n* valt weg vóór: 1° suffixale *s*, b.v. *kuəkəs* kuikens, *nārəgəs* nergens, *hāvəs* havens, *ē's* of *əs* eens. 2° vóór *t* in: *genāvat* goeden avond, naast *genāvant*, en in *sāvəs* 'savonds. 3° vóór *n* in: *kon* naast *konən* kunnen. 4° vóór de pron. pers. *mən*, *wə* of *və*, *ja*, *zə* in den pluralis van het werkwoord, b.v. *hevə* hebben we, *duvə* doen we, *zəšoptamən* ze schopten mij, *zəstugəjə* ze sloegen je, *datmōstazə* dat moesten ze.

§ 198. *n* viel weg in *tēj* teen, twijg (ohd. mhd. *zein*) waarschijnlijk door invloed van *tēj* teen, toon (ohd. *zēha*) en in *kār*, *kārən*, karn, karnen.

Opm. De W.-Germaansche vorm zonder *n* is gebleven in *tu* toen (os. *thuo*, *tho*, ohd. *dhuo*, *dho*).

§ 199. *n* werd *m* in: *elsəm* els, priem (uit **alisna*; zie Franck i. v.), *zejsəm* zeis (ohd. *sēgansa*), *vōgrəm* varen (ohd. *farn*).

ŋ.

§ 200. Deze konsonant wordt overal gehoord, waar zij ook voorkomt in de Nederlandsche spreektaal. Afwijkend zijn echter: *bonsəm* bunzing (mnl. *bonzinc*, waarnaast echter volgens Franck i. v. met een ander suffix *bonsem*), en *bokəm* bokking (mhd. *bücking*, nhd. *bücking*, Oud-Beierl. *bókkəm*; zie Opprel, Dial. v. Oud-B.).

5. Labialen.

p.

§ 201. De N.-W.-Veluwsche. *p* komt geheel overeen met die van het Nederlandsch.

b.

§ 202. Omtrent *b* kan het volgende vermeld worden:

a. *b* valt weg in: *gkhe* ik heb, maar wordt *d* als er een woord opvolgt, dat met een klinker of *h* begint, b.v. *gkhedatədōzn* ik heb het gedaan. Deze *d* is waarschijnlijk ontstaan door invloed van den 3° pers. sing. *hi'j* het hij heeft.

b. assimilatie en daarna vereenvoudiging had plaats in: *hen*

hebben, *va*, *ja*, *za* *hen*, wij, zij hebben, gij hebt; *heva* hebben we; *heja* < *hej-ja* < heb-je.

c. *b* vóór *n* werd *m* in *kamənet* kabinet.

f.

§ 203. De W.-Germaansche *f* is in aulaut beter bewaard gebleven, dan in 't beschaafde Nederlandsch. Zoo zegt men: *fals* valsch, *fētar* veter, *fērtəx* veertig, *fi's* vies, *fitən* vitten, *fueftəx* vijftig, *fleromues* vleermuis, *fligr* vlier, *fligrən* vliering, hanebalken, *fligr* vloer.

Opm. Soms hoort men echter *vles* flesch, naast *fles*.

§ 204. In inlaut heeft men *f* in: *efən* even, *efətjəs* eventjes daarentegen *v* in *tavəl* tafel, *wavəl* wafel.

§ 205. In plaats van *ff* hooren we *v* in: *axtarovən* letterlijk achteraffen, zeker knickerspel, en *stovən* stoffen.

§ 206. Evenals in het beschaafde Nederlandsch gaat W.-Germaansche *ft* over in *xt* (behalve in *stift* stift en *brołft* bruiloft), b.v. *loxt* lucht (got. *luftus*), *nixt* nicht (ags. ohd. *nift*), doch men hoort soms nog *ft* in: *after* en *astgrən* achter en achteren, *kofst* en *zkoft* kocht en gekocht.

§ 207. *f* valt weg vóór *s* in: *härzst* horfst, *härzstən* slachten, en *stisəl* stijfsel.

v.

§ 208. De N.-W.-Veluwsche *v* beantwoordt aan de Nederlandsche *v* (ontstaan uit W.-Germ. *b* en *f*). Een *f* vindt men echter in de woorden, in § 204 genoemd, en in het vreemde woord: *färzməselv* vermicelli.

6. Alveolaren en Voorpalatalen.

t.

§ 209. Behoudens de gevallen hieronder genoemd komt de N.-W.-Veluwsche *t* geheel overeen met die van het beschaafde Nederlandsch.

§ 210. *t* vóór *s* verdwijnt in *best* best, *lest* laatst, en assimileert in: *bukəsmōzn* boekweitsmaan, *anhīsən* aanhitsen.

§ 211. *t* na *s* verdwijnt in: *borsæl* borstel, *disæl* distel, *teks* tekst, *teksæn* praten, *tes* test.

§ 212. Paragoge van *t* heeft plaats in

1° *bædr̄gært* bedrieger, *str̄pært* strooper, *zuepart* zuiper, wanneer deze woorden tenminste niet met het suffix *aard* zijn gevormd, en *t* uit *d* is ontstaan.

2° *kānst* en *bi-kānst* kans en bijkans, vgl. mnd. *kanze* en *schanze*, ontleend aan het noord-oostfra. *cance*, ofra. *chance*.

3° *ādarst* anders, *boræxt* of *böræxt* borg en burg, *dōbælt* dubbel, *knift* knipmes (eng. *knife*), *lanst* langs, *harst* hars (misschien ontleend aan het Hoogduitsch, vgl. ohd. *harz*, mnd. *hart*, nld. *hars*), *holst* hulst, plant (ohd. *hulis*), *zōft* zeef, *kraft* karaf, *kikforst* kikvorsch, *rāmt* raam.

§ 213. Een *t* wordt ingevoegd in *fristar* frisscher, *bedistalan* bedisselen, en soms in *lostær* lossen, voor *losær*.

d.

§ 214. *d* in anlaut komt geheel overeen met de nederlandsche. In het woord *fejl* dwell, is *f* waarschijnlijk ontstaan door verplaatsing van het articulatiepunt. Zie § 68.

§ 215. In anlaut tusschen vokalen ging enkelvoudige *d* over in vokalische *j* (zie echter § 216), b.v. *ōjæm* adem, *brōjæn* braden, *rōjær* rooder, *gujæ* goede, enz.

Opm. 1. Uitgezonderd is *mejdæn* meiden.

Opm. 2. *d* viel weg in *tinj* tijding.

§ 216. Enkelvoudige *d* tusschen vokalen viel weg vóór volgende *l* en *r*, b.v. *ōgr* ader, *būgl* boedel, *būgl* buidel, *brōgr* broeder, *tēgr* leder ladder, *nēgr* neder, *mūgr* moeder, *zōgl* zadel enz.

Opm. 1. *d* blijft, evenals in 't Nederlandsch in: *ludær* slecht mensch en *īdær* ieder.

Opm. 2. Evenals in het Nederlandsch gaat *d* vóór *r* over in *j* in *dōjær* dooier.

Opm. 3. *d* tusschen vokalen viel eveneens weg in *brūgem* bruidegom en *vəhan* we hadden.

§ 217. *d* na *ou^w* (W.-Germ. *ol* of *al*) assimileerde en viel daarna weg in: *houwān* houden, *zouwān* zouden.

§ 218. Nederlandsche *d* (oorspr. W.-Germaansche *th*) wordt tusschen vokalen *s* in *ōsəm* adem.

§ 219. *d* wordt verscherpt tot *t* in *nōtān* naden, waarsch. door den sing. *nōt* naad, *tintaltōn*, tonder, tondel (door volksetymologie zeker zoo vervormd en wat *tōn* betreft in verband gebracht met den vorm van het werktuig, terwijl *tintəl* misschien onder invloed van *tintelen* ontstaan is), *gintər* ginds, *ginder*, *biȳdāhānts* verbogen vorm van *biȳdāhānt* bij de hand.

§ 220. *d* na konsonant blijft, b.v. *hāndən* handen, *hō·rdən* hoorde, maar viel weg in: *brānən* branden, *vīnən* vinden, *worən* worden, *ōgrəχ* aardig, *ōgrən* aarden, *ōvərogrən* overaarden, besmettelijk zijn, *šələn* schelden (misschien naar analogie van *šələn* schillen?), *wīnən* winden, *wejnən* wenden (vgl. *wejnəkər*, eigenl. wend- of keerakker).

§ 221. Waar *d* in auslaut kwam te staan door wegval van den toonloozen eindklinker, ging zij na vokaal over in *j*, die met den oorspr. klinker den tweeklank met *j* vormt, b.v. *bō·j* bode, *blō·j* bloode, *lō·j* lade, *stē·j* stede, plaats, *šō·j* schade, *wō·j* wade van het been, *šrō·j* schraal (mnd. *schrade*), *blō·j* bladeren, *drō·j* draden.

§ 222. *d* in auslaut wordt overigens evenals in het gesproken Nederlandsch *t* na vokaal en konsonant, b.v. *bet* bed, *nōzlt* naald, *bōzrt* baard enz.

§ 223. *d* in auslaut na konsonant valt weg in:

1°. *hāntwīn* handwinde.

2°. in den 1° pers. sing. der verba, wier stam eindigt op konsonant + *d*, b.v. *gk bīn* ik bind, *brān* brand, *fīn* vind, *wīn* wind, *wīzr* werd, *wgr* of *wor* word.

§ 224. De in het Nederl. onregelmatig ingevoegde *d* na *l*, *r* en *n* vóór *r* treft men in het N.-W.-Veluwsch regelmatig aan, b.v. *dondər* dunner, *windər* winnaar, *šōzndər* schooner.

Opm. *d* wordt eveneens ingevoegd na *s* (*z*) vóór *r*, b.v. *wīzder* wijzer, *vzder* ijzer, *vzderəχ* ijzig.

s.

§ 225. De N.-W.-Veluwsche *s* beantwoordt geheel aan die van het beschaafde Nederlandsch. Opmerking verdient echter de W.-Germaansche verbinding *sk* (Nederlandsche *sch*).

§ 226. Nederlandsche *sch* in anlaut is overal *š* (zie hierover § 44). Zoo zegt men: *dāšūatfanšārāpazeldr:šērtāšāptatsōndenšāndis*, de schout van Scherpenzeel scheert de schapen, dat het zonde en schande is, *šēzn* scheen, *šrivān* schrijven, *šram* schram, *šūvān* schuiven enz.

§ 227. Waar dozo scherpe *sy*-articulatie in 't Nederlandsch echter in anlaut gehoord wordt, hoort men in 't N.-W.-Veluwsch gregold *sχ*, b.v. *szejtskar* sjees (fra. *chaise*), *sχef* chef, *sχārāp* sjerp, (fra. *écharpe*), *sχouwān* sjouwen.

§ 228. Waar men echter in ontleende woorden deze scherpe *sy* in 't Nederlandsch in inlaut hoort, wordt een dentale *s* gesproken, b.v. *māsīn* machine. Waar men een zachte *zj* (fr. *g*) in 't Nederlandsch zegt, hoort men een *z*, b.v.: *alōzzi* horloge, *klē-rōzzi* kleeren (gevormd naar analogie van de woorden op *age*, b.v. *pakōzzi* bagage).

§ 229. Nederlandsch geschreven *sch* in inlaut en auslaut wordt, evenals in de beschaafde spreektaal, uitgesproken als *s*, b.v. *vis* visch, *mins* mensch, *visān* visschen, *pōsān* Paschen enz.

z.

§ 230. Omtrent *z* valt niets bizonders op te merken. Zie echter voor verscherping tengevolge van een voorafgaande tenuis § 277.

7. Velaren, Achter-palatalen, Glottis-articulatie.

k.

§ 231. De N.-W.-Veluwsche *k* biedt niets opmerkenswaardigs aan, behalve in de verbinding *sk*. Zie daarover §§ 44, 226 en vlg.

g.

§ 232. De N.-W.-Veluwsche *g* (*γ*) beantwoordt geheel aan die van het beschaafde Nederlandsch. Evenals in 't gesproken Nederlandsch wordt *g* in auslaut verscherpt tot *z*, b.v. *galzχ* galg, *zazχ* zag.

§ 233. Evenals in 't Nederlandsch soms geschiedt, wordt W.-Germaansche *agi* + dentaal steeds *ej*, b.v. *lejt* legt, *zejt* zegt, *lejan* legden, *zejān* zegden.

Eveneens *aga* + dentaal in: *mejt* meid.

ch en *h*.

§ 234. De N.-W.-Veluwsche *χ* beantwoordt geheel aan de *ch* van het beschaafde Nederlandsch, b.v. *laxan* lachen, *loxt* lucht, *rext* recht. Zie ook § 206.

§ 235. Eveneens beantwoordt de N.-W.-Veluwsche *h* aan die van 't beschaafde Nederlandsch. Alleen in de enclitisch gebruikte pronomina *hij*, *hem*, *haar*, *het* en 't lidwoord *het*, is de articulatie zoo zwak, dat de *h* overal is weggevallen, waarna er contractie plaats heeft, b.v. *zejdvj* zeide hij, *hōrdanzm* hoorde hem, *χkhedar* ik heb haar, *hijdūzdz* hij doet het, *hethartqs* heb het hart eens.

Opm. *h* is ook weggevallen in *sārgst* in den herfst (eigenl. des herfstes.)

B. De klanken van uit het Dialect beschouwd ten opzichte van het West-Germaansch.

Algemeene Opmerking.

§ 236. In het volgend overzicht worden, ter vermindering van onnoodige uitvoerigheid, van de vokalen slechts die der stamlettergrepen behandeld, en de konsonanten geheel achterwege gelaten.

VOKALEN.

a. KORTE VOKALEN.

§ 237. N.-W.-Veluwsch:

a < 1) W.-Germ. *a* in gesloten lettergreep § 49.

2) " " *a* vóór *r* + konsonant § 53 opm.

3) " " *ā* in praet. pl. v. sterke verba. § 107.

4) " " *e* in plur. en afleidingen § 60.

5) " " *ē* vóór *r* + kons. § 71 opm. en § 72.

6) " " *ē* vóór *r* § 78.

e < 1) " " *e* (*a* vóór *i* of *j*) in gesloten lettergr. § 59.

2) " " *e* in open lettergr. § 69.

3) " " *ē* in gesloten lettergr. § 70.

- 4) W.-Germ. *a* in gesloten lettergr. § 55.
 5) " " *ai* vóór vlg. *tt*, *zt* § 139.
 6) " " *ai* § 140.
- i* < 1) " " *i* in gesloten lettergr. § 81.
 2) " " *e* in gesloten lettergreep § 64.
 3) " " *ī* vóór *tt* of *χ*-verbinding § 120.
 4) " " *ē* in het praet. v. oorspr. redupl. verba § 112 opm.
 5) " " *ai* § 141.
- v* < 1) " " *ī* vóór *f*, *v*, *g*, *z*. § 117a.
 2) " " *ī* vóór *j* § 117b.
 3) " " *ē* in het praet. v. redupl. verba § 112.
 4) " " *ē* in ontleende woorden § 113.
 5) " " *eo* § 153.
- o* < 1) " " *o* in gesloten lettergreep § 90.
 2) " " *a* vóór oorspr. nasaal + *zt* § 51.
 3) " " *a* in gesloten lettergr. § 51 opm. 2.
 4) " " *ō* vóór *zt* en *k* § 127.
 5) " " *au* § 145.
- ó* < 1) " " *o* vóór *l* § 92.
 2) " " *u* in gesloten lettergr. vóór nasaalverbinding § 98.
 3) " " *u* in gesloten lettergr. vóór *u* § 97 opm.
 4) " " *ō* vóór *χ* en *m* § 126.
 5) " " *au* § 145.
- o* < 1) " " *u* vóór vlg. *i* (*j*) § 101.
 2) " " *u* vóór vlg. *u* § 97.
 3) " " *ē* vóór *r* § 73 opm.
 4) " " *o* vóór *r*-verbinding § 93.
 5) " " *ū* § 133.
 6) " " *i* vóór *nd* of *m* § 83 opm. 2, § 84.
- u* < 1) " " *u* vóór *n* + dentaal of *ŋk* § 99.
 2) " " *o* in open lettergr. § 96 opm.
 3) " " *ō* vóór *k*, *m*, *p*, *d* en *t* § 123.

$\ddot{u} < 1)$ W.-Germ. $\bar{u}$ vóór f, v, j, g, χ, z § 130.

2) " " $\bar{u}$ voor volg. $i (j)$ § 132.

3) " " $i\bar{u}$ § 156.

$\bar{u} < 1)$ " " $\bar{u}$ vóór r § 131.

2) " " $i\bar{u}$ vóór r § 156 opm.

b. LANGE VOKALEN.

§ 238. N.-West-Veluwsch:

$\bar{a} < 1)$ W.-Germ. a in open lettergr. vóór g, χ, k, m, f, v, p § 57.

2) " " a vóór $n +$ dentaal § 50.

3) " " a vóór r , waarna zich een svarabhaktivokaal had ontwikkeld § 54.

4) " " $\bar{a}$ vóór g, k, v, m, p § 106.

5) " " e vóór $r +$ konson. (beh. dent.) § 62.

6) " " $\bar{e}$ vóór $r +$ konson. (beh. dent.) § 72.

$\bar{o} < 1)$ " " a vóór $r +$ dentaal § 53.

2) " " a vóór r waarna zich een svarabhaktivokaal had ontwikkeld § 54 opm.

3) " " a in open lettergroep vóór $t, d, j, s, \check{s}, z, l, n, r$, § 56.

4) " " $\bar{a}$ vóór $t, d, j, s, \check{s}, z, l, n, r$, § 105.

5) " " $\bar{a}$ vóór i § 109.

$\bar{e} < 1)$ " " e vóór $r +$ dentaal § 63.

2) " " e vóór r § 63 opm. 2.

3) " " $\bar{e}$ vóór $r +$ dentaal § 71.

4) " " $\bar{e}$ vóór r § 76.

5) " " $\bar{a}$ vóór $r + i$ § 108 opm.

$\bar{e} < 1)$ " " e in open en oorspr. open lettergr. § 65, § 66.

2) " " $\bar{e}$ in open lettergr. § 75.

3) " " $\bar{e}$ vóór r - of l -verbinding § 74.

4) " " $\bar{e}$ in ontleende woorden § 115.

5) " " i in open lettergr. § 87.

6) " " ai § 136, § 138 opm.

- $\bar{e}$ < 1) W.-Germ. $\bar{e}$ § 111.
 2) " " e vóór gi § 67.
 3) " " $\ddot{e}$ § 77.
 4) " " eo vóór l, n, r § 154.
- $\bar{i}$ < 1) " " i vóór $n + d$ of t § 83.
 2) " " $\bar{i}$ § 116.
 3) " " e § 64 opm.
 4) " " $\bar{e}$ in ontkende woorden § 114.
- $\bar{o}$ < 1) " " o in open lettergr. § 96.
 2) " " o vóór $-rt$ en $-rn$ § 94.
 3) " " au § 143.
 4) " " au vóór $i(j)$ § 148 en opm.
- $\bar{ö}$ < 1) " " $\bar{e}$ vóór l § 73.
- $\bar{ö}$ < 1) " " au vóór $i(j)$ § 146.
 2) " " i in open lettergr. § 88.
 3) " " u vóór $i(j)$ in open lettergr. § 104.
 4) " " $\bar{o}$ vóór $i(j)$ § 124.
- $\bar{u}$ < 1) " " u in open lettergr. vóór u § 102.
 2) " " u in open lettergr. vóór $nasaal$ § 103.
 3) " " $\bar{o}$ § 122, § 128.
- ue < 1) " " $\bar{u}$ behalve vóór f, v, j, g, z en z § 129.
 2) " " iu § 157.
 3) " " $\bar{i}$ § 118.

III. TWEEKLANKEN.

§ 239. N.-W.-Veluwsch:

- $\bar{aw}$ < 1) W.-Germ. $\bar{aw}$ § 110.
- ej < 1) " " a vóór ga § 57 opm.
 2) " " ai vóór i of j § 138.
 3) " " aj vóór j § 142.
 4) " " $\bar{a}$ vóór i of j § 108.
 5) " " e vóór $n + d$ of t § 61.
 6) " " e vóór gi § 67.
 7) " " ehi § 68.

- $\bar{e}j <$ 1) W.-Germ. *ai* in auslaut § 137.
 2) " " $\bar{i}$ in auslaut § 117*d*.
 $vj <$ 1) " " $\bar{i}$ in auslaut § 117*d*.
 2) " " *eo* in auslaut § 155.
 3) " " *i* in auslaut § 81, opm. 2.
 $\bar{o}j <$ 1) " " $\bar{u}$ § 135.
 2) " " *au* § 149.
 3) " " *auw* met volgende *j* § 151*a*.
 $\bar{o}j <$ 1) " " *au* in auslaut § 144.
 2) " " *auw* vóór *j* § 151*b*.
 $\bar{o}j <$ 1) " " *au* vóór *i* § 147.
 $ou^w <$ 1) " " *al + d* of *t* § 52.
 2) " " *ol + d* of *t* § 91.
 3) " " *auw* vóór *j*, § 146 opm. § 151*c*.
 4) " " $\bar{a}w$ § 110 opm. 1.
 5) " " $\bar{u}$ § 134.

C. De Wijzigingen, die de Klanken in het Dialect ondergaan hebben.

I. VOKALEN.

1. Kwalitatieve Veranderingen.

a. UMLAUT.

α . Voor volgende *i* (*j*).

§ 240. De *i*-umlaut heeft vrij wel gergeld plaats bij die vokalen, welke er vatbaar voor zijn. De analogiewerking was echter zoo sterk, dat er geen umlaut meer gevonden wordt in de flexie van substantiva en de conjugatie van verba, noch in de diminutiva. (Zie voor een enkele uitzondering § 125). Zoo zegt men: *naxten* nachten, *blumpjen* bloempje, *hej valt* hij valt enz. Evenmin heeft er meer umlaut plaats in adjectiva van substantiva

afgeleid, bv. *kraxtəx* krachtig, *maxtəx* machtig. De umlaut is gebleven in *geləx* gallig (zie § 59), waarschijnlijk omdat men niet weet, dat het van *gal* is afgeleid.

De umlaut veroorzaakte de volgende veranderingen:

- § 241. 1. $a > e$. B.v. *best* best, *dekən* dekken, *net* net enz.; zie verder § 59. Umlautsvormen vertoonen ook: *gres* gras, *fles* flosch; zie § 55.
2. $\bar{a}$ (< a in open lettergreep) $> \bar{e}$ bv. *\bar{e}zel* ezel, *ketel*; zie § 66.
3. $\bar{a}$ (W.-Germ. $\bar{a}$) $> ej$, bv. *gejf* gaaf, *mejən* maaien; *kē'təl* zie § 108.
4. $o > \bar{o}$ b.v. *brəx* brug, *drokən* drukken; zie § 101.
5. $\acute{o} > \bar{o}$ b.v. *goldən* gulden, *doldən* dulden; zie § 101.
6. $\bar{o} > \bar{ö}$ b.v. *hō'grən* hooren, *klō'van* klooven; zie § 146.
7. $\bar{o} > \bar{öj}$, b.v. *blō'j* bloode; zie § 147.
8. $u > \bar{ö}$ b. v. *bō'zəl* beul, *bō'zrt* bourt; zie § 104.
9. $\bar{u} > \bar{ö}$ b.v. *bō'k* beuk, *grō'zn* groen; zie § 124.
10. $ai > ej$ b.v. *rejn* rein, *wejt* weit; zie § 138, 142.

Opm. De overgang van W.-Germ. $\bar{u}$ in $\bar{ü}$ of $\bar{ü}$ is geen i-umlaut; zie § 129—136.

β. Voor volgende r-verbinding.

§ 242. Deze umlaut treedt slechts bij o op, maar komt dan ook geregeld voor (zie § 93). Een omgekeerde werking van een volgende r-verbinding, nl. overgang van e in a of $\bar{a}$ wordt in § 244 besproken. De verbinding *rt* veroorzaakt somtijds (zie § 94) rekking van o tot $\bar{o}$ (zie § 255), evenals *rn*, waartusschen zich een svarabhaktivokaal had ontwikkeld (zie § 94).

$o > \bar{o}$ bv. *bort* bord, *korz* korf, *snorzkən* snorken, *stozm* storm, *borz* borg, enz.; zie § 93.

b. TOONSVERHOOGING VAN e TOT i .

§ 243. Een $i(j)$ in de volgende lettergreep veroorzaakte toonsverhooging van e tot i . Dit verschijnsel is echter slechts tot een

5-tal woorden beperkt, met W.-Germ *e* (zie § 64). In de vervoeging der werkwoorden blijft in alle personen van het praesens de vokaal van den 1 ps. sing. Een toonsverhooging van *e* tot *i* vindt slechts in één woord plaats, en is waarschijnlijk voor een deel toe te schrijven aan volksetymologie (zie § 67).

1. $e > i$, b.v. *inket* inkt, *wips* wesp, *sint* heilig; zie § 64.
2. $e > i$ in *vzen* ijzen (ohd. *egison*); zie § 67.

c. OVERGANG VAN *e* IN *a*.

§ 244. Een volgende *r*-verbinding (behalve dentaalverbinding) veroorzaakte overgang van *e* in *a*, die na het ontstaan van een svarabhaktivokaal gerekt wordt tot $\bar{a}$. De konsonantverbinding *r* + dentaal veroorzaakt dezen umlaut niet, maar brengt rekking te weeg van *e* tot $\bar{e}$ (zie § 63 en § 71). Ook enkele *r* veroorzaakt in een paar gevallen rekking van *e* tot $\bar{e}$, b.v. *hērm* haring (zie § 63), *kēral* kerel, *pēral* parel (zie § 76).

1. e (W.-Germ. *e*) $> a > \bar{a}$, b.v. *āraf* erf, *hārast* herfst; zie § 62.
2. e (W.-Germ. *ē*) $> a > \bar{a}$, b.v. *bārāgan* begen, *wārak* werk; zie § 72.
3. e voor *r* + dentaal $> a$ in: *barstēn* barsten, *dwars* dwars en nog een 7-tal andere: zie § 71 Opm. en § 63 Opm. 3.

d. OVERGANG VAN $\bar{a}$ IN $\bar{o}$.

§ 245. De overgang van $\bar{a}$ in $\bar{o}$ vindt plaats voor de postdentalen *t*, *d*, de uit *d* ontstane *j* (*j*) en de alveolaren *s*, *š*, *z*, *l*, *r* en *n*. De overgang van $\bar{a}$ in $\bar{o}$ zal wel te beschouwen zijn als een gevolg van een gedeeltelijke assimilatie van de articulatieplaats van $\bar{a}$ met die der genoemde konsonanten. De articulatie van $\bar{o}$ is nl. iets hoger en meer naar voren dan die van $\bar{a}$.

Ook de $\bar{a}$, door rekking uit *a* ontstaan in open lettergreep of vóór *rt* en *rn* wordt $\bar{o}$, b.v. *hōs* haas (§ 56), *kōart* kaart (§ 53), *gōzran* garen (§ 54 opm. 1), niet echter de $\bar{a}$, door *r*-verbinding uit *e* ontstaan, b.v. *āraf* erf (§ 54 en § 62).

$\bar{a} > \bar{o}$ b.v. *jōar* jaar, *rōzen* razen, enz.; zie § 105.

e. OVERGANG VAN *u* EN *o* IN *ó*.

§ 246. 1) W.-Germ. *u* vóór nasaalverbinding is overgegaan in *ó*, behalve vóór *n* + dentaal en *ŋk*.

Het verschil tusschen *ó* en *u* bestaat vooral hierin, dat bij *u* de kaakopening zeer gering is, de lippenarticulatie vrij sterk moet zijn, en de tongarticulatie krachtiger is dan bij *ó*. De moeilijke *u* ging dan ook overal over in de gemakkelijke *ó*. Doch daar, waar de volgende konsonant-verbinding ook een vrij sterke tongarticulatie en een sluiten van de kaak eischte, kon de *u* blijven, b.v. *uns* ons, *punt* pond, *duncker* donker; zie § 99.

u > *ó*, *króm* krom, *tón* ton enz.; zie § 98.

Opm. In een 7-tal woorden ging W.-Germ. *u* vóór *u* in de volgende lettergreep over in *o*, b.v. *loxt* lucht, *pont* punt; zie § 97.

2) W.-Germ. *o*, die anders regelmatig *o* is gebleven, ging vóór *l* over in *ó*, b.v. *dól* dol, *wól* wol; zie verder § 92, waarin ook een paar uitzonderingen zijn vermeld. Eveneens geschiedde dit in *bók* bok en *šofal* schoffel; zie § 92.

f. OVERGANG IN *ouwt*.

§ 247. Regelmatig ging *al* + *d* of *t*, en *ol* + *d* of *t* over in *ouwt*.

1) *al* + *d* of *t* > *ouwt*, b.v. *kouwt* koud; zie § 52.

2) *ol* + *d* of *t* > *ouwt*, b.v. *houwt* hout; zie § 91.

g. OVERGANG VAN *ɪ* IN *o*.

§ 248. Voor volgende nasaal ging *ɪ* over in *o* in: *grondal* grendel, *hɔm* hem; zie § 84.

h. OVERGANG VAN *ɪ* IN *ī* (GEREKTE *ɪ*).

§ 249. W.-Germ. *ī* werd, evenals in het beschaafde Nederlandsch *ɪ* of *ī* (vóór *r*). De *ɪ* ging echter steeds, behalve vóór *f*, *v*, *g*, *χ*, *z* of *j* (*j*) over in *ī*, den gerekten *ɪ*-klank.

Geheel analoog hiermee is de overgang van *ü* (W.-Germ. *ū*) in *ue*; zie § 250.

$v > \bar{i}$, b.v. *šīnan* schijnen, *wītan* wijten; zie § 116.

Opm. Wel een $\bar{i}$ vóór f treffen we aan in: *wīf* wijf en *stīf* stijf, waarnaast echter *wīf* pl. wijven, *stīvan* stijven.

i. OVERGANG VAN $\bar{u}$ IN *ue*.

§ 250. a) W.-Germ. $\bar{u}$ werd $\bar{u}$ of $\bar{u}$ (vóór r). De $\bar{u}$ ging echter steeds, behalve vóór f , v , g , χ , z of j (j) over in *ue*.

$\bar{u} > ue$, b.v. *buetan* buiten, *dukan* duiken; zie § 129.

b) W.-Germ. *iu* werd, ovenals W.-Germ. $\bar{u}$, $\bar{u}$ of $\bar{u}$ (vóór r). Deze $\bar{u}$ ging in een drietal woorden over in *ue*.

$\bar{u} > ue$, b.v. *kuken* kuiken; zie § 157.

j. OVERGANG VAN $\bar{i}$ IN *ue*.

§ 251. W.-Germ. $\bar{i}$ wordt $\bar{i}$, v of $\bar{i}$. In de volgende woorden ging de i -klank, waarschijnlijk door invloed der omgevende bilabialen over in *ue* in: *fueftə%* vijftig, *vuef* vijf, *puep* pijp; zie § 118.

k. OVERGANG VAN i IN $\bar{o}$.

§ 252. In een 5-tal woorden ging W.-Germ. i in open lettergreep over in $\bar{o}$. Vermoedelijk heeft deze overgang plaats gehad over $\bar{e}$, waarin i in open lettergreep steeds overgaat.

$i > \bar{e} > \bar{o}$, b.v. *spöꝛlan* spelen, *zöꝛvan* zeven; zie § 88.

2. Kwantitatieve Veranderingen.

a. REKKING. (Dehnung).

§ 253. Onder rekking van een vokaal verstaan we den overgang van een korten klinker in den overconkomstigen langen. Dit verschijnsel doet zich voor bij alle W.-Germ. korte vokalen, die in open lettergreep kwamen te staan, en verder vóór r + dentaal en vóór n + dentaal.

α. In open lettergreep.

§ 254. Deze rekking vindt geregeld plaats, ook, althans van a , als de lettergreep open werd, doordat er zich in een r -verbinding een svarabhakti-vokaal had ontwikkeld.

Slechts in de konjugatie van het verbum blijft de rekking meestal achterwege, en hebben alle personen de vokaal van den 1 pers. sing., b.v. *atən* (ze) aten, *lazən* (ze) lazen, enz. Een enkele maal echter krijgt de gerekte vokaal de overhand, b.v. in: *əkwār* ik was.

Valt de eindvokaal af, dan blijft toch de lange vokaal behouden, b.v. *dāχ* dagen.

1. $a > \bar{a}$, b.v. *zāgən* zagen, *rākən* raken, *dāχ* dagen, *ārəm* arm, *vārəf* verf. Ook deze secundaire $\bar{a}$ kan overgaan in $\bar{o}$ evenals de primaire, b.v. *hōgən* halen, *vōdər* vader, enz.; zie § 245.
2. e en $\bar{e} > \bar{e}$, b.v. *bētər* beter, *stē·lən* stelen; zie § 66, § 75.
3. $i > \bar{e}$, b.v. *krēgəl* kregel, *drē·vəl* drevel; zie § 87.
4. $o > \bar{o}$, b.v. *bō·vən* boven, *bōj* bode, *dō·rən* doorn; zie § 96, 94.
5. $u > \bar{u}$, b.v. *kūgəl* kap v. d. imker; zie § 102, § 103.

β. Vóór r + dentaal.

§ 255. Deze rekking heeft plaats bij de vokalen: a , e , $\bar{e}$ en o . Het veranderen van deze vokalen in resp. $\bar{o}$, $\bar{e}$, $\bar{e}$ en $\bar{o}$ is een gedeeltelijke assimilatie van de articulatieplaats der eerste vokalen aan die van r + dentaal. De gerekte vokalen hebben dan ook alle haar articulatieplaats iets meer naar voren dan de oorspronkelijke.

1. $a > \bar{a} > \bar{o}$, b.v. *bōgert* baard, *kōgert* kaart enz.; zie § 53. Een paar uitzonderingen staan in § 53 opm.
2. e en $\bar{e} > \bar{e}$, b.v. *vērs* vaars; *hērt* haard, *wērt* waard (adj.); zie § 63 en § 71.
Ook enkele r bewerkt soms rekking van e tot $\bar{e}$, b.v. *herin* haring, *kērel* kerel; zie § 63 opm. en § 76.
3. $o > \bar{o}$, b.v. *ōgert* oord, $\frac{1}{5}$ L., *wōgert* woord; zie § 94.

γ. Vóór n + dentaal.

§ 256. Deze rekking heeft geregeld plaats van de vokalen a en i , die $\bar{a}$ en $\bar{i}$ worden.

Een e wordt in sommige woorden ej (zie § 61), en de W.-Germ. u die anders o wordt, blijft u , zie § 246.

1. $a > \bar{a}$, b.v. *dānsən* dansen, *kānt* kant; zie § 50.
2. $i > \bar{i}$, b.v. *bīnden* binden, *kīns* kindsch; zie § 83.
3. $e > ej$, b.v. *ejnt* end, *lejntən* lente; zie § 61.

b. VERKORTING.

α. Vóór volgende *k*.

§ 257. Verkorting van de vokaal vóór *k* heeft slechts in enkele gevallen plaats, en wel:

$\bar{o} > \acute{o}$ in *ók* ook; zie § 145.

$\bar{o} > o$ in *okərən* voortwoekeren (zie § 145) en in *oksal* oksel (ags. *ōcusla*).

β. Vóór volgende *ŋ*.

§ 258. Deze verkorting heeft slechts plaats in *bōŋart* boomgaard (zie § 145) en *eŋkəlt* enkel, adj.; zie § 140.

γ. Vóór volgende *f*.

§ 259. Deze verkorting komt slechts eens voor en wel in *lof* loof, groen, dat in elk geval *lōf* zou moeten luiden, onverschillig of het woord op germ. *laubo*, dan wel op germ. *lubo teruggaat; zie § 145.

δ. Vóór volgende *m*.

§ 260. Vóór volgende *m* wordt W.-Germ. $\bar{o}$ verkort tot $\acute{o}$ in: *vərdōmən*, verdoemen; zie § 126 opm.

De gewone rekking van $\acute{o}$ tot $\bar{o}$ in open lettergreep blijft achterwege in *kōmən* komen.

ε. Vóór volgende *l*.

§ 261. W.-Germ. *ai* wordt *i* in *lilək* leelijk (zie § 141) en *e* in *eləf* elf; zie § 140.

η. Vóór volgende *tt*.

§ 262. Voor *tt* (oorspr. of door syncope ontstaan) werd $\bar{i}$ tot *i*, en *ai* tot *e* verkort; b.v. *wit* wit (zie § 120), *het* hitte, *vet* vet (zie § 139).

Deze verkorting komt niet voor in *brētən* breedte; zie § 138 opm.

θ. **Vóór volgende** χ , χs , χt .

§ 263. Verschillende vokalen worden vóór χ , χs of χt verkort, b.v. $\bar{i} > i$ in *dysel* dissel (zie § 120), *l χ t* licht (zie § 120), *l χ ām* lichaam; $ai > e$ in *ext* echt (zie § 139); $\bar{o} > ó$ in: *gənóχt* genoeg, *vróχ* vroeg (zie § 126); $\bar{o} > o$ in *zoχt* praet. van *zō·kən* zoeken (zie § 127).

II. KONSONANTEN.

1. Algemeene Opmerking.

§ 264. Om onnoodige uitvoerigheid te vermijden, zal ik hier slechts die gevallen bespreken, welke afwijken van het Nederlandsch.

2. Verscherping van zachte konsonanten.

§ 265. Behalve de gewone verscherping van zachte konsonant in auslaut, treedt in ons dialect een verscherping op van media tot tenuis door de slot-tenuis van het voorafgaande woord: $v > f$, $g > \chi$, $d > t$, $z > s$; zie § 277.

3. Vereenvoudiging van geminata.

§ 266. In het W.-Germaansch ontstonden door invloed van volgende j , w , l , r , n of m dubbelmedeklinkers of geminata. Deze geminatie had ten gevolge, dat een voorafgaande korte klinker niet gerekt werd. Voor zoover ons dialect door mij te dezen opzichte is onderzocht (zie aanhangsel) is mij gebleken, dat er in de uitspraak slechts zeer weinig verschil bestaat tusschen een ouden dubbelkonsonant en een enkelvoudigen. In het schrift heb ik dan ook alle konsonanten enkelvoudig voorgesteld.

4. Assimilatie.

§ 267. *a.* Gedeeftelijke assimilatie vinden we in de

woorden, die in het Nederlandsch met *wr* beginnen, b.v. *vrōtan* wroeten, *vrēt* wreed, enz., verder in: *bonsəm* bunzing, *prunt* < *prunt* < *prumpt* prompt, *umbəkent* onbekend, *imbūzł* inboedel, *kamənet* kabinet.

§ 268. b. Volkomen assimilatie.

α. **Progressief:**

1. *nd* > *n*, in verbaalvormen, b.v. in den 1° ps. sg. *złkbrān*, *złkfīn*, ik brand, ik vind; infinitiv. *bīnən* binden.
In nomina komt deze assimilatie niet voor.
2. *rd* > *rr* > *r* in enkele gevallen, b.v. *vərmōzrən* vermoorden, *wzrən* worden, *ōzrən* aarden.
3. *kt* > *kk* > *k* in *prakəzēzrən* practizeeren, *trakəment* tractement.
4. *fv* > *ff* > *f* in *ofēgən* afvegen.
5. *ld* > *ll* > *l* in *šələn* schelden.

β. **Regressief.**

1. *nm* > *mm* > *m* in *umōgəłək* onmogelijk, *tudamər* toe dan maar, *gīmins* geen mensch.
2. *ts* en *ds* > *ss* > *s* in *tōzəs* loods, *rexs* rechts, *bukəsmōzən* boekweitsmaan, *knexs* knechts, *axstən* achtste, *kōzrəs* koorts.
3. *ls*, *ns* > *ss* > *s* in *as* als, *ēs* eens, *āragəs* ergens, als we hierin tenminste niet met syncope te doen hebben.
4. *fs*, *ks* > *ss* > *s* in: *stisəl* stijfsel, *hārəst* herfst, *pīnsterən* Pinksteren, waarnaast echter voorkomt *pīnksterən*; *drīznsdaz* Dinsdag.
5. *dš* > *tš* > *š* in *bōšəp* boodschap.
6. *rg* > *gg* < *g* in *dōgint* daarginds.
7. *rl* > *ll* > *l* in *wēzłzłxt* weerlicht.

5. **Apocope.**

§ 269. a.) Een *t* valt dikwijls weg na *s*, *k*, *z*, *g*, b.v. *tes* test, *teks* tekst, *krek* correct, *əkmōzł* ik mocht (pl. *vəmōzłtən* en *mōgən*).

b.) Een *d* assimileert en valt daarna weg in den 1^{en} pers. sg.

van verba, wier stameindigt op *nd*, b.v. *əkfin* ik vind, *əkbin* ik bind enz.

c.) Een *d* valt verder weg in *hāndwin* handwinde.

6. Syncope.

§ 270. Syncope heeft plaats van:

a) *l* in: *hōzanūat* hazelnoot, *hok* hoedanig, *zok* zulk, *zon* zullen, *wvə* willen we, *əlsēmaniks* 't scheelt mij niet, 't is mij onverschillig.

b) *w* in: *ārt* erwt.

c) *d* in: *hōfpin* hoofdpijn; en verder, waar zij stond tusschen vokalen vóór volgende *l* of *r*, b.v. *būgl* boedel, *būgl* buil, *lēgr* leder, ladder enz. Overigens ging *d* tusschen vokalen geregeld over in *j*, die ook behouden bleef, als zij door afval van de eindvokaal in auslaut kwam te staan, b.v. *tōj* lade; zie hierover § 274.

d viel eveneens weg in *vahan* we hadden.

d) *t* uit *tt* in het praes. pl. en in den infin. van *mōn* naast *mōtan* moeten; *və*, *jə*, *zə* *mōn* wij, zij moeten, *gij* moet.

7. Prothesis.

§ 271. a) Een *n* wordt gevoegd voor alle woorden, die met een klinker beginnen, als 't voorafgaande op een klinker eindigt en er geen contractie plaats heeft. Deze *n* wordt als eerste letter uitgesproken van het volgende woord, en blijft er dikwijls voorstaan als 't woord niet in een zin wordt gebruikt, zoo zegt men b.v. *nārzəm* naast *ārzəm* arm, *nen* naast *en* eng.

b) Een *s* is voorgevoegd en later met *z* vereenvoudigd tot enkele *s* in *sōndaxsə* en *sōtərdaxsə* Zondagsche en Zaterdagsehe.

8. Epenthesis.

§ 272. a) Een *d* wordt ingevoegd vóór *r* na *l*, *r* of *n*, b.v. *kōglđər* kaler, *zvēgđər* zwaarder, *dōndər* dunner, *klejndər* kleiner enz.

b) een *t* wordt ingevoegd in den comparatief van *fris* frisch,

fristar frisscher, en soms van *los los*, *lostar* lossen. Eveneens in: *badistalan* bedisselen.

c) een *s* wordt ingevoegd in: *stōztskānt* stootkant, en *stōztsbānt* stootband.

d) een *n* wordt ingevoegd, waarschijnlijk door invloed van volksetymologie in: *ēzngōzl* egaal.

9. Paragoge.

§ 273. Een *t* wordt achtergevoegd in: *zuepart* zuiper, *bedriēgart* bedrieger, *strōpart* strooper (zie § 212), *kanyart* kanjer, *kuleforst* kikvorsch, *kānst* kans, *bi-kānst* bijkans, *ānderst* anders, *borgxt* borg en burg, *dophelt* dubbel, *enkelt* enkel, *knīft* knipmes, *lanast* langs, *harst* hars, *zōft* zeef, *kraft* karaf, *wast* wasch.

10. Spontane Klankovergang.

§ 274. a) *d* alleenstaand tusschen vokalen ging over in *j*, indien er althans geen *l* of *r* opvolgde (zie § 216), b.v. *guy* goede, *bōjan* boden, *strējan* streden enz.

Na afval van de slotvokaal ging deze *j* over in *j*, b.v. *tōj* lade, *bōj* bode enz. Bij de adjectiva blijft echter de *d* > *t* in den onverbogen vorm, b.v. *vrēt* wreed.

b) *w* na *r* gaat over in *j*, b.v. *brijan* brouwen, lispelen, *snrijan* sneeuwen, *sprijan* spuwen, braken. Deze *j* wordt in auslaut *j*, b.v. *brij* brij, *knrij* knie. (Vgl. voor uitval van *w* na *i* in het Oudoostfriesch v. Helten: A. O. Fri. Gramm. § 86 2°; zie echter ook Ned. Wdbk. III. 10, 1597).

c) *s* ging in anlaut met volgende *χ* over in *š*, waarschijnlijk tongevolge van de gutturale *χ*, die de dentale *s* naar achteren trekt en haar palataal maakt, terwijl de *χ* er aan assimileert of verdwijnt; (zie verder § 225 tot § 230), *šūat* schout, *šelam* schelm enz.

11. Metathesis.

§ 275. Verspringing van *r* komt voor in: *wējgōzr* weergade, b.v. een linkerhandschoen is de *wējgōzr* van den rechter, die er bij past.

12. Sandhi.

§ 276. Onder sandhi brengen we die konsonantenwijzigingen, welke slechts voorkomen in den zin of in samengestelde woorden, en niet plaats hebben, indien het woord waartoe genoemde konsonanten behooren, buiten het zinsverband, of zoogenaamd absoluut voorkomt.

Deze wijzigingen bepalen zich natuurlijk tot de begin- en eindkonsonanten.

a. Beginkonsonanten.

§ 277. Een *d*, *g*, *v* en *z* als beginkonsonant worden verscherpt tot *t*, *x*, *f* en *s*, indien het voorafgaande woord eindigt op een tenuis, b.v.:

d > *t*; *wi:jeruxtat* wie vroeg dat, *wi:jistōgr* wie is daar, *lōptōgrhē:zn* loop dáár heen. Deze verscherping heeft slechts plaats bij pronomina en adverbia.

Indien het voorafgaande woord op een *t* eindigt, wordt *td* over *tt* vereenvoudigd tot *t*, b.v.: *watmōtat* wat moet dat?

g > *x*; *lōpxat* loopgat, iemand, die veel de deur uitloopt, *halzfxut* half goed, *dasxut* dat is goed.

Eindigt het voorafgaande woord op een *t*, dan gaat *tg* over in *tx* > *xx* > *x*, b.v. *daxōnakja* dat gun ik je, *luxōnōxt* licht genoeg.

v > *f*; *lōkxfārzkən* leelijk varken, *zlfēn* ik vind, *lōpfort* loop voort, weg.

Gaat het voorafgaande woord uit op *t*, dan wordt *tv* > *tf* > *ff* > *f*, b.v. *nifō:zəl* niet veel.

z > *s*; *zksrjnks* ik zie niets, *zkluzsōgut* ik lig zoo goed, *datlōktswōgr* dat lijkt zwaar. Het pron. pers. 3 ps. pl. luidt dan ook *zə*, *zrj* of *sə*, *srj* al naar de voorafgaande konsonant stemtoon heeft, dan wel stemtoonloos is. Gaat het voorgaande woord uit op *t*, dan wordt *tz* > *ts* > *ss* > *s*, b.v. *lōsəmer* laat ze maar.

§ 278. Een anlautende *h* blijft in den regel behouden. Zij

valt echter weg in de pron. pers. *hij, hem, het*, en het lidwoord *het*, als de nadruk er niet op valt, b.v. *zejdirj* zeide hij, *zksagz̄m* ik zag hem, *wōzrwazət* waar was het. *h* valt eveneens weg in *sārəst* in den herfst; zie § 235.

b. *Eindkonsonanten.*

§ 279. In woorden buiten het zinsverband, en in slotwoorden, is de eindkonsonant altijd scherp. Wordt een woord echter in een zin gebezigd, dan valt het volgende op te merken.

§ 280. *t, s, f* en *z* worden met stemtoon uitgesproken, dus als *d, z, v* en *g*:

1°. als het volgende woord met een klinker begint. Tevens worden zij dan uitgesproken als eerste letter van dat volgende woord, b.v. *tō-dək* laat ik, *wē-dək* weet ik, *tē-zəs* lees eens, *o-ve-nan* af en aan, *ma-gək* mag ik.

2°. als het volgende woord met *b* of *d* begint, b.v. *dərizbrānt* er is brand, *dəzdōm* dat is dom, *z̄nhalz̄vbrōz̄t* een half brood, *halz̄vdrij* half drie.

De in *d* overgegane *t* assimileert echter, en daarna heeft er vereenvoudiging plaats, b.v. *dabuk* dat boek, *daduk* dat doe ik, *digdūz̄n* dicht doen, *regbank* rechtbank, enz.

Opm. 1. Ditzelfde verschijnsel doet zich voor als het volgende woord begint met *m*, b.v. *tōmer*, laat maar, of met *n*, indien het voorgaande woord het pron. *dat* is, b.v. *wastanuw* wat is dat nu?

Opm. 2. Zie ook § 277, waar *t* besproken wordt vóór *g, v* en *z*.

§ 281. Een slot *n* gaat vóór volgende *m* over in *m*, waarna er vereenvoudiging van *mm* tot *m* plaats heeft, b.v. *gīmms* geen mensch, niemand.

Vóór volgende *k* of *g* gaat *n* over in *ŋ*, b.v. *stēz̄ŋkōz̄l*, *ḡŋgrōz̄tan* geen groote.

Opm. *m + g* wordt *ŋ* in *bōŋart* boomgaard; zie § 192.

§ 282. De slot-*n*, die suffixaal is, valt weg vóór alle woorden, met uitzondering van die, welke met een vokaal of *h* beginnen.

Voor sommige woorden, die met *b* of *d* beginnen blijft zij ook behouden; zie § 292.

§ 283. Eenlettergrepige woorden worden vaak met volgende *s* is, *k* ik, tot één woord versmolten, waarna de eind-konsonant assimileert en er vereenvoudiging plaats heeft, b.v. *das* dat is, *was* wat is, *dak* dat ik, *zak* zal ik, *wik* wil ik, *zēk* zeg ik, *kan*k kan ik enz. Vergelijk ook de werkwoorden *wilēn* willen, *zolēn* zullen, *konēn* kunnen, *mōtan* enz. vóór pronomina; zie § 184, 197 en 270.

II. WOORDVORMING.

1. Het Zelfstandig Naamwoord.

a. Geslacht.

§ 284. Het verschil tusschen oorspronkelijk manlijke en vrouwelijke substantieven is in de flexie van de woorden zelf, evenals in die der bepalende woorden geheel verdwenen.

Evenmin ook blijkt het geslacht uit de pron. pers. en poss., die voor manlijke en vrouwelijke substantiva, met uitzondering van de namen van personen, gelijk zijn. Onder de boeren is zelfs dit verschil meestal ook verloren gegaan, zoodat men van een vrouw zegt: *wathethrjənmōjakan*, wat heeft zij een mooi jak aan, of *dadishomyak* dat is haar jak onz. Het meer ontwikkelde deel der dialectsprekenden gebruikt echter in deze gevallen *ər* (haar), *dər* (haar) of *hōr* (hour, haar).

Voor vrouwelijke dieren gebruikt evenwel iedereen de pron. van het manlijk geslacht, zoo b.v. zegt men van een koe: *hrhedəkalzft* zij heeft gekalfd; *dəkathetsənpōdəbrōkən* de kat heeft haar poot gebroken enz.

Afgezien dus van de namen van vrouwelijke personen, kan men zeggen, dat alle woorden manlijk of onzijdig zijn.

§ 285. Het onzijdig geslacht is duidelijk waar te nemen aan het bcp. lidwoord, en als er een adjectief voor staat ook hieraan; (zie § 292).

Dezelfde woorden, die in het beschaafde Nederlandsch onzijdig zijn, zijn het ook in ons dialect. Slechts een paar uitzonderingen zijn mij bekend, en wel:

a. onzijdig zijn:

fəbrīk fabriek, *angrō'tfəbrīk* een groote fabriek, *mæzīk* muziek, *māsīn* machine, petroleumtoestel. Naast *māsīn* komt voor: *māsχīnā* machine, dat manlijk is.

šōft schoft, vierde deel v. d. dag, bij van Dale vr., vgl. echter het Oud-Beierlandsch (Opprel pg. 28) waar het eveneens onz. is. *šō'gl* school; *vgrtšō'gl* voor de school.

b. niet onzijdig (dus manl.) zijn:

knīn konijn; *dəvetəknīn* het vet konijn.

klūzn kluwen; *gē'mədī'klūznəzan* geef me dat kluwen eens aan. *mīdən* midden; *īndəmīdən* in het midden.

posē'gəl postzegel; *ənī'jəposē'gəl* een nieuwe postzegel.

slīm slijm; *dəstīmkōmtlos* het slijm raakt los.

snōt neusvocht, *dəsnōtlī'pəmuētənō's*, het snot liep hem uit den neus.

tē'zr teer; *wōrīstətē'zr* waar is het teer?

c. onzijdig of manlijk zijn:

blōk blok; *zthakblōk* het hakblok, maar *ənzwōrəblōk* een zware jongen.

ōmslag omslag van een boek, onz.; omhaal, moeite, m.

b. Verbuiging.

1. ENKELVOUD.

§ 286. *Nominatief-*, *accusatief-*, noch *datief-*betrekking zijn aan den vorm van het substantief meer te onderscheiden. Evenmin blijkt deze verhouding uit het artikel; zie § 315.

§ 287. Het *genitiefsuffix* *s* is in enkele formeele uitdrukkingen nog over, b.v. *smārəgəs*, 's morgens, *snaxs* 's nachts, *slejntəs* in de lente, *sumərs* 's zomers, *swīntərs* 's winters, *dəksəls* bastaardvloek, *blaksəms* bliksems, enz.

Bij persoonsnamen gebruikt men veelal het suffix *-en* om een bezit uit te drukken; dit is het suffix van de *n*-declinatie.

Zoo zegt men: *Janənzōstər* de zuster van Jan, *vōdərən'bōzrt* de baard van vader, *mudərən'mōts* de muts van moeder, enz.

Het gebruik van den zwakken genitief tot vorming van familienamen, b.v. *gārtbartan* Gerrit Barten, *janklōsan* Jan Klaason (hier kan men natuurl. ook een vervorming in zien van Jan-Klaaszoon) is niet zoo veelvuldig meer als het indertijd geweest is, blijkens de doopregisters en het lidmatenboek van de Herv. kerken te Barneveld en Voorthuizen, waarin men o. a. de volgende familienamen aantreft:

Reynten (Doopregister Voorthuizen 1684), *Killen* (id. 1686) waarnaast de voornaam *Kill* (id. 1686), *Maesen* (id. 1689), *Wijnen* (id. 1715), *Otten* (id. 1722), *Francken* (id. 1752).

§ 288. In den regel echter omschrijft men den genitief door de praepositie *van*, terwijl men bij persoonsnamen meestal de pron. *hom* of *zæn* gebruikt, die achter den bezitter worden geplaatst. Men kan dus „het huis van den bakker” op de volgende wijzen aanduiden: *athuesfandabakar*, *dabakarænhues*, *dabakarzænhues*, *dabakarhømhues*.

§ 289. Sporen van een datiefsuffix, dat overigens geheel verdwenen is, vinden we nog in: *vandāx* vandaag (< van dage).

2. MEERVOUD.

§ 290. De suffixen ter onderscheiding van de naamvallen zijn ook hier verloren gegaan. In alle naamvallen heeft het substantief den vorm van den nominatief.

§ 291. Het meervoud wordt op de volgende wijzen gevormd:

a) door umlaut en zonder uitgang, in de volgende woorden: *hues* huis, *lues* luis, *mues* muis, *wif* wijf, pl: *hūs*, *lūs*, *mūs*, *wīf*.

b) door toevoeging van *-æn*. Dit is de meest gewone wijze van meervoudsvorming, b.v. *visæn* visschen, *zākæn* zakken, *kāntæn* kanten, *ōgen* oogen, *šūzæn* schoenen, *kūzæn* koeien.

In enkele monosyllaba ging tevens *a* v. d. sing. over in *ā* of *ō*, en *i* in *ē*. Dit had plaats, waar deze vokaal in open lettergreep kwam te staan, bv. *rōzæn* raderen, *bōzæn* baden, *dāzæn* dagen, *smēzæn* smeden.

c) door *-s* bij tweesilbige woorden op *l*, *r*, *m*, *n* of *ŋ*. b.v.

düvəls duivelen, *zwāgers* zwagers, *blō'sems* bloesems, *wāgas* wagens, *veuləns* veulens.

Opm. 1. Vóór deze *s* valt de *n* van den sing. weg, b.v. *wāgas* wagens, *lakəs* lakens enz.

Opm. 2. Naar analogie hiervan vormen eveneens hun meervoud door toevoeging van *s*, de woorden met oorspr. suffix-*iþa* van adjectiva afgeleid. Deze eindigen in ons dialect ook op *n*, b.v. *hō·χtən* hoogte, *brē·tən* breedte b.v. *hō·χtes* hoogten, *grō·χntəs* groenten enz.

Opm. 3. Het meervoud van *šūar* schouder is *šūarən* schouders, omdat het eenlettergrepig is geworden.

d) door *-ar* bij eenige sterke neutra, b.v. *kāləvər* kalveren, *ejer* eieren, *kīndər* kinderen, *lamər* lammeren, *hūəndər* hoenderen, *klē·zər* kleederen, *līxtər* lichtjes, *wīxtər* wichtjes, *gōter* gaten, *houwtər* houten, *dīŋər* dingen.

e) zonder uitgang, waarnaast echter vormen voorkomen met *ən*, bij de volgende *a*-stammen:

1° langlettergrepige neutra: *pērt* naast *pērdən* paarden, *šāp* naast *šāpen* schapen, *bē·zn* naast *bē·znən* beenen, en naar analogie hiervan enkele kort-silb. *a*-stammen, die in 't os. op *u* eindigen, dus:

2° kortlettergrepige neutra: *blōj* naast *blōjen* bladeren, *vōt* naast *vōtən* vaten, *glōs* naast *glōzən* glazen, *slāχ* naast *slāgən*. Zij vertoonen rekking van de vokaal van den sing., daar de vokaal oorspr. in open lettergreep stond, vgl. os. *fatu* pl. van *fat* vat.

f) zonder uitgang bij eenige woorden, als ze door een telwoord worden voorafgegaan, en een tijd, maat, gewicht of waarde aanduiden, b.v. *vuefjōzər*, *mōznt*, *dāχ*, *mārzgən*, *punt*, *mōt*, *dōldər* enz. vijf jaar, maanden, dagen, morgen, pond, mud, daalder enz. naast b.v. *dazjōzrənzlē·jən* dat is jaren geleden.

2. Het Bijvoegelijk Naamwoord.

a. Verbuiging.

§ 292. In de oude Germ. dialecten onderscheidt men een sterke

en een zwakke verbuiging. Een rest van de sterke flexie vinden we in ons dialect slechts in den sing. nom. en acc. van het neutrum, indien dit voorafgegaan wordt door het onbepaald lidwoord of een onbepaald telwoord.

Van een adjectief komen de volgende vormen voor:

a) de stamvorm. Deze wordt gebruikt, indien het adjectief praedicatief voorkomt, en verder in het neutr. sg. nom. en acc. als het voorafgegaan wordt door het onbep. lidw., of een onbep. telwoord, b.v. *di·maniznēkwōt* die man is niet kwaad, *ənflinkfroməs* een flinke vrouw, *hi·hetfō·lgudlūnt* hij heeft veel goed land.

b) de stamvorm + *ən*. Deze vorm komt steeds voor als het adj. attributief wordt gebruikt, en het substantief begint met een klinker of een *h*, b.v. *əngrō·tənārt* een groote erwt, *əngrō·tənhof* een groote tuin. In enkele gevallen ook in den sing., masc. of fem. als het subst. met een *d* begint, b.v. *dəkwojəndrus* de kwade droes, *əndō·jəndi·zəndər* een dooie diender. Eveneens als het adjectief aan het eind van een zin staat, b.v. *dabınbestən* dat zijn beste.

c) de stamvorm + *ə*. Deze wordt in alle overige gevallen gebruikt, b.v.:

dəguyəman (nom. en acc.), de goede man, *dəguyəvrouw* (nom. en acc.) de goede vrouw, *zīguyəkīnt* (nom. en acc.) het goede kind, *guyəmanən*, — *vrouwən*, — *kīndər* pl. nom. en acc.

§ 293. In het neutrum verliezen de stoffelijke bijv. naamw. *leō·pərən*, *vzderən*, *gouwən* en *zilzverən* koperen, ijzeren, gouden, zilveren het suffix *ən* of *ə*, wanneer ze voorafgegaan worden door het onbep. lidwoord, b.v. *ənkō·pərketənkyən* een koperen kettinkje, *əngouw·trıntyən* een gouden tientje, *əngouwdalō·zij* een gouden horloge, *ənzilzveralō·zij* een zilveren horloge, *ənvzderpınalzyən* een ijzeren pennetje enz.

§ 294. De volgende adjectiva, die in 't Nederlandsch slechts praedicatief worden gebruikt komen ook attributief voor: *kapot* kapot, *ənkapotadeksəl* een deksel, die gebroken is, *br·dəhūnt* bij de hand, *ənbr·dəhūndədə·rən* een meisje, dat bij de hand is, *mıs*

verkeerd, *amnisabūzl* een verkeerde zaak, *tu* toe gesloten, *antuwadōr* een gesloten deur.

b. Trappen van Vergelijking.

§ 295. De comparatief wordt gevormd door *-ar*, de superlatief door *-st* achter den positief te voegen. Comparatief en superlatief worden als gewone adjectiva verbogen. Umlaut komt slechts voor bij: *bētār*, *best*, *lest*, *betor*, *best*, *laatst*.

§ 296. In den comparatief wordt een *d* ingevoegd, als het adj. eindigt op *-r*, *-l*, of *-n*, b.v. *zūōarder* zwaarder, *gēzlder* geler, *dōnder* dunner.

§ 297. In den comparatief wordt een *t* ingevoegd bij *fris* frisch, b.v. *fristār* frisscher.

§ 298. Omschrijvingen met *mēr* of *mēst* komen niet voor. Als vergelijkingswoord bij een comparatief komt voor *as* als; *hijsgrōtarazik* hij is grooter dan ik.

§ 299. Vóór de *st* van den superlatief valt een *n* weg in: *bōvāsta* bovenste en *buetāsta* buitenste.

3. Het Voornaamwoord.

a. Het Persoonlijk Voornaamwoord.

§ 300. 1°. Het pronomen v. d. 1^{en} pers.

Sing. nom. *ik*, *ikān*, *ikā*, *z̄k*, *k*.

dat. acc. *mīn*, *mān*, *mā*.

Plur. nom. *wij*, *wā*, *vā*, *wuelij*, *vuelij*.

dat. acc. *uns* en *ōns*.

De vorm *ik* wordt gebruikt, wanneer er de nadruk op valt. Overigens gebruikt men den vorm *z̄k* als 't werkwoord op het pron. volgt, en *k* als 't werkwoord voorafgaat en de stam eindigt op een klinker, of een van de volgende verba is: *kōnān*, kunnen, *lōtān* laten, *magān* mogen, *wētān* weten, *wilān* willen, *zōlān* zullen. b.v. *nej*, *ikdūt*, neen, *ik* doe het; *z̄kdutnīt* ik doe het niet;

daduknīt dat doe ik niet; *kān̄k*, *tōk*, *mak*, *wēk*, *wik*, *zak*, *kan* ik, laat ik, mag ik, weet ik, wil ik, zal ik.

De vorm *ikān* of *ikā* komt niet veel voor, en alleen als 't werkw. verzwegen is, b.v. *widulat?* — *ikān* Wie doet dat? — Ik, of als 't voorafgaat en de nadruk op het pron. valt, b.v. *dathedīkēnādōḡn* dat heb ik gedaan.

De vorm *mīn* komt alleen voor, als de nadruk op het pron. valt; overigens gebruikt men *mā*, en voor woorden, die met een vokaal beginnen *mān*.

dakōsī-mīnwelzegān dat kon hij mij wel zeggen.

dathajemawelzegākōn dat hadt-je me wel kunnen zeggen.

hī-hetmanazajt hij heeft 't me gezegd,

In den plur. gebruikt men de vormen met *w* als het pron. vóór het werkw. staat, en die met *v* als 't verbum er op volgt. In 't laatste geval gaat *mw* over in *nv* en tenslotte in *vv*, waarna er vereenvoudiging plaats heeft tot *v*; zie § 181.

wedūḡn we doen, *duvā* doen we.

De vorm *wij* komt alleen voor, als de nadruk er op valt; de vormen *vuelij* en *wuelij* gebruikt men slechts in den nominatief.

§ 301. 2°. Het pronomen v. d. 2^{en} pers.

Sing. en plur. nom. *jij*, *jā*; alleen pl. *juelij*.

" " " dat. en acc. *ju*, *jā*, *juelij*.

De vorm *jij* wordt alleen gebruikt, indien de nadruk op het pronomen valt. Het beleefdheidspronomen *U* (UEd.) kent men niet. In het gebed spreekt men God ook aan met *jij* of *jā*.

§ 302. 3°. Het pronomen v. d. 3^{en} pers.

	masc.	fem.	neutr.
Sing. nom.	<i>hij</i> , <i>i</i> ;	<i>hij</i> , <i>zij</i> , <i>zā</i> ;	<i>zt</i> , <i>t</i> .
dat. en acc.	<i>hōm</i> , <i>zm</i> , <i>m</i> ;	<i>hōm</i> , <i>zm</i> , <i>m</i> ;	<i>zt</i> , <i>t</i> .
		<i>hōr</i> , <i>dār</i> , <i>ēr</i> .	
Plur. nom.	<i>zij</i> , <i>zā</i> , <i>zuelij</i> , <i>huelij</i> .		
dat. acc.	<i>zā</i> , <i>huelij</i> .		

De pronomen van het masc. worden door de boeren meestal ook voor het fem. gebruikt (Zie § 284).

De vormen *hiʝ*, *ʒʝ*, *ʒueliʝ*, *hueliʝ* bezigt men als de nadruk op het pronomen valt, en dit voor het werkw. staat.

v gebruikt men als 't verbum voorafgaat, b.v. *ʒeʝdi* zeide hij, *dē-di* deed hij enz.

De vormen *ʒm* en *ʒr* gebruikt men als 't voorafg. woord op een konsonant eindigt.

De vormen *m* en *dər* komen voor, als 't voorafg. woord op een vocaal eindigt; *dər* gebruikt men bovendien als 't voorafg. woord op een *r*, *l* of *n* eindigt, b.v. *ʒklɪtəm* ik liet hem, *ʒklɪtər*; *ʒkdumnɪks* ik doe hem niets, *ʒkdudərɪks* ik doe haar niets, *ʒkhördər* ik hoor haar enz.

§ 303. Als pronomen reflexivum worden gebruikt:

a. 1° ps. sg. *mən*, *mə*, *mənejən*, pl. *uns*, *unzejən*.

b. 2° ps. sg. en pl. *ʒəjən*.

c. 3° ps. sg. *ʒənejən*, *dənejən*, *hənejən* pl. *dənejən*.

In den 1° ps. sg. en pl. wordt de samengestelde vorm met *ejən* eigen, zelf, alleen gebruikt, indien de nadruk er op valt.

§ 304. Ter versterking van het pron. pers. wordt er vaak *ejgast* achter gevoegd, dat voor alle personen en voor alle naamvallen gebruikt wordt. Een enkele maal komt ook *ʒelʒf* als zoodanig voor.

b. Het Bezittelijk Voornaamwoord.

§ 305. 1°. Bijvoegelijk.

1° ps. sg. *mīn*, *mən*; pl. *uns*.

2° ps. sg. *ju*, *ʝə*; pl. *ʝueliʝ*, *ʝə*.

3° ps. sg. masc. en neutr. *zīn*, *zən*, *həm*; fem. *hōr*, *dər*, *həm*;
pl. m., n. en fem. *hueliʝ*, *dər*.

Deze pronomina blijven in alle naamvallen onverbogen, alleen krijgt *uns* een *-ə* of *-ən* als er een manl. of vrouwel. subst. op volgt; *unzən* is in gebruik voor subst., die met een klinker of *h* beginnen.

De pronomina *mīn* en *zīn*, *hōr* en *hueliʝ* komen alleen voor als de nadruk op 't pronomen valt.

Voor het gebruik van *ju* en *ja*, *jueli* en *ja*, *zan* en *hom*, *dər* en *hom* valt geen vaste regel te geven. Alleen heeft *hom* eenige aanwijzende kracht.

2°. Zelfstandig.

1° ps. sg. *də*, *ət*, *mīn*, *mīnə(n)*.

pl. *dən*, *ət unze(n)*.

2° ps. sg. en pl. *də*, *ət*, *juwə(n)*.

alleen pl. *də*, *ət juelijs juelijsə(n)*.

3° ps. sg. masc. en neutr. *də*, *ət zīn*, *zīnə(n)*, *hom*, *homə(n)*.

fem. *də*, *ət hō'ra(n)*, *homə(n)*.

pl. *də*, *ət huelijs*, *huelijsən*.

De vormen met *n* gebruikt men als het volgende woord met een klinker of *h* begint.

§ 306. Ter versterking dient vaak *ejgə(n)* dat zoowel achter de zelfstandig als achter de bijvoeglijk gebruikte pronomina gevoegd kan worden.

c. Het Aanwijzend Voornaamwoord.

§ 307. 1°. Bijvoegelijk.

Sing. masc. en fem. neutr. Plur. m. f. en n.

N. D. A. *drj(n)*, *dē'zə(n)*; *dit*, *dat*; *drj*, *dē'zə*.

Sing. en Plur. m. f. en n. N. D. A. *gintə(n)*.

De vormen met *n* worden gebruikt als 't volgende woord met een klinker of *h* begint.

Het pron. *gintə(n)* wordt altijd voorafgegaan door het lidwoord of de pron. *drj*, *dat*.

Van het pron. *dat* valt vaak de *t* weg, dus: *daxintəhues* gindsch huis.

Naast de vormen *dit* en *dat* komen nog voor: *ditə* en *datə*, die gebruikt worden als het subst. verzwegen is, b.v. *mē'nyədathues?* *nej*, *ditə*, Meen-je dat huis? Neen dit.

2°. Zelfstandig.

Sing. masc. fem. neutr.

dəndrjən, *dəndē'zən*; *dat*.

Plur. m. f. n. *drj*, *dē'zə*.

§ 308. Achter het onderwerp staat meestal het pron. *di'j* of *dat*, b.v. *Jandri'jdē'jət* Jan deed het, *əthuestatwazdū'ər* het huis was duur.

§ 309. Misschien is als oude dat. fem. op te vatten de vorm *di'dər* in enkele uitdr. als: *vandi'dərleŋtən*, *vandi'dərdiktən* onz. van die lengte, van die dikte, waarin *di'dər* dan zou staan voor *diere*.

§ 310. Tot de pronomina demonstrativa moeten ook gerekend worden: *zək* en *zəkə(n)*, *zulk*, *zulke*, *huk* en *hukə* hoedanig en hoedanige, *zən* zoo een, en *gē'znən*, dat alleen voorkomt in de uitdr. *dē'zənengē'znən* deze en gene.

Opm. Zie voor het lidwoord § 315 en vlg.

d. Het Vragend Voornaamwoord.

§ 311. 1°. Zelfstandig.

Sg. masc. fem.; neutr.; Pl. m. f. n.

N. D. A. *wij*; *wat*; *wij*.

Naast *wij* hoort men een enkele maal *wē'əl*, b.v. *wē'əlhetadədōzn* wie heeft dat gedaan?

Een oude genitief van *wij* komt nog een enkele maal voor, nl. *wi'jshū'ətistat* wiens hoed is dat, naast: *wi'jzənhū'ətistat*.

Naast *wat* komen voor de vormen: *watə* en *wafər*, die men gebruikt, als men iets niet goed heeft verstaan, en weer opnieuw vraagt.

2°. Bijvoegelijk.

Als bijvoegelijk pronomens interrogationis gebruikt men voor alle geslachten in sg. en pl. *wafər* wat voor.

Daarnaast komt voor *wel'ək*, *wel'əkə(n)* welk, welke.

§ 312. Tot de pron. interrog. moet men ook rekenen:

waf'ərə'zn wat voor een, en *huk*, *hukə*, hoedanig.

Het eerste wordt ook wel gescheiden, b.v.

wastərdatf'ərə'zn wat is dat voor iemand?

e. Het Betrekkelijk Voornaamwoord.

§ 313. Het pronomens relativum biedt weinig opmerkelijks aan.

Voor het masc. en fem. gebruikt men steeds *diʒ*, voor het neutr. *dat*.

Als genitief gebruikt men: *diʒən*, die zijn, wiens, *diʒdar* die haar, wier, *datsən* dat zijn, welks.

f. Het Onbepaald Voornaamwoord.

§ 314. De pronomina indefinita zijn:

aləmōʒl allen, *ʒnzəkara* P. of *ēʒne* P. zekere P., *alas* alles, *gīn* geen, *gīmins* niemand, *gīnēʒn* niemand, *vdər* ieder, *vdarēʒn* iedereen, *elək* elk, *eləkenəvdər* iedereen, *menəʒ* menig, *menəgēʒn* menigcen, *its* iets, *niks* niets, *wat* iets, *məkōʒr* elkander.

4. Het Lidwoord.

a. Lidwoord van bepaaldheid.

§ 315. Sg. masc. fem. *də(n)* neutr. *ʒt*, *t*.

Pl. m. f. n. *də(n)*.

Het onderscheid tusschen het manl. en vrouwel. geslacht is geheel verdwenen, evenals dat tusschen nom., dat. en acc. Onverschillig in welken naamval het woord staat, gebruikt men steeds den vorm *dən* als 't subst. met een klinker of *h* begint, en *də* in de overige gevallen. Voor enkele zelfst. naamw. die met een *d* beginnen, gebruikt men echter ook *dən*. 't Is mij niet mogen gelukken een vasten regel hiervoor te vinden. Men zegt b.v. altijd: *dəndəkər* de rietdekker, *dəndaləs* de dalles, *dəndīk* de dijk, *dəndoršt* de dorst, *ōptəndūʒr* op den duur, *dəndaʒ* de dag, *dəndüvəl* de duivel, *dəndranək* de drank, *dənduk* de doek, *dəndōkəs* de docus (Jodocus), *dəndriʒtərt* de leelijkerd.

Voor de overige woorden, die met *d* beginnen gebruikt men meestal *də*.

In het neutrum luidt het lidwoord *ʒt*, b.v. *ʒthues* het huis, *ʒtbrōʒt* hot brood, enz.

De vorm *t* voor het neutr. gebruikt men na den 1° en 3° ps. sg. v. d. verba: *wīlən*, *ʒlən*, *kənən*, *magen*, *šēʒlən*, *dūʒn*, willen, zullen, kunnen, mogen, schelen, doen, b.v. *ʒkwiltnīthen* ik wil

het niet hebben, en wanneer het voorafg. woord op een *a* eindigt en er contractie plaats heeft, b.v. *hejathueزازān* heb-je het huis gezien?

b. Lidwoord van onbepaaldheid.

§ 316. 't Lidwoord van onbepaaldheid is voor alle geslachten en naamvallen *ən*.

Oude datievormen heeft men in:

indəndunḡkər in het donker, *uetəlxət* uit het licht, *vandəjōḡr* (van) dit jaar.

§ 317. Evenmin als in sommige nederlandsche uitdrukkingen als: *op bed*, *op zee*, *aan tafel* hoort men een lidwoord in: *vordōḡr* voor de deur, voor 't huis, en *ōpstēj* op de (zijn) plaats.

5. Het Telwoord.

a. Hoofdtelwoorden.

§ 318. De hoofdtelwoorden zijn:

ēḡn 1, *twēj* 2, *drēj* of *drīj* 3, *vīḡr* 4, *vuef* 5, *zes* 6, *zōvən* 7, *axt* 8, *nēḡən* 9, *tīḡn* 10, *elḡf* 11, *twōlḡf* 12, *dartīḡn* 13, *vēḡrtīḡn* 14, *vueftīḡn* 15, *zestīḡn* 16, *zōvatīḡn* 17, *axtīḡn* 18, *nēḡatīḡn* 19, *twīntəḡ* 20, *ēḡnəntwīntəḡ* 21 enz., *dartəḡ* 30, *fēḡrtəḡ* 40, *fueftəḡ* 50, *sestəḡ* 60, *sōvatəḡ* 70, *taxəntəḡ* 80, *tnēḡəntəḡ* 90, *hundert* 100, *hundertənēḡn* 101, *dūzənt* 1000.

b. Rangtelwoorden.

§ 319. De rangtelwoorden zijn:

ēḡrstə 1°, *twējda* 2°, *darda* 3°, *vīḡrda* 4°, *vuevda* 5°, *zēzda* 6°, *zōvənda* 7°, *axsta* 8°, *nēḡənda* 9°, *tīḡnda* 10°, *elḡvda* 11°, enz. *twīntəḡsta* 20°, *hundertsta* 100°, *dūzənsta* 1000°.

Worden zij gevolgd door een subst. dat met een klinker of *h* begint, of staan zij aan 't eind van een zin, dan krijgen zij een *n* achter zich.

6. Het Werkwoord.

a. Uitgangen.

§ 320.	Indic.	Imper.	Inf.	Part.
1. Praes. Sg.	1. —		—ən	—ent
	2. —ən	—		
	3. —t			
	Plur. 1.2.3. —ən.			

	Indic.	Part.
2. Praet. a. sterk. Sg.	1.3. —	z—ən
	2. —ən	
	Pl. 1.2.3. —ən	

b. zwak. Sg.	1.2.3. } —ən	z—t.
Pl.		

1. Praesens.

§ 321. *Indicatief.* Blijkens bovenstaand schema zijn de uitgangen vrij wel gelijk aan die van het beschaafde Nederlandsch. Het volgende verschil dient echter te worden opgemerkt.

2° ps. sg. en pl. De uitgangen van den 2° pers. sg. en pl. zijn aan elkaar gelijk, doch tovens aan die van den 1° en 3° pers. pl., b.v. *ja*, *juelʹj*, *wə*, *zə*, *tēzən*. Als het pron. op het verb. volgt, gebruikt men echter den oorspr. vorm v. d. 2° ps., nl. den stam + *t*. Deze *t* valt echter weg vóór volgende *ja*, b.v. *dujədat?* doet ge dat, *wārəkjənoχ* werkt ge nog? enz.

§ 322. *Imperatief.* De imperatief kent geen uitgang en is dus gelijk aan den 1° ps. sg. indicatief.

Meestal echter wordt hij omschreven met behulp van 't werkwoord *mōn* of *mōtən* moeten, b.v. *dudat* doe dat, maar meestal: *jamōndadūzn*. Wil men beleefd zijn, dan gebruikt men 't verbum *wilən*, b.v. *wyədadūzn* wil-je dat doen? Een andere omschrijving is die met: *jamōstəməshēzngōnen*... je moest eens heen gaan en... waarna de infinitief volgt.

Soms ook gebruikt men den enkelen infinitief als imperatief, b.v. *kōmjōn*, *wārəkən* „kom jongen, je moet werken.”

§ 323. *Participium.* Het part. praes. komt bijna alleen als

adjectief voor b.v. *ʒnglōyændanhēkal* een gloeiende haat. Naast *lēvənt* staat de vorm *lēvəndəx*, die meer in gebruik is, b.v. *lēvəndəgəbət* levende bot.

2. Praeteritum.

§ 324. a) *Sterk praeteritum*. Zooals men uit het schema zien kan komen de uitgangen geheel overeen met die van het beschaaft Nederlandsch. Alleen is de 2^e ps. sg. en pl. hier weer gelijk aan die van den 1^e en 3^e ps. pl., evenals in het praesens.

b) *Zwak praeteritum*. In den sing., zoowel als in den plur. hebben alle personen den uitgang *ən*. De *n* valt echter weg voor volgende konsonant, behalve *h*.

§ 325. a) *Sterk participium*. Dit heeft tot uitgang *ən*, en tot praefix *ʒ*. Deze *ʒ* wordt samengetrokken met *ʒ* of *ə* van het voorafgaande woord, b.v. *wathejəbrōkən* wat heb-je gebroken?

Een dubbel praefix vinden we in: *ʒgētən* gegeten.

b) *Zwak participium*. Dit wordt gevormd door toevoeging van 't praefix *ʒ* en 't suffix *t*, b.v. *ʒhōʒrt* gehoord, *ʒbēft* gebeeft.

Het praefix staat ook in: *ʒglōft* part. praet. van *glōvan* gelooven.

b. Stamvorming.

1. Praesens.

§ 326. De stam van het praesens is de stam van den infinitief en ondergaat geenerlei wijziging in de conjugatie.

2. Praeteritum.

I. STERK PRAETERITUM.

§ 327. De vokaalwisseling (ablaut) van praeteritumstam en praesensstam bleef bestaan.

De vokaalwisseling van het praet. sg. en pl. en het part. praet. is echter bijna overal verloren gegaan. Gelijk uit 't volgende overzicht blijkt, is nu eens de vokaal van het praet. sg., dan die van het praet. pl., elders weer die van part. praet. de overheerschende geworden.

a. Ablautende Verba.

§ 328. I° Ablautsrij.

W.-Germaansch *i*; *ai*; *i*; *i*.N.-W.-Veluwsch *i*, *ī*; *ē*; *ē*;b.v. *blīvan* blijven en *slīpan* slijpen. Zie voor deze *v* en *i* §§ 11 en 12.1. Inf. *blīvan*, blijven. Praes. 1° sg. *blīf*; Praet. *blēf*, *blēven*, *ǰblēvan*. Evenzoo gaan:*drīvan* drijven, *glījan* glijden, *krīgan* krijgen, *lījan* lijden, *prīzan* prijzen, *rījan* rijden, *rīgan* rijgen, *snījan* snijden, *strījan* strijden, *šrīvan* schrijven, *vīvan* wrijven, *wīzan* wijzen, *zwīgan* zwijgen.2. Inf. *slīpan*, slijpen. Praes. 1° sg. *slīp*; Praet. *slēp*, *slēpan*, *ǰslēpan*. Evenzoo gaan*bītān* bijten, *drītān* drijten, *grīpan* grijpen, *kīkān* kijken, *knīpan* knijpen, *smītan* smijten, *slītān* slijten, *strīkān* strijken, *šīnān* schijnen, *wīkān* wijken.Opm. 1. Naast de regelmatige vormen van *wīzen* heeft men ook: *wōz*, *wōzzān*, *ǰwōzzān*.*spījan* spuwen heeft: *spōz*, *spōgān*, *ǰspōgān*.*snījan* sneeuwen wordt zwak vervoegd, en heeft als praet.: *snījdan*, *ǰsnīvt*, waarnaast de meer algemeene vormen, van *snējan* afgeleid, *snējdan*, *ǰsnējt*.*strīvan* stijven (v. linnen) heeft een zwak praet. *strīvdān*, maar een sterk part. *ǰstēvan*. Evenzoo gaat *rīvan* rijven.Opm. 2. Een afwijkenden praesensstam heeft *šējtān* schijten, *šēt*, *šētān*, *ǰšētān*. Daarnaast komt echter voor het compos. *bešītān*, beschijten.*grīpan* grijpen, heeft naast het regelm. praet. ook: *grōp*, *grōpen*, *ǰgrōpen*.

§ 329. II° Ablautsrij.

W.-Germaansch *eo*, *iū*; *au*; *u*; *o*.N.-W.-Veluwsch *v*, *ū*, *ue*; *ō*; *ō*; *ō*.b.v. *grītan* gieten, *stīvan* stuiven, *zuepen* zuipen.1. Inf. *grītan*, gieten. Praes. 1° sg. *grīt*; Praet. *gōz*, *gōzān*, *ǰgōzān*. Evenzoo gaan: *bedrīgan* bedriegen, *brījan* bieden, *krīzan* kiezen, *līgan* liegen, *šrītan* schieten, *vīgan* vliegen.

2. Inf. *stüvən* stuiven. Praes. 1° sg. *stüf* Praet. *stōf*, *stōvən*, *zstōvən*. Evenzoo gaan: *bügen* buigen, *krūjən* kruien, met een kruiwagen, *snüven* snuiven, *šüvən* schuiven, *zügen* zuigen.

3. Inf. *zuepən* zuipen. Praes. 1° sg. *zuep*. Praet. *zōp*, *zōpən*, *zōpən*. Evenzoo gaan: *druopen* druipen, *kruepən* kruipen, *sluetən* sluiten, *ruekən* ruiken.

Opm. Eenzelfde praet. heeft *pløkən* plukken, *plōk*, *plōkən*, *zplōkən* en vaak ook: *grīpən* grijpen; zie § 328.

§ 330. III° Ablautsrij. Deze wordt gesplitst in 2 klassen.

1. W.-Germaansch *i*; *a*; *u*; *u*.

N.-W.-Veluwsch *i*, *ī*; *ó*, *u*; *ó*, *u*; *ó*, *u*.

b.v. *krimpən* krimpen, en *vīnden* vinden:

2. W.-Germaansch *e*; *a*; *u*; *o*.

N.-W.-Veluwsch *e*, *ā*; *o*; *o*; *o*.

b.v. *helzpən* helpen en *stārzven* sterven.

§ 331. Klasse 1.

a. Inf. *krimpən* krimpen. Praes. 1° sg. *krimp*, Praet. *krōmp*, *krōmpən*, *zkrōmpən*. Evenzoo gaan de volgende verba met nasaal + kons. (beh. dentaal):

baginən beginnen (oorspr. met *nn*), *drīnkən* drinken, *dwīnən* dwingen, *klīnkən* klinken, *slīnkən* slinken, *sprīnən* springen, *spīnən* (oorspr. met *nn*) spinnen, *stīnkən* stinken, *vrīnən* wringen, *zīnən* zingen, *zīnkən* zinken.

Opm. De verba met *nk* hebben in het praet. naast de vormen met *ó* ook vormen met *u* (zie § 99), *baginən* beginnen heeft als praet. vormen ook: *bagōs*; *bagōstən*.

b. Inf. *vīndən* of *vīnən* vinden Praes. 1. sg. *vīn(t)* Praet. *vun(t)*, *vundən*, *zvundən*. Evenzoo gaan de volgende verba met *n* + dentaal: *bīn(d)ən* binden, *wīn(d)ən* winden.

Deze verba hebben zoowel vormen met als zonder dentaal. Naast de vormen met *u* komen er ook voor met *ó* in het praet.

§ 332. Klasse 2.

a. Inf. *helzpən* helpen. Praes. 1° sg. *helzp* Praet. *holzp*, *holzpən*,

gholapen. Evenzoo gaan de volgende verba met *l*: *geldan* gelden, *melken* melken, *šelan* schelden, *smelten* smelten, *zwellen* zwellen.

Opm. Geheel analoog hiermee gaat *treken* trekken, waarvan echter in den plur. en in het part. ook vormen voorkomen met *ō*, nl. *trōken*, *strōken*.

Van *smelten* luidt het praet. ook:

smouwt, *smouwtan*, *asmouwtan*. Zie voor overgang *ol* + *t* in *ouw* § 91.

b. Inf. *stārzen* sterven. Praes. 1°. sg. *stārzf*. Praet. *storzf*, *storzen*, *zstorzen*. Evenzoo gaan met *r* + cons. *bārgen* bergen, *zwārgen* zwerven.

Geen rekking van *a* heeft *barsten* bersten, omdat de lettergr. gesloten is. Dit verbum heeft de volgende onregelmatige konjugatie: praes. 1°. sg. *barst*, praet. sg. *barsta*, pl. *barsten* (dus gelijk aan den praes. pl.), *zbarsten*.

§ 333. IV° Ablautsrij.

W.-Germaansch *ē*; *a*; *ā*; *o*.

N.-W.-Veluwsch 1) *ē*; *a*; *a*; *ō*.

2) *ē*; *ō*; *ō*; *ō*.

b.v. *nēman* nemen, *šēzen* scheren.

1. Inf. *nēman* nemen Praes. 1°. sg. *nēm*, Praet. *nam*, *naman*, *znōman*. Evenzoo gaan: *brēken* breken, *sprēken* spreken.

2. Inf. *šēzen* scheren. Praes. 1°. sg. *šēzr*, Praet. *šōzr*, *šōzran*, *zšōzran*. Evenzoo gaat: *wēgen* wegen.

Opm. *stēzlen* stelen gaat als de verba onder 1, maar heeft in den praet. plur. en soms ook in den sg. de vokaal van het part., Praet. sg. *stal* en *stōzł*, pl. *stōzlen*, part. *zstōzlen*.

Eenigszins afwijkend is *kōman* komen, Praet. *kwam*, *kwaman*, *okōman*. Onregelmatig is *plēgen* gewoon zijn, Praet. *plaxt*, *plaxtan*, *zplēxt*.

§ 334. V° Ablautsrij.

W.-Germaansch *ē*, *i*; *a*; *ā*; *ē*.

N.-W.-Veluwsch *ē*, *i*; *a*; *a*; *ē*,

b.v. *gēvan* geven, *zitan* zitten.

1. Inf. *gēvan* geven, Praes. 1° sg. *gēf*, Praet. *gaf*, *gavən*, *gēvan*. Evenzoo gaan: *ētan* eten, *vrētan* vreten, *vərgētan* vergeten, *mētan* meten, *gənēzan* genezen.

Opm. *ētan* heeft als part. praet. *gētan* met dubbel praefix; *wēvan* weven heeft wel een sterk part. *gēwēvan* maar is overigens zwak, *wēvdən*, weefde; *stēkan* heeft een afwijkend part. praet., nl. *gēstōkan* gestoken; *wēzan* heeft in 't praet. *was*, *wazən*, *gēwēst*, waarnaast *wār*, *wārən* (zie verder § 341); een afwijkend praes. en part. heeft *zēzn* zien, Praes. 1° sg. *zīj*, Praet. *zaz*, *zayən*, *gēzēzn*; *mētan* heeft in den regel een zwak praet. indic., maar een sterk part.

2. Inf. *zitan* zitten. Praes. 1° sg. *zit*. Praet. *zat*, *zatan*, *gēzētan*. Evenzoo gaan de volgende verba eveneens met een *j*-suffix in het praesens: *līgan* liggen, *bidən* bidden. In den regel is echter het praet. indic. van *bidən* zwak, dus *gēbidən* ik bad.

§ 335. VI° Ablautsrij.

W.-Germaansch *a*; *ō*; *ō*; *a*.

N.-W.-Voluwsch *a*, *ā*, *ō*; *ō*, *u*; *u*; *a*, *ā*, *ō*, *u*.

b.v. *bakən* bakken, *drāgen* dragen, *vōzrən* varen.

1. Inf. *bakən* bakken. Praes. 1° sg. *bak*. Praet. *bōk*, *bōkən*, *gēbakən*. Evenzoo gaat *wasən* groeien. Langzamerhand begint echter een zwak praet. indic. in gebruik te komen, nl. *baktən* en *wastən*.

laxən lachen heeft in het Praet. *lux* en *laxtən*, *lugən*, *gēlaxən*.

2. Inf. *drāgen* dragen Praes. 1° sg. *drāχ*, Praet. *druχ*, *drugən*, *gēdrāgen*, waarnaast echter ook, *gēdrugən*. Evenzoo gaan: *grāven* graven, *vrāgen* vragen (part. alleen *gērugən*), *jāgen* jagen, hard rijden (part. alleen *gējugən*).

3. Inf. *vōzrən* varen. Praes. 1° sg. *vōzr*. Praet. *vūzr*, *vūzren*, *gēvōzren*. Evenzoo gaan: *stōzn* slaan (part. alleen *gēslugen*), *lōzn* laden. Dit laatste heeft echter ook een zwak praet. indic. nl. *lōjdən* laadde.

Opm. Met uitzondering van *laxən* lachen (zie 1), *šepən* scheppen en *zvēzren* zweren worden de verba dezer klasse met *j* suffix in het praes. zwak vervoegd, b.v. *bāsefən* beseffen, *hefən* heffen, *stapən* stappen.

2° Opm. Rijmaardij is de vervoeging van *stōzn* staan (got. *stan* (an)), praes. 1° sg. *stō*, praet. *stinz* of *stōz*, *stinzən* of *stōzən*, *gēstōzn*.

šepən heeft alleen een sterk part. praet. *zšāpən*; *zwo·zrən* heeft in het praet. *zwozr*, *zwozrən*, *zwo·zrən*.

β. Redupliceerende Verba.

§ 336. De redupliceerende verba zonder vokaalwisseling in het praet., zooals bv. het got. *haitan*, hebben evenals de ablautend-redupliceerende verba hun reduplicatie verloren en zijn nu niet meer van de gewone ablautende werkwoorden te onderscheiden. Zij zijn te verdeelen in de volgende drie klassen.

I° Klasse.

§ 337. W.-Germaansch *a* (+ dubbelkons.); *e*; *e*; *a*.

N.-W.-Veluwsch *a*, *o*, *ouw* (< *ald*, *alt*); *i*, *ī*, *ō*; *i*, *ī*, *ō*.

b.v. *vanən* vangen, *valən* vallen, *houwən* houden.

1. Inf. *vanən* vangen. Praes. 1° sg. *vanz* Praet. *vinz* of *vōnz*, *vinən* of *vōnen*, *zvanən* of *zvōnən*. Evenzoo gaat *hanən* hangen.

Afwijkende vormen vertoont *gōzən* gaan. Praet. *ginz* of *gōnz*, *ginən* of *gōnən*, *zgōzən*.

2. Inf. *valən* vallen. Praes. 1° sg. *val*, Praet. *vīzł*, *vīzłən*, *zvalən*. Naast *vīzł* en *vīzłən* hoort men ook een enkele maal *vōzł*, *vōzłən*. Een sterk part. heeft *spanən* spannen behouden, maar overigens is het zwak geworden. Praet. *spandən* *zspanən*.

3. Inf. *houwən* houden. Praes. 1° sg. *houw* Praet. *hīzł*, *hīzłən*, *zhouwən*.

II° Klasse.

§ 338. a) W.-Germaansch *ā*; *ē*, *ie*; *ē*, *ie*; *ā*.

N.-W.-Veluwsch *ā* of *ō*; *i*; *i*; *ā* of *ō*.

b.v. *slāpən* slapen, *lōtən* laten.

1) Inf. *slāpən* slapen. Praes. 1° sg. *slāp*. Praet. *slīp*, *slīpən*, *zslāpən*.

2) Inf. *lōzłən* laten. Praes. 1° sg. *lōzł*. Praet. *līt*, *lītən*, *złōzłən*.

De verba *blōzzen* blazen, *brōjan* braden, *rōjan* raden, welke tot deze klasse behoord hebben, zijn zwak geworden, maar hebben nog een sterk part. praet. *zblōzzen*, *zbrōjan* en *zrōjan*. Naast *blōzđən* blies komt ook voor *blūzš*.

De verba *drejan* draaien en *zejən* zaaien zijn geheel zwak geworden.

b) W.-Germaansch $\bar{e}$; $\bar{e}$, *ie*; $\bar{e}$, *ie*; $\bar{e}$.

De verba *hētən* heeten en *šejən* scheiden welke hiertoe behoorden hebben nog een sterk part. praet. *ghētən* en *gšejən* maar zijn overigens zwak geworden.

III° Klasse.

§ 339. a) W.-Germaansch $\bar{o}$, *uo*; *eo*, *io*; *eo*, *io*; $\bar{o}$.

N.-W.-Veluwsch *u*; *v*; *v*; *u*.

b.v. *rupən* roepen, *rup*, *rupən*, *grupən*.

De verba *vlōkən* en *vervlōkən* vloeken en vervloeken met een *ja*-praesens zijn geheel zwak.

b) W.-Germaansch $\bar{o}$ (got. *au*); *eo*, *io*; *eo*, *io*; $\bar{o}$ (got. *au*).

N.-W.-Veluwsch $\bar{o}$; *v*; *v*; $\bar{o}$.

b.v. *lōpən* loopen.

Inf. *lōpən* loopen Praes. 1°. sg. *lōp*. Praet. *lup*, *lupən*, *glōpən*. *stōgten* heeft nog het sterke part. praet. *gstōgten* maar is overigens zwak geworden.

γ. Praeterito-Praesentia.

§ 340. 1) I° Ablautsrij. *wētən* weten.

Praes. sg. 1 en 3. *wēt*, 2. *wētən*, pl. 1, 2 en 3. *wētən*.

Praet. sg. 1 en 3. *wis*, 2. *wisən*, pl. 1, 2, 3. *wisən* part. *gweētən*.

2) II° Ablautsrij. *dōgən* deugen, dit wordt geheel als een zwak verb. vervoegd, praet. *dōgdən*, *gdōcht*.

3) III° Ablautsrij. *kənən* of *kən* kunnen.

Praes. sg. 1. 3. *kan*, 2. *kən*, pl. 1. 2. 3. *kən* of *kənən*.

Praet. sg. 1. 3. *kōs*, 2. *kōstən*, pl. 1. 2. 3. *kōstən* part. *gkōst* of *gkont*.

Opm. *dorəvən* durven en *gənən* gunnen worden zwak vervoegd.

4) IV° Ablautsrij. *zōlən* of *zōn* zullen.

Praes. sg. 1. 3. *zal*, 2. *zōn*, pl. 1. 2. 3. *zōn* of *zōlən*.

Praet. sg. 1. 3. *zow*, 2. *zowən*, pl. 1. 2. 3. *zowən*. Part. *gzolt*.

5) V° Ablautsrij. *mōgən* of *magen* mogen.

Praes. sg. 1. 3. *max*, 2. *magen* pl. 1. 2. 3, *magen* of *mōgən*.

Praet. sg. 1. 3. *mōχ*, 2. *mōxtən* pl. 1. 2. 3, *mōxtən* en *mōgən*.
Part. *gmaxt*.

6) VI° Ablautsrij. *môtan* of *môn* moeten.

Praes. sg. 1. 3. *môt*, 2. *môn*, pl. 1. 2. 3. *môn* of *môtan*.

Praet. sg. 1. 3. *môs*, 2. *môstan* pl. 1. 2. 3. *môstan* Part. *zmôst* en *zmôtan*.

Opm. De vormen *kon*, *zon*, *môn* zijn meer in gebruik, dan de volle vormen *konan*, *zolan*, *môtan*, welke bijna alleen gebezigd worden als de nadruk op het hulpwerkwoord valt. Komt het pron. achter het werkw. dan heeft er eveneens uitval van konsonanten en samentrekking plaats in den praesens.

b.v. *wēk* weet ik, *zak* zal ik, *kan̄k* kan ik, *mōk* moet ik, *zōjə* zul-je, *zovə* zullen we, *zonze* zullen ze, *kojə* kun-je, *kovə* kunnen we, *konza* kunnen ze; *mōk* moet ik, *mōjə* moet-je, *mōvə* moeten we, *mōnza* moeten ze.

δ. Onregelmatige Verba.

§ 341. 1) *dūzn* doen, Praes. sg. 1. *du*, 2. *dūzn*, 3. *dut*, *dūgt* pl. 1, 2, 3, *dūzn*. Praet. sg. 1. 3. *dēj*, pl. *dējan*, part. *zdōgn*.

2) *zīn* zijn, wezen. Van dit verbum komen alleen de volgende vormen voor: Praes. sg. 1. 2. *zīn*, pl. 1. 2. 3. *zīn*. De overige vormen worden ontleend aan het verbum *wēzan*; zie § 334, terwijl als praes. in gebruik zijn de vormen:

Praes. sg. 1. 2. *bin*, 3. *is*, pl. 1. 2. 3. *bin*.

3) *wordan* of *worən* worden.

Praes. sg. 1. *wor*, 2. *wor(d)ən*, 3. *wort*, pl. 1. 2. 3. *wor(d)ən*.

Praet. sg. 1. 3. *wīzr*, 2. *wīzrən*, pl. 1. 2. 3. *wīzrən*.

part. *wordan* of *zworən*.

4) *wīlan* willen.

Praes. sg. 1. 3. *wil*, 2. *wīlan*, pl. 1. 2. 3. *wīlan*.

Praes. sg. 1. 3. *wouw*, 2. *wouwən*, pl. 1. 2. 3. *wouwən*.

part. *zwilt* en soms ook *zwoywt*.

Staat het pron. achter het werkwoord dan valt de *l* uit en heeft er samentrekking plaats in den 1° en 2° ps. praes.

b.v. *wik* wil ik, *wyə* wil-je, *wivə* willen we.

II. ZWAK PRAETERITUM.

§ 342. Het zwakke praeteritum is in alle pers. zoowel sg. als

pl. gelijk en wordt gevormd door *-dan* of *-tən* achter den praes. stam te volgen, al naar deze eindigt op een klinker of een konsonant met stemtoon dan wel op een scherpe konsonant.

De gewone onderscheiding naar de bindvokaal heeft geen zin, daar deze overal is verdwenen.

De vervoeging der zwakke verba is dan ook zeer regelmatig. Slechts valt het volgende op te merken:

§ 343. Sterk zijn geworden:

vrāgən vragen; zie § 335.

jāgən jagen, hard rijden; zie § 335.

plōkən plukken; zie § 329.

hen hebben, Praet. *hat*, *hadən* of *han*. Part. *zhat*. Ook het praes. biedt afwijkende vormen aan: Praes. sg. 1. *het*; *hedək*, *hek*; 2. *hen*; *hejə*; 3. *het* of *hēt*; pl. 1. 2. 3. *hen* en in den vraagvorm: *hevə*, *hejə*, *henzə*.

§ 344. Een afwijkende praet. stam hebben de volgende lang-lettergropige verba:

zōkən zoeken, Praet. *zoxt*, *zoxtən*. Part. *zzoxt*.

denkən denken, Praet. *doxt*, *doxtən*, Part. *zdoxt*.

donkən dunken, Praet. *dōxt*.

kōpən koopen. Praet. *koxt*, *koxtən*, Part. *zkoxt*, waarnaast de oude vormen: *koft*, *koftən*, *zkoft*.

Opm. *denkən* heeft in den vraagvorm 1° ps. sg. praes. *dejnk* voor *denkək*.

III. WOORDENLIJST

(tenens Register).

a, ā en ō.

axstā achtste; *anaxstān* of *anaxstāpart* een achtste deel. § 319.

axt acht, telwoord; *mitsanaxtān* of *midunzaxtān* met ons achten § 49, § 318.

axt acht, zorg; *ākhedārgīnaxtōpaslugān* ik heb er geen acht op geslagen.

axtān achten, schatten; *hījāxtātnūt* hij hecht er geen waarde aan.

axtār achter; *jībindāraztār* jij bent er achter, jij weet het;

hīzōktārwadaxtār hij zoekt er wat achter; *hīlōtnīfōālxatāram-
līgān* hij laat niet veel achter zich liggen, hij is lui; z. *āftār*.

axtāran achteraan; *ātrēsttkōmdaxtāran*, *zēdāpanākakār*, *tūcastā-
stēāldārpas*, „het breedst komt achteraan”, zei de pannekakker,
toen de steel er pas was, m. a. w. het hinkende paard komt
achteraan.

axtārduems onoprecht, niet openhartig.

axtārān achter, achteren; *hījīsnōāraztārān* hij is achter, in de
achterkamer; *vanaxtārāndoxtak* achteraf dacht ik; z. *āftārān*.

axtārko^wsāx geheimzinnig, onoprecht.

axtārstā achterste; *algūjānuwōpjāaxtārstāpōāxtāstōzān*, *jākrēgājēzin-
tognūt* al ging-je nu op je achterste pooten staan, je kreeg je
zin toch niet.

axtārūet achteruit; *hīgōdaxtārūet* hij gaat achteruit; ook als subst.
in gebruik, b.v. *jāhenhīārgīnaxtārūet*, je hebt hier geen achteruit,
er is hier geen uitgang aan het huis of aan den tuin.

axtārūetbūzrān achteruitgaan in zaken.

axtāršēmal plank op den achtersten wagenas, waar de wagen op rust.

axtərwārək partes posteriores.

ādəl adel; *hijsfanādəl*, *wenth-stuŋkt* hij is van adel, want hij stinkt.

aftər achter z. *axtər*; *aftərən* achteren z. *axtərən*.

ōjam adem; *ōjamən* ademen; z. ook *ōsəm*. §§ 105, 218.

ākələk akelig; hevig, *znākələkənhuŋər* een hevige honger, *ākələkəpīn* hevige pijn.

ākər akker, wateremmer; dimin. *ākərtšən*.

akər akker; *dazənmōjənakər*, dat is een mooie akker. § 49.

akərmanətjən kwikstaartje.

al reeds; desnietteenstaande; geheel, niets dan; *zkhetalədōzn* ik heb 't al gedaan; hij zei wel, dat ik het niet doen moest, *meralhekətədōzn*, maar desnietteenstaande heb ik het gedaan; *zizalnōrəxajtətərənīs* 't is niets dan narigheid. § 49.

ōzəl aal, paling.

ala allo, vooruit! *aladamer*, vooruit dan maar!

ōzlbēs aalbes, zwarte trosbes.

ōzləbart en *ōzləbart* Albert.

alənšəs allengskens; *təmējalenšəs*, onder de hand, langzamerhand.

alzməndək almanak.

aləmōzəl allemaal, allen; *zədəjəntaləmōzəl* ze hebben 't allen gedaan; *datwētəvaləmōzəl* dat weten we allemaal al.

aləmōgənt eig. almachtig, vandaar bijzonder groot; *zkhedərzōnaləmōgəndəzīnan* ik heb er zoo'n verbazenden trek in.

aləs alles.

alēznez alleen; *zkwastərhēzlatēznez* ik was er geheel alleen; *alhadətātālēznezmerədōzn* al had-je slechts dat alleen gedaan.

alēzns eender; *dasmənedalēzns*, dat is me precies hetzelfde; *zəbīnedalēzns* ze zijn geheel eender.

alkōf alkoof.

ōzlmūz aalmoes.

alōzərj horloge. § 228.

ōzlt Aalt.

altōz altijd; tenminste, zeker, minstens. *zōdutrjaltōz* zoo doet hij altijd; *zkhetaltozshōrəzēgan* ik heb het tenminste hooren zeggen; *zizaltōzōwārzasizējt* het is minstens zoo erg, als hij zegt.

- alomərzōvōʒl* minstens zoo veel.
- ambaxt* ambacht.
- ambēʒlt* aanbeeld.
- amborstəx* aamborstig.
- ampart* bijzonder, buitengewoon; *ampartfōʒlzm* buitengewoon veel zin; *həjhedlaxtətsamparts* hij heeft meestal icts bijzonders § 193.
- ampartəxejt* buitengewoon iets; *dazwēʒzōnampartəxejtfanzm* dat is weer zoo iets buitengewoons van hem.
- ampər* nauwelijks; *ʒkōstamparzizm* ik kon het nauwelijks zien.
- ampəran* bijna; *dətōnizampəranvōl* de ton is bijna vol.
- ampt* ambt.
- an* aan; *dəkərʒkizən* de kerk is aan; *ʒkbinalan* ik ben al aangekleed; *ʒkbinəmwēʒran* ik heb hem weer ingehaald § 162.
- anōʒrən* aanaarden; besmetten.
- anōʒrənt* besmettelijk, z. *ōvərōʒrən*.
- āndər* ander, *dənēʒnovāndər* de een of ander, iemand § 50.
- āndərs* of *āndərst* anders; de tweede vorm wordt gebruikt aan 't eind van een zin en als 't volgende woord met een vokaal begint. §§ 212, 273.
- anbəsən* aandrijven, aanjagen; *ʒəmōnzəoventuwəzanbəsən* je moet ze af en toe eens aanporren.
- anbōʒtən* boeten van het vuur.
- anbrenən* aanbrengen, doen, verrichten; *dakōshvʒwelanbrenən* dat kon hij wel doen.
- andaxt* aandacht. § 162.
- andūʒn* aandoen, voortmaken; aantrekken van kleeren.
- anēʒtən* voortmaken met eten.
- angōʒn* aangaan, lawaaimaken; *hōʒraməzangōʒn* hoor hem eens lawaai maken, schreeuwen.
- angəvōʒr* dat gedeelte van den akker, dat men aanvoert; z. *anvōʒrən*.
- anhōʒlən* aanhalen; *dəhəkənanhōʒlən* goed zijn best doen.
- anhīsən* aanbitsen van honden.
- anhoywən* aanhouden, opfokken van vee; *di-mōʒəanhoywən*, die moet je aanhouden, wordt in fig. zin gezegd van flinke kinderen.
- ankōʒndərən* langzaam aan- of oploopen; *dōʒrkōmtvʒwēʒrankōʒndərən*

daar komt hij weer aanzetten op zijn gewone langzame wijze. *ankēgrān* aanvegen van de deel, zoodat 't voer, dat daar ligt onder het bereik van de kocien komt.

anlegēn aanleggen, stilhouden om iets te gebruiken.

antōpēn aanloopen, aangaan bij iemand; *gkbinefābrjəmanāntōpēn*, ik ben even bij hem aangelopen.

anmākēn voortmaken; ook aanmaken van een kachel.

anokārēn aangroeien, voortwoekeren. Als ge eenmaal hier of daar een zweer of ontstoken plaats hebt, moet ge oppassen, dat *vjnīdanokārt*, *wentōrhejəgrōtakānstōp* hij niet voortttert, grooter wordt, want daar hebt ge veel kans op.

Als men iets verkeerd gedaan heeft, moet men zich hoeden voor een herhaling, want een slechte gewoonte *okārtsōnōgrlxtan*, woekert zoo licht voort.

anpakēn aanpakken; *hwjwētfananpakēn*, hij kan en wil goed werken.

anprōztēn aanpraten, opdringen.

anrāndēn aanranden.

anrext o. aanrechtbank in de keuken.

anslax aanslag; ook omgang, conversatio, b.v. *gkhadərzōgīmanslax* ik had er zoo niemand om eens mee te praten.

anstōzn aanslaan; blaffen van een waakhond.

ansprēkēn aanspreken.

anstōzn aanstaan; *əstōztmənksan* het staat me niets aan; *gōdərəzanstōēn* ga er eens aanstaan, begrijp toch eens!

anšaftēn aanschaffen.

antodēn aansleepen; waar komt hij nu weer mee *antodēn*?

antrekzlek gevoelig, zich spoedig iets aantrekkend.

antrekēn aantrekken, ook: aankleeden; *hwjtrokatsənejganārəgan* hij trok 't zich erg aan; *gkbinalanətrōkēn* ik ben al aangekleed.

antwōzrt antwoord; *antwōzrdēn* antwoorden.

anvėrdēn aanvaarden.

anvōgrān de eerste voren ploegen van een akker, die met een oprug geploegd wordt; z. *ōprōz* en *tuhōzl*.

anwimēn aanwinnen, vooruitgaan.

anzēzn aanzien; *dakōzgzknīdanzēzn*, dat kon ik niet aanzien;

- aksaltnogazanēvān* ik zal 't nog eens aanzien, ik besluit nog niet dadelijk.
- anəl* angel van een insect; vischhaak.
- ankər* anker.
- anst* angst. § 49.
- anstəχ* angstig; *əkbinuwelənbitjənanstəgomdatədūān*, ik ben wel wat bang om dat te doen.
- apəl* appol. § 49.
- april* April.
- ōgr* aar; ader, § 105, § 216; adder, § 105; z. *ōgrō·luj*.
- ārəχ* subst. erg, vermoeden; *əkhadərniksχinārəgin* ik had er volstrekt geen vermoeden op; *əkde·jətsundarārəχ* ik deed het onbewust.
- ārəχ* adj. gierig; *ōw*, *hujisōnōgrārəχ*, o, hij is zoo vreeselijk gierig; 't kan echter ook beteekenen: slocht er aan toe, doodziek; *ətazārəχmidəm* 't is erg met hem.
- ārəbejt* arbeid, werk. § 138.
- ōgrəχ* aardig, lief; eigenaardig, vreemd, *hujde·jzōwōgrəχ* hij deed zoo vreemd. § 220.
- ārəf* erf, bezitting. § 62, § 174.
- ārəfχənām* erfgenaam.
- ārəfhues* erfhuis.
- ārəgəs* ergens. Vaak gebruikt met *vor* voor, b.v. *dozrogrārəgəs*. daar ergens. § 62.
- ārəgərən* ergeren, altijd reflex. gebruikt; *hujārəgərtsənejgəndərən* hij ergert er zich aan. § 62.
- ārəm* subst. arm, vaak met voorgevoegde *n*, b.v. *də-nārəmədūgmə zēgr*, ik heb pijn in mijn armen. § 54, § 174, § 271.
- ārəm* adj. arm. § 54.
- ārəmejstər* armmeester, diaken.
- ārəmūj* armoede, ziekte; *istarārəmūj?* is er iets niet in orde? *hujhetənejgəstānārəmūjvanolē·jōgr* hij heeft dezelfde ziekte van verleden jaar. § 122.
- ōgrən* of *ōgrden* aarden, tieren; *əkandərnādōgrən* ik kan er niet aarden. § 220.
- ārənt* arend, Arend.
- ārəst* en *ārənst* ernst. § 168.

- ārzvān* erven, *ātārāftōvār* 't is besmettelijk; z. *ōvārārzvān*.
ōzrōlvj adderolie, olie, waarin een adder gestikt is, middel tegen
 adderbeet.
ārt orwt. § 53 opm., § 270.
āvānt of *āvāt* avond; *hivjwārāktšānejānandānāvānt*, hij werkt zich
 aan den avond, hij werkt veel te hard. De adv. gen. luidt
sāvās 's avonds. In pl. van *gānāvānt* goeden avond wordt soms
 gezegd: *gūjāsāvās*.
ōzrt Aart; Aartje.
ōzrt aard, natuur; *dastānōzrtfantlēšān* dat is de aard van 't beestje,
 dat is zijn natuur. § 53.
as als; *mēzgrasrextu* meer dan recht toe, tooverij; *as isfērbrānde*
tōzrf „as” (voor *als*) is verbrande turf.
as as, spil. § 49; asch. § 49.
ōzš lokaas. § 105; z. *dōzādōzš*.
ōsām adem. § 218.
ōzān azen.

b.

- bābālan* babbelen, kwaadspreken.
bāgārān baggeren, uitbaggeren; door den modder loopen.
bāj baai.
bājān baaien, adj. *znbājānundārok* een onderrok van baai.
bājān baden, waden.
bak bak. § 49.
bāk steenachtige vruchtenpit.
bakbēst bakbeest. Vooral gezegd van groote of ongewone hoeden,
 b.v. *wānbākēstfanānhūgt* wat een bakbeest van een hoed!
bakān bakken; ook iemand iets aandocn, b.v. *wijhetmōdadābakān?*
 Wie heeft men dat aangedaan, geleverd? § 49.
bakār bakker.
bāker baker.
bakās bakhuis, mond, *hōwzjābakās* houd-je mond!
bakhues bakhuis, zomerverblijf van den boer, gebouwtje naast de
 boerderij, waarin men 's zomers zijn huiselijke genoegens smaakt,

zoals men dat 's winters, of als er bezoek is *optenhert* op den haard doet.

bal bal. § 49.

bōzl baal.

balast ballast.

baldōdax baldadig.

baldōdaxejt baldadigheid, kattekwaad; *dajōnazdūantēgazwōraxaldarlej baldōdaxejt* de jongens plegen tegenwoordig allerlei baldadigheid.

balzk balk; zoldering boven de deel; *datmagəvəwelandəbalzkšrvan*. dat mogen we wel aan de balk schrijven, dwz. dat is iets heel bizonders. *hejnogalwatōptabalzk?* heb-je nogal wat op de balk, dwz. stroo en hooi. § 49.

balzkslvtən balkslieten.

balzkbrij balkebrij, zoker voedsel, dat in den slachttijd gegoten wordt. 't Is een vaste brij, die in dunne rechthoekige stukken wordt gesneden, en dan in de pan gebakken. Men maakt het van roggemeel, boekweitmeel, kanen, kruiden en water.

bōzlvjmānt baliemand, groote waschmand, die bij gedeelten niet doorgeloocht is.

balōzraxejt baloorigheid, levenslust; *zəwē-təvanbalōzraxejtnat wasə dūqzən* ze weten van baloorigheid niet wat ze doen zullen.

balsəm balsom.

bozn baan.

bāndəl bandel, hoepel. § 50. Opm. 2.

bāndəlm hoepelen. § 50. Opm. 2.

baŋ bang, adj. adv.

baŋk bank; *dōzrdəbaŋk* in den regel.

bānt band; dim. *bāntjən*. § 50.

bānthunt bandhond.

bar bar, erg. *ztišhēzbar* 't is verschrikkelijk. *zuzbarəz* 't is verschrikkelijk erg. § 49.

bōgr baar, draagbaar; als suff. in *māzkbōr*, *zīgōr* onz. § 167.

bāz berg, heuvel; hooiberg. § 72.

bāzən bergen. § 72, § 332b.

barzaks barbier.

barzəz barbier.

- bārzm* berm. § 54.
barzmhartəχ barmhartig.
barzstēzn barnsteen.
barstən barsten, splijten. § 71 opm.
bōzrt baard. § 53, § 255.
bōzrtšrapər barbier.
bōzs baas, patroon; *znbōzsfanənjōn* een flinke jongen; *znbōšən* een lastig kereltje.
bast bast, schors; ook fig. voor lichaam. *zəhenəməpsənbastəslugən* ze hebben hem op zijn baadje, huid gegeven. § 49.
bastəχ groot, zwaar. *znbastəgəjōn* een groote, zware jongen.
bastartsuekər bastaardsuiker, gele of bruine suiker.
bōzt baat, hulp; *ārzgəzbōzdbvjuvīndən* ergens baat bij vinden.
bats barsch, kortaf.
bōzəzəχ bazig, graag den baas spelend.
bedārzf bederf. *zdbedārzviszrōzət* 't bederf is groot; aardappelziekte, *zkhedbedārzvīndērəpəls* ik heb de ziekte in de aardappels.
bedārzvən bederven.
bedōzrən bedaren, tot bedaren komen.
bēdələn bedelen.
bēdələr bedelaar.
bedəpan pan om het bed te verwarmen, in den regel van koper en met een langen steel.
bedəplank beddeplank, plank in de bedstede.
bedəstrōj bedstroo; *vərhuizəkōsdbedəstrōj* verhuizen kost bedstroo.
bedəwārzməz bedwarmer, z. *bedəpan*.
bedri:gən bedriegen. § 153, § 329.
bedri:gər(t) bedrieger. § 212.
bedrītən beschijten; *zksəjəbedrītən* 'k wou nog liever, ik dank je wel.
bedri:vən bedrijven, verrichten; *hvjkanuksmēzrbədrivən*, hij kan niets meer bedrijven, doen, verrichten.
bedruft bedroefd, ongelukkig; *ztišhēzbedruft* 't is verschrikkelijk erg; *znbədruidanhēkal* een groote hekel.
bedūzn bedoen, bevuilen; *zəzouwənzəjgəbedūzn* je zou-je bedoen (van 't lachen b.v.).

- bēdiust* in de war, perplex; *gkstungladbēdiust* ik stond geheel verslagen, perplex.
- bēfʒres* beefgras.
- bēgēgʀæx* begoorig.
- bēgēgʀæn* begeeren.
- bēgin* begin.
- bēginan* beginnen. § 81, § 158.
- bēgrafenis* begrafenis.
- bēgrāvan* begraven.
- bēgrip* begrip *gkantnūdinmēnbēgripkerrigan* ik kan het maar niet begrijpen.
- bēgripan* begrijpen, vatten.
- bēgripan* bestek, ruimte. *gnōgʀklejn bēgripan* een verschrikkelijk klein bestek, kleine ruimte, oppervlakte.
- bēhalvan* behalve; *gʀizaləzbəhaləvan* 't is alles behalve (mooi, goed, degelijk onz.).
- bēhouvan* behouden.
- bēj* beide; *bējdabēgn* beide beenen; *aləbēj* alle twee, beiden.
- bējən* beide; *munbējən* met hun beiden. § 131.
- bējtəl* beitel.
- bēk* beek.
- bek* bek, mond, gezicht; *gnklapfordəbek* een klap in het gezicht.
- bekən* twisten, schelden.
- bēkar* beker.
- bəklax* beklag; *hīarkōmtrjənbəklagdūgn* hier komt hij zich beklagen.
- bəklāgn* beklagen.
- bəklivən* bekliven; *gʀwlnūdbəklivən* 't wil niet bekliven.
- bəknopt* beknopt, klein.
- bəkof* bek af; *gkbmbəkof* ik ben bek af, doodmoe.
- bəkōmən* bekomen; *gkbəkōmwēgʀhēgʀl* ik bekom weer heelemaal.
- § 164.
- bəkukələn* beetnemen. *tōtjənībəkukələn* laat-je niet beetnemen.
- bəkūəm* gezond, normaal, geschikt om te werken.
- bəl* bel, schel; luchtblaas; groot drinkglas.
- bəlabərt* belabberd, beroerd.
- bələn* belang.

- balāzərən* belazeren, voor den mal houden.
balāzərt gek; *biyabalāzərt* ben-je mal.
bālēft beleefd.
bālēvən beleven.
bəlīdānis belijdenis.
bəlōftən belofte.
bəlōvən beloven.
belrōʒs belroos, bof, flap.
belt belt, hoogte, hoop; *vələzbelt* vuilnis belt.
bəmōryən bemoeien. *wathejədermētabəmōryən* wat doe-je je er mee te bemocien.
ben ben, mand, korf. § 70.
bēʒən been, pl. ook *bēʒn*. § 136.
bənəfən naast; *dastərbənəfən* dat is er naast. § 70.
bənēʒən beneden.
bənəl bengel, ondeugende jongen; z. *bənəl*.
bənəl benul; *hiʒhetərgīnbənəlvən* hij begrijpt of weet er niets van.
bənən aandrijven, aanjagen.
bēʒr beer, mannetjesvarken. § 136; beer, ursus. § 75.
bərāpən berapen, aansmeren v. e. muur.
bēʒrəx beerig, naar den beer verlangend.
bərədərən beredderen, opknappen.
berək berk; z. *birək*.
bərənt Berend, Barcnd.
bēʒrən 't varken naar den beer brengen.
bərurt beroerd, onaangenaam.
bərəxt berucht.
bēs bes; pl. *bēʒən*. § 66.
bəsən betten v. e. wond; ook hout in warm water leggen om het te buigen.
bəstəx beslag; koperwerk op kasten, of kabinetten.
bəstəʒn beslaan, van paarden.
bəšən bestje; *dastəjōʒtseitbəšən* „dat is de jeugd” zeit bestje.
best best; *ʒnbōvəstəbestən* een bovenste beste. § 59, § 210.
bēst beest; slecht mensch.
bēstəxtəx beestachtig.

- bē'stəx* groot, veel; *bē'stagāšik* hevige pret als adv. zeer; *bē'sləxrō't* zeer rood.
- bastōgn* bestaan; ook als subst. gebruikt, *h'jhedantē'dbastōgn* hij heeft een onaangenaam karakter.
- bastendəx* bestendig.
- bastē'jan* besteden. § 66.
- bastrīkan* bestrijken.
- bāšē'tan* beschoten, bedrogen, *jəzouwandərbašē'tamē'juetkōman* je zou er bedrogen mee uitkomen.
- bēšiməlt* bedeesd, bedremmeld.
- bāšitan* beschijten; *əkbašitjəwat* ik dank je wel, ik zou je danken.
- bāšuxələn* beetnemen; *lōtjanībāšuxələn* laat je niet beetnemen.
- bāšuet* beschuit.
- bet* bed; *umbet* in bed, *ōbet* op bed, *nōbet* naar bed. § 59, 222.
- bētər* beter § 66, § 254.
- bati'jan* betijden, rusten, uitblazen. *əkmōdazefəbati'jan* ik moet eens even wachten. § 117b.
- bātō'mt* schaarsch bezocht, niet druk. § 146. 't Zelfde als *tō'məxjəs*; z. ald.
- betstē'j* bedstede.
- bətutərt* mal, gek; *b'jəbətutərt* ben-je mal?
- bēt* subst. beet. § 169, 4°; adj. *dathejəbēt* dat heb-je beet.
- bēt'wortəl* beetwortel.
- bəvalən* bevallen, in den smaak vallen; een kind krijgen.
- bē'van* beven. § 87.
- bē'vər* bever, stofn.
- bē'vərəx* beverig.
- bē'vərtin* bombazijn.
- bawē'gan* bewegen; z. *vərwē'gan*.
- bawē'grən* beweren.
- bawəstātō'qs* bewusteloos.
- bē'zəx* bezig.
- bəzejkan* bezijken, bewateren.
- bē'zam* bezem.
- bəzi'gn* bezien.
- bəzō'k* bezoek.

- bəzō'kan* bezoeken.
- bəzō'kan* bezoeking; *dazənbəzō'kanvəranmims*, dat is een bezoeking voor een mensch.
- bəzərgən* bezorgen.
- bəzundər* bijzonder; *mksx̄inbəzundars* niets buitengewoons.
- bəzū'kan* bezwijken. § 116.
- bə'bəl* bijbel.
- bə'xt* biecht.
- bə'xtən* biechten.
- bīdən* bidden; soms zegt men hier ook tegen: *axtərdəpetk̄ikən*, achter de pet kijken, 't geen de mannen doen als zij bidden. § 334.
- bīgalən* biggelen.
- bīj* bij, subst.; *mītsintəlow^wrens kōməzədəbījənōptəpens* met St. Laurens komt men de bijen op de pens, d. w. z. worden de bijen gedreven. § 155.
- bīj* bij, praep. en adv. *jəbīndər bīj* je bent er bij, je bent gevangen.
- bījdər hāns* bijderhandsch, rechtsch.
- bījdəhānt* bijdehand; *gubījdəhāndədə'grən* een meisje, dat bij de hand is. § 219.
- bījən* bieden. § 153.
- bī'kānst* bijkans, bijna. §§ 212, 273.
- bīkəl* bikkel.
- bīkələn* bikkelen, met bikkels spelen.
- bīkən* bikken van steenen.
- bīkərs* blikaars, doorgereden of doorgeloopon aars.
- bī'kīk* bijenkijk, imkerkap.
- bī'kūgəl* idem: vgl. ohd. *chugula*, ags. *kugle*, monnikskap. §§ 102, 254.
- bīl* bil. *kēndardi jnūwīlən*, *kri'gənvərdəbīlən* kinderen die niet willen, krijgen voor de billen; *gkhezō'ganzē'gərtuntē'gənbīl*, ik heb zoo'n pijn in mijn eene bil.
- bīl* bijl. § 116.
- bīlək* billijk; *nəmē'gərazbīlək*, niet meer dan billijk.
- bīlən* billen van molensteenen.
- bī'j'kōmən* bijkomen, weer tot bewustzijn komen. § 164.
- bī'j'lō'pən* bijloopen.
- bī'j'lō'pər* bijlooper, iemand, die geen ernstig of moeilijk werk verricht.

- bijman* bijman, imker.
bijspringən bijspringen. § 164.
bi·nōzr bijna.
bīndan of *bīnan* binden. §§ 83, 256, 158, 331; z. *of-* en *unt-*.
bīndmōzn bindmaan of boekweitsmaan; z. *bukəzmōzn*.
bīnan binnen; *wijstərbinən?* wie is er in de kamer?; *di·jizbinən*,
 die is binnen, die heeft zijn schaapjes op 't droge. § 81.
bīnt gebint, pl. *bīntən*.
bīzr bier. § 154.
birzlk berk, z. *berzlk*.
birzlkəbō·mpjən berkeboompje.
birələx zenuwachtig, gejaagd, druk.
birəlgat iemand, die *birələx* is.
birəlkunt idem.
bis bies. § 153.
brzłok bieslook, serpillum. § 143.
bišop bisschop.
bi·st biest. § 153.
bīstər bijster, zeer erg; *bīstərərəz* verschrikkelijk erg.
bitəlīz bindwilgen.
bītən bijten; *ji·jbitəndərīn* jij bijt er in, jij begrijpt het. §§ 116, 328.
bitər bitter adj.; ook adv. *qizbitərərəz* 't is verschrikkelijk erg;
bitərərəzm bitter arm, *bitərbədrufst* diep bedroefd. §§ 81, 171.
bitər bitter, subst.; *gē·mīnmerənbitəpəbitər* geef mij maar een glaasje
 bitter.
bīzən hard lopen. Vgl. nnd. *bissen*, en *bissehvurm*; Overijs. *bissinge*,
 markt.
blāz blaag, kind in de vlegeljaren; *qiznogmerzō·nblāzfanəndē·zrən*
 't is nog maar een aankomend meisje.
blafən blaffen; *blafəndəhundən*, *bītənīt*, blaffende honden bijten niet.
blaksəm bliksem; *lələkəblaksəm*, leelijke bliksem.
blaksəms bliksems! bastaardvloek.
blānk blank; *qəmōndəplətχudblānkšūzrən* je moet de plaat goed
 blank schuren; *dəhēzlədəzlstōdblānk*, de deel staat geheel onder
 water.
blōzr blaar, koe met witten kop.

- blōgr* blaar. § 105.
blōgrkop koe met witten kop.
blōgs blaas.
blōgspuep blaaspijp.
blat blad, pl. *bloj*. § 291.
blauw blauw. § 110.
blauwblūm korenbloem.
blōgzbalg blaasbalg.
blōzen blazen. §§ 105, 338.
blejk bleekveld.
blejkan blecken. § 138.
blejkas of *blēkas* mazelen.
blek blik, stofnaam; *nej tizblek*, neen, 't is van blik. § 70.
blēk bleek, adj. § 136.
blēknō's bleekneus, zwak kind.
blendar in *tāblendar* bastaardvloek. Zou dit woord niet gevormd zijn van het verlorengogane werkwoord *blenden* (ohd. *blentan*) verblinden, en dus de „verblinder” beteekenen?
blendars bliksems!
blērān schreeuwen, vooral van kleine kinderen.
blē's blees, bovenste deel van de garf; *astēblē'szwōgrīs*, *šitōrozzguduet* als de aren zwaren zijn, schiet de rogge goed uit, komt er veel koren uit.
bles witte plek haar; *ānpērtmidāmblesfordakop* een paard met een bles voor, op zijn kop; ook haarlok, b.v. *gthōgrhangtembrjblesān vordakop*, lange haarlokken hangen hem op 't voorhoofd. § 59.
blē'sām zelfde als *blē's*, z. ald.
blet blad van een tafel, pl. *bledān*.
blj blij, adj. § 117b.
blik blik, *stovārenblik* stoffer en opveegblik als één woord gebruikt, onz.
bliken blijken.
blin, balein.
blindōs blinde horzel.
blinkān blinken.
blint blind.

- bliven* blijven. §§ 117a, 328.
- blōj* bloede, verlegen. §§ 147, 221, 241.
- blōjan* bloeien; *hijkanāxrōjanovblōjan*, hij kan niet groeien of bloeien, hij is zwak. §§ 124, 179.
- blōsam* bloesem.
- blōgt* bloot, naakt; als je niet zoet bent, moet je *mitablōgtavutenōbet* met de bloote voeten naar bed. § 143.
- blōgtan* subst. *den blōgtan* de partes posteriores.
- bløk* blok; van een dikken jongen, dien men opbeurt zegt men: *wanzwōrēbløk* wat een zwaar blok. Vgl. het volgende woord. § 285.
- bløkaz* groot, zwaar; *enbløkazfärzkan* een groot zwaar varken.
- blōsan* blusschen.
- blōjstaran* bluisteren, afschilferen.
- blujan* bloeden.
- blum* bloem; fijn meel, dat gezift is; *blumvanzwēval* bloem van zwavel. § 123; dim. *blumpjan* §§ 125, 195, 169, 240.
- blunt* blond.
- blūgt* bloed. § 122.
- bōbel* bobbel, bult, op den weg, op het water.
- bōbalan* bobbelen.
- bōbert* scheldwoord; *lūlakabōbert*, leelijke dikkop.
- bōbeskop* eig. *bōbbartskop*, dikkop.
- bōz* boog.
- bōxt* bocht, kromming, bocht van het springtouw; o. a. in het volgende liedje, dat blijkbaar ontleend is aan het beschaafde Nederlandsch:
- In spring, de bocht gaat in,
Uit spruit, de bocht gaat uit.
- bōxt* bocht, slechte waar.
- bōdan* stuiven, 't stof opjagen onder het loopen.
- bōj* bode. §§ 96, 169, 221, 254.
- bōjam* bodem. § 96.
- bōjhuk* bodehoek, kerkelijke wijk.
- bōk* bok; *enbōkfanāvent*, een trotsche of onbelceefde man, die niets zegt.
- bōksan* in *wegbōksan* wegjagen.

- bol* adj. bol, rond; luchtig (van brood); niet koud (van wind of weer).
- bóm* bom; hoeveelheid, bv. *anhēꝛl·bóm* vooral van eten of drinken gezegd.
- bōm* boom. § 143.
- bōꝛn* boon; *hiꝛꝛꝛꝛndōtōꝛnən* hij is malende. § 143.
- bóns* bons, hard geluid.
- bónzan* bonzen.
- bónꝛt* boomgaard. §§ 192, 258.
- bónk* bonk; ruwe, onbeschaafde kerel, die niets voor een ander over heeft.
- bōꝛ* boor.
- bōꝛən* boren. § 96.
- bōꝛən* boorden, van een boord of rand voorzien.
- bōꝛt* boord, zoom, rand.
- bós* bos en bosch.
- bōꝛs* boos, verschrikkelijk; nooit in den zin van toornig, zooals het Nederl. boos, maar altijd in dien van: ontzettend; *ꝛtushēꝛl bōꝛs* 't is ontzettend. § 148.
- bōꝛšap* boodschap. § 169; z. *bōꝛšap*.
- bōꝛšapən* boodschappen; z. *ōbōꝛšapən*, opboodschappen.
- bot* bod; *ꝛꝛꝛꝛndərən hēꝛlbotnōdūꝛn* je zult er een heel bod naar doen, je hebt veel kans.
- bōꝛt* boot.
- bót* bot, been; *ekhetsō windabótən*, mijn ledematen doen me zoo'n pijn; *ꝛkhedən bótꝛndbēꝛn*, ik heb een bot in 't been, wordt schertsend gezegd, als men niet mee wil spelen, wandelen of loopen; *akbuəmaslanꝛstəbótənəwēst* ik heb hem een pak slaag gegeven.
- bót* plotseling; *hiꝛwasōꝛbōdāwez* hij was zoo plotseling dood.
- bótər* boter.
- bōꝛšap* of *bōꝛšap* boodschap. § 268.
- bouwən* bouwen; verbouwen; als men bij een boer op visite is, gaat men na 't eten *bouwən*, d. w. z. het bouwland omloopen. § 134.
- bouwmeꝛstər* meesterknecht van den boer, bouwknacht.
- bouwt* bout, klinknagel, pen.
- bōꝛən* boven. §§ 96, 165, 254.

- bō·vast* bovenst; *gubō·vastabestan*, een zeer goede; *vandbō·vastaplankjen* van 't bovenste plankje, van de allerbeste.
- bōjs* buis, jas, ook: vrouwenrok.
- bōjtalən* buitelen.
- bō·gal* beugel, de *bō·gals* van den wagen zijn de houten hoepels, waarover het kleed wordt gespannen. § 104.
- bō·k* beuk; ook de vrucht v. d. beuk. §§ 124, 241.
- bō·zł* beul. §§ 104, 241.
- bō·złən* beulen, martelen.
- bō·złəŋ* beuling, allerlei voedsel door elkaar. § 104.
- bō·znhōzs* beunhaas.
- bō·zrən* beuren, tillen.
- bō·rən* gebeuren; *ztkanwelbō·rəndat* 't kan wel gebeuren dat, 't is mogelijk, dat. § 104.
- bō·rs* beurs; *uedəmunbəkrompəbō·rs* uit een onbekrompen beurs, royaal.
- bō·zrt* beurt. § 104.
- bō·tən* boeten van het vuur; z. *anbō·tən*. § 124.
- brāf* braaf, adj.
- brōjən* braden. §§ 105, 215, 338.
- brōjərt* ondeugende jongen; *zōnbrōjərt* zoo'n ondeugd.
- brak* brak, zilt, adj.
- brāk* braak, adj. § 106.
- brāk* subst. werktuig tot het zuiveren van de hennep; z. *henəp*.
- brākən* braken.
- brām* braam, 't ruwe gedcelte v. d. eg van een mes, beitel enz.
- brāndən* en *brānən* branden. § 220.
- brāndəraz* branderig, koortsig.
- brānē·təl* of *brāntnē·təl* brandnetel.
- brānt* brand, koorts. Als iemand puistjes of zweertjes op zijn gezicht heeft, zegt men: *dəbrāntkōmtərūet* de brand (koorts) komt er uit.
- brēf* brief. § 115.
- brejən* breien.
- brejnōlt*, breinaald; *brejpm* breipen.
- brē·kən* breken. §§ 75, 333.
- brem* brem, genista.

- bremān* branden, bijten; *abremtōptatōn* 't brandt, bijt op de tong.
bremārax zuur, adj.
brenān brengen. §§ 59, 169.
brēt breed. § 136.
brētān breedte. § 195.
brē·vākōzrt briefkaart. *briefkaart*
brij brij. §§ 117b, 274.
briyān brouwen, lispelen, de *r* niet goed uitspreken. §§ 153, 182, 274.
bril bril.
brilān een bril dragen; huilen, schreien.
brink omheind erf achter de boerderij, de plaats waar de bergen en loodsen staan. § 81.
brits brits, partes posteriores.
brōdākān op een hoop in elkaar kruipen of gaan zitten; *hwjzid altidaxlærtfūzrtabrōdākān* hij zit altijd achter 't vuur incengedoken; frequentat. van broeden.
brot brok, stuk; *hapzārt*, *dōrhejānbrok* hap Gaart (Gerrit) daar heb je wat, dus zooveel als: pak aan, asjebliedt. § 90.
brokān brokkelen; *hwjthē·ēlwadīndāmelzktbrokān*, hij heeft heel wat te zeggen.
brōm brom, *hwjhedānbrōmān* hij is dronken.
brōmān brommen; een standje geven.
brōmārt bromvlieg.
brōmās gen. part. v. h. als subst. gebruikte *brōmān*; *hwjkrē·gbrōmes* hij kreeg knorren.
bros bros, priem.
bros adj. bros en broos; *dābāšuet* de beschuit, zoowel als een fijn porseleinen vaasje kan *bros* zijn.
brōt broedhen; een dikke vrouw is *zndikabrōt* of *znoywbbrōt*.
brōts broedsch, *znbrōtsākēp* een broedsche kip; je moest hem (haar) net als *ānbrōtsākēp mitsāngat mānemārīwōzrtāzētān* een broedsche kip met zijn achterste in een emmer water zetten, dan zou hij (zij) wel opknappen.
brōzrt brood. § 143.
broywān brouwen, van bier § 182.

- brōjan* broeden, broeien. § 124.
brōjant broeiend; *brōjanthēt* broeiendwarm.
brōk breuk. §§ 104, 169.
brōgr broeder, broer. §§ 124, 216.
brax brug; boterham. §§ 101, 241.
brōlāft bruiloft. §§ 133, 206.
bromal braam.
bruk broek, pantalon; broek, laagland, onz. § 123.
brügam bruidegom. §§ 130, 216.
brügamspuēp versierde, lange aarden tabakspijp voor den bruidegom.
bruen bruin. § 129; *dänbruēdərbrōgrkrīgən* het bruine paard voor
 de wagen spannen.
brues schuim. § 129.
brueswōtar champagnewijn; mousseerende drank.
bruet bruid. § 129.
brüzan bruischen, schuimen, ook brieschen; *hwjbrüzdənnanvinnəxejt*
 hij was brieschend van woede. § 130.
bōfal buffel; onbeschaafde kerel.
bōkəm bokking. §§ 101, 200.
bōkən bukken; een enkele maal ook *bokən*. § 101.
bōl stier. § 97.
bōlākən bulken, hard schreeuwen.
bōldərən bulderen.
bōlt bult, oneffenheid, bochel.
bōltərax bulterig, oneffen.
bōndər bundel.
bōnsəm bunzing. §§ 101, 200.
bōnt oneffenheid op den weg.
bōntxres grof gras, dat op de wegen groeit.
bōngəl bengel, bungel; hout dat koeien of paarden aan de poot
 wordt gebonden om te voorkomen, dat ze wegloopen of wild
 zijn; *ənbōngəlantbēran* een blok aan 't been, fig. een onecht kind.
bōngələn bengelen, slingeren, b.v. een eindje veterband aan den rok.
bōrax of *bōraxt* borg; ook: gesneden mannetjesvarken. § 93.
bōragəmejtər burgemeester.
bōragən borgen.

borǵar burger; *ǵnǵejvǵnborǵar* een gave (dus: aanzienlijk, op wien niets te zeggen valt) burger.

borǵ borrel.

borv burric, draagbaar.

borǵal borstel. § 101. *borǵalǵn* borstelen.

borst borst; *ǵnpuepmidǵngujǵborst* een pijp, die makkelijk trekt.

borst bord. § 93.

bōs bus. § 101.

bōsǵn aandrijven, aanjagen. Zie *anbōsen*.

bōts ledig, zonder; *ǵkbmbōts* of *kōǵlbōts* ik heb niets meer.

buk boek. § 123.

bukǵn slaan, hameren, beuken.

bukhāmer hamer om mee te *bukǵn*, dwz. de bast van het hakhout losslaan.

bukǵnt boekweit. § 123.

bukǵndǵbrōǵt boekweitebrood.

bukǵsmōǵn boekweitsmaan, de volle maan in het begin van September, die de boeren in de gelegenheid stelt 's avonds de gemaaide boekweit te binden. §§ 210, 268.

būǵl boedel, menigte; *ǵnhēǵlebūǵl* een groote hoeveelheid. § 270.

būǵnen boenen.

būǵnder boender; zie *kasǵbūǵnderǵn*.

bunt bont, *bundenblāǵw* bont en blauw. § 99.

bunzen bonzen.

būǵr boer. § 131 opm.

būǵrdǵrv boerderij; ook: het boeren, *ǵtxōtslextmitǵbūǵrdǵrv*, 't gaat slecht met het boerenbedrijf.

bustǵrǵx ruw van het weer, winderig.

būǵt boete.

būǵǵn buigen, *ǵtmōbūǵǵnǵvbarstǵn* 't moet buigen of barsten § 130.

būǵ bui.

buek buik. § 129.

bueksǵǵl buiksingel van paarden; ceintuur.

buekslōǵn buikslaan, kortademig zijn, gezegd van een vermoeid paard.

buel buil, 't zelfde als *būǵl*. § 129.

būzl buil; *rūgindabūzl* ruw in den buil, royaal. § 270.

būzlan builen v. h. meel.

būar buur, buurman. § 131.

būart buurt. § 131.

buesakōzl kabuiskool. (Fra. cabus).

buetən buiten. § 129.

z.

χvχələn gichelen, lachen.

χōχələn goochelen.

d.

dax dag; *vordəndaxkōmən* voor den dag komen, zich vertoonen, ook: uit den hoek komen; pl. *dāx*, en *dāgən*. § 57.

dāxs dagelijksch, *məndāxsəwārək* mijn gewone werk; *məndāxsəpak* mijn daagsche pak, tegenover 't Zondagsche pak.

dōgint daarginds. § 268.

dōgintər daarginds.

dak dak. § 49.

dōzldər daalder.

dōzlan dalen

dales dalles; *dəndaləshen* het verloren hebben, niets meer bezitten na een spel. Zie Kluge i. v. *Dalles*: „Verderben, Untergang”. § 315.

dam dam, dijk. § 49.

damər jeneverbessenstruik.

damp damp, rook; *mōfədamp* veenrook, *dəndampstōtərōf* de damp slaat er af, b.v. van een zweetend paard. § 49.

dampən dampen, rooken; *hijzatmertədampən* hij zat maar te rooken.

dan dan adv.

dank dank, dankbaarheid; *stankfōrdank* stank voor dank; *struntfōrdank*, strond voor dank; *dəndankōphen* den dank op hebben, d. w. z. ondankbaar behandeld worden. § 49.

dōznəx danig, flink, *dōznəxtəpakən* flink te pakken.

- dankən* danken, bedanken.
- dānsən* dansen, springen. § 50.
- dapər* dapper, flink; *dapərmējduān* dapper, flink, goed meedoen.
- dōər* daar, *dōər wūzntiʃ*, daar woont hij. § 105.
- dar* of *darəl* broeibij.
- dardən* derde, *zndardən* een derde gedeelte; *dəndurdən* de derde.
§ 319.
- dārzəm* darm; *dārzəmənindəkophen* verstandig zijn.
- dārzəp* dorp. § 95.
- dārzpər* dorpeling; ook als adj. b.v. *dārzpərjones* jongens van het dorp.
- dartəl* speelsch.
- dartəl* soort van vijt.
- dōz* daas, horzel; z. *blīndōz*.
- das* das, halsdoek; das, dier.
- dōgt* daad. § 105.
- dat* pron. dat. § 307.
- də* de, lidw. v. bepaaldheid. § 315.
- dēʒ* deeg. § 136; *zndēʒaswārək* een vervelend, lastig werk.
- deftəz* deftig; *deftəzprōtən* deftig praten, beschaafd Nederlandsch spreken.
- dejtən* deelen. § 138.
- dejnzan* deinzen.
- dejnək* denk, denk ik; *dadejnək* dat denk ik, ironisch voor: dat kun-je begrijpen.
- dek* deken; in 't algemeen iets, dat ter beschutting dient; *pērdədək* paardendeken; *undərdek* onder de dekens; *zndōndek* of *wejnəgdek* weinig dekens.
- dekən* dekken, van een dek voorzien; bevruchten van dieren. § 59.
- dēken* deken; rieten of strooien dak. § 75.
- dekər* lei- of riotdekker; *dəndekər* de dekker. § 315.
- deksəl* deksel; *tədəksəl!* bastaardvloek.
- deksələjərs* bastaardvloek; ook als adverb. *deksələjərs mōj* verbazend mooi!
- deksəls* bastaardvloek.
- dēʒl* dorschvloer. § 75.
- dēʒl* gedeelte; menigte, hoop; *znhēʒldēʒl* zeer velen. § 136.

- del* laagte in 't land of in den weg. § 59.
- deldər* uitroep.
- deləgən* delgen.
- dē·man* duivel; *zō·vlögastədē·man* zoo vlug als de duivel; *dadankjə dādē·man* dat dank je den duivel, dat is geen wonder.
- dē·mans* duivelsch; *zndē·manswārək* een duivelsch werk.
- dempex* kortademig; *dempəgōptəborst* benauwd, moeilijk ademend.
- dempən* dempen.
- den* denneboom.
- dendər* bastaardvloek, donder.
- dendərən* schudden, schokken, vooral gezegd van voertuigen, als ze op *dənhardən* (den straatweg) komen.
- denkən* denken. § 59.
- denkələk* vermoedelijk, waarschijnlijk.
- der* daar, alleen als 't met klem wordt gezegd (overigens *dōzr* of *dər*) b.v. *derdan!* daar dan, vooruit, pak aan! ook: wel, wel!
- dər* daar, enclit. *waduyədərək* wat doe-je daar (er) ook?
- dē·zrlək* deerlijk.
- dē·znšən* decrntje, meisje; *ztsnogmerzōndē·znšən* 't is nog maar een kind.
- dē·zrən* deern, meisje, ook verloofde; *hizjedəndē·zrən* hij is verloofd.
- dərəm* erom; *dərəmhē·zntōpən* er om heen loopen; *dərəmdūzn* bedriegen, beetnemen; *hizsouwstjədərōmdūzn* hij zou je bedriegen, geen medelijden met je hebben.
- dərəmhē·zn* er om heen; *dərəmhē·znkən*, er om heen kunnen, d. w. z. er buiten kunnen, vgl. nhd. *umhinkönnen*.
- dē·zən* deze; *dəndē·zən* deze hier. § 307.
- dəzīn* dozijn.
- dərbəlstok* deel van de ploeg.
- dixt* dicht; adj. § 120.
- dixtən* dichtten; dichtmaken.
- dif* dief; *difstal* diefstal. § 153.
- dij* die, pron. dem. *dəndijən* die daar § 307.
- dij* dij, dijbeen. § 155.
- dijən* dijen, uitzetten, toenemen; vooral met het praefix *uet*, *uedijən*.

- dik* dijk; een smal straatje noemt men een *dīkjan*.
- dik* dik; zwanger; *zənvrouwizawēzardik* zijn vrouw is alweer zwanger. § 81.
- dīzəndər* diender; *zndōzəndīzəndər* een saaie vent.
- dīzənən* dienen; *dəbūzrədizənən* boerenknecht zijn. § 154.
- dīz* ding, pl. *dīzər*; *tizənhegzldīz* 't is heel wat, 't hoeft heel wat te beteekenen; *dīzənendūzən* dingen en doen, d. w. z. praten of handelen is lang niet hetzelfde. § 81.
- dīzəzēdən* dingsigheden; *endīzəzēdamēzər* en nog een en ander, enzoovoorts.
- dīzənst* dienst; *undərdīzənst* onder dienst als milicien. § 168.
- dīzənzdaχ* Dinsdag.
- dīp* diep. § 153.
- dīptən* diepte.
- dīzər* dier, vrouw, *znləkərdīzər* vaak ironisch gezegd van een slechte vrouw, evenals *līləkdīzər*. § 154.
- dīs* tafel, meer in 't bijzonder om aan te eten.
- dīsəl* disselboom; deel v. d. ploeg. § 120.
- dīsəl* distel, sonchus. § 83 opm. 1.
- dīt* dit; *vordendītendāt!* voor den dit en dat!
- dītjən* ditje; *zndītjənənzndātjən* een ditje en een datje.
- dobələn* dobbelen.
- doxtər* dochter. § 90.
- dōdōz* dood aas, kreng.
- dōf* dof, niet glimmend; *dōvīnthōft* dof in het hoofd.
- dōf* doof, adj. § 143.
- dōjən* doode, subst. gebruikt adj.
- dōjən* zeker knikkerspel, of beter kogelspel, waarbij ieder op zijn beurt mag gooien, en probeert een ander te raken. Wanneer hem dat gelukt, mag hij zijn kogel of stuiterspel weer 't eerst uitgooien.
- dōjər* dooier (v. e. ei).
- dōjwāgən* lijkwagen. Bij een begrafenis rijdt voorop een wagen, waarop de doorkist staat. Op dienzelfden wagen zitten de vrouwen met haar doeken over het hoofd. Deze wagen heet *dōjwāgən*. Zoo wordt echter ook de wagen genoemd, waarmee men de

- doodkist bij den timmerman gaat halen. Behalve de doodkist mag er dan niets op staan, anders krijgt de bestuurder zeker een ongeluk. Een paar jaar geleden werd mij nog verteld, dat een knecht onderweg een kippenloop bij de kist opgezet had, maar dat de paarden reeds spoedig op hol sloegen, en de knecht van den wagen was gevallen.
- dok dok*, stroowisch onder de pannen.
- dō·kəs* rare kerel, suffer; waarsch. een verkorting van Jodocus.
- dōl* dol; doleerend, gereformeerd.
- dolək* dolk.
- dōm* dom, adj.
- dōmalən* dommelen, soezen.
- dō·man* uitroep! waarsch. van *God dom*, uit *God dome* (verdoeme) *me*.
- dō·manē·j* dominee, predikant; soms ook *dō·man·j*. § 128.
- dōmanē·j·skūrəməs* domineeskermis, d. w. z. bevestiging van een nicuwen predikant.
- dō·məšən* bastaardvloek, zeker gevormd van *dō·man*.
- dōmpələn* dompelen.
- dōmpər* domper.
- dōndər* donder; *ōpsəndōndər·kōmən* (iemand) afranselen.
- dōndərən* donderen.
- dō·p* doop.
- dō·pən* doopen.
- dō·phok* bank in de kerk, waarin de doopvaders zitten.
- dō·rən* doren; dorenhag; pl. *dō·rəs*. §§ 94, 169, 5°.
- dō·ri·j* dorie!
- dō·ət* dood, subst. en adj. *dō·ətenəwəx* dood en begraven. § 143.
- dōtnest* jongste of laatste kind, ook in 't algem. klein kind.
- dōtsxət* laatste kind.
- dōtskūgəl* groote ijzeren kogel bij het knikkeren in gebruik; ook groote, vreemdsoortige hoed, vgl. *brjkūgəl* en *dōtsxət*.
- dōwə* dauw. § 150.
- dōwən* dauwen.
- dōwələn* stoeien; freq. van *dōwən* duwen.
- dō·vəkō·əl* dovekool.

- dōvən* doven, uitdoven.
dōj dooi. §§ 151, 183.
dōjən dooien.
dōjt duit; *zov̄zrdōjt* een vierduit, 2¹/₂ centsstuk.
dōxt deugd. § 104.
dōgən deugen, goed oppassen, nuttig zijn; *dadōxtnīt* dat is niet goed.
dōk deuk.
dōzən deun, § 104; *dōzntjən* deuntje.
dōzr deur; door. § 104.
dōs doos.
dōšən doosje.
draxt dracht.
draxtəx drachtig, zwanger; z. *ofdraxtəx*.
draf drabbe, varkensvoer.
draf draf; *ōpəndravdūzən* dadelijk doen.
drafjən drafje; *ōpəndrafjən* op een sukkeldrafje.
drāgən drachtig zijn; zweren v. e. wond §§ 57, 335.
drōj onaangenaam, lastig, vgl. os. *thrāwerk*.
drāk draak, lastige man of vrouw.
drānk drank; jenever; *hijhedrānkəhat* hij heeft jenever gedronken.
 § 49.
dras drassig, *dəgruntishīzrēdras*, de grond is hier zoo drassig.
drōzt draad; pl. *drōj*. § 105.
drōztnēgal draadnagel; misschien door invloed van *drōj* lastig, is de beteekenis ontstaan van lastig, onaangenaam mensch.
drāvən draven, hard loopen.
drēj drie. § 117 a.
drejgən dreigen. § 138.
drejən draaien; onoprecht zijn. §§ 108, 338.
drejər(t) draaier; onoprecht mensch.
drejwīnt draaiwind, wervelwind.
drek vuiligheid, mest, etter.
drel slordige, vuile vrouw; vieze doek, om iets mee af te vegen.
drentələn drentelen.
drenzən drenzen.

- dreps* onkruid in de rogge, dravik. § 70.
drēs Drees, Andries; *g̃tusōg̃drēs* 't is zoo'n sukkel.
drēt flatus. § 87.
drēval drovel, tot het aandrijven v. spijkers in het hout. § 87.
drift drift. § 81.
driftəz driftig; vurig, gejaagd; snel.
drifthardər herder, die de schapen van meer dan een boer hoedt.
drin̄kən drinken; ook als subst. gebruikt, *gēmānitsdrin̄kən* geef me iets water of wat anders. § 331.
dr̄j drie, z. *dr̄j*. §§ 117a, 318.
dr̄jkānt driehoekig, adj. *g̃ndr̄jkāntonhūgt* een steek.
dr̄jwēgblat weegbree.
dril dril, katoen; gestold vleeschnat.
drilbōzr drillboor.
dr̄st grond, die braak ligt; *dr̄stšələn*, den driest ondiep omwerken met de ploeg.
dr̄tən drijten, z. *bedr̄tən*. § 328.
dr̄vən drijven. §§ 117, 328.
dr̄vər(t) drijver, dweper; deel v. d. ploeg.
drol drol.
drōm droom; *uetandrōmhelzpan* uit den droom helpen. § 143.
drōmən droomen; *drōmənəzbedroz* droomen zijn bedrog.
drop drop, druppel; *g̃ndropmēzr* geen druppel meer. § 90.
drop drop, geneesmiddel.
drōz droog; *dəkustōdrōz* de koe staat droog. § 101.
drōmas dreumes.
drōzən dreun; *ōpēg̃ndrōzən* op denzelfden toon. § 104.
drōzənən dreunen; *g̃drōg̃ndēndōzr̄mən* hōft het dreunde in mijn hoofd.
drok druk, adj.
drok druk, subst. *ouwēdrok*, druk met Deutsche letter. § 101.
drokən drukken; *dadroktmən* dat drukt me, knelt me. § 101.
droktən drukte; *droktemakən* drukte maken.
drol zekere zangvogel; ook sukkelaar.
drolətjən sukkelaar, *g̃nōzrdrolətjən*, een echte tobber, sukkelaar.
drōmpəl drempel.

dronən dringen; *dron* gedrongen, dicht opeen; *vəstınədrən* we stonden dicht opeen gepakt.

dropələn druppelen.

drüf druif. § 130.

drus droes, paardenziekte; *dəkŵəjəndrus* de kwade droes. § 122.

druvəx droevig, trourig, ongelukkig. § 122.

drüzən droezig zijn; een opgezet gezicht hebben.

drüzdarəx droezig, niet frisch; *drüzdarəgınthöft* congestieus.

drüzəx idem.

druəpən druipen, druppelen; *ədruepədbuetən*, 't regent een druppel.

§ 329.

dəbəldūzn de letter w.

dəbəlt dubbel; *dəbəldəndwars*, dubbel en dwars. § 97.

dəf duf; *ətrueklıhərədəf* 't riekt hier duf.

dəfəl duffel; duffelsehe jas.

dək dikwijls, vgl. mnl. dicke. § 85.

dəldən dulden; *əkantnıdəldən* ik kan 't niet verdragen. § 101.

dən dun, adj. §§ 101, 169; compar. *dəndər* §§ 224, 272.

dənsəl dunsel; *dənədənsəl* dennendunsel.

dənken dunken; *məndənkt* mij dunkt. § 101.

dər dor, adj.

dərsən dorschen. § 93, opm.

dərst dorst. § 101.

dərcən durven. § 340, 3°.

dəs dus, derhalve.

dət deuk; als een meisje dertig jaar wordt, krijgt ze *əndətəptərəx* een dut op den rug.

dədəlzak doedelzak.

duk doek. § 123.

dukyən doekje; *əndukjəvərdbluyən* een doekje voor 't bloeden.

dunke donker.

dūzl doel.

dūzn doen, maken, bereiden, praten; *ənkəmatjəkəfırdūzn* een kopje

koffie zetten; *əksaldərəvərdūzn* ik zal er over praten; *dəwə-dūzn*

de weet doen, laten weten; *şrıvərdūzn* schrijven. §§ 122, 341.

dutyən doetje, onbeduidend mensch; *ətısəndutyən* 't is zoo'n doetje.

- düχ* duig. § 130.
düdalək duidelijk. § 156.
düf duif.
düyən duiden; *zısnıksfanbedüj* het heeft niets te beteekonen; z.
 ook *uedüyən*.
duekən duiken. § 129.
duekər duiker, heul.
duekərs bastaardvlock; meestal *təduekərs*.
duem duim; *dənduemöptlötχathowən* den duim op 't laadgathouden,
 maat houden. § 129.
dügr duur, adj. § 169f; subst. *öptəlanədügr* op den langen duur.
dügrən duren; *dəbötərkanıdüggrən* de boter is gauw aan bederf
 onderhevig. § 131.
düsak in *tədüsak* bastaardvlock.
duestər duister, donker; *ınduestər* in 't donker. § 157.
duets Duitsch; *bügrəduets* boerenduitsch, wartaal. § 157.
düvəl duivel; *düvəkötərs* duivekaters! § 156.
düzələχ duizelig; *düzələgınthöft* duizelig.
düzələn duizelen.
düzənt duizend. §§ 130, 318.
dwan dwang.
dwärzχjən dwergje.
dwarələn dwarrelen.
dwars dwars.
dwarzdrıvər(t) dwarsdrijver, iemand die altijd tegen 't heil in werkt.
dwēpən dwepen.
dwēpərəχ dweperig.
dwıngən dwingen. §§ 81, 331.

e, ə of *z, ē, ē*

ebənhouwt ebbenhout.

ex eg, goslopen gedeelte v. e. mes; ook egge. z. *ēχt*. § 169c.

ext echt; als adv. werkelijk, *extwozr* werkelijk waar. § 139.

ēχ of *ēχt* egge, landbouwwerktuig. §§ 65, 168d.

ēdal edel.

ēzdar eerder, z. *ēzrdar*.

efən even, adv. *waxtəzefən* wacht eens even. § 70.

efən glad, ongestreept, adj.: *efəgut*, effen goed, ongestreept, ongekeperd.

efətjəs eventjes, een oogenblikje. adv. §§ 70, 204.

ēgəlantīzr egel, z. *stēkalvārəkən*.

ēgən of *ēgdən* eggen.

ej ei, pl. *ejər*. § 142.

*ejgəgərej*t eigengerechtigd, stijf, steil, *ənejgəgərejdəkərəl*, een eigenwijze vent, soms zegt men ook: *ejgəgəbrejd* eigen(zelf) gebreid; 't zal 't zelfde woord wel zijn als 't vlg.

*ejgəgərej*t eigengereid, zelfgemaakt, b.v. *ejgəgərejtlman*, zelfgemaakt linnen in tegenstelling tot het machinale.

ejgən 1. eigen; *mənejgəbuk* mijn eigen boek. 2. veel gebruikt met een part. perf. om aan te duiden, dat iets niet op een fabriek of door een vakman gemaakt is, b.v. *ejgəgərej*t, *ejgənəbakən*, niet door een bakker gebakken, *ejgənəmūkt* eigengemaakt, enz.; 3. gebruikt in plaats van *zelf* achter pron. pers., b.v. *vanhəm ejgən* van hemzelf, vaker gebruikt men dan echter *ejgest*; 4. familie, b.v. *vebinundərejgən*, wij zijn onder familie, of zeer goede kennissen, *zīzejgən* hij is eigen, dwz. van de familie, of zoo goed als familie; 5. vertrouwelijk, familiaar, *jəbinzōw ejgəmidzəm*, je bent dadelijk eigen, intiem met hem. §§ 138, 306.

ejgəst zelf; *zkdējətejgəst*, 'k deed hetzelfde. § 138.

ejk eik. § 138.

ejkəl eikel.

ejlant eiland.

ejndəlstən, laatste; *dənejndəlstən* is de laatste, die op 't end staat, zit of ligt.

ejnt ond; afstand; *dəwəstejnt* dat was het einde; *zīzənhegəlejnt*, 't is een heele afstand. §§ 61, 169.

ejsn eischen. § 138.

ēk azijn; afgeslagen bast v. eikenhout. § 66.

ēkhōzrən eekhoorn.

eksfərkezrt glad, geheel verkeerd.

ēkster ekster. §§ 65, 168e.

- el* el, 69 c.M.; *jəknəmbɾdəneluetmētən* je kunt hem bij de el uitmeten, hij is zeer groot. § 59.
- elabōχ* elleboog.
- eləf* elf; *eləvɪstgəkənómər* elf is 't gekkengetal. §§ 140, 261; *eləvdən* elfde. § 319.
- elək* elk.
- elendəχ* ellendig.
- els* els, boom. § 59.
- elsəm* els, priem. §§ 59, 199.
- ēəlt* eelt; z. *zwil*.
- elzən* elzen, adj. van els; *rōəthōərenelzənhouwt wortöpənsleztagrund əbouwt*. Rood haar en elzenhout wordt op een slechten grond verbouwd.
- emər* emmer, vaak met voorgevoegde *n* *nemər*.
- ēmt* mier; z. *sprokələmt*.
- en* en; soms nog als ontkenningwoord dienstdoend, b.v. *əkendutnīt* ik en doe het niet.
- ēzn* een, telwoord; het lidw. van onbepaaldheid is *zn*. §§ 136, 169i.
- zn* een, lidw.; *ənzōndəχ* a.s. Zondag of verleden Zondag. § 316.
- ēzəndəhāndəχ* onhandig; ook: onwillig.
- ēzəndrəxt* eendracht.
- ēəngōəl* egaal, altijd gelijk; *dəχōtēəngōəldōəz* dat gaat steeds door.
- ēənkənəχ* eenkennig.
- en* eng, bekrompen, adj. § 59.
- en* eng, hooggelegen akker.
- enəl* engel. § 59.
- enkəl* enkel, (subst.) §§ 59, 258.
- enkəlt* onkel, alleen, enkelvoudig, kaal; *ənenkəltmɪns*, een enkel mensch, slechts weinig menschen; *ənenkəldəblum*, een enkelvoudige bloem, tegenover een dubbele; *əstōtsōwenkəlt* 't staat zoo kaal; ook: zoo nu en dan, een onkele maal, *əkhedəmenkəlt mēəzəzēzn*, ik heb hem een enkele maal meer gezien. § 140.
- ent* eend. § 59; *entej* eendenei, *entəkrues* eendokroos, *entfūgəl* eendvogel.
- ēəntər* eenjarig schaap; vaak wordt ook gezegd *ēəzəšōrənsūp* ééns geschoren schaap.

- entən* griffelen, enten.
ē'anzūwədax eenvoudig.
ē'anzām eenzaam.
ē'zr eer, subst. § 136.
ē'zr eerder; *zkbındarē'zr* ik ben er eerder.
ērbē's aardbei.
ē'zrbvt eerbied; *ē'zrbvtfordanoŷwərdōm* eerbied voor den ouderdom.
ērapəl aardappel; *ıntērapəlsrō'zən* in September.
ē'zrkoŷwən herkauwen; ook *ērkoŷwən*. § 75, opm.
ērs aars. § 63.
ē'zrst eerst, adj. § 168c.
ē'zrstas eerst, adv. *ikē'zrstas* ik 't eerst.
ērt bouwgrond, humus, z. *grunt* en *zānt*. § 71.
zəs eens; *zkhetalzədō'zən* ik heb 't al eens gedaan. § 197.
əs esch.
ēs eens; *gīnēs* niet eens. § 197.
ē'st eest, mout.
ē'stən eesten.
estrak estrik.
ət, zt het, lidw. § 315.
ē't eed. § 136.
ē'tən eten, ook vaak subst. gebruikt, *nōtē'tən* na het eten; *h'zkr'zxt*
xīnē'tənovdrukən, hij krijgt eten noch drinken. § 75.
etər etter.
etx'rō'zən etgroen, nagras.
etklē'vər etklaver.
ē'w eeuw. § 137, opm. 2.
ē'wəx eeuwig.
ē'vənō'zr evenaar aan de wagen, z. *ō'zsthō'wt*.
ē'vərdes hagedis.
ē'vəwels evenwel; *əkde'zātē'vəwelswel* ik deed het toch.
əwəx weg, eig. en weg; b.v. *dəzəwəx* dat is weg; *dō'ztenəwəx* dood
 en begraven.
əwent gewoon; *dabinkewənt* dat ben ik gewoon.
ē'zəl ezel. § 66.

f.

- fōḷən* falen.
fāhij voile, falie, *ōptōfalij* *jkōmən* afranselen.
fals valsch; *ḡnfalsənhunt* een valsche hond, kerel. § 203.
fārəm ferm, flink; *ḡnfārəmavənt* een flinke kerel.
fejl dweil. §§ 67, 214.
fēks feeks, lastige vrouw.
fel fel, verschrikkelijk; *hēḡlfel* vreeselijk; *ḡnfeḷəm* een groote lust, trek; *hiḡstərfeḷōp* hij houdt er bijzonder veel van.
fōrnōjs fornuis.
fēḡrtəḡ veertig. §§ 203, 318.
fəwēḡl en *frawēḡl* fluweel. § 186.
fēst feest.
fēt veet, streng touw.
fētər veter. §§ 74, 203.
fəḡōḡl viool.
fik hondennaam; *ənsik* is een klein hondje.
fikant vacant. § 160, opm.
fikansəj vacantic. § 160, opm.
fiks flink, ferm, gezond; *ḡnfiksəjōḡ* een fiksche, ferme jongen; *ḡkbīnīdārəḡfiks* ik ben niet heel lekker; *fiksəwat* flinkwat, heel wat.
fīḡlt fielt, gemeene kerel.
fīmālən beuzelen; *zitoḡnītəfīmālən* zit toch niet te beuzelen.
fīn fijn, teer; streng orthodox; *ənfīnpōpətjən* een fijn popje. § 121.
fīḡr fier.
fīs vies, kieskeurig; *fīzəvārḡkəsəwḡrənīfet* viezo varkens worden niet vet. § 203.
fīsnō's viesneus, iemand, die zeer kieskeurig is.
fīt vilt. § 116.
fītən vitten. § 203.
fīzəḡejt vuiligheid; *fīzəḡejdūḡn* ontucht bedrijven.
fladərən fladderen.
flakərən flikkeren.
flambōḡs framboos.
flans koeievla.

- flankən* flanken, zijden. pl.
flap bof (ziekte).
flapróʒs klaproos, papaver.
flardən flarden pl. *anflardəkapöt* aan flarden.
flāuw flauw, laf, ongezouten.
fləpən drinken bij kleine beetjes; *jəbl·vənókantflepən* je blijft ook aan 't floppen, drinken.
flər klap; *ʒnflərəmdəkop* een klap om de ooren.
flər klappei, praatzieke vrouw.
flərən gooien, werpen, slaan; *həjflərənətomvəʒr* hij gooide het om.
flēʒramuəs vleermuis. § 75.
fles flesch, ook *vles*. § 203, opm.
flets flots.
flikən klaarspelen; *ʒksaltəmwelflikən* ik zal 't wel in orde krijgen.
flikərən flikkeren.
flikəršən flikkertje, dun sneedje; *anflikəršənrogabrōʒt* een dun sneedje roggebroad.
flikflōʒən flikflooiën, vleien.
flintər flinter, splinter; *anflintərskapöt* aan stukken, in gruzelementen.
flink flink.
flīʒr vlierboom, -struik. § 203.
flīʒrənʒ vlicring, hanebalken. § 203.
flōdərən flodderen, met water plassen.
flōdərmoʒts muts met lange strooken.
flōjt fluit.
flōjʒtən fluiten, wateren; *ʒtəsflōjʒtən* 't is niets gedaan. § 135¹.
flōʒr fleur, gloed; *invōleflōʒr* in volle fleur.
flors of *flīrs* golf, dikke straal; *anflorzwōʒtər* een golf water.
florsən morsen met water.
flōšəs fluks, spoedig, weldra.
flup floep; *flupzejdədəʒr* floep, zei de deur.
flupən floepen, dichtslaan v. e. deur.
flūʒr vloer; *vordəflūʒr* op den grond. §§ 122, 203.
fluem fluim, rochel. § 135^b.
fluestərən fluisteren.

- fnōqs* pluis, draadje; *darzitazōwfnōqzanandaχut* er zitten zoo losse draden aan dat goed.
- fnōqzan* rafelen.
- fnōqzdarəχ* uitrafelend, pluizig; *darziχisōwfnōqzdarəχ* die zijde rafelt gauw uit.
- fnīzan* niesen.
- fōj* foei!
- fōj* fooi; *jazənwelənyōdāfōyəkṛēgənhən* je zult wel een jodenfooi (niets) gekregen hebben.
- foksēzran* forceeren. § 160, opm.
- fopən* foppen, beetnemen.
- fōj* foei!
- frāns* Frans(ch).
- fret* fret; *hiχhatfandriχfretōχis* hij had frettenoogen, d. w. z. kleine gluiperige oogjes.
- frīmalən* beuzelen, zenuwachtig de handen bewegen.
- fris* frisch; compar. *fristar*. § 213.
- frōmalən* frommelen; *innakōqfrōmalən* in elkaar frommelen.
- fors*forsch; *ənforsəkēral* een forsche, breede man.
- fot* fut, kracht, pit; *darzitifotin* daar zit fut in.
- fotsələn* beuzelen.
- fotšən* futsje, boetje; *nīsōnfotšən* niet zoo'n boetje, dus: heel veel.
- fukəpot* foekepot, rommelpot.
- funt* in *dōpfunt*, doopvont.
- funtejn* fontein.
- fupən* foepen, een foepend geluid maken b.v. schoenen, die vol water staan.
- fupərt* foeper, gemaakt van den bast van een houtje, door aan 't eind, dat men in den mond moet houden, een dun laagje van den bast af te schrapen.
- futərən* foeteren, brommen.
- fuek* fuik.

g.

gāf gave, aanleg; *znanvangāvən* een man van bizondere begaafdheid.

- gadejnt* gateind, voet v. e. boom, onderend van een gerf.
gōzdan gading.
gāgal gagel, grassoort.
gal gal; pl. *galən* spatten (v. e. paard).
galax galg; bretel. § 49.
galəm galm; ook: luchtstroom, b.v. *zōngaləmro'kwamdəruet*, zoo'n galm rook kwam er uit, d. w. z. een dikke rookwalm.
galəmən galmen; hard zingen.
galən, gallen, de ingewanden van een visch er uit halen.
gōzn gaan. § 105.
gan gang; *gans* gangs, goed loopend, in beweging; b.v. *dəklōkis nīxutxans* de klok loopt niet goed; *təganzetən* in gang zetten, in beweging brengen.
ganətyən gangetje; *ətχō'ətsōnganətyənhēr* 't gaat zoo tamelijk goed.
gāns gans.
gāpən gapen, geeuwen, met open mond staan kijken.
gōzr gaar, schrande. § 56.
gārdō'zrj potdorie!
gāraf gerf, bos ongedorschte rogge.
gārafkūmər consistoriekamer, eigenl. kleedkamer. § 62.
gārəm ooilam, dat nog niet heeft geworpen.
gōzrən garen, subst.; *stopχōzrən* sajet. § 54 opm.
garst gerst. § 71 opm.
garstərəχ garstig v. spek.
gart gard, doode tak; *ərtχārdən* garden voor de erwten.
gärt Gerrit; ekster; bastaardvloek. b.v. *ugärt*, o God.
gōzs gaas.
gast gast; hoop van 8, 10 of 12 schooven; *dərozstōgtəgast* de rogge staat aan gasten.
gasthues gasthuis; oude-mannenhuis.
gat pl. *gōzər* gat; partes posteriores; *dəvārəkəshgakopengat*, d. w. z. het eene varken ligt met zijn kop, waar de staart van het andere is, overdrachtel. ook gezegd van stroobossen, die *kopengat* worden gelegd. Als men meer op zijn bord heeft, dan men op kan, krijgt men *znapsfortxat* een nap voor 't achterste en moet men onder de tafel doorkruipen. § 49.

- gatxejf* gatgaaf, zuiver, eerlijk; *hijsn̄xatxejf* hij is niet heelemaal te vertrouwen.
- gatwis* gatwisch, kleinigheid; een drukwerk of circulaire is b.v. *angatwis*; ook wordt gezegd: *zagabrukəpəvəŋgatwis* ze houden geen rekening met je, ze laten zich niets aan je gelegen liggen.
- gāval* gaffel; *jətəpəncandəgāvaləndəgrēp* je loopt v. d. gaffel in de greep, d. w. z. je komt van den wal in de sloot. § 57.
- gāw^w* gauw, vlug, als adj. ook handig.
- gabōgr* gebaar.
- gabət* gebed.
- gabint* gebint.
- gablər* geblaas van schapen; geschreeuw, gehuil van kinderen.
- gabōgrən* geboren, meestal zegt men: *gəbndōgrjəŋəwēst* ik ben daar jong geweest, i. pl. van *gabōgrən*.
- gabōgrtən* geboorte.
- gabōgrən* geboden; *undərdəgabōgrjəstōgrn* onder de geboden staan, ondertrouwd zijn.
- gabōgrən* gebeuren.
- gabrek* gebrek, ook: zekere varkensziekte; *dathakgebrek* dat had ik noodig.
- gabrekələk* gebrekkig.
- gabruək* gebruik; *dəstxəbrueksō^w* dat is 't gebruik.
- gabruəkən* gebruiken; *wjəŋksxəbruekən* wilt ge niets gebruiken? § 129.
- gabuk* geklop, gehamer.
- gədaxtən* gedachte.
- gədaxtəŋs* gedachtenis, herinnering, ook: herinneringsgeschenk.
- gədōgrtən* gedaante.
- gədendər* geschud, het schudden v. e. wagen.
- gədvəŋstəx* gedienschtig.
- gədrej* gedraai, het draaien.
- gədroxt* gedrocht; diminut. *gədroxjən*, gedrochtje.
- gedrubəl* gedroebel, tumult, druk heen en weer geloop.
- gədoldeəx* geduldig.
- gədoltt* geduld.
- gədu^w* gedoe, gekonkel; oloop; drukte, werk; *grōgrgədu^w* een vervelend iets.

- gəduʈjən* gedoetje, boerenplaatsje.
gəduːgrəx telkens, elken keer.
gəduːvəl geduivel, gezeur.
gədwēːj gedwee.
gəfutar gebrom, gescheld, een schelden.
gəhak gehakt vleesch.
gəhalten gehalte.
gəhenən toestaan, toelaten. § 59.
gəhoːxjən gehuchtje.
gēːf geef, in: *tagēːf* gratis of voor weinig geld.
gejʃ gaaf, z. *bəragər* en *gatxejʃ*. § 108.
gejl geil, weelderig, welig; *dəroxstōxtxejl* de rogge staat welig. § 138.
gejlan geiling, soort hennep.
gəjsələn geeselen; *hɔjhetərənhuntjəzɪːŋgejsələn* hij heeft er een hondje zien geeselen, hij wil er niet komen.
gejt geit. § 138.
gek adj. krankzinnig, mal; *jətikəwelgek* je lijkt wel mal; ook subst. gebruikt, b.v. *zōngək* zoo'n malle kerel.
gek subst. windvanger op den schoorsteen.
gəkārəm gekerm, een kermen.
gekhejt gekheid, aardigheid, grap; *gekhejtmākan* grappen verkoopen, *uetxekhejt* uit gekheid, voor de grap.
gəklouwstar geklim, klimpartij.
gēːl geel; *zōgēːlɑzɔtər* zoo geel als boter.
galax gelach; gelag; *galaxkāmər* gelagkamer.
galan gelang; *nōgalanvan* naar gelang van.
geldən gelden, waard zijn; *daxeltnūt* dat geldt niet, dat rekent niet mee.
geləz gallig, ziek vooral van geiten en schapen; ook van personen, b.v. *hɔzvtargeləguet* hij ziet er bleek uit. § 59.
gēːlɑgəršən geolgors.
gəlejdələk geleidelijk, langzamerhand.
gəlit gelid.
gətik gelijk; *vəbinmanətjəsχətik* we zijn mannetjes gelijk, d. w. z. we zijn menschen van gelijke beweging.
gətikənɪs gelijkenis. § 169, 3°.

- gəlop* galop.
gəlof geloof.
gelt geld; gesneden wijfjesvarken. § 59.
gəlok geluk.
gəliij 't luiden v. d. klokken; thee, die reeds een paar maal opgeschonken is, is *vantwēdagaliij* van 't tweede gelui.
geluət geluid.
gəmaxt genitalia. § 49.
gemak gemak; *mɪxəmak* met gemak, gemakkelijk; ook: over niet te langen tijd; *mɪxəmakχōtiwēgr* weldra gaat hij weer weg.
gəmarəgən goeden morgen! ook iron. 't mocht wat!
gəməən gemeen.
gəməəntən gemeente.
gəməj zacht, murw; zie *mōjakən*.
gəməjəχ idem.
geməl gemaal, gezeur; zie *mələn*.
gemūgt gemoed.
gənōdəχ genadig; *jakōməndərgənōdəgof* je komt er genadig af.
gənōdən genade.
gənēzən genezen; beter worden, — maken. § 75.
gənīp geniep, *intχənīp* in stilte, achter den rug.
gəntən genieten § 153.
gənot genot. 91.
gənōxt genoeg; *nuwistχənōxt* nu is het genoeg. § 126.
gənōk geneuk, gezeur, gezanik; zie *nōkən*.
gəprōgt gepraat.
gēgr geer, uier. § 136.
gərak gerak, 't geen men noodig heeft, rantsoen; *hɪjkrɪχtsəngərak* hij krijgt, wat hij noodig heeft.
gərdm gordijn, meestal *glōzəktēt* geheeten.
gərəxt gerecht, rechtbank.
gəzrən geeren, schuin toelopen, niet haaksch zijn. § 136.
gərvj gerij, het rijden; voertuig, rijtuig; *wəfərgərvjhejə* wat voor rijtuig heb-je?
gərnēəl garnaal.
gəronən geronnen in: *gəronəblūgt* geronnen bloed; z. *rōnən*

- gəroxt* gerucht.
gəslaxl geslacht.
gəsnotər gesnotter, gehuil.
gespəl gosp.
gespələn hard loopen; *zi jəmasxəspələn* zie hem eens hard loopen.
gest gist. § 70.
gēst geest, levon, opgewektheid; *dərzi tχ̄ngēstındi jon* er zit geen opgewektheid in dien jongen. § 136.
gəstōdax gestadig, voortdurend; *dəgəstōdax jəgər vantzətwilt* de gestadige jager vangt het wild.
gəstixt gesticht.
gəspəkəl gesukkel, getob; getreuzel, getalm.
gəšej grens, scheiding; *netōptχəšej* juist op de scheiding.
gəšikt geschikt, handig, vriendelijk.
gəšrift geschrift.
gətügen getuigen, getuigenis afleggen. § 156.
gətügen getuige, subst. § 156.
gəvōgr gévaar, onheil. § 105.
gēvəl gevel; *znmō jəgēvəlvərsi ər tət hē ər ləshues* een mooie gevel versiert 't heele huis, spottend gezegd van iemand met een langen neus.
gēvən geven § 334.
gəvlej gevlij, *intχəvlejkōmən* in het gevlij komen, 't zelfde willen als een ander in wiens gevlij men komt.
gəvlōk govlock.
gəvōt gezeur, getreuzel; zie *vōdən*.
gəvōzəl gevoel. § 124.
gəvrixt gewricht.
gəwaxtən volbrengen, doen; *dakōsi jbestχəwaxtən* dat kon hij best doen, dat was niet te veel van hem gevergd.
gəwōgr gewaar; *jəwōrəmkəsfanəmgəwōgr* je zult niets uit hem los krijgen, hij vertelt niets. § 56.
gəwej gewei, (v. herten).
gəwelt geweld; *ətishē ər lvəngəwelt* 't is verbazend, verwonderlijk. § 59.
gəweldəx hevig; als adv. in hooge mate. Eigenaardig is de uitdrukking; *ətisχəweldəgaxtūgr* 't is bijna acht uur, als men de waarheid geweld aandoet is het acht uur.

- gawēʒr* schietgeweer.
gawētən geweten.
gawixt gewicht. § 81.
gawikst gewiktst, handig, geslepen.
gawiləz gewillig, zonder tegenstreven.
gawōʒn gewoon, alledaagsch.
gawōʒntən gewoonte.
gawouwt gewoud, macht; *gīngawouwtindavingers* geen macht in de vingers. § 52.
gəzəz gezag.
gəzixt gezicht; *hɨjhetərəngutxəzixtōp* hij heeft er een goeden kijk op. § 81.
gəzin gezin.
gəzunt gezond. § 99.
gift gift.
gīn geen; *gīnēʒn* geen onkelo, niemand; *gīnē's* niet eens; *ʒkwisətχīnē's* ik wist 't niet eens.
gint ginds(ch), adj. en adv. § 79.
gintər ginds; *gintərwūʒnlɨj* ginds woont hij; zie *dəgint*.
gips gips.
gɨʒr gier, vlocibare mest; *gɨʒrən* besproeien met *gɨʒr*.
gɨʒrəz gierig.
gisterən gisteren; *hɨjɨsnɨfangisterən* hij is niet van gisteren, hij laat zich niet foppen.
gɨsən gissen.
git git.
gɨtən gieten. § 153.
gɨtər gieter.
glāns glans.
glānzən glanzen.
glas glas, pl. *glōs*; *vordəglōs* voor de glazen, ramen. §§ 49, 291.
glat subst., stof voor vrouwenrokken.
glat glad; duidelijk, *nogalglat* nog al duidelijk; *glatmis* glad mis, geheel en al mis. § 49.
glōʒəklēt glazenkleed, gordijn.
glɨʒən glijden; *glɨʒbōʒn* glijbaan; *glɨʒtūnt* glijtand. § 328.

- glimən* glimmen; *glimənazənsprigəl* glimmen als een spiegel. § 81.
glimsmēzr schoensmeer.
glinstərən glinsteren, schitteren.
glitjən glidje, smalle doorgang door een haag.
glitsəz glibberig, zoodat men licht uitglijdt.
glōf gleuf.
glōjən gloeien; *dəkofrjnsxlōjənthēt* de koffie is gloeiend heet. § 124.
glōven gelooven. § 146.
gluepən gluipen.
gluepəraz gluiperig.
gluepərt gluiper.
glūzt gloed; *dərlejtənmōjəglūztōvər* er ligt een mooie gloed over.
gnōrən gnaren, piepen v. d. bronchi.
gōfərt dikzak, zware, dikke jongen.
golzf golf; *golzən* golven. § 175.
gōmənīkəs gommenikkes, bastaardvloek.
gōzr goor; vies, vuil, ongewassen. § 96.
got God. § 91.
gou^w gouw, in: *stīnkəndəgou^w*.
gou^wt goud. § 91.
gouwən gouden; *zngou^wdatōzrj* een gouden horloge. § 293.
gōlap welig, weelderig; zie *golap*. § 73.
gōzəl geul.
gōzr geur. § 104.
gōt goot; in de boerderij het vertrekje, waarin de pomp staat.
grabəl grabbel, in: *ōptəgrabəl* of *təgrabəlgōjən* te grabbel gooien.
graxt gracht, sloot; *graxjən* grachtje.
grāf graaf.
graf graf. § 49.
gramītəz onaangenaam v. humeur.
gramītər lastig mensch, kniesoor.
grap grap.
grāu^w grauw adj. § 110.
grāwən graven. § 57.
grej stof; *wastəfərgrej?* wat is dat voor goed, *mənbestəgrej* mijn beste pak.

- grejx* graag; *hvjstargrejxnōgr* hij is er graag naar, hij lust het graag.
grejntjən groin; *gīngrejntjəvərstānt* geen grein verstand.
grejnzən grijzen.
grēʒnən grenen adj.
grens grens.
grenzən grenzen.
grēp greep m. § 87; mestvork § 136.
gres gras; *zōwgrōʒnasxres* zoo groen als gras. § 55.
grifəl griffel; jonge loot om te griffelen.
grifələn griffelen, enten.
grift grif, gemakkelijk; *dakanʒgrift* dat kan ik gemakkelijk.
grīməlšən griemeltje, klein figuurtje op katoen, waarvan jakken worden gemaakt; *ʒnjakmūdəngrīməlšən* een jak van katoen met kleine figuurtjes.
grimən grienen, huilen, schreien. § 81.
grīnəx grijnig, snijdend, scherp v. wind of weer.
grīnən grienen, huilen, schreien.
grint grint. § 81; *grintən* met grint bestrooien.
grintmēʒl grintmeel.
grīp griep, influenza.
grīpən grijpen. §§ 116, 328.
grīs grijs; *zōwgrīzazəndūf* zoo grijs als een duif § 116.
grīzmēʒl griesmeel.
grof grof. § 90.
grol spook; *grolətjən* leelijk oud vrouwtje.
grolən schreeuwen, kwaken v. d. kikkers.
grōmən grommen; ook als subst.; *hvjkrīxtxroməs* hij krijgt knorren.
grōʒt groot. § 143.
grōʒtən grootte. § 148 opm.
grōʒts trots; *grōʒtsəgek* verwaande gek.
grōʒtsəʒejt trots, hoogmoed.
grōʒs gruis; steenkolen.
grōʒən groeien; zie *blōʒən*.
grōʒzām groeizaam (v. h. weer).
grōʒn groen; *hvjisnozšōwgrōʒn* hij is nog zoo groen, onwetend § 124.
grōʒnəʒejt groen voeder, gras enz., ook ooft.

- grōzantən* groente; pl. *grōzantas* § 291, c.
grōzawamašan primula veris.
grot grut, kleingoed; *zawasfandaklejnəgrot* 't was klein grut, 't waren
 maar kleine kinderen § 101.
gruf groef, begrafenis; *zəgrufxōzən* naar een begrafenis gaan.
grunt grond, aardbodem; *həjvəlōptəgrunt* hij viel op den grond;
indəgrunthetvəgəlik in den grond der zaak heeft hij gelijk. § 99.
grūzətən groet. subst.
grūzətənis groetenis; *dəgrūzətənisfanvōzədər* de complimenten van vader.
grūwəl gruwel
grūwələk gruwelijk, hevig.
gruezəl of *gruezələment* gruizel, splinter; *angruzələmentən* in splinters.
 § 130 opm.
gruezəl rilling van koorts of schrik; *dəgruezəlstrōkəmələnzəstərəx* de
 rillingen liepen me langs den rug.
grūzələx groezelig, goor.
gol gul, vrijgevig.
goldən gulden. § 101.
golzəp waterstraal, golf; broekspleet. § 101.
golzəp weelderig, welig v. h. gewas, ook *gōləp*. § 73.
gonən gunnen. § 98 opm. 2.
gonst gunst; als er weinig *gonst* in het land zit, is het niet zeer
 vruchtbaar.
gonzən afgunstig, begeerig kijken.
gorəx gortig, ziek v. varkens.
gort gort, gepelde gerst. § 101.
gost gust, gezegd van een koc, die geen melk geeft; ook gezegd
 van pannekoeken zonder spek, van een boterham zonder iets
 er op § 101.
gots guds, omgebogen mes, tot het trekken van figuren in hout,
 kleine beitel.
gotsən gudsen, snel stroomen; *zəblūzətəzəstəndərueet* 't bloed gudste
 er uit.
gūr guur.
gut subst. goed, stof, wol of katoen.
gut of *gūt* goed adj. *ətəxuzən* het goede, de orthodoxe kerkleer,

hejsfortxujen hij is gereformeerd; gezond, *əkbin̄xut* ik ben niet lekker.

guet guit. § 129.

h.

hāgəl hagel; *bejhāgəlenunwēar* bij hagel en onweer, met veel vloeken.

hāk haak. § 106.

hak hiel; *dəhakənanhōqlən* zich inspannen.

hak hak, houweel; *ērəpəlhak* aardappelhak, werktuig om 't aardappelland van onkruid te zuiveren.

hākzət haakgat, opening in de *balək* tot het opgeven of neclaten van hooi of stroo.

hakəmakər lastig paard.

hakən hakken. § 49.

hal, gezegd van brood, dat niet dóorgaar is.

hōql haal, plat getand ijzer om den ketel boven 't vuur op te trekken; ook *hōqlbōm* genocmd.

haləf half; *qkstōjəhaləf* ik sta je half, ik zal de helft betalen.

haləm halm. § 49.

hōqlən halen. § 56.

haləvən halven *əmjushaləvən* om uwontwil *əmānshaləvən*, om mijnentwil.

hals hals, nek; sukkel, *qtizənhals* 't is een sukkel, idioot. § 49.

haltər halter; zie *heləfstər*.

ham ham; *hambót* hambeen. § 49.

hām haam.

hāməl hamel. § 57.

hāmər hamer. § 57.

hāndəx handig.

hāndəl handel; *hāndələn* handelen.

hōqn haan; haantje de voorste, *hōqnəbaləkən* hanebalken, *hōqnəpōqtən* hanepooten; *hōqnətrēj* hanetree § 56.

hōqnəx hanig, heerschzuchtig.

hanəs Hannes; *qtizənhanəs* 't is een pretmaker, op wien niet te rekenen valt.

- hanən* hangen. § 49.
hanərəx hangerig, landzickig.
hanı·zder hangijzer, ijzer waaraan de ketel boven 't vuur hangt.
hānsu handschoen.
hānt hand; *hāntwan* handwan; *hāntwīn* handwinde. §§ 50, 223.
hap hap.
hapən happen; zie *gārt*.
hāpərən haperen.
happən hapje; *qıtsıxınhappən* 't is geen hapje, 't is een lastig werkje.
hōgr haar. § 105.
hōgr droge dorre plaats.
hār in: *hōtenhār* hot en haar, links en rechts.
hardər herder; zie *drıfthardər*. § 71, opm.
hārəbārəx herberg.
hārək hark.
harəl dat gedeelte v. h. mes, dat in 't hecht zit.
hōgrən haren, scherpen v. d. zeis.
hārəst herfst; *sārəst* in den herfst. §§ 62, 235.
harəwarən harrewarren.
hōgrhāmər haarhamer.
hōgrnō's haarneus, iemand, die alles napluist.
harsəs hersens, hoofd. § 71, opm.
hōgrsnıjər haarsnijder, kapper.
harst hars; harst in *šelharst*, z. ald. § 53.
harstıkədō't morsdood.
hart hart, moed; *jəhenthartnūt* je durft niet; hert. § 71, opm.
hart hard; snel, vlug. adj. en adv. § 53.
hartəx hartig, zout.
hartox hertog. § 63, opm. 3.
hōgrtsən haartje; *qthōgrtsənucə·qromhōzlen* 't haartje weerom halen.
hartsēqr hartzeer.
haruet eruit! *haruet*, *jubē·st*, eruit, jij beest! § 78.
hōgs haas; zie *hōphōgs*. § 56.
haspəl garenwinder; sukkel. § 49.
haspələn haspelen, zeuren; tobben, knoeien.
hōgst haast. subst.; ook adv.

- hōgstəx* haastig.
hōgtələk hatelijk.
hāvər haver.
hawār hier, pak aan!
hōzanūst hazelnoot. §§ 56, 270a.
hebarəx hebzuchtig, begeerig.
hex haag; § 59. *hexšēr* haagschaar, schaar voor het snoeien van hagen.
hextəm uitroep van verwondering of verbazing.
hextən hechten, vastmaken § 59; hijgen.
hēdan heden; vaak in uitroepen, b.v. *oxhēdanogəstu* och, heden, nog eens aan! verschrikkelijk!
hefən heffen. § 59.
heft hecht, subst. § 59.
heftəx heftig, hevig.
hēj heide, in den boerenplaatsnaam *danhēj* de Hee.
hej heide. § 138.
hejbej heibei, bemocizieke, kijfachtige vrouw.
hejden heiden. § 138.
hejdas of *hejas* heidensch, *ənhējəstēvan*, een heidensch leven.
hejl heil. § 138.
hejləx heilig; *netsōhejləx* zoo vast en zeker als 't maar kan.
hek hek. § 59.
hēkal hekel; afkeer, haat.
heks heks, leelijke oude vrouw. § 59.
hel hel subst.; schitterend wit, adj. § 59.
hēzl heel, geheel, stug; *ənhēzlmuns* een stijf, stug mensch. § 136.
hēzl nageboorte v. e. koe.
heldər helder, zindelijk, duidelijk; *ənheldərmuns* een zeer zindelijk mensch.
heləft helft.
heləfstər halter (v. e. paard).
heləm helm; kinderen, die met een helm geboren zijn, kunnen altijd meer dan recht toe, en hebben de gave van profeteeren of vooruitzien. § 70.
hēzlamōzl heelemaal.

- helan* hellen. § 59.
helan helling; *optahelan* op de helling, in reparatie.
helapan helpen. §§ 70, 332.
hels helsch, woedend, toornig.
helt held. § 59.
hēmal hemel. § 75.
hemt hemd, kleedingstuk; middenrif van een geslachte koe of varken. § 59.
hemtrok borstrok, kleedingstuk, dat op het hemd gedragen wordt, in den regel van baai, en dan soms ten getale van twee of drie tegelijk aan 't lichaam. Vooral bakkers loopen vaak, en zeker als ze aan 't werk zijn, *optanhemtrok*.
hēzan heen; *hijustarōvarhēzan* hij is er over heen, hij trekt 't zich niet meer aan. § 87.
hen hebben. §§ 59, 343.
hen kip; *zōvanhenanenanhōgn* zeven hennen en een haan. § 59.
henap hennep. § 59.
henapšēf hennepscheef, houtdeelen v. d. hennep.
henst hengst. § 59.
henstax naar den hengst verlangend.
henal hengel. § 59.
hensalmāntjan hengelmand, mand met een hengel in plaats van ooren.
hēr in *zōngantjanhēr* zoo tamelijk, vrij goed; *hōtenhēr* links en rechts; zie ook *hār*.
hēgr heer.
hēgrak herik.
hēgrāmūas heeremoes.
hērin haring; *znšrōjanhērin* een magere scharminkel. § 63, opm. 2.
hēgršap heerschapp.
hērt haard, woonvertrek voor den winter. § 71.
hēs schor, heesch. § 136.
hesakīal hessekiel.
hesəzūēp hessezweep.
hēstar heester. § 136.
hēt warm, geil. § 136.

- hēt* heide, b.v. in: *hē·dbīndēn* heibinden, boenders maken, *hē·dbrānt* heibrand, *hē·dbūgēndər* heiboender.
- het* hitte. §§ 139, 262; ten onrechte ook gepl. onder § 70.
- hetəχ* warm.
- hētən* heeten, noemen; warm maken. §§ 136, 338.
- hetsəχ* warm.
- həj* hij, pron. pers. Ook veel voor meisjes en vrouwen gebruikt, en geregeld voor voorwerpen of dieren. Voor stofnamen gebruikt men *ət* of *əə*. §§ 81, opm. 2, 302.
- hik* hik.
- hilt* zolder boven den stal.
- hīndərən* hinderen.
- hīnabē·zən* of *hīndər·bē·zən* frambozen. § 83.
- hīnəkən* hinneken; zie *runəkən*.
- hīnkən* hinken. § 81.
- hīnkəbōgnən* hinkebanen.
- hīp* korte bijl. § 64, opm.
- hīps* bovenbeen v. e. varken, hespe.
- hī·zr* hier.
- hī·zrlāns* hierlandsch, inheemsch.
- hīsən* eig. hitsen (z. *anhīsən*) jagen, haasten.
- hōbələn* hobbelen.
- hō·χ* hoog, *hō·χtən* hoogte. § 143.
- hōdək* iemand, die waggelend loopt.
- hōdəkən* waggelend loopen.
- hof* hof, tuin. § 90.
- hōj* hooi. § 156b.
- hō·jən* hooien.
- hōjliis* hooiluizen, graszaad.
- hok* hok; *dō·phok* bank i. d. kerk voor de doopvaders.
- hol* hol; *də·roχstōthol* de rog staat dun. § 90.
- holən* hollen, op hol zijn; hard loopen.
- holgat* zekere appelsoort, zaailing.
- holtən* holte.
- hōməl* hommél. § 98.
- hōmp* homp, brok. § 98.

- hōnk* honk; *vanhōnk* van huis.
hōman hommen van een kachel of fornuis, dat hard brandt.
hōp hoop, verwachting; stapel, menigte; *anhō-ālanhōp* een menigte
 menschen. § 143.
hop hopplant; *hoprank* hoprank. § 90.
hōgræn horen; mannetjesduif, doffer. § 94.
horst horst.
horzal horzel § 90.
hōzs kous; *hō-zabānt* kouseband.
hōtenhēr of *hōtenhār* hot en haar.
hōtsan hotsen, door elkaar schudden op een kar; hossen.
houwt hout. § 91.
houwtæn houten, eikenhakhout schillen.
houwtaræn houten adj. *anhouwtarænhūmar* een houten hamer.
houwæn houden. §§ 52, 337; slaan § 150.
hōz heug, in: *tē-ganhō-genmōz* tegen heug en meug.
hōft hoofd §§ 146, 168c; *hōfpīn* hoofdpijn § 270.
hōgan heugen; *dasalæmhōgan* dat zal hem heugen.
hōjan hoeden. § 124.
hōzl heul, duiker. § 104.
hōzlan heulen.
hōmæs krekkel; dreumes, *zō-nklejnænhōmæs* zoo'n kleine dreumes.
hōzn onaangenaam, stuursch. § 146; bij vergissing ook onder § 124.
hōp heup.
hōgræn hooren. § 146, bij vergissing ook onder § 124.
hōval heuvel. § 104.
hok hoedanig? zie *huk*.
holdæn hulde. § 101.
holæn hullen. § 101.
holap hulp § 101.
holēpsēz helpzeel, kruistouw, dat over den rug wordt gedaan,
 en waarin de kruitwagen met de boomen hangt.
hols huls, omhulsel.
holst hulst. § 101.
homæl hummel, klein kind; *zō-nhomæl* zoo'n klein kind.
homælšæn diminut v. h. voorgaande.

- hōnkāran* hunkeren.
- hōpən* springen; *hōpələn* huppelen. § 101; *hōphōqs* sprinkhaan.
- hōpətātjən* kreupel mensch; iemand, die mank loopt.
- hōps* hupsch; als adv. tamelijk, nogal; *hōpzārəx* nog al erg. § 101.
- hōrt* hort, weg; *hōrjshōrt* hij is weg. Ook: *hōrjstənhōrtōp*.
- hōrt* hort, stoot; *mithōrtənənstōrətan* met horten en stooten.
- hōrt* horde, ijzere zeef voor grint; *hōrtən* grint ziften. § 101.
- hōrtsən* hordje voor de ramen.
- hōt* hut.
- hōtəntōt* plant, die veel gelijkt op vlas, en waarvan men bezems maakt.
- hōtjən* in: *hōtjənənmojtjən* alles bij elkaar, kap en keuvel.
- hōtsələn* hutselen, met dobbelsteenen of centen, freq. van *hōtsən*.
- hū* hoe; § 122; *hūk* hoedanig? §§ 185, 310, 312; *hūnēgr* wanneer?
- hūf* hoef; hoeve. § 122.
- hūk* hoek; *dəhūkənəkāntəndərōfhōzələn* de hoeken en kanten er afhalen, iets bijschaven, bijschuren. § 123.
- hūzən* hoen, kip; pl. *hūzəndər*. §§ 122, 291d.
- hūzəndərək* hoenderrek, kippenrek; als een jongere zuster getrouwd is, komen de oudere op 't *hūzəndərək*.
- hūndərt* honderd. §§ 99, 318.
- hūzənəz* honing; *hūzənəzəmdamuntsmēgrən* honing om den mond smeren, vleien.
- hūzər* honger; *gēhūzər* geeuwhonger.
- hūnsblum* hondsbloem, paardebloem.
- hūnt* hond; *hūwōləkərhūnt*, *hūmēgrvōlōjən* hoe oolijker (kleiner) hond, hoe meer vlooien, de kleinste menschjes hebben de meeste drukte op 't lijf. § 99.
- hūzər* hoer; *hūzrən* hoereeren.
- hūzst* hoest; *hūzstən* hoesten. § 122.
- hūpel* hoepel; *hūpələn* hoepelen; zie ook *bāndəl*. § 123.
- hūzət* hoed; dat gedeelte van den vlegelstok, waaraan de vlegel verbonden zit. § 122.
- hūvən* hoeven, behoeven; *dathūstnūt* dat is niet noodig. § 122.
- hūz* huig. § 130.
- hūf* huif (van een kar). § 130.

- huckən* huiken, in: *ōptəhuckəzitan* met diepgebogen knieën zitten.
huekjən idem. Bij zeker spel zingen de kinderen *ōpənhuekjən*,
ōpənstruekjən op een huikje, op een struikje § 129.
huelən huilen, gieren v. d. wind.
huelij zijlieden, pron. pers., ook pron. poss. §§ 302, 305.
hues huis, pl. *hūzə*; *hūšən* huisje; bestekamer § 132; *huesχənōzət*
 huisgenoot. §§ 129, 132, 169^e, 291.
hūzər huur; *hūzərən* huren. § 131.
huestōk huislook, zekere vetplant, die op de daken groeit.
huet huid; *hwjəsnūklōzrōpsənhuet* hij is niet te vertrouwen; *inzənhuet*
dōzətjnit au fond deugt hij niet. § 129.
hūvərən huiveren.
hūvərəχ huiverig.
hūzən huizen, wonen; *wəhūzəvōzər* we zitten in de voorkamer;
ōvərhuizən verhuizen. § 120.
 ı, ̄ı, ı, ̄ı.
ıdəllōjt ijdelruit.
ıdər ieder; *əıvđər* of *ıdərēzən* iedereen. § 216 opm. 1, § 314.
ık ik. § 300.
ıkən ik; deze vorm wordt vooral gebruikt, als de nadruk valt op
 het pron. pers., en er geen werkwoord onmiddelijk op volgt,
 bv. *ıkənıt* ik niet. § 300.
ızəl ijl, haastig, vluchtig; *zəbınzəwızəl* je bent zoo haastig.
ızələn ijlen, haastig zijn. § 117c.
ım pl. *ımən*, bijenkorf, eigenl. zwerm bijen.
ımənt iemand; meestal echter *ıməs*.
ımbūzəl inboedel.
ıməs iemand.
ımkər of *ımkər* imker, bijenhouder.
ınk of *ınkət* inkt; *ınkəpəl* galnoot.
ınkuelən inkuilen, bv. aardappels tegen den winter, of plantjes,
 die verpoot moeten worden en al uit den grond gehaald zijn.
ımskərzəf korf zonder bijen.
ımspanən inspannen, 't paard voor den wagen zetten; *zəkımhēzlınə-*
spanən ik ben er klaar mee, ik ben nu van alles voorzien.

inšupən inspitten; bij het ompspitten v. c. akker zijn gewoonlijk twee mannen bezig. De een maakt een greppel van 2 spit en delft dus het „onderspit.” De ander werkt aan de volgende voorde, loopt een paar pas achter hem, en gooit het bovenspit in den diepen greppel, door den eerste gemaakt, dit ingooien heet *inšupən* inschoppen, inspitten.

inwendəχ inwendig; *zəheditsinwendəχ* ze heeft een interne ziekte.

ip of *ipərəbōm* iep, ulmus; *ipərənhout* iepenhout.

is ijs; *zōwkwədzis* zoo koud als ijs, ijskoud. § 116.

its iets. § 314.

itšən ietsje, beetje; *zəhəzətšən* vrij wat.

vər ijver; *dənvərpləxtəm* de ijver plaagt hem, hij is lui.

vərəχ ijverig.

vəgrim leelijke man of vrouw.

vədər ijzer. §§ 117a, 224 opm.

vədərəχ ijzig, akelig, naar. § 224 opm.

vədərən ijzeren. § 293.

vəzəχ ijzig, naar; *ətisəzəzəχ* 't is verschrikkelijk!

vən ijzen, bang worden, schrikken. § 67.

J.

jəxt jacht; *dəjəxtislos* de jacht is geopend.

jəxtən haasten, trans. en intr.

jāgen jagen. § 343; *jāgər* jager; zie *gəstōzəχ*.

jak jak, lijf met een schoot, die tot de knieën reikt.

jakərən jakkeren, hard rijden.

jāmər jammer, alleen in de uitdr. *zətəjāmər* 't is jammer. § 106.

janēvər jenever.

janhāgəl janhagel, zeker gebak.

jančən janken, huilen van honden.

jōgr jaar §§ 105, 291f; *vəndəjōgr* in dit jaar; *vətəjōgr* verleden jaar.

jas jas.

jašm jasje: *jašnuet*, *jašnan*, *bəhoyətəman*, jasje uit, jasje aan, behoudt den man, d.w.z. men moet zich kleeden naar het weer.

jazəs jazzes, bastaardvlock.

ja je, jij. § 301.

jalūzrs jaloersch; soms wordt gezegd *šalūzrs*.

jenzlən dauwelen, jengelen v. kinderen.

jaṗōn japon.

jawel ja wel! *mejawel* maar ja wel! dat kun-je begrijpen!

jaxt jicht.

ja jij. § 301.

jōdərən hard rijden, zoodat de kar hevig schudt.

jokən jokken, liegen.

jōksō^w jij ook zoo, gebruikt als wedergroet.

jōn jong; *dōbinkjōnawēst* daar ben ik geboren.

jōn jongen; *dəjopyōn* de Jacob jongen, Jacob.

jōnas jongens! uitroep; *dəjōnas* de kinderen.

jōnkar jonker.

jōxt jood; *twējōgdawētawadənbrilkost* twee joden weten wat een bril kost, gezegd van twee menschen, die aan elkaar gewaagd zijn wat hun geslepenheid in den handel betreft.

jōxt jeugd; zie *bešan*. § 104.

jōkən jeuken. § 104.

jōxt jucht, jeuk; *akhezōnyōxtōptif* ik heb zoo'n jeuk op mijn lichaam.

jofər juffrouw; lange den.

jofərən terechtkomen, losloopen; *dasalwelyofərən* dat zal wel terecht komen, gaan.

jors bui; *znojorsrēgən* een flinke regenbui.

jotamas, in: *mitsentjotamas*, *astakālqərōptīzdānsən*, met St. Juttemis als de kalvers op 't ijs dansen, d. w. z. nooit.

jōjən juien, op een draf rijden; ook slapen, bv. *znbōmtēgadēmūzranjōjən* een boom tegen den muur aansleepen.

ju jou, pron. pers. en poss. §§ 301, 305.

juestament juistement.

juest juist; *juestfanpas* meestal *krekfanpas* juist van pas.

k.

kaxəl kachel; *nogalkaxəl* nog al duidelijk.

kaxən de keel schrapen, kuchen.

- kaf* kaf.
- kōj* kaan, meestal *spekōj* spekkaan.
- kaʔən* kakken. § 49.
- kākələn* kakelen van kippen; druk praten v. vrouwen.
- kakələbəsən* kakklobbesje, klein kind, zuigeling.
- kakstōgəndən* in *Jantjəkakstōgəndən* iemand, die zich nog al voelt, die zich spoedig beleedigd acht.
- kōgəl* kaal; *gənkōgələdrītərt* een kale rot. § 56.
- kaləf* kalf; pl. *kāləvər*. §§ 49, 60, 291d.
- kalək* kalk; *šrejevəndatəkaləkəfandəmūgərvəlɨxt* schreeuwen, dat de kalk van de muren vliegt.
- kaləkūgən* kalkoen.
- kaləm* kalm.
- kaləməsəvərtəl* kalmoeswortel.
- kam* kam. § 49.
- kamən* naast *kemən* kammen.
- kamənet* kabinet, linnenkast met schuifladen.
- kaməzōgəl* kamizool, buis voor mannen.
- kamp* kamp, akker; onzijdig in den eigennaam *gətfetkamp* de Vetkamp.
- kampən* kampen, met de andere winnaars van een serie om den prijs vechten (in fig. zin natuurlijk).
- kan* kan; 1 L. § 49.
- kōgəndərən* langzaam, waggelend loopen.
- kənjərt* kanjer; *dazənkənjərt* dat is een groote. § 273.
- kənkər* kanker.
- kənst* kans; bij een spel de grens, waarbinnen men moet blijven; *dōgərhəkənstōp* daar heb-je kans op; *buətəkənst* buiten de grens van het spel. § 273.
- kānt* flink, adj. *gənkāntənbūgər* een flinke boer.
- kānt* kant, zijde, vlak; *andəgintəkānt* aan gindsche zijde; zie *wankānt*. § 50.
- kāntəsnoʔjən* haagsnoeien.
- kap* kap, muts; dak v. e. huis.
- kāpən* kapen; *kāpər* kaper.
- kat* kat, *əjədəkətōptspekbindən*, *vre-ti-nit*, als je de kat op het spek bindt, vreet ze niet, d. w. z. men moet niet iets willen forceeren. § 49.

- kōztor* kater. § 56.
katastart kattestaart.
kar kar wagen op twee wielen; *dakarōpwipən* een abortus krijgen; zie *stortkar*.
kār karn; *dākāriszrōzət* de melk is voldoende gekarnd; *kāramelzək* karnemelk
kāzək kerk; *kāzəkmejstər* kerkvoogd; *kāzəkpat* kerkpad; *kāzəkzəkjən* kerkezakje.
kāzəmən kermen. § 62.
kāzəməs kermis, feest; *zətazələdaxīn'ārzməs*, 't is elken dag geen kermis.
kārən karnen. § 72.
kāzəvən kerven.
kars kers; *karsfars* kersversch.
kōzrt kaart. § 53.
kasebūzndarən kasseboenderen, weggagen.
kast kast; gevangenis; bochel; *dəkastueltfēgən* een standje maken.
kastanjən kastanje; *ənmakəkastanjən* een tamme kastanje.
kastəz kastig, vurig, wild van een paard.
kāuwən of *koywən* kauwen.
kəbōf of *kəbōfjən* doorloopkast, alkoof. § 160.
kej kei; *zō'hardazənkej*, zoo hard als een kei, d. w. z. zeer hardvochtig, of zonder geld. § 142.
kejs kaas. § 108.
kəzəl of *kəzəl* kerel, man; *zəgekəkəzəl* een rare vent. §§ 76, 187.
kəzəl keel, strot. § 75.
keldər kelder; *keldərmelzək* keldermelk, wrongel; *keldərzəz* of *keldərzuz* pissebed.
kələn door en door koud worden, b.v. v. d. handen, zoodat ze ongevoelig worden.
kətik koliek; *krampkətik* idem. § 160.
kəmən kammen; zie *kamən*.
kəmīlən kamillen.
kəmīn komijn; *kəmīndəkejs* komijnkaas. § 160.
kemp witte klaver.
kəzənən kiemen; zie *kīmən*. § 119.

- kənōzlj* kanarie; *flōʒtənazənkanōzlj* fluiten als een kanarie.
kənel kornel, kleine kers.
kənēzəl kancell. § 160.
kənīn of *knīn* konijn; *ənmoʒaknīn* een mooi konijn. § 285*b*.
kenen kennen, begrijpen; *ʒəkəntwīkenən* je kunt 't niet begrijpen, soms ook: je kunt het niet weten. § 59.
kəpot kapot; *ənəkəpotəbruk* een gescheurde broek. § 294.
kəps korfje van stroo; hoed v. e. vreemd model.
kēzr keer, maal; *veršezəkēzr* verscheiden keeren.
kərdōns cordon; *dōzrdəkərdōns mōtən* door een zuren appel heen moeten bijten; de *kərdōns* wordt gevormd door twee rijen jongens, die met de gezichten naar elkaar toe staan; moet iemand *dōzrdəkərdōns* dan moet hij tusschen die rijen doorloopen, terwijl de jongens hem mogen slaan. § 160.
kēral korel; zie *kēzəl*.
kēzrən vegen; keeren, wenden. § 66.
kērs kaars; *kērsən* hard stappen, loopen.
kēs kees; algem. naam voor een varken; pruim tabak.
kēt keet; *ətəwazənkēt* 't was een herrie!
kētəl ketel. § 66.
kətəz ketting.
kətōzr kantoor. § 160.
ketsən kitsen (v. vuur); ketsen (v. e. geweer, dat weigert).
kətūzən katoen.
kif run, verwerkte eikenschors.
kift kievit; *lōpənazənkift* loopen als een kievit.
kīkən kijken. §§ 116, 328, 2°. *kīkforst* kikvorsch; karnton. § 212, 3°. *kil* kil, vochtig, koud. adj.
kīləkən kietelen.
kēzəl kiel.
kīm kiem; *kīmən* kiemen. § 119.
kin kin; *kīnəbak* kinnebak, kaak.
kīndəraztəz kinderachtig.
kīnkəl kinkel, pummel.
kīnkhōrən schelp, waarin men „het ruischen van de zee” hoort.

kīns kindsch.

kīnt kind; pl. *kīndər*. §§ 83, 231d.

kīp keep, snede.

kīp kip; *hīj lō ptazankīptvīzənejnīkwītkanrākən* hij loopt als een kip, die haar ei niet kwijt kan raken; *qnkīpmispōgrən* een kip met sporen, een bazige vrouw; *kīpej* kipei.

kīpəχ kippig, bijziend.

kīpən vangen; wat elders „krijgertje spelen” heet, noemen wij *vanən* of *kīpən*.

kīps in orde, netjes, goed; *aləskīps?* alles wel, goed?

kīrəbəχ prikkelbaar, korzelig; ook: korrelig, niet gaar v. rijst b.v.

kīzə kies; *kīzəspīn* kiespijn.

kīt kit, waterremmer, aker.

kīt quitte, gelijk.

kītəχ kittig, bij de hand, pienter; vooral gezegd van meisjes; *qnkītəgdīn* een kittig meisje.

kītələn kietelen.

kīts 't zelfde als *kīps*; zie ald.

kīts grinthoop in den vorm van een 3-zijdig prisma, met schuine eindvlakken.

kītsən vuur kitsen uit een steen.

kīzən kiezen. §§ 153, 329.

kīzəl kiezel § 153.

klaxt klacht.

klāgən klagen *klāgərshengīnō q̄t* klagers hebben geen nood. § 57.

klam klam, vochtig.

klamp klamp, dwarslat om planken bijeen te houden; een reep koek heet ook *klamp*.

klāndər in: *klīts*, *klats*, *klānder*, *vantēq̄nabīlōptāndər* klits, klats, klander, van 't eene bil op 't ander.

klāŋk klank.

klānt klant.

klap klap; *klapən* klappen.

klōgr klaar, helder, gereed; als adv. geheel en al: *q̄kōstklōgrhōgrən* ik kon 't geheel en al hooren, *klōgrzīq̄n* duidelijk zien, enz. § 105.

klōrluter louter, niets dan.

klōs Klaas; *stivaklōs* stijve Klaas, hark; *gnklōs* is een grappenmaker, die anderen graag aan 't lachen brengt en zelf ook graag lacht; vgl. Jan Klaassen.

klat klad, vlek; fluim.

klatsen klassen v. e. zweep.

klefərəχ kloffig, gezegd van brood, dat niet goed gaar is.

kledər kledder, staatmeid, vuile vrouw.

klej klei; *indəklej* in de Betuwe. § 142.

klejn klein. § 138.

klejnzēgrəχ kleinzeurig, gauw huilend.

klejroχ of *kleroχ* boerenbrood van roggemeel, waaruit de zemels verwijderd zijn.

klem klem; *indəklem* in de klem.

kləmej klamaai; *hundəkləmej* hondeklamaai.

klemən klemmen. § 59.

klep klep van een pet of van een broek; ook: heuvel van bol, wit zand; klepperman.

klēpəl klepel. § 66.

klepən de deur uit en ingaan; klepperen; *jablvənōkantklepən* je blijft ook aan 't heen en weer loopen.

kleppərən met kleppers, harde houten plankjes, castagnetten, tegen elkaar slaan; *kleppərman* nachtwacht, meestal *klep*.

klēgr kleederen; *gīnktēgrantlif* geen kleeren aan het lichaam. § 231d.

klērōzvi kleeren. § 228.

klēt kleed, gordijn; *glōzəklēt* zie ald. § 136.

klētərən klateren; *zəkōstəməkōzrdadətklētərdən* ze kusten elkaar, dat 't klapte.

kləts kləts, klap.

klətsən klətsen, slaan, dat 't kləts; babbelen.

klətskop hoofd met klieruitslag; zeker gebak.

klēvən kleven.

klēvər klaver. § 136.

kləkən klikken, verklappen.

kləkspōgn klikspaan.

*klíkspōgn, laberdōgn,
 jəmagənīdōvəratstrōtyəgōgn
 ʒthuntjəzəjəbitən, ʒtkatjəzəjəkrabələn,
 dakōmtfanəjəbābələn.*

Klikspaan, labberdaan, je moogt niet over 't straatje gaan,
 't Hoondje zal je bijten, 't katje zal je krabbelen,
 Dat komt van al je babbelen.

klim geklim; *ʒtəzənhēʒləklim* 't is een heel geklim.

kliman klimmen. § 81.

klɪŋk klink, het ijzeren staafje, dat in een ijzren neusje valt en
 de deur sluit; *dədōʒrɪzɪndəkɪŋk*, de deur is gesloten met den klink.

klɪŋkən klinken; *klɪŋkər* harde baksteen. § 331.

klɪŋknēʒəl klinknagel.

klit meestal *klits* klier; ook loszinnige meid.

klitsəʒ gezegd van vleesch, als er veel *klitsən* in zitten.

klōdər klodder, spat; fluim.

klōmp klomp. § 98.

klōntər klonter; *pəpmɪtklōntərs* pap met klonters.

klōntərən klonteren, op klonters gaan (van pap).

klopən kloppen; *klopyəʒt* drijfjacht. § 90.

klōʒstər klooster.

klōʒt klood; een saaië, droge kerel heet ook vaak *ʒnklōʒt* of
ʒndrōʒklōʒt; *ʒtɪsklōʒtən*, 't is niets gedaan; vgl. voor deze
 beteekenis: *ʒtɪskuntən* 't is konten, 't is niets gedaan, en *kolan*
 kullen, bedriegen. § 143.

klōʒtʃɪŋk kloodvink, saaië, droge vent.

klōts klos; *ʒnklōtsʒōʒrən* een klos garen.

klōtsən klutsen van eieren.

klōʒr kleur; *klōʒrən* kleuren, met waterverf.

klōvən klooven, hout splijten. § 146.

klōʒt klucht, menigte, vooral v. vogels gezegd. § 101.

klōʒtəʒ kluchtig, bespottelijk, vreemd.

klōŋəl klungel, vod, voorwerp v. weinig waarde.

klōŋələn klungelen, beuzelen.

klōts kluts; *dəkłōtskwɪtrəkən*, de kluts kwijt raken.

kluk snel, vlug, adv.; *nīsōkluk* niet zoo gauw. § 123.

kluk klokken.

klūgn kluwen; *gē·mēdi·jklūgnāzan* geef me dat kluwen eens aan.

§ 285.

kluntjan klontje; *zō·klōgrāzānkluntjan*, zoo klaar als een klontje,

d. w. z. zeer zindelijk, of zeer duidelijk. § 99.

klūf kluij; *gnhē·gēklūf* een lastig werkje.

kluet kluit; *kluetšop* kluitschop, wapen v. d. schaapherder. § 129.

klūvān kluiven. § 130.

knabēlān knabbelen.

knāgan knagen; *gnknāgāndāpān* een knagende pijn. § 57.

knak knak, stoot; *hr·jhetārāntilākōknakmē·jkrē·gan* hij heeft er een leelijken knak mee gekregen.

knakān knakken.

knal knal; *knalān* knallen.

knāp knaap; groote, forsche kerel. § 57.

knap knap, goed, uitstekend, netjes; *hr·jzaxtārknāpuet* hij zag er netjes uit.

knāpān knappen.

knārāp in: *dāknārāpindāšūgn* de knerp in de schoenen.

knārāp klein ventje, knirps.

knārāpān knerpen; zuchten, klagen.

knārāpārāz zuchtend, kleinzielig, klagend; *zōnknārāpārāz·mūns* zoo'n zeurig mensch; *gnknārāpārāgāstem* een zeurige stem.

knexjan knechtje; jongen, in tegenst. met *dē·gnān*.

knex knecht, pl. *knexs*. §§ 70, 268 β

knējan kneden. § 75.

knēlān knellen.

knētārān knetteren; *gtfūardaknētārt* 't vuur knettert.

knibēlān knibbelen; spelen met het *knibēlspōl* knibbelspel.

knīft mes, knipmes. §§ 116; 212, 3°; 273.

knij knie. §§ 155, 274b.

knik knik; bocht in een weg.

knikfō·grān bij het spitten of ploegen een ruimte tusschen twee voren onaangeroerd laten.

knīn konijn; zie *kanīn*. § 285b.

knip knip; laag gedeelte in een weg; val om vogels te vangen.

knīpan knijpen, nijpen. §§ 116, 328.

knīparəx schraperig.

knīparəx gezegd van een weg, die vol *knīpan* is.

knīpjən knipje, beugeltaschje.

knīpmots neepjesmuts.

knīptan nijptang.

knīzən kniezen; *hījknīstsənejgədōzət* hij kniest zich dood.

knōbəl knobbel; *knōbəlvūg* knobbelvuur, varkensziekte.

knōftōk knofook.

knol knol; oud paard.

knop knop, bloemknop, deurknop. § 90.

knopən knoppen vormen.

knot knot, b.v. van sajete.

knōts dicht opoengedrongen menigte.

knōtwiləx knootwilg.

knouw knauw; *tuhetjənbləkəknouwəkrēgən* toen heeft hij een leelijken
kwaauw gekregen.

knouwən knauwen.

knōjən of *knūjən* knoeien, morsen.

knōp knoop aan een kleedingstuk; *knōpən* knoopen v. netten.

knōkəl knokkel, in pl. hand of handen; *blīftərmıtjəkknōkəlzoft* blijft
or met je handen af. § 104.

knōtəran kreuken; zie *vərkknōtəran* dat meer gebruikelijk is.

knōzən waarnaast *knōjzən* kneuzen. § 104.

knop knoop in een touw.

knōpəl knuppel; lummel; *būgəkknōpəl* boerenlummel. § 101.

knopen knoopen; een knoop leggen; *vastknopən* vastknoopen.

knōgəfjən knorfje, klein menschje.

knot klein mugje; *hejknōtən* kleine muggen.

knōtsəx knus; *zəzətəkknōtsəgbi:jməkōg* ze zaten knus bij elkaar.

knōtsələn knutselen.

knūfələn knuffelen, meer wordt gezegd: *vərkknūfələn*.

knūjən knoeien, morsen; *knūjkunt* knoeikont, morsgat.

knūpərt kruisbes, ook: dik mensch; *əndikəkknūpərt* een dikke tante.

knūrsən knarsen; *hījknūrstənōptətəndən* hij knersetandde.

knust of *knūst* knoest, kromme boomstam. § 122.

knuest knuist.

kok kok.

kōkan koken.

kōkar koker; penis v. e. paard.

kokskrouwān braden, stoven; *kokskrouwāl* Jan Hen.

kōgl kool, brandstof; gewas; zie *buesākōgl*. § 143.

kol kol, witte plek haar, bles.

koldar delirium tremens; *dakoldarindakop* het delirium.

kolaf kolf.

kolgk kolk; *askolgk* aschkolk, open gedeepte in de vuurplaat.

kōm kom, kopje; *kōmatjan* kopje.

kōmān komen. § 333.

kōmāraχ graag willende komen; *hwjizāraχkōmāraχ* hij komt graag.

kōmašopān letterl. koopmanschappen, handeldrijven, koopen.

kōnkōlān konkelen, kuipen.

kōznen koning.

kōnt z. *kunt*; *kōnten* z. *kunten*.

kop kop, hoofd; inhoudsmaat $\frac{1}{2}$ L. §§ 90, 100; dim. *koppān*.

kōp koop; *tākōp* te koop; *guyākōp* goedkoop. §§ 143, 169, 6°.

kōpān koopen. §§ 148, 344.

kopgl menigte, troep; *gkōpalyānzān*, *šāp* een troep ganzen, schapen.
§ 90.

kost kost, voedsel; *hwjhetakostfortētan* hij hoeft niet te werken. § 90.

korsamas kerstmis; *korsbrōgt* kerstbrood.

kort haksel van stroo voor de paarden.

kostān kosten. § 90.

kōzrān koren. § 94.

kōzrs koorts; *kōzrsəχ* koortsig. § 268 β.

kōzrt koord; *gārdān kōzrt* gordijnkoord.

kouw kauw; *dōzrēitkouwin* daar moet je flink op kauwen.

kouw koude; kooi. § 153.

kouws kous; *dakouwzōptākōpkriyān* de kous op den kop krijgen, een blauwtje loopen.

kouwt koud, adj. § 52.

kōstāl kostol, kostbaar, duur.

kōstār koster.

- kōjārən* kuieren, wandelen, langzaam loopen; *dasχīnkōjārən*, *mer hartlōpən*, dat is geen kuieren, maar hard loopen; *hwjgōtkōjārən mitjə*, *as'kan*, hij gaat kuieren met je, als hij kan, je moet voor hem oppassen, hij wil je bedriegen. § 135a.
- kōj* kou, big; *kōjaklep* heuvel v. wit zand voor de biggen.
- kōkələn* buitelen; *ōvərdəkopkōkələn* over het hoofd buitelen.
- kōkən* keuken. § 104.
- kōnənskop* koemaag. § 104 opm. 1.
- kōpər* koper; *kōpərən* koperen, van koper. § 293.
- kōgrən* keuren; *kōgr* keur. § 104.
- kōgrdər* keurmeester; *dōmənēskōgrdər* predikantenkeurder.
- kōs* keus, keuze.
- kōtəl* keutel; *pərskōtəl* paardevijg; *gejtəkōtəl* geitekeutel. § 104.
- kōtələxtəχ* of *kōtələχ* kleingeestig, bekrompen, zeurig, langzaam.
- kōtəlbūgr* keuterboer, boer op een klein plaatsje.
- kōtələn* keutelen (v. e. geit); teuten, zeuren.
- krabən* krabben, schrapen; *hwjəsfundəkrabənōjam* hij is van de krab maar naar je, dus: hebzuchtig, schraperig.
- krāχ* kraag; *grstokindəkrāχhen*, dronken zijn.
- kraxt* kracht; *kraxtəχ* krachtig. § 60.
- kraft* karaf, fleschvormige glazen kan. §§ 212, 3°, 273.
- krākən* kraken; zeurig, klagend praten; barensweeën hebben. § 57.
- kroglvj* kraal, doorboord stukje glas of steen ter versiering.
- krām* kraam; *mdəkrāmōtən* zwanger zijn.
- kram* kram, kromme haak, die met beide einden in plank of muur is geslagen.
- kramp* kramp; *krampkətik* koliek; *mūχkramp* maagkramp.
- kranj* verkeerd, averecht; kousen worden vaak gebreid *twējrext*, *twējkranj*, twee recht, twee averecht; *dəkranjəkānt* van iets, is de achterkant; *ajənkəwəskranjanhen*, *kəjnīmērdwōglən*, als je een kous omgekeerd aan hebt, kun-je niet meer dwalen (dan heb-je 't al gedaan).
- krōgn* kraan.
- krāns* krans; vet van de darmen v. e. koe of varken.
- krap* krab, wond door krabben ontstaan; z. *ōglvjkrap*.

- krap* zilveren of gouden slot aan een bijbel of kerkboek.
- krap* adj. en adv. weinig, nauw, nauwelijks.
- krapan* krap, bijna; *gtwaskrapan*, 't schoelde niet veel.
- kras* kras, wat ingekrast is, subst.
- kras* kras, adj. *daskras*, dat is sterk!
- krasxat* krasgat, split in een vrouwenrok.
- krat* achterhok v. e. wagen.
- krej* kraai; *krejan* kraaien. § 108.
- krēgal* pittig, ferm. § 87.
- krek* juist, precies, fra. correct. § 269a.
- krem* havik.
- kremen* zeker knickerspel, waarbij iedere deelnemer een aantal knickers inzet, die op gelijke afstanden op een lijntje worden gezet. Dan mag ieder op zijn bourt met een ijzeren kogel er naar gooien om er zooveel mogelijk van 't lijntje te werpen. Waarschijnlijk heeft men bij de benaming van dit spel aan een havik gedacht, die op een troep vogels neerschiet.
- krēmər* kramer, koopman; *todəkrēmər* toddekramer, handelaar in lopen.
- kreŋ* kreng, dood lichaam; fig. een lastig mensch.
- krent* krent; *krentəkakər* kleinzielig mensch; *krentəkukərəz* kleinzielig, bekrompen; *krentərəz* idem.
- kreŋwārək* draaibaar gedeelte van een wagen.
- kribbitər* kribbebijter, paard, dat aan de ruif of krib staat te knabbelen; lastig kind.
- krivan* krijgen, ontvangen. §§ 117a, 328.
- krivjūglən* krioelen; *krivjūgləz* krioelig, druk.
- krivk* kleine kers; pepernoot.
- krivəl* kriel, klein grut; *aləmōglkrivəl* allemaal klein grut.
- krimp* krimp, gebrek; *dərivxinkrimp*, zij hebben daar alles wat ze noodig hebben.
- krimpon* krimpen, kleiner worden. §§ 81, 330.
- krin* kring. § 81.
- krinkəl* krinkel; *krinkələn* krinkelen.
- krip* kribbe; houten bak, die in de bedstede hangt, en waarin een paar kinderen slapen; ook: *crêpe*. § 81.

krīsal en *krīsalšon* klein stukje, klein beetje.

krīt krijt.

krīts lastig, ontevreden kind; *krītsax* lastig, ontevreden.

krītsen dwingerig zijn v. kinderen.

krīmanē'āl uitroep v. verbazing; *qtīskrīmanē'āl* 't is verbazend!

krīmanē'ālax verschrikkelijk, verbazend, adj. en adv.

krīwālax geprikkeld, toornig, geïrriteerd; *qkwī'ardārkrīwālōgōm* ik werd er eenigszins toornig, nijdig om.

krīwālan kriebelen, prikkelen.

krop krop; *kroplap* halsdoek, die onder het jak wordt gedragen.

krōm krom. § 98.

krō'as kroos; *entokrō'as* en *entokrues* eendekroos.

krō'pāl kreupel, mank. § 104.

krōk kruik; *kruk*, stok; *kruk*, deurknop. § 133.

krōl krul; *qtīskrō'anmiduns* we zijn zeer goede vrienden. § 101.

krōlan krullen, spannen; *qtkrōltar* 't spant er.

krushō'ar kroeshaar.

krū'zn kroon, kruin.

krū'znakrūnan kroenekranen, zeker kinderspel, waarbij de kinderen elkaar een hand geven, en dan in 't rond loopende zingen:

krū'znakrāna, wītzawāna,

wīe zal er mee naar Engeland varen,

Engeland is gesloten,

de sleutel is gebroken,

zoo varen wīj, zoo varen wīj,

't schip dat brak, daar lagen wīj.

Bij den laatsten regel, laten allen zich op den grond vallen.

krū'j kruiwagen.

krū'jax gekruid, in fig. zin, dus: netjes, keurig, b.v. *hī'jzī'tārkrū'jaguet*, hij ziet er keurig uit, hij heeft zijn best gedaan om er netjes uit te zien.

krū'jan kruien; kruiden. §§ 130, 329.

kruem kruimel; uit kruimels bestaande, b.v. van aardappels, die bijzonder melig zijn, wordt gezegd; *qtīzalāmō'qkruem*. § 129.

kruemal kruimel; *kruemal'zīzōkbrō'qt*, kruimels zijn ook brood.

kruemalax topperig, zeurig.

- kruemələn* kruimelen; een oud of ziekelijk mensch, dat weinig meer doen kan, en toch nog bezig is, *krueməlnoxsō'nbitjən*, kruimelt nog wat.
kruen kruin. § 129.
- kruepen* kruipen; *kruepuet* uitgekookte worst. §§ 129, 329.
- kruepar* kruiper, prinsesseboon.
- krues* kruis; de bovenkant van een munt, knoop, medaille of ander voorwerp, dat bij 't meetjehalen ingebruik is. De onderkant heet *mont*, munt. § 129.
- kruet* kruit en kruid. § 129.
- kruetmūgs* kruidmoes, melkmoes.
- kruwəx* krullend, van haar, en van spurrie, die laag bij den grond blijft en niet opschiet.
- krüven* krullen; *omkrüven* omkrullen.
- krueszəl* of *kruesəlšən*, 't zelfde als *kriselšən*. § 130 opm.
- kol* kul, in: *flouwakol*, flauwe kul, topperij, flauwe praatjes.
- kolən* bedriegen, beetnemen, vgl. *klō'atən*.
- kolək* looze braking, boer; *koləkən* boeren, oprispen.
- kon* of *konən* kunnen. § 98 opm. 2, § 197 3°, § 340.
- konst* kunst; *konstex* kunstig, ingewikkeld. § 101.
- korəf* korf, mand. § 93.
- korəl* korrel; *bukəskorəl* boekweitkorrel.
- korst* korst; roof v. e. wond. § 93.
- kort* kort, adj. § 93.
- kort* haksel v. stroo; zie *kort*.
- kosən* kussen, werkw. § 101.
- kosən* kussen, hoofdkussen, subst. § 101.
- kū* koe, pl. *kūgn*.
- kūgəl* kogel; groote hoed. § 102 opm. 1.
- kuk* koek; *kukjən* koekje. § 123.
- kukuk* koekoek.
- kūzəl* koel; *ətishvərəkūzəl* 't is hier koel, frisch. § 122.
- kunt* kont; *ətiskuntən*, 't is konten, 't geeft niets. § 99.
- kūzrən* koeren, kirren.
- küst* koest; *houwjaküst*, houd-je stil.
- kūstarən* koesteren.
- kūtar* kouter, ploegijzer.

kuts koets, bed; *vrógnōardakuts*, vroeg naar bed.

kūval of *kūvar* kap voor den imker.

kūif kuif.

kuek of *kuēkan* kuiken, domme jongen, pl. *kūkas*. § 157.

kual kuil. § 129.

kuēlan rollen; *lōmekuēlan* laat maar gaan; zie *inkuēlan*.

kuem kalm, mak, tam; iemand, die nog al drukte op zijn lijf heeft, en flink op zijn plaats wordt gezet, wordt *hēzlemōzllkuem*, heelemaal mak, stil, verlegen. § 129.

kuēp kuip, diepe tobbe. § 129.

kuēpan kuipen; *kuēpār* kuiper.

kūgr kuur, gril; *kūgrōn* in: *uētkūgrōn*, zie ald.

kūsblok kuischblok, bij het bereiden v. d. hennep.

kūšmanōtjan liefkozingswoord voor een kalf. § 125.

kūšōn kalf. § 125.

kuet kuit, lichaamsdeel. onz. § 129.

kūzōn kuischen, schoonmaken v. d. hennep.

kwab kwab, uitwas van vet.

kwabōz kwabaal, aalkwabbe.

kwak groote hoeveelheid, menigte; *znhēzłakwak* nog al heel wat.

kwakjan diminutief v. h. voorg.

kwakōn kwakken, in den regel met *nēzr*; *dōrnēzrkwakōn*, met kracht er neer gooien.

kwakōlwīntōr zachte winter.

kwālstarōn kwalsteren, eten met veel speeksel in den mond.

kwōzłōk kwalijk; *nēmanīkwōzłōk* neem me niet kwalijk. z. *kwēłōk*.

kwōz kwaal. § 105.

kwansālōn kwanselen, ruilen.

kwart kwart, vierde deel; *kwartšōn* kwartje, 25 ct.

kwōz kwaas, lange gesnoeide tak.

kwast kwast, dandy.

kwōz kwaad, subst.

kwōz kwaad, nijdig; lastig (v. sommen b.v.); ijverig; flink, b.v.

znkwōzōbūzr een flinke boer. § 105.

kwōztsēzr kwaadzeer, klieruitslag.

kwōzīnōz dol v. e. hond.

- kwēj* hermaphrodite.
kwēkən kwaken v. kikkers.
kwelək misselijk, ziek.
kwēpēzr kweeper.
kwēzəl kwezel, zedepreeker.
kwik vlug, levendig; *kwikstartšən* kwikstaartje.
kwīnən kwijnen. § 116.
kwispəldōzr kwispedoor.
kwīstən twisten, schelden. § 86.
kwīt kwijt; *hwīsnbūzltjakwīt* hij is zijn boeltje kwijt. § 116.

l.

- labərdōzn* labberdaan, z. *kləkspōzn*.
labərdudas klap; *znlabərdudasfordəkop* een klap, slag in het gezicht.
lāx laag, subst.; *znlāxfet* een laag vct.
laxən lachen; *lax* lach. §§ 49, 335.
laf laf, flauw; *lavētən* laffe, flauwe spijzen.
lōj lade. §§ 56, 221, 270c, 274.
lōj laai; *mlaxtəlōjəvlam* in lichter laaie.
lōjən laden. § 335.
lak flauw; *lakəbōtər* boter zonder zout.
lākən laken, stof; *lākəs* lakensch. § 57.
laks laksch.
lam lam, subst.; *lamətjən* lammetje. §§ 49, 60, 291d.
lam lam, adj.; *hwīslamandēznəkānt* hij is lam aan de eene zijde;
daslam dat is lam, vervelend.
lamləl lamlul, scheldwoord; *lamstrōzł* lamstraal, onaangenaam
 mensch; *lamzak* idem.
lamp lamp; *tēgədələmplōpən* tegen de lamp loopen, gesnapt worden.
lōzn laan.
lāndərij landerij.
lan lang. § 49; *lanzr* § 169 g, h; *lanzām* langzaam; *lanzūgən*
 middenstuk v. d. wagen; *lanzūrzpəx* langwerpig.
lanzən aangeven, aanreiken; *lanzmadəpuepəs* reik me de pijp eens aan.
lanzət langs; *lanzəstəthues* langs hot huis. §§ 212, 3°; 273.

lans lans.

lānt land. § 50; *lāntar* landheer; *lāntfrouw* landvrouw.

lanterən lantaarn. § 50 opm. 1.

lap lap. § 49.

lapən lappen, een lap ergens opzetten; klaarspelen; *aksaltəmwelapən* ik zal 't wel klaarspelen.

lōgr flauw, niet fink; *lōgrəkofrij* koffie zonder melk; *akbinzō·lōgr* ik ben flauw, wee.

lārij larie, malligheid; *aləmōqlārij* allemaal gekheid.

las lasch, verbindingsplaats; *lasən* lasschen.

last last, zwaarte, moeilijkheid; *qtejntəmōtəlasdrāgən* het hinkende paard komt achteraan.

lastəχ lastig, moeilijk.

lastərən lasteren.

lat lat, dun en smal plankje. § 49.

lōgt laat. § 56.

lōgtəat laadgat; *dəduemōptlōgtəathouwən* de duim op 't laadgat houden, de baas blijven; niet al te veel vrij geven, niet te royaal zijn.

lōgtən laten, bevelen; toelaten; nalaten; adcr laten. §§ 105, 338.

lāw lauw, adj.

ləχ leg, eierstok v. d. kip.

lēχ ledig. § 75.

lēdəkant ledikant. § 50 opm. 1.

legən leggen, doen liggen. De 3° ps. praes. en imperf. van *legən* wordt ook gebruikt als 3° ps. praes. en imperf. van *legən*, b.v. *hijlej* hij legt en hij ligt; *hijlej* hij legde en hij lag.

lēgər leger.

lej lei; *lejdəkər* leidekker.

lejχ laag; *qnlējχhues* een laag huis; *qnlējgestrēk* een lage streck, misdaad.

lejxtən laagte.

lējəxejt onaangenaamheid, twist; *lējəxejtsō·lən* twist zoeken; *lējəxejtsəgən* onaangename dingen zeggen.

lējən ledematen, leden; *hijhetwadundərdəlējən* hij heeft iets onder de leden. § 87.

- lejən* leiden. § 138.
lejndən lendenen; *zēgrtindslejndən*, pijn in de lendenen. § 61.
lejnt of *lejntən* lente; *slejntəs* in de lente. § 61.
lek lek, subst. en adj.
lekən lekken, likken. § 70.
lekar lekker.
lel oorlel; slordige, vuile vrouw.
tēm leem, klei. § 136.
lemət lemmer, stalen gedeelte v. b. mes.
lemər kleinzeerig, fijngevoelig; *qkbunzōlemərñit* ik ben niet zoo kleinzeerig.
tēmtən leemte.
lēmūən lamoen. § 160.
tēznən leenen; *tēznən van en an* leenen van en aan iemand.
lentən lengte.
tēp leep, slim; *tēpōχ* leepoog, druipoog § 136.
tēpal lepel; *papētēpal* paplepel; *potēpal* potlepel.
lepən leppen, zuigen.
le'k leek; *qkbmānlēkōptaxəbrt* ik ben een leek op dat gebied.
tēpart leeperd, slimme, geslepen man.
lepkałəf lepkalf, kalf dat niet wordt vetgemest, maar met melk en brood opgefokt wordt.
leplamətjən leplammetje; zie het voorg.
tēgr leer; schoenen of laarzen, *harjhedətlēgran* hij heeft schoenen of laarzen aan. § 75; ladder, § 216; *indətēgr* in de leer § 136.
tēgran of *tērən* leeren, onderwijs geven of krijgen; lezen.
tērs laars; pl. *tērən*.
les les.
lešən lesje; ook: de laatste tik bij het krijgertje spelen, dus feitcl. lestje, laatstje.
lest laatst; *lestbest* lest best. §§ 59, 168.
tēst leest. § 136.
tēt leed, subst. § 136.
tēt adj., onaangenaam; bedroevend, b.v. *znlēyājōng*, een lastige, ontevreden jongen; *ānlēdbəstōzn*, een lastig humeur; *dastoxlēt*, dat is toch onaangenaam. § 136.

- letan* tegenhouden, beletten; *watletman* wat belet me om —? § 59.
letar letter.
- latuw* latuw.
- lēvan* leven, subst. en werkw. *znlēvanazēnōzrdēz* een leven als een oordeel; *znhēzstēvan* een heidensch leven. § 75.
- lēvar* lever. § 75.
- lēvaran* leveren; *datlēvarjōmēnūwēzr* dat lap-je me niet weer.
- lawāj* lawaai.
- lāzēj* logé, gast.
- lāzēzren* logeeren.
- lēzan* verzamelen, bijeenzoeken; lezen. § 75.
- laxām* lichaam. § 120.
- laxt* licht, subst.; pl. *laxtar*. §§ 120, 231d.
- laxt* licht, adj. niet zwaar; licht gekleurd; v. e. predikant: modern.
- laxtferdax* lichtvaardig; van loopen: parmantig.
- lif* lijf; *zēzrtuntlif* pijn in 't lijf. § 116.
- lif* lief. § 153.
- liflaf* liflaf, slappe kost.
- lagan* liggen. In den 3° p. sg. praes. gebruikt men den vorm *lejt* van leggen; in het praet. bezigt men naast *laz* en *lagan* ook: *lej* en *lejən*. §§ 81, 334.
- lwgan* liegen. §§ 153, 329.
- lwjan* lijden; *zkmagēmgrejzlwjan* ik houd veel van hem. §§ 117b, 328.
- lik* lijk. § 116.
- lik* gelijk; *dəklōkistik* de klok is gelijk.
- likdōzran* likdoorn.
- likēn* lijken, schijnen; gelijkmaken b.v. van een stuk land. § 116.
- likēvōz* evenveel.
- likēwels* evenwel.
- lilək* leelijk; *dazlilək* dat is leelijk, gemeen, ook: gevaarlijk.
- liləkart* leelijkerd, gemeene kerel.
- lijm* lijm; *lijmēn* lijmen; *lijmgārt* lijmgard. § 116.
- lindbōm* linde; *lindəblōsəm* lindebloesem.
- linēn* linnen; *ējgēgerjllinēn* zelf geweven linnen.
- linkər* linker.
- linkəs* links en linksch.

- tīnkuk* lijnkoek; *tīnōzbrj* lijnolie; *tīnzōgt* lijnzaad.
tīnt leidsels.
lwrizm delirium tremens; *hijhedatlwrizm* hij heeft het delirium tr.
lp lip; *twējlipadrjypunt* twee lippen drie pond, wordt gezegd van iemand met breede, dikke lippen. § 81.
lus lus.
līst lijst. § 116.
līstar lijstster; *zīnāzantīstar* zingen als een lijstster.
lit lid, pl. *lējān*, ook: deksel, pl. *litān*. § 81, § 81 opm.
līt lied. § 153.
lītejkān litteeken.
litmōgt lidmaat v. d. kerk, pl. *litmōgtān*.
lwvər liever; *lwvəbrōzhtjəsugranīdābakm* lieve(r)broodjes worden niet gebakken.
lwvərək leeuwewerik.
līzān liezen, lichaamsdeel. § 153.
lobān lobben, op de knieën kruipen.
lobās lobbess, sul.
lōx loog.
lox log, lomp.
lōdərəx slaperig; *lōdərəguetsōgəzīzān* er slaperig uitzien.
lof lof, roem; loof, groen; als de aardappels veel *lof* hebben, zitten er in den regel weinig knollen aan. §§ 145, 259.
lōjābet tuinbed, waarin loten worden gekweekt.
lōjān looien v. leer.
lōjān looden, de koe van een loodje voorzien, voordat zij geslacht wordt.
lōk look, ui; z. *bīstōk*.
lok lok, krul; zie *spūxlok* en *toftok*. § 90.
lokān lokken, aanlokken; *lokfūgəl* lokvogel. § 90.
lol pret, plezier.
lolān neuriën, zingen.
lōm loom, adj.
lōmp lomp, adj.; *znlōmpəvlēgəl* een lompe vlegel.
lōmpert lomperd.
lōng long. § 98.

- lōŋkən* lonken, een weinig scheel zien.
lōzn loon; *lōznōwōrəkən* loon naar werken. § 143.
lōpən loopen. §§ 143, 339.
lōpərvj looperij, diarrhee.
lōpšuet loopschuit, uithuizig mensch.
lōzs loods, schuur. § 268 β.
lōzs loos, ledig, adj. § 143.
los los; comp. *lostər* § 213. § 272b.
lōzt lood, stofn.; schietlood; *intlōzt* vertikaal. § 143.
lot lot, nummer; loot, spruit.
lotəx groote loten hebbende, v. boomen gezegd; een varken is *lotəxfankopanōzrən* als het een grooten kop en groote ooren heeft, zwaar gebouwd is; *znlotəgədəzrən* is een meisje, dat goed uit de kluiten gewassen is.
lōzən loten.
lōvərtšən lovertje; zoo dun als een *lōvərtšən* wil zeggen, zeer dun.
lōjfal luifel; *znhūzlmūdānlōjfal* een hoed met een luifel, d. w. z. met een vooruitstekenden rand. § 135a.
lōj lui. § 135a.
lōjər luijer. § 135a.
lōzən loozen, wegsturen § 148.
lōgən leugen, *dabnlōgəs* dat is gelogen! § 104.
lōps loopsch v. e. teef.
lōbən lubben. § 101.
lōbart Lubbert, mannennaam; *zōnlobart* zoo'n Hannes, zoo'n sukkel!
lōxt lucht; soms ook *lōxt*. § 97.
lōxtəx koel, frisch.
lōkən lukken, gelukken; *dakanlōkən* dat is heel goed zoo.
lōl penis.
lōldərvj praatjes, gekheid.
lōlən kletsen, babbelen, onzin praten; *lōxtərnūtəlōlən* houd toch op met je praatjes.
lōlprōztyəs kletspraatjes.
lōməl lummel. § 101.
lōns luns. § 101.
lōnt bosstroo; *driylōntən* drie bossen stroo.

- lor* lor, vod; *gīnlorwērt* geen lor waard.
lorəkən lurken, zuigen; *andapueplorəkən* aan de pijp zuigen.
losən lusten; *datlosəkənīt* dat lust ik niet.
lost lust, trek, zin. § 97.
lūdər loeder, slecht mensch; *gngəmēgntūdər* een gemeen mensch.
 §§ 122, 216 opm. 1.
lūtər louter; *klōzrlūtərgouwt* louter goud, heelemaal goud.
lūzrən loeren; *ōptəlūzrligən* op de loer liggen.
lūzras loeris, lomperd, lummel.
līj lieden; *vūzr-*, *kur-* voerlieden. § 156.
lījən luiden, v. d. klokken. § 130.
luək luik; vensterblinde. § 129.
luəkəs onnoozel, dom; *luəkəshouwan* (zich) dom houden.
luemən in: *ōptəlueməlīgən*, op de loer liggen.
luepən loeren, luipen; *luepərt* gluiper. § 129.
lues luis, pl. *lūs*; *lūzəbōs* luizebos. §§ 129, 132, 169c, 290a.
luestərən luisteren; als 't een poosje bladstil is, zegt men, dat
 't weer staat te *luestərən*. § 129.

m.

- māx* maag, lichaamsdeel. § 57.
maxt macht, kracht; *gīnmaxtōmūtstadūzn* geen kracht om iets te
 doen; *maxtəlozəs* machteloos.
maf maf, drukkend v. h. weer.
magən mogen; *damōsnūmagən*, dat moest niet mogen, geoorloofd
 zijn. § 340.
māgər mager; *zōmāgərazənhouwt* broodmager.
māk het maken; *indəmāk* in de maak.
mōj made, worm. § 56.
mak mak, tam; *ənmakpərt* een mak paard; *ənmakəkastanjə* een
 tamme kastanje; *tuwīzrvjmak* toen werd hij mak, gewillig.
mākən maken; *hvjkaməniksmākən* hij kan me niets doen. § 57.
mōzł maaltijd; de hoeveelheid melk, die een koe geeft; *złmōzłōp-*
trekən de melk optrekken, terugkrabben; keer; *złizēzłnmōzłzō-*
 't is eenmaal zoo; *drvjzłmōzł* drie keer. § 105.

- mal* mal, vorm; *malotja*, malletje, vormpje.
- mal* mal, gek. adj.; *bijmal* ben-je mal?
- mōqləx* malig, niet wel bij 't hoofd.
- mōqlən* malen, fijnmaken; zeuren, zaniken. § 56.
- maləmō·ql* draaimolen.
- mōqlkē·zrən* bestuurders v. e. maalschap; *mōqlšap* maalschap.
- malij* of *malij*, manlieden, mannen; zie *vrōlij*.
- mals* malsch; *malzəbōtər* malsch als boter; *di·jiznīmals* die is niet gemakkelijk.
- mōqlšən* maaltje; *ənmōqlšənērəpəls* een maaltje aardappelen.
- mōzn* maan; zie *bīndmōzn*. § 105.
- man* man. Vóór men 't brood in den oven zet moet eerst „*dəzwartəman*” er uit, d. w. z. de oven gloeiend heet zijn. § 49.
- mōznən* manen, nekharen; manen, aanmanen. § 56.
- manətjən* steenen muurtje achter het vuur.
- maŋəl* mangel; *maŋələn* mangelen; *əngəmaŋəldəpruek* gladgestreken haar.
- maŋk* mank. § 49.
- mans* mans, bij de hand, sterk; *hi·jizmansxənōxt* hij is bij de hand, sterk genoeg; *hi·jizwadmans* hij is wat mans!
- mōznt* maand. §§ 105, 168e.
- mānt* mand; *əns·pīnsmānt(jən)* een mandje met 1 spint inhoud § 50.
- māntel* mantel. § 50.
- māraz* merg. § 54.
- mārazən* morgen, deel v. d. dag; vlaktemaat; *mārazəbrenən* morgen brengen! dat kun-je begrijpen. §§ 95, 174, 287.
- mārazk* merk; *mārazk·bōr* merkbaar § 167; *mārazkən* merken. § 54.
- mārazkt* markt; *pērdəmārazkt* paardenmarkt; *šapsmārazkt* schapenmarkt. § 54.
- marv·koləf* meerkol.
- mars* mäs, korf of kast met koopwaar.
- martelen* martelen, tobben, niet klaar kunnen komen; *wathgjedər toxtəmartələn* wat ben-je toch aan 't tobben.
- mōzs* maas v. e. net; Maas.
- mast* mast. § 49.
- mōzt* maat; kameraad; laag land; *mitmōztn* matig. §§ 56, 105.

- mat mat*, subst. § 49.
mat mat, adj., dof, niet glimmend.
mōgtəx en *mōgtəxjəs* matig.
māuwən miauwen.
mōgzalən mazelen.
mēj mede, drank. § 75.
mēj mede, adv.; *hijdūgtmēj* hij doet mee.
mej Mei; bloeiende tak; *mejblumpjən* madeliefje.
mejən maaien; *mejər* maaier. §§ 108, 179.
mejnēt meineed. § 138.
mejstər meester; dokter; *mejstərən* dokteren.
mejt meid; *hijhedənmejt* hij is verloofd. §§ 57, opm. 215.
makōzr elkaar. § 314.
mēzəl meel; *mēzlmues* meelmuis, bakker, molenaar; *mēzlsōfjən* madeliefje. §§ 75, 169c.
mel melde; *rōjeməl* roode melde; Melchior.
meldən molden. § 70.
melzlk melk; *melzlkən* melken; *melzlkμās* melkmoes, kruidensoep van karnemelk, meel en rozijnen. § 70.
mem tepel, v. e. vrouw, v. koeien, geiten enz.; zie *tit.* § 59.
mən mo, pron. pers. of poss. §§ 303, 305.
menəx menig. §§ 69, 314; *menəgēzn* menigeen. § 314.
menəxmēr min of meer; *menəxmēršānt* min of meer schande.
mənīzr manier; *dasxīnmənīzrcandūzn* dat is geen wijze van handelen!
mēznən meenen; *zīsmēznəs* 't is ernst.
mēznīj menie; *mēznījən* met menie bestrijken.
menən mengen. § 59.
mənōvəls manoeuvres. § 189.
menšəlvat pot, waarin 't beslag voor pannekoeken enz. wordt gemaakt.
mēznt gemeene weide.
mep klap, slag; *znmepintzəzixt* een slag in 't gelaat; *mepən* slaan.
mēzr meer, waterplas; merrie.
mēzr of *mēr* meer, adv. §§ 136, 298.
mer maar, adv. en conj.; *dadenkjəmer* dat denk-je maar!
mərəkəl mirakel; *ətīzən mərəkəl* 't is verbazend.
mərəkəls buitengewoon; *mərəkəlsmōj* bijzonder mooi.

- mērt* Maart; *mērtax* Maartsch van katten.
mē's mees. § 136.
māšīn of *māšīns* misschien.
māsīn machine; *qtmāsīn* het petroleumtoestel.
mes mes; *mesəšej* messenschoede.
mē'st meest. § 298.
mest mest; *dəstaluətməstən* den stal schoonmaken. § 70.
məstən mesten; vetmaken. § 59.
mē't meet, streep; *ōvərdəmētīntsakjən* over de meet in 't zakje, gezegd van iets, dat men op den koop toe krijgt, waar men niet op gerekend heeft; zie *mē'tjənhōglən*.
met vet en vleesch dooreengesneden; *metwōrst* metworst.
mē'tən meten. §§ 75, 334, 1°.
mē'tar Meter.
mē'tjənhōglən meetje halen, gespeeld met knopen of centen. Boven op de meet wordt een vierkant hokje geteekend, en daaromheen een halve cirkel. Wat over de meet en binnen dien halven cirkel komt, is „over de meet in 't zakje” en 't eigendom van hem, die 't dichtst bij de meet ligt. De overige centen of knopen worden opgehutseld, en die *krues* kruis liggen zijn voor den hutselaar.
mē'tpenəŋ goodspenning.
matras matras.
matres of *šō'qlmatres* onderwijzeres. § 160.
matrō'zə matroos, meestal *zē'matrō'zə* geheeten.
metsələn metselen; *metsələr* metselaar.
mīdax middag; *vōrdəmīdax* voor twaalf uur; *nōdəmīdax* na twaalfen.
mīdən midden, subst.; *īndəmīdən* in het midden. § 285b.
mīdən midden, adv.; *dərmīdənīn* er midden in; *mīdewīntər* kersttijd.
mījən mijden, vermijden. § 117b.
mīk boerenbrood; gaffelvormig houtje.
mīkmak drukte, omslag.
mīl mijl.
mīldō'zr middeldeur, die voor- en achterhuis verbindt.
mīlt milt; *mīltfū'zr* miltvuur.
mīlt mild, zacht; *mīltwē'zr* zacht weder.

mīn mijn, pron. poss.; ook dat. en acc. pron. pers. §§ 116, 300, 305.

min min, voedster.

min min, gemeen, slecht; *ḡminəmins* een gemeene, lage kerel.

mindər minder; *mindərən* minderen (bij het breien).

minəzəḡrən verminderen, bedaren.

mins mensch; *diḡdərənhedənmins* dat meisje heeft een vrijer. § 64.

mīḡr slechts in de uitdruk. *asmīḡrenmōt* als haringen in een ton.

mīḡrəksiwōrtəl mierik.

minsələk menselijk; *ənələrminsələkəstənhəkəl* een groote hekel.

minst minst; *intminstnūt* in geen enkel opzicht.

mis mis, verkeerd; *datheḡmis* dat heb-je mis. § 81.

misələk misselijk; *zōmisələkəzənhunt* zoo misselijk als een hond.

misən missen; *ḡkanḡmisənəskirspīn* ik kan je missen als kiespijn. § 81.

mishāndələn mishandelen; *mishāndələn* mishandeling.

mispəl mispel.

mist mist, nevel; *mistəχ* mistig. § 81.

mīt mijt, houtmijt.

mit met, voorz. § 81.

mītər scheldwoord; *ḡnlələkəmītər* een gemeene vent; *ḡksəḡəppjəmītər*

kōmən ik zal je op je ziel komen; *mītərs* duivels! adv.; ook als

adj. gebruikt in de beteekenis v. buitengewoon, b.v. *əmītərsəšik*

een buitengewone pret.

mītərən zeuren, zaniken; *luxtərənūtəmītərən* lig toch niet zoo te

zeuren, zaniken.

mīzərəχ regenachtig, v. h. weer.

mōj mooi; *ḡtmōḡḡhāntjən* de rechterhand.

mōdər modder, slijk.

mōf Duitscher, Graafschapper; mof. § 97 opm.

mōfəkruepers een soort boonen.

mōfələn met praefix *wəχ-* wegstoppen.

mol mol; *moləχ* mollig, zacht.

molḡm molm, vermolmd hout.

mōmbakəs masker.

mop steen; koekje.

mopərən mopperen, brommen.

mōḡr Moor; *zōzwartəzənn.ōḡr* zoo zwart als een Moor.

- mō'art* moord. § 94; *mō'ardənar* moordenaar; zie *vermō'zən*.
mō'at moot; *ənmō'atjəpō'ələn* een mootje paling.
mos mos. § 90.
mosəlhouwt opgekloofde knuppels.
mostert mostert. § 90.
mōt mot.
mōtəχ mottig, pokdalig.
mōtan moeten; mistig zijn, stofregen, onpers. § 340.
mōtjən gedwongen huwelijk.
mōtrē'gən motregen; *əntobartindəmōtrē'gən* een topper in den mot-
 regen, een sukkel.
mouw mouw; *hemsmouw* hemdsmouw. § 146 opm.
mouwt mout.
mōjs het eten; *vəzətənandəmōjs* wij zitten aan tafel, wij zijn aan
 't eten; *hə'hetfandəχnoχ'innōjzəhat* hij heeft vandaag nog geen
 warm eten gehad; *mōj'sən* klikkje, opgewarmd eten.
mōjzən fijn maken v. h. eten op het bord; eten, schransen.
mō'χ meug; *tē'gən'ō'gən'mō'χ* tegen heug en meug; *v'dərzənejgāmō'χ*
zəjdabū'ər entuwat'pērdakō'təls, „Ieder zijn eigen meug”, zei de
 boer en toen at hij paardevijgen.
mō'gən mogen; zie *magən*.
mō'j moei, tante; *həntjəmō'j* tante Hentje.
mō'j moe, vermoeid, adj. § 124.
mō'jəkən murw maken v. appels enz. door ze in 't hooi te leggen.
mō'jəχ murw; ook *gāmō'j*, zie ald.
mō'jtən moeite. § 124.
mō'zəl molen. § 104.
mō'tən ontmoeten, tegenkomen; *zkmō'tənəmdō'zərendō'zr* ik heb hem
 daar en daar ontmoet. § 124.
mō'χ mug. § 101.
mōf muf; *ztruekh'zrmōf* 't riekt hier muf.
mōl mul, adj. *ztmōləz'ənt* 't mulle zand.
mōldər molenaar; wijfjes meikever; zie *wē'vər*.
mōləχ druk; *z'tistən'hē'z'ən'mār'zənzō'mōləχ* 't is den heelen morgen
 zoo druk, zoo'n af- en aangeloopt; *douwə'vrouwizənbūtjəmōləχ* de
 oude vrouw is een beetje zenuwachtig, malende. § 101.

- mōlən* bezig zijn, zeuren, zaniken; zie *gəmōl*. § 101.
mōmōlən kauwen als iemand, die geen tanden heeft.
mōndsax mondig, meerderjarig. § 101.
mōnt munt, subst.; als adj. verkeerd, of mis, b.v. *dasmōnt* dat is mis; een muntstuk, een knoop, een stuk porcelein kunnen *krues* of *mōnt* liggen. In 't laatste geval ligt de minst mooie kant, de keerzijde, boven. § 101.
mōnten doelen; *zəhəntōppjūwəmənt* 't is op jou gemunt.
mōr Mor, mannennaam.
mōrəz murw. § 101.
mōrələn morrelen, iets doen, dat men niet klaar kan krijgen.
mōrəməl mormel; *əntləkmōrəməl* een leelijk mormel.
mōrsdōrət morsdood.
mōs of *mōrs* musch; *huesəmōrs* huismusch § 101.
mōt mud, H. L. §§ 101, 291f.
mōt stof, fijn zand, b.v. *tōrəfmōt* is het fijne zand, dat uit een zeer droge turf valt; zie ook *mīrər*; *mōthōp* mestvaalt, bestekamer.
mōts muts; *knipmōts* neepjesmuts. § 101.
mūdər naast *mūədər* moeder. § 123.
muk hoeveelheid, die vast in eengedrongen zit; *dərətnoxsō'nouwə muk* er zit nog zoo'n oude berg.
mukən bezig zijn met iets, dat men liever niet wil laten zien, waardoor het de ongunstige bijbeteekenis heeft gekregen van niet frisch, vuil zijn; *mukərt* scheldwoord, iemand die *mukt*.
mukərəz benauwd, onfrisch; drukkend v. h. weer.
mumən liefkozingswoord voor moeder.
munt mond; *jəhōgləməndəwōrədənuetəmunt* je haalt me de woorden uit den mond.
mumpələn mompelen.
mūr moeder; wijfjeskonijn; bijenkoningin; moer v. e. schroef. §§ 122, 216.
mūrbc's moerbeï.
mus of *mūs* moes, groente; *zwartmūs* boerekool. § 122.
mūt of *mut* moed; *əkhedərmūtōp* ik heb er moed op. § 122.
mut liefkoz. woord voor moeder; *mutjən* idem.
muel muil, slof. § 129.

muetē·zəl muilezel.

mues muis, pl. *müis*; *h:jpōztanmuezinzanejgabārχ*, hij poot een muis in zijn eigen berg; *müzanest* muizennest. §§ 129, 132, 169e, 291a.

müär muur; onkruid; *zō·vastazanmüär* stellig zeker. § 131.

n.

nō na; naar; *nōdəkārək* is zoowel naar als na de kerk; zie *nōqr*. *naxt* nacht. §§ 49, 168a, 187; *naxtagōzl* nachtegaal. § 56.

naxtmerry nachtmerrie Om te voorkomen, dat de nachtmerrie 's nachts komt, zet men de klompen, schoenen of pantoffels 's avonds vóór het naar bed, gaan met de neuzen v. h. bed af.

nōqder nader.

nāf naaf; pl. *nāvan*. § 57.

nākənt naakt; *prīmələkənākənt* spiernaakt.

nōqłt naald. § 105.

nām naam; *h:jheterdənāmvan* 't wordt van hem verteld.

nōmarhānt naarmate, in dezelfde verhouding.

nap nap, houten drinkbak. Als iemand meer op zijn bord heeft, dan hij opeten kan, krijgt hij zoogenaamd „*znapfortχat*” een nap voor 't gat, en moet hij onder de tafel doorkruipen.

nōqr naar, voor woorden met een klinker of *h*, anders *nō*, praep.; ook adj. m. d. bet. vreeselijk, akelig, en adv. m. d. bet. v. buitengewoon. Vooral in de laatste functie komt het zeer veel voor; b.v. *nōqrārəm*, *nōqrvō·qł*, *nōqrgut* enz. buitengewoon arm, veel, goed. § 56.

nārzf nerf.

nārzgəs nergens; *nārzgəsūt* nergens.

nōrō·jər collectant in de kerk; de diakenen zouden dus feitelijk „voorrooiers” moeten heeten.

nōqst naast; *dastərnōqstan* dat is er juist naast; *nūtnōqstadō·qr* nog al ver weg.

nōqstən naasten, in bezit nemen.

nōqłt naad, pl. *nōqłtən*. § 105.

nat nat, vochtig, adj.; water, saus, sap, subst; *bē·zənat* bessensap. § 49.

- natax* nattig, vochtig; *nataxejt* vochtigheid.
- nūy^w* nauw; *datluestartsō'nūy^w* dat luistert zoo nauw, daar mag niet het minst aan mankeeren, of 't gaat mis.
- nūval* navel. § 57.
- nebəs* woord, waarmede men een veulen roept.
- nēf* neef. § 75.
- nefən* neven; *dastərnefən* dat is er naast. § 165; zie *nēvən*.
- nēgəl* nagel; *nēgalhou^wt* nagelhout, rookvleesch; *nēgaltrən* verzwering om den nagel. § 66.
- nēgən* negen; *nēgənōx* negenoog, steenpuist. § 87.
- nej* neen. § 165.
- nejən* naaien; *nejstər* naaister. § 108.
- nejgən* neigen, neiging hebben tot iets. § 138.
- nejndəx* flink, vlug; *nejndəgandūzn* hard, vlug aandoen; *nejndəxto^pən* vlug, hard loopen.
- nek* nek; *indənəksīzn* (iemand) in den nek zien.
- nelən* dooden, den doodslag geven.
- nēmən* nemen; *dəkānstwōzrnēmən* de gelegenheid waarnemen § 75.
- nemər* nee maar! *neməzēkər* neen maar heusch!
- nēzr* neer; *omnēzr* naar beneden. §§ 87, 296.
- nēzrən* nering; *nēzrəndūzndən* winkelier. § 66.
- nērstəx* naastig.
- nest* nest, klein, bij de hand meisje; *nešən* nestje; boerderijtje. § 70.
- nestəlgat* vetergaatje van een schoen.
- nestələn* nestelen, een nestmaken, vasten voet krijgen.
- net* net, subst.; juist, precies, adv.; *jānet!* juist. 59.
- nēt* neet, luizenei; *nētəšītar* neteschijter, horzel. § 87.
- nētəl* netel; *brānētəl* brandnetel; *nētələx* netelig, onaangenaam, scherp.
- nētərnek* onaangenaam mensch, iemand, die anderen steeds kwelt en 't leven zuur maakt.
- netjəs* netjes, mooi, flink.
- nētōzr* nectoor, lastig mensch.
- nēvəl* nevel.
- nēvən* neven, naast; zie *nefən*.
- nezdot* nestdot, laatste jong uit het nest, jongste kind.

nixt nicht. §§ 81, 206.

nij nieuw adj.; als men een nieuw pak aanheeft, krijgt men de waarschuwing toch vooral niet in de sloot te loopen; als subst.

in: *z̄tgē·mān·ij* 't benieuwt mij, ik ben nieuwsgierig. §§ 55, 182.

nikən nikken, buigen met het hoofd.

niks niets; *dašē·mān·iks* dat kan me niet schelen. § 314.

nī·zr nier; *lō·pānazənhuntmā·zū·zr* „loopen als een hond met één nier”, eenigszins scheefloopen, zoodat de breedte van 't lichaam niet loodrecht staat op de richting, waarin men loopt. § 154.

nī·js nieuws; *nī·jšt·zrəz* nieuwsgierig.

nīs nis.

nīt niet; *netnīt* zeker niet. § 165.

nīts vurig, nijdig; *hwjstərnītsōp* hij is er fel op.

nī·vərs nergens; vaak met dubbele ontkenning *nī·vərsnīt*.

noz noch, nog; *oxhē·dānoxtū* och heden ook; zie *part.* § 90.

nō·zdaç noodig, noodzakelijk. § 148.

nō·zdas 't zelfde, alleen in de uitdrukking: *z̄kmōtsō·nō·zdas* ik moet noodzakelijk even naar een zekere plaats.

nō·j noode; *z̄kdutnōzrnō·j* ik doe het niet graag.

nō·jt nooit, soms ook uitgespr. als *nō·zt*; vaak *nō·jtnīt* § 165.

nok nok. § 90.

nōmər nummer.

nō·zrt noord; *nō·zrdən* noorden; *nō·zrdəwīnt* noordenwind. § 94.

nostərən drenzen van kleine kinderen.

nō·zt nood; *dathelniksfanō·zden* dat is volstrekt niet noodig. § 143.

nō·ztswē·zr noodweer.

nō·jən noodigen; *lōtjənīnō·jən* laat je niet noodigen, doe het maar.

nō·kən neuken, zeuren, zaniken; coïre.

nō·mən noemen. § 124.

nō·zəs neus; *nō·zsduk* zakdoek.

nō·tal nestel, harde end v. e. veter.

noxtər nuchter; *z̄noxtər·kēnt* een pasgeboren kind; *noxtərəspī·j* nuchtere spuw, middel tegen likdoorns.

nōmər neen maar, wel zeker, *nōmər·zē·kər*, heusch waar! z. *nemər*.

nōrs norsch.

not nut; *dasniksnōt* dat is onnoodig; *notəz* nuttig. 101.

notən nutten, nuttig zijn.

nust of *nūst* noest. § 122.

nūst noot; zie *hōzənūst*.

nūgrən opzwellen v. h. uier.

nuel onderstboven; *zbtortlejtnuel* 't bord ligt onderstboven.

o, ó en ō

ox och!

ōx oog; *zōxwilōkwat* 't oog wil ook wat, men moet het uiterlijk niet verwaarloozen. §§ 143, 291b.

of af; of; van; *zkwētərnksof* ik weet er niets van. §§ 51 opm. 2, 90.
ofbrāk afbraak.

ofbūgrən afboeren; *znānderāragazofbūgrən* wil zeggen: maken dat een ander zijn betrekking of waardigheid verliest, terwijl men er zelf voor in de plaats komt.

ofxōzn afgaan; *āragazopofxōzn* ergens op uitgaan.

ofxot afgod.

*ofxrun*t afgrond. § 161.

ofxonst afgunst; *ofxonstəx* afgunstig.

ofdekən een pak slaag geven.

ofdraxtəx schuin aflopend, gezegd van een stuk land of van een vloer.

ofdrejən afdraaien.

ofdrmkən afdrinken van een twist.

ofdrvən afdrijven; *dobūjzovadrēvən* de bui is afgedreven.

ofər offer; *ofərən* offeren.

ofhelzən afhelpen.

oflēzən aflezen b.v. van wratten, verzwikte lichaamsdeelen enz.

ofnaksən wegkapen v. e. ander.

ofrafələn afroffelen, gauw en slordig iets afuaken.

ofrōmən afroomen.

ofšejt afscheid; *ofšejdən* afscheiding.

ofsetsəl afzetsel; 3 à 4 jarig hout, dat door den eigenaar zelf gehakt wordt vóór de verkoop.

ofstōzn afslaan, weigeren; *nksofstōznasflvgrən* niets afslaan dan vliegen.

ofstōgn afstaan; *ofstānt* afstand. § 161.

ō·gəklōgr stinkende gouwe.

ō·j ooi, vrouwel. schaap.

ō·jəvōgr ooievaar.

ōk ook. § 257.

okərən woekeren; *datokərtan* dat woekert voort. § 257.

oksel oksel, onz.; *undərtoksel* onder den oksel.

ō·glək oolijk, aardig. § 143; zie *hunt*.

ō·glivj olie; *ō·glivjkrəp* oliebol; *ō·glivjboš* omnibus. § 96.

ō·m of *ō·mən* oom; *dəsmənō·mən* dat is mijn oom. § 143.

ōp op; open; *dədō·grstodōp* de deur staat open; *ōpstē·j* op zijn plaats.

ōpbō·šəpən opboodschappen, afzeggen.

ōpbrenən opbrengen, betalen; naar de gevangenis brengen.

ōpdrivvən opdrijven.

ōpər stapel, hoop; *gthō·jlejdənōpərs* 't hooi ligt aan oppers.

ōpərən opperen, kalk aandragen enz.

ōpxitən water bij thee of koffie opschenken.

ōphōglən ophalen.

ōptōgtən opsteken v. e. vlieger.

ōpləwājər oplawaaijer, klap.

ōploxtən opluchten.

ōpredərən opruimen; *gkhetwadōpəredərt* 'k heb 't wat opgeruimd.

ōprogen bij het „*ənvō·grən*” rechts of vanderhands omploegen.

ōprokən oprukken, weggaan; *jakənōprokən* je kunt vertrekken.

ōpsetən 't kopje of bordje bij zetten om bediend te worden;

jəmōnogəzōpsetən je moet je kopje nog eens bijschuiven.

ōpstē·kən aansteken v. e. pijp of sigaar; een bezoek brengen.

ōpstrō·pən opstroopen.

ōpstuekən aan hoopjes zetten v. slag turf.

ōptōjtən optuiten, 't zelfde als *ōpxitən*.

ō·gr oor; *ō·grvē·x* oorveeg; *ō·grvr·x* oorvijg; *dəpetōpē·znō·grhən* onverschillig zijn. §§ 143, 169, 6°.

ō·grdē·gl oordeel; *ənlē·vənəzənō·grdē·gl* een leven als een oordeel.

ō·grlo·x oorlog. § 169, 4°.

ō·grsprōn oorsprong; *ō·grsprōn·kalək* oorspronkelijk.

ō·grt oord, landstreek; inhoudsmaat v. $\frac{1}{2}$ L. § 94.

ō·zrāk oorzaak.

os os; *osəkopjən* ossekopje. § 90.

ō·zst oogst; *bidaxfordənō·zst* bededag voor 't gewas.

ō·zst Oost; O.-Indië; donkere wolken, in den nazomer, die geen regen geven, noemt men ook *dənō·zst*, de oost, b.v. *dənō·zstdrift* de wolken drijven; *ō·zstzəzər* koloniaal. § 143.

ō·zstkuekən kuiken, dat in Aug. begint te leggen.

ō·zsthout 't hout, waaraan de repen worden gebonden.

ō·zstal ooststal, afdakje waaronder de paarden beslagen worden.

otər otter; *zwē·tənazənotər* zweeten als een otter. § 90.

ouwt oud. § 52.

ouwdərliŋ ouderling, kerkelijk opziener. § 167.

ouwəl ouwel.

ouwər ouder; pl. *ouwərs*; *ouwərwets* ouderwets, meestal *ouwtfərwetst*.

ō·vən oven. § 96.

ō·vər over; zie *mē·t*.

ō·vərōzrən besmettelijk zijn. § 220.

ō·vərānzvən overerven, erfelijk zijn, besmettelijk zijn.

ō·vərdōzət overdaad.

ō·vərejnt overend, rechtop; *hv·zətō·vərejnt* hij zat rechtop.

ō·vəre·zənkōmst overeenkomst.

ō·vərənsi·z overtolligheid, overvloed.

ō·j.

ō·jər uier.

p.

paxt pacht, huur; *paxtən* pachten, huren.

pafən paffen, schieten met een geweer.

pafərəz dik, opgezet, voos; *pafərəgdik* opgeblazen.

pak pak; *br·dəpakənē·zrzitən* bij de pakken neerzitten; *ənpakstəz* een pak slaag.

pōzəl paul. § 105; *pōzəlšən* paaltje. § 109.

pal pal, zetter, vanger op een tandwiel.

- pal* plotseling; *hvjblefpalstōzn* hij bleef plotseling staan.
paləm palm; handpalm; d. M.; *paləmpāsən* Palmpaschen.
paləmātōzr omslag v. e. boek.
pōzlenz paling.
palsən stappen; *dōzrdəmōdarpalsən* door de modder stappen.
palstarən 't zelfde als 't vrg.
pampīzr papier; *hūstōzndəpampīzrən* hoe gaat 't?
pan pan; *panhērən* panharing.
pōznəkən zenuwachtig loopen, als iemand die grooten haast heeft.
panz pang, knal.
pānt pand, eigendom; rokspand.
pāp paap; R. C.; *blauwpāpən* blauwpaapje, zekere vogel.
pap pap; *papens* pappens, dikkert; *papsuz* papzeug, dikke papzak.
 § 49.
pārzmātōsiv familie; *ūsindəpārzmātōsiv* iets in de familie, fra. *parentage*.
pōzr paar; *znpōzrtšən* een tweeling. § 105.
pars pers; *parsən* persen. § 71.
part part, deel; *zkhedərpərtnogdēzlan* ik heb er part noch deel aan.
pas pas; *hūstōdbivjəmındapas* hij heeft een wit voetje bij hem.
pōzən Paschen; *pōzəbrōzət* paaschbrood; *pōzəsfūzr* paaschvuur. § 105,
pasən passen, overeenkomen, welvoegelijk zijn.
pat pad, weg; *kāzəkpat* kerkp pad.
pat pad. Als men een pad in de hand neemt, komt hij 's nachts
 in 't bed wateren; *padəkuek* of *padəkuekən* jonge kikker.
pez wig, plug. § 59.
pejs ook *pōjs* fra. *paix*. Als twee jongens vechten blijft de over-
 winnaar den overwonnenen zoo lang slaan tot deze „*pejs*” of
 „*pōjs*” roept.
pēkal pikel, lastige vrouw; *pēkəlhērən* pikelharing.
pelən pellen; *ofpelən* afpellen; villen.
pels pels, dikke jas of mantel.
pen schrijven; *penəvugəl* pennevogel, vlinder; zie verder *pın*.
pens pens, maag, buik v. menschen en dieren; *zkbınəmōpsənpenzawēst*
 ik ben hem op zijn rug geweest, hij heeft een pak slaag van
 me gehad.
pepal populier; *ztrüzəltədōrdəpepəls* de populieren suizelen. § 59.

- pēpar* peper; *pēparamont* pepermunt. § 75.
pēgr of *pēr* peer; *pēgrabōm* pereboom. § 76.
pērdagat calf met een broed achterdeel.
pērdamejstər paardendokter, veearts.
pērdizapəl Paradijsappel.
perdōn afdeling, groep, hoop; *invaršejapērdōnətjəs* in verscheiden groepjes.
pērəl parol § 76.
pērsēzl perceel; *ənrōzrpērsēzl* een rare kerel.
pērt paard; pl. *pert*; *pērskōtəl* paardevijg; *pērstal* paardenstal; zie *pērdagat*, *pērdamejstər*. §§ 63 opm. 1, 291e.
partij of *partij* partij. § 121 opm. *ənpərtijtjən* een partijtje.
pēzəs pees, zenuw; *ztoptapēzəkri'gan* 't op de zenuwen krijgen.
pēsēzl penseel.
pest pest; *pestkop* een lastig, onaangenaam mensch.
pēt peet, met de samenst. *mōj* en *ōm* -tante en -oom. § 115.
pet pet; zie *ōzr*; *dəpetōphalzfsōvən* de pet op half zeven.
pētər Pieter; *pētərsēzlvj* Pieterselie.
patōfəl pantoffel; *undərdəpatōfəl* onder de pantoffel.
pēzdarak pezerik, varkenspees.
pik pik; *hv'hetəpikōpmən* hij heeft de pik op me.
pik pek; *pikswart* gitzwart.
pikən mikken, pikken; *kueltjəpikən* is de naam v. zeker knickerspel, waarbij de knickers in een kuiltje worden gegooid; ook: ijverig naaien.
pikhōzntjən of *hōzntjəpik* haantje van brood, waarmee de kinderen op Palm-Paschen loopen. 't Wordt op een stokje gezet en met palmtakjes versierd. Er wordt dan 't volgende liedje bij gezongen:
hōzntjəpik, wabjədik, vanaxtərənənvāvō'zrən
eniksajədəbrukōpšō'zrən.
pil pil; dikke boterham.
pīl pijl; penis; *pīləbō'z* boog om mee te schieten. § 116.
pīləpīlə liefkoozingswoord voor eenden.
pīlō pilo, bombazijn; *ənpīlō'səbruk* een bombazijnen broek.
pīn pijn. § 114.
pīnalək pijnlijk; ijverig, scherp; *hv'jstər pīnaləkōp* hij is er nauwkeurig op; kleingeestig, bekrompen.

- pin* pen; *houwtəpin* houten pen; *angirəgəpin* een gierigaard.
pinəsniyər gierigaard.
pimpəlmē's pimpelmees.
pimpəlpəərs pimpelpaars; meestal wordt er bij gevoegd *mudanrōət rāntjən* met een rood randje.
pinzwēzr steenpuist.
pinələn afdingen.
piŋk pink; de boeren en boerinnen loopen op de kermis *piŋkanpiŋk*.
piŋkstarblum Pinksterbloem.
piŋkstarən of *pinstarən* Pinksteren. §§ 83 opm. 1, 2683.
pip pip, kippenziekte; *krēχtəpip* krijg de pip. § 81.
pi'papəl vrucht v. d. aardappel.
pipəlŋ pippeling, appel.
pi'pən piepen; *pi'pəstil* muisstil.
pi'pər aardappel.
pips bleek, ziekelijk; *jažēzandarpipsuet* je ziet er bleek uit.
piəzr pier; *piəzəz* zwak, bleek.
pirəz wilde perzik.
pis pis, urine; *pisən* pissen, wateren.
pi'tərəz klein; *ənpitərəzəfentjən* 'n klein ventje.
pi'tjən lichtje, vlammetje onder den koffieketel.
plāz plaag; *plāzē'st* plaaggeest.
plaz plagge; *plagəziχt* werktuig om plaggen te maaien. § 49.
plagəmejən plaggenmaaien; van een schotel rijst alleen 't bovenste laagje, waar de suiker op ligt, wegeten.
plək plak; *plakən* plakken; *pləkplejstər* pleister; *plaksē'gəl* plakzegel.
pləkōət plakkaat.
plan plan; *dōərhəkχānplanōp* dat ben ik niet van plan.
planz plank; *zō'hartazənplanz* zoo hard als een plank.
plānt plant; *plāntən* planten, poten. § 50.
plas plas; *plasən* plassen.
plōət plaat, schilderij, vuurplaat; *plōətkuk* plaatkoek, dunne platte koek; *plōətot* plaattod, doek om de plaat te poetsen.
plat plat, vlak; *platəpētər* groote of paardeboon. § 49.
plōəts plaats; *plōətsən* plaatsen; begrijpen, *dakanəplōətsstwordən*, dat kan geplaatst worden, dat is menscheijk.

- plē·xkīnt* pleegkind.
plextəx plechtig.
plē·gən plegen, gewoon zijn. §§ 75, 333.
plejərən pleieren, meetjehalen.
plejn plein.
plejstər pleister.
plejtən pleiten, procedeeren.
plē·kāmər bestekamer.
plixt plicht; *dasnīmē·rasplixt* dat is plicht. § 81
plint plint.
plōf plof, dof geluid v. iemand, die valt.
plōfən ploffen; *dərñē·z·plōfən* vallen, zonder dat men er op be-
 dacht is.
plōj plooi; *plōjən* plooiën, schikken.
plōnzən plonzen.
plōjs pluis; *ətistərñē·plōjs* 't is er niet pluis.
plōx plug, wig, dwarsboutje. § 101.
plōkən plukken. §§ 101, 343.
plux ploeg; *pluxšāf* ploegschaaf. § 122.
pluem pluim; *pluemgədr·zrt* pluimgedierte. § 129.
plutərən ploeteren, druk bezig zijn.
plūs pluis; mesthoop; *plūzən* pluizen, pluizen afgeven; de mest
 uitstrooien.
pōdarəx smoezelig; zie *vərpōdən*.
pōfən poffen, rooken; schieten; braden; borgen.
pōfər poffer; *pōfərtjəspan* pofferpan.
pō·k pook; *pō·kən* poken.
pok pok, pl. *pokəs* de pokken. § 90.
pol begrocid zandheuveltje; groote hoeveelheid.
potē·pəl potlepel.
polka soda.
polkahōzr haar met stijve krullen.
pōls pols; *pōlsədrūgər* polsdrager.
pōmbē·zš klapbes, kruisbes.
pōmp pomp; *pōmpən* pompen. § 98.
pōmpūzən pompoen.

- póp* pop; een stijf mensch is *anhōu^{wt}apóp*.
pópətjən popje; *ənfɪnpópətjən* een klein vrouwtje.
pō[·]art poort.
pō[·]as poos; *ənhē[·]ələpō[·]as* een lange tijd. § 143.
post post, stijl, ambt, postkantoor; *posē[·]gəl* postzegel §§ 90, 285b.
postəlejn postelein (groente); zie *slu[·]ər*.
pot pot; *potstoləp* potdeksel.
pō[·]ət poot, voet. § 143.
pō[·]ətən poten; zie *mues*; *pō[·]ətər* pootaardappel. § 96.
pōtsəx kluchtig, potsierlijk.
pōj pui.
pōjk puik; *dabɪnpōjkəbestə* dat zijn puikbeste.
pōjs fra. paix. Zie *pejs*.
pō[·]ələn peluw; deel v. d. ploeg. § 104.
pō[·]ətər peuter; *hɪ[·]nsnɪpō[·]ətər* hij is niet zoo gemakkelijk.
pō[·]ətərən peuteren; *pō[·]ətərəx* peuterig; *pō[·]ətərwārək* peuterwerk, werk dat lang ophoudt.
prūxtəx prachtig.
prakədəŋkən 't zelfde als 't vlgd.
prakəzē[·]grən denken, nadenken; practizeeren.
prām praam, pranger; *dəprāmōptənō[·]setən* de praam op den neus zetten, in bedwang houden.
prām adj. net, bij de hand, vlug.
pratən dwingen van kleine kinderen; *prəstūəl* leunstoel. § 49.
prō[·]ətən praten; *prō[·]ətər* prater, bezoeker; *prō[·]ətjən* praatje, loos gerucht.
prəbē[·]grən probeeren.
prəfɪtələk parmantig; *ənp[·]prəfɪtələk[·]fentjən* een parmantig kereltje.
prəfɪtəršən profijtertje.
prej prei.
prē[·]kən preeken.
prent prent; *prentəbuk* prenteboek; *dūvəlsprəntəbuk* kaartspel.
prəvɪzɪj provisie; *prəvɪzɪjkāmərtšən* provisiekamertje.
prəzənt present, geschenk; *dək[·]rɪxjəprəzənt* dat krijg-je present, als een geschenk.
prikən prikken; *prikəl* doorn; *prik* prik; *prikslēj* prikslede.

prins prins; *vandəprinsχ̄inkwōgtwē-tən* onschuldig zijn.

prim priem. § 153.

primələkənākənt spiernaakt.

pris prijs; *prisen* prijsje; *anzaxtprisen* een matig prijsje. § 121.

pristar priester; *prīstarən* zitten alsof men priester is, d. w. z. van uit de hoogte op iedereen neerzien kan. § 113.

prizəχ prijzig, duur; *dərogisprizəχ* de rogge is duur.

prizən prijzen, loven; zie ook: *vetprizən*. §§ 113, 328.

prop prop; *propən* proppen, volstoppen.

prōngkən pronken; *prōngkər* pronkboon.

prōvən proeven, zuipen; *prōvərt* zuiper, dronkaard.

prəl prul, voorwerp v. weinig waarde.

protələn pruttelen; mopperen; *tē-gəprotələn* mopperen.

prōtsən prutsen, knutselen.

prulv koffiedik.

prunt prompt, nauwkeurig. § 191.

pruek pruik. §§ 129, 135.

pruelən pruilen; *uetpruelən* naar buiten dringen, uitpuilen. § 129.

pruem pruim; *prueman* pruimen, goed eten. 129.

pruestən proesten, niezen.

polkəl puist, verhevenheid, vlek.

pol pul, groote porcelainen vaas.

ponəkən punniken, knoopen v. netten.

pont punt; *indəpontjes* in de puntjes; *pontələk* accuraat. § 97.

por por; *porən* porren.

poršalejn porcelein;

di'jzəngeltwilvermalən

kō-ptouwtporšalejnenlōdatvalən

Wie zijn geld wil vermallen

Koopt oud porcelein en laat 't vallen.

pot put. 101.

potən putten; *potərtšən* distelvink.

pujər poeder.

puləplas plas.

pūzən bult, bobbel; *ənpūzənvordəkop* een bult op zijn voorhoofd.

punt pond; zie *lip*. §§ 99, 291f.

pup poep; *pupinthatjan* poep in 't handje, boter bij de visch.
pupən poepen; *pupərt* partes posteriores.
pūgsən zeker jongensspel, ook wel: „muren” geheeten.
putalkunt slordige vrouw.
putsən poetsen.
puclən puilen. § 129.
puen puin. § 129.
puep pijp; *puepəšörmər* pijpeshoonmaker.
pues poes, kat; *pūsən* katje.
puest puist; *puestan* klagen, tobben, zuchten; *puestarəx* vol puisten;
 tobberig. § 129.

r.

rābasaknotən knolrapen.
rafələn; zie *ofrafələn*.
rōj of *rōjan* raderen; zie *rat*. § 291b.
rōjan raden; *jərōjəndərnōgr* je raadt er naar.
rāk raak; *diyisrāk* die is raak; *rākən* raken.
rakərt rakker, guit; *qtuzənrakərt* 't is een deugniet.
rām adj. buitengewoon; *qtishēzlrām* 't is verbazend.
ram ram. § 49.
ramshōrəs ramshorens, deel v. d. ploeg.
ramələn rammelen; *ramələvandənhungr* rammelen v. honger.
rāməən ramen, schatten; *rāməŋ* raming.
ramp ramp.
ransəl ransel; klappen; *ənpakransəl* een pak slaag.
ransələn ranselen, slaan.
rānt rand; *ōptrāntjənof* op 't kantje af. § 50.
ranzəx ranzig, zuur v. boter.
rāp raap; *ənstokinzənrap* een stuk in zijn kraag.
rāpən rapen; *ejkəlsrāpən* eikels zoeken.
rōgr raar, vreemd; *qtishēzlrōgr* 't is zeer vreemd.
ras ras; *dapertisras* dat is een raspaard.
rōgt raad. § 105.
rat rad, wiel; zie *rōj*. § 49.

- rat* adj. vlug, handig; *hijnsxutrat* hij is vlug, lenig.
rōqtsəl raadsel. § 109.
ratsən wegkapen; *apalsratsən* appels stelen.
rōqzən razen, stoeien; koken. § 105.
rāuw rauw § 110.
rēbek gauwbek, iemand die altijd klaar is met een antwoord.
rext recht, adj. en subst.; *hikanmērasrextu* hij kan meer dan recht toe, hij kan tooveren. § 70.
rextəvōqrt rechtevoort, eigenlijk, b.v. *qkherextəvōqrtx̄n̄zin*, ik heb eigenlijk geen lust.
rextfērdəx rechtvaardig; recht, men zegt b.v. *rextfērdəx̄lōpən* rechtop loopen; als 't haar boven de ooren naar voren is gekamd spreekt men van *rextfērdəx̄hōqzr*.
rēdalək redelijk; *rēdaləkfōqz* tamelijk veel; *intrēdaləkblivən* in 't redelijke blijven; *rēdaləkjas* idem.
rēdan rede, verstand; *rēdəvərstōqz* naar rede luisteren; redend; oorzaak; *datlejtındarēdan* dat spreekt van zelf.
redən redden; *qksaltwelredən* ik zal 't wel klaarspelen.
redərən redderen, alleen in samenst. met *ōp-* en *bə*.
rədis radijs.
rejan klaar maken; weven; zie *ejyogərejt*.
rēqəl regel; *rēqələn* regelen, ordenen.
rēgan regen; *rēganən* regenen. § 75.
rēj gereed; *qkbihēqzbrēj* ik ben geheel gered.
rējəxəjt voorbereidselen; *rējəxəjtmākan* voorbereidselen maken.
rejsəl rafel; *rejsələn* rafelen; zie *uetrejsələn*.
rejgər reiger; *šejtanazənrejgər* schijten als een reiger. § 138.
rejgres raygras.
rejkan reiken; *dəhāntrejkən* de handreiken. § 138.
rejn rein, kuisch. § 138.
rejsən reizen; *rejs* reis; *ənvērərəjs* een verre reis. § 138.
rek, rek b.v. *dəzitrekin* er zit rek in, dat kan rekken.
rekən rekken; zie *uetrekən*.
rēkel rekel, reu; ondeugende jongen.
rēkənən rekenen; *rēkəmejstər* rekenmeester.
rem mannetjoskonijn, rammelaar.

- rem* rem; *remān* remmen, tegenhouden.
rēp reep, touw. § 136.
rēstar deel v. d. ploeg, onz.
rēt reet; partes posteriores, *ōppārēt!* dat kun-je denken! § 87.
rētāl ratel; klapperi; *rētālān* ratelen, babbelen.
ribazakān ribzakken, stoeien.
riχāl richel.
riχt recht, v. e. weg; *diwēgisriχtar* die weg is korter, rechter.
riχtān richten, oordeelen.
rif rasp.
riγān rijgen. §§ 117a, 328.
rij rij; *indārijprōγtān* in de rij praten, weer goed praten.
riγān rijden, bevruchten. §§ 117b, 328.
rik rijk, Rijk; stok, waarop de kippen zitten; z. *hūγdārik*.
rił lichtzinnig, heet (v. e. paard), haastig.
riłdārāχ rillerig, koortsig.
riłāγ rilling, *dāriłāγslāγstārōχ* de rillingen langs den rug.
riēm riem § 153; rijm; *anriēmāsnriγān* aan riemen snijden.
riēmān rijmen, passen.
riγ ring. § 81.
riγāłwił wikken, onkruid i. d. rogge.
riγkālān rinkelen.
riγ rijp, adj.; *zōriγāzānkers* zoo rijp als een kers. § 116
riγ rib; balk; pl. *riβān*.
riγs rups.
ri's rijshout; *ri'zāmīt* houtmijt.
rīst rijst.
rīst rist, rij, groote hoeveelheid; *bi'hē'zlarīstān* bij heele troepen.
rīstklē'vār steenklaver.
rit rit; *riγān* ritje.
ri't riet; *ri'tšej* deel v. d. ploeg. § 153.
ri'vān raspen. § 117a.
ri'zān rijzen, omhoog gaan. § 117a.
roχ rogge; *rogāmbro'γt* roggebrood; *rogāłō'zās* idem. § 90.
rō'f roof; korst; *rō'fjān* roofje, korstje. § 143.
rōzālān rochelen; *rōzāłpot* rochelpot.

- rō·jan* roeien; klaarspelen.
rok rok; *rokan* spinrokken § 90.
rolsəl schoone hennep.
rō·k rook; *rōkan* rooken. § 148 opm.
rō·l rol; rolpens.
rō·m room, melk; *ofrō·man* afroomen. § 143.
rō·ms roomsch; *rō·msəwejt* maïs.
rōməl rommel, wanordelijke boel.
rōngən rongen, v. e. wagen, v. c. ploeg.
rōnsəl kamrad, rondsel.
rōnsələn verkwanselen, ronselen.
rō·əs roos, ontsteking; *belrō·əs* belroos.
rosəχ rossig, roodachtig; *rosəχhōgr* rossig haar.
roskam roskam; *roskaman* roskammen.
rōgt rood; *dərō·janhant* roodvonk; *rōgtχrunt* roodvonk. § 143.
rot rat, subst.; *zō·nākəntəzənrot* zoo kaal als een rat.
rōts denappel.
rōtsən wegkapen, 't zelfde als *ratsən*.
rou^w rouw; *əkbinnəderou^w* ik ben in den rouw.
rou^wlēgr ruwe, wilde jongen.
rō·vən rooven. § 143.
rō·əzəχ rozig, vurig; *dəwuntəsrō·əzəχ* de wond is ontstoken.
rōnən rennen, hard loopen.
rōjlən ruilen.
rō·k reuk. § 104.
rō·pəl houten stijl, v. d. koestal. § 88.
rō·pən losrukken, trekken, langs iets schuiven. § 88 opm.
rō·grən roeren; *rō·rom* roerom, dikke pannekoek. § 124.
rō·s reus. § 88.
rō·star rooster; *rō·starən* krijgen, voordeel behalen; *jərō·starəndōgr-nifō·əl* je haalt daar niet veel op, je krijgt er niet veel. § 124.
rō·t menigte; *ənhē·glərō·ljōngəs* een heele troep jongens.
rō·zəl reuzel. § 104.
rō·tən rotten v. d. hennep.
roχ rug; *rogəzuet* terug, rugwaarts. § 101.
rokan rukken § 101.

- rōl* droog v. h. land.
rōmpəl rimpel; *rōmpələn* rimpelen. § 84.
rōns naar den bok verlangend, bronstig v. e. geit.
rōnt rund; *rōntflejs* rundvleesch. § 101.
rōst rust; *rōstəχ* rustig; *rōstən* rusten. § 101.
rōt bluts, zonder; *əkbuurōt* ik ben lens.
ruj roede, staaf; vlakke- en lengtemaat. § 122.
rūjən roeien.
rukəlōʒs roekeloos. § 123.
rūm roem; *rūmən* roemen. § 122.
runt rond; *ındəruntədrejən* in het rond daaien. § 99.
runaken hinneken v. e. paard.
rupən roepen. §§ 123, 339.
rūgr roer, geweer; steel v. d. pijp. § 122.
rūgt roet. § 122.
rūst roest; *rūstən* roesten.
ruwizəl rijm of rijp.
rūχ ruw, ruig; *rūgındəbüzl* royaal. § 130.
rūf ruif.
rūjən ruien v. d. kippen.
ruek eau de cologne, odcur.
ruekən ruiken, rieken. § 129.
ruem ruim, adj. § 129.
ruemt en *ruemtən* ruimte.
ruen ruin. § 129.
rūs in de uitdr.: *ındərūsʒarkōpən* verkoopen van vee zonder dat
't gewogen is.
rūšən idem.
ruesən drukpraten.
ruet ruit, glas. § 129.
ruet schurft; groen voer, ruit.
ruetar ruiter.
rūzən koopen en verkoopen van koeien en varkens zonder ze te
wegen; zie *rūs*.
rūzələn ruischen, ritselen van bladeren.
rūzizj ruzie. § 130.

s en š.

- saxrejñ* chagrin, verdriet, hartzeer; *saxrejñəx* lastig, ontevreden;
həzvitarzōsaxrejñəguet hij ziet er zoo ontevreden, lastig uit.
safrōzn saffraan; *zōgēzlasafrōzn* zoo geel als saffraan.
šōj saai, wol, subst.; *šōjən* saaien, adj.
samēj dag samen, groet voor twee of meer personen.
sāmən samen, gezamenlijk.
sāluj salie; *sālvjmelək* saliemelk.
sap sap.
šaxt schacht, bovenste deel v. e. laars, steel v. e. veer.
šōdiuw schaduw. § 56.
šāf schaaf; *šāvən* schaven.
šaftən, zie *anšaftən* aanschaffen.
šōj schade; *həjhetəvrouwšōj* hij heeft zijn vrouw verloren. § 56.
šōjən deren, hinderen; *dašōjtyənūt* dat is goed voor je.
šōzl schaal, schotel.
šaləbītər schallebijter.
šāmən schamen; *šāmələk* armelijk; ook bedeesd. § 57.
šaləm schalm, schakel v. e. ketting.
šampən schampen, afschampen; *uetsampən* uitschampen.
šamšot schampschot.
šans schans; *dəhuenəšans* de Hunneschans.
šānt schande; *zīsōndenšānt* 't is zonde en schande. §§ 50.
šap schap, plank i. e. kast.
šāp schaap, pl. *šāp*; *šāpšot* schaapskooi. § 106.
šapələk schappelijk, geschikt; *həjwasnogalšapələk* hij was nog al
 inschikkelijk, niet lastig.
šapsmārəkət schapenmarkt.
šarələn scharrelen, bijeenzoeken, rommelen.
šārəp scherp, gierig; *həjstəršārəpōp* hij is er belust op; *zōšārəp-
 azənvltjppjən* zoo scherp als een vlijmpje.
šōzrt schaarde, stuk porcelein of aardewerk; *pazōp, gīnšōzrdamākən*
 pas op, niets breken! § 53.
šat schat; ijzer aan den ploeg.
šōzts schaats; *šōztsərvjən* schaatsenrijden. § 105.

- šēf* scheef, adj.; *šotsenšēf* schotsch en scheef. § 136.
sxef chof. § 227.
šej scheede; *mesāšej* messenscheede. § 138.
szejtskar sjees. § 227.
šejon scheiden; *optšejvandamārgkt* bij het weggaan. § 138.
šejton of *šitan* schijten; zie *rejgər* §§ 116, 328 opm. 2.
šēal scheel, loensch; niet haaksch v. e. deur; *šēalabindamōjstanūt*
 schelen zijn de mooisten niet; deze uitdr. wordt gebezigd tegen
 iemand, die gezegd heeft: *dašēmaniks* dat kan me niets schelen.
 § 75.
šel schil. § 59.
šelqm schelm, guit. § 59.
šēalan verschillen, schelen.
šelən schelden (zie *uetšelən*); schillen; *ērəpəlšelən* aardappels schillen;
drvstšelən land, dat braak gelegen heeft, ondiep omploegen.
 §§ 268, 332.
šelharst gebraden varkensribben. § 53, opm.
šēmāl voorhek v. e. wagen.; zie *axtaršēmāl*.
šempən schimpen, ook *šimpən*.
šēmər schemer; *šēmərāvont* schemeravond; *šēmərən* schemeren.
šāmāl guit, ondeugd.
šēzn scheen.
šēznən schenen; gekloofde braamdorens als bindmiddel bij het
 maken van bijenkorven. § 87.
šenən schennen, schenden; *šendar* schenner, in: *sabatšendar* sab-
 bathschenner.
šenkal schenkel.
šenkan schenken, gieten.
šēpal schepel ($\frac{1}{2}$ H.L.). Men heeft *šēpals*- en *halafšēpalsmāndan*. § 66.
šepən scheppen. § 59.
šēpar of *šēpər* schaapherder.
šēr schaar; *šērəstip* scharenslijp. § 108 opm.
šēgrən scheren; wanneer men iets over den grond laat slepen, dat
 sporen nalaat, b.v. een bos stroo, dan *šērt* men ook. §§ 75, 333.
šēgrən schering, in de uitdr. *dašēgrənəmstax* dat is schering en
 inslag.

šarnīgr scharnier.

šixtəχ schichtig; van kinderen: uit de kracht gegroeid.

šif schijf.

šiferən schiften, scheidn v. d. melk.

šik schik, plezier, ook veel gebruikt in uitdr. als: *akantmešiknīdūzn*
ik kan 't eigenlijk niet doen.

šikən schikken, plooien. Als afscheidsgroet wordt veel gezegd:
wjətmeršikən, wil je het maar schikken, of eenvoudig: *šikat*,
schik het.

šilək schielijk, plotseling.

šilən schelling, 30 ct.

šiləpən tjilpen.

šildar schilder.

šilt schild. § 81.

šim schim, schaduw.

šiməl schimmel. § 81.

šiməpən schimpen, ook *šempən*.

šinən schijnen. §§ 116, 328.

šip schip.

šīgr schier, wild, onbesuisd; *hrjədutsōšīgr* hij doet zoo haastig,
wild; *hrjəv-tšīgruetəōgan* hij ziet wild uit zijn oogen; *ənšīgrəj*
een bedorven ei. § 111.

šwəm scherm. § 81.

švten schieten; *dəroxšvtxut* er komt veel koren uit de rogge bij
't dorschen. §§ 153, 329.

šitarən schitteren.

švtintfūr schiet in 't vuur, zekere vogel.

šōbardəbōnk in de uitdr. *ōptə—ləpən* klaploopen.

šōdəkən schurken, schudden met 't lichaam.

sōgrt schoot. § 143.

šōfal schoffel. § 92, opm.

šōft een vierde deel v. d. dag; hooge rug. Van iemand die een
bochel heeft zegt men: *tisχinšōftatrjōptəroxhet*, *merənhaləvendax*
't is geen schoft, dat hij op zijn rug heeft, maar een halven dag.
§ 97 opm.

šōftən schaften; spijbelen.

- šōjan* schooien, bedelen, vragen; *mōjšōjan* met vleiwoordjes iets gedaan zien te krijgen; *šōjar* schooier, bedelaar.
šok schok. § 90.
šoksən sjoksen, sjokkend loopen.
šōql school, schoolgebouw.
šōməl schommel.
šōzan schoon, gereinigd; comp. *šōzəndər*. § 148.
šōzar schoor; *təšōzrəzetən* zetten om te schoren.
šōzran schoren, stutten, steunen. § 143.
šōzrstēzan schoorsteen.
šot schot; schapenhok; koe van drie jaar, die ééns gekalfd heeft; schut, scherm. § 90.
šōzət schoot; *ōpšōzətsitən* op schoot zitten. § 143.
šōtəl of *šətəl* schotel.
šōzətən hooi of koren in den berg opgeven.
šōtsən sukkeldrafje.
šoxuwan sjouwen, hard werken. § 227.
šouw schuin; v. ploegen: ondiep.
šōj alleen in de uitdr.: *ajəšōjzēgen danmēzənyəaldəkīpən* als je sjeu zegt, meen-je al de kippen, d.w.z. dit geldt voor allen.
šōjərən schuieren.
šōman schoonmaken, leegkloppen v. e. pijp; alles onderstboven halen, zoeken.
šōzar scheur; *šōzran* scheuren. § 104.
šōt scheut, stook, stekende pijn; hoeveelheid koren uit een zeker aantal bossen, b.v. een vim. § 104.
šōtəl plank, waarmee de bakker het brood i. d. oven schiet. § 104.
šrabən schrapen; *dəpanuətšrabən* de pan uitschrapen.
šrabər in de samenstell. *bōartšrabər* barbier.
šraž schraag, onderstel; *šražən* schragen, ondersteunen.
šroj schraal; *ənšrojənhērən* een magere scharminkel. §§ 56, 221.
šram schram, krab; jong varken.
šrəndər schrande. § 50.
šranḳ in de uitdr. *uətəšranḳ* niet haaksch, b.v. van een deur.
šrap schrap, gereed; *jəjgəšrapmākən* je gereed maken.
šrapən schrappen; zie *bōartšrapər*.

- šrāpən* schrapen; *v̄mantakē ʒlšrāpən* iemand uithooren.
šrāpərt gierigaard.
šrēf schreef, streep; *ōvārdašrēf* boven het geoorloofde.
šrejw schreeuw; *šrejwən* schreeuwen.
šrift schrift; Bijbel.
šrivjən schrijden. § 117b.
šrik schrik; *šrikan* schrikken, intrans. § 81.
šriks in diagonaal; *šrikstərōvərlopən* b.v. over een weiland, be-
teekent in de richting v. d. diagonaal er overgaan.
šrīnən schrijven, bijten. § 116.
šrivvən schrijven; *šrivvərsdūʒn* een brief schrijven. §§ 117a, 226, 328.
šrobən schrobben.
šrok droog, bros.
šrōjən schroeien.
šrōvən langs iets schaven, vooral met de voeten langs een geverfd
voorwerp strijken.
šrōmpələn schrompelen; *ōpšrōmpələn* opschrompelen.
šrūf schroef; *šrūvən* schroeven.
šodən schudden. § 101.
šolək schort, boezelaar.
šoləp schelp.
šolt schuld; *šoldəʒ* schuldig. § 101.
šonəʒ schunnig, zuinig of armoedig i. d. kleeren.
šop schop, trap, spade; *šopən* schoppen, trappen.
šorən houtspikkelen, bij een krabben.
šorəft schurft; *ʒnšorəftəgənhunt* een schurftige hond. § 93.
šorək schurk.
šotəl schotel, ook *šötəl*; *šotəlšən* schoteltje.
šot schut, jachttopziener; scherm. § 101.
šū schoen, pl. *šūʒn*; *šūmākər* schoenmaker. § 122.
šuxəl vreemde man; *wanrōrešuxəl!* wat ziet die man er vreemd uit!
šup schop, spade; *inšupən* inspitten.
šūʒt schout. § 226.
šūʒr schouder; *šūʒrmāntəl* schoudermantel.
šūf, schuif; *šūvən* schuiven. §§ 130, 226, 329.
šūw schuw; erg; *ʒtushē ʒlšūw* 't is erg, verschrikkelijk.

- šūgr* schuur; *šūgrən* schuren, wrijven. § 131.
šualən schuilen; *šuelabērən* schuivinkje spelen.
šuem schuim; *šuəmspōgr* schuimspaan. § 129.
šuens schuin.
šuat schuit; zie *tōpšuet*. § 129.
seldarij selderij.
sent cent; *dathelaptχāmsent* dat helpt niets.
sestəχ zestig; *byəsestəχ* ben-je zestig? ben-je mal?
sīfər cijfer.
sīk sik, vocativus van goit.
sikənō-rəχ sikkeneurig, kleingeestig, al te nauwlettend.
sint Sint, b.v. *sintəklōgs* St. Nicolaas. § 64.
sinksēgr kleinzeurig, gevoelig; *gkbmzō-sinksēgrnīt* ik kan nog al
 wat lijden, door de vingers zien.
sip onnoozel; *watsījəsip* wat zie-je er onnoozel uit.
sīpalən sijpelen.
sīgrən sieren; *ōpsīgrən* opsieren.
slabatjən slabbetje, voorgespeld doekje voor 't morsen. Spottend
 noemt men een bef of een boord ook wel zoo.
sləχ slag (pl *slāχ*); soort; duivenhok. § 49.
sləxt slacht; slachttijd; *mdəsləxt* in den slachttijd, Nov. en Dec.
sləxtən slachten; lijken op; *jəsləxtəjəvōgdərwat* je slacht je vader
 eenigszins.
slōj of *stōgt* salade; *kropslōj* kropsalade.
slōzn slaan, vechten; *zəhənəstūgn* ze hebben gevochten.
slan slang. § 49.
slank slank, lang en dun.
slapən slapen (zijden v. h. voorhoofd); slapen, werkw. § 338.
slāparəχ slaperig.
sləxt slecht, verkeerd; *sləxtəxəjt* slechtheid.
slēj slede; pruim; *slējən* sleden, werkw. §§ 86, 137.
slēj slee, bot, stomp v. d. tanden. § 137.
slējbē-zən vruchten v. d. hagedoorn.
slējntəs in de lente.
slək slak; *zōnatəzənslek* zoo nat als een slak. § 70.
sləkədotp huisjesslak.

- slenk* laagte.
slet vuile vrouw, straatmeid. § 70.
slēts verslijtend; *ꝥkbınārꝥslēts* ik verslijt veel.
slikēn slikken. § 81.
slim slim, handig, geslepen. § 81.
slīm slijm; *slīmārꝥ* slijmerig. §§ 116, 285.
slinꝥr slinger; *ꝥkhamānslinꝥr* ik had plezier, vgl. Ned. ik had
mijn draai; *slinꝥromdasnuet* postelein. § 81.
slinꝥrēn slingeren; onvast op de beenen zijn.
slinꝥkēn slinken, verminderen. §§ 81, 331.
slip slip; *hemslip* hemdslip.
slīpan slijpen. §§ 116, 328.
slītēn slijten; *slītār* slijter, afnemer. §§ 116, 328.
slītēn slieten, boonestaken.
slōbār draf, vloeibaar voedsel; *slōbārēn* slorpen.
slōdarvos slordig mensch.
slōf pantoffel; *ajōnksbētorstādūꝥnhen*, *gōdamerslōfēnōphanēn*, als je
niets meer te doen hebt, ga dan maar spelen.
slōfēn langzaam loopen, sloffen; luieren.
slōfhak teutkous, iemand, die altijd achteraan komt.
slōfjēn werkzame vrouw.
slōns slons, slordige vrouw.
slōnzēn niet netjes werken.
slōp sloop, linnen zakje om een kussen. § 143.
slop slap; *slopindālejnđēn* lenig; *sloprūꝥr* pijp m. e. slap roer. § 51.
slōpan sloopen, afbreken. § 148.
slōꝥt sloot.
slot slot; *dathetꝥm̄slotofal* dat heeft slot noch val. § 90.
slōf sleuf, opening. § 104.
slōp sleep, landbouwwerktuig om 't land vlak te maken.
slōpan slopen, sleepen, sjouwen.
slōpar(t) werkzaam mensch; *ꝥntroywēslōpart* een ijverig mensch.
slōtal sleutel. § 104.
slōꝥal slungel, lummel.
slōꝥꝥ slordig; zie *vārslōrēn*.
slōꝥpan slorpen.

- stürv* slordige vrouw.
sluek sluik, adj.; *sluekhōgr* sluik haar.
sluemōran sluimoren.
sluepən sluipen.
slūs sluis.
sluetən sluiten.
slüzəχ wordt gezegd van land, als 't gewas gaat liggen.
sməxt strooien rand langs den hooiberg; haarvlok.
smāk smaak; *smākələk* smakelijk; *smākən* smaken.
smak smak, val.
smakən smakken met de lippen; neergooien.
smakərt deugniet; *zuzənsmakərt* 't is een deugniet.
smakwāməs idem.
smal smal. § 49.
smalətjəs mager; *zənsnogārəχsmalətjəs* ze is nog vreeslijk mager.
smējan smeden.
smeltən smelten, oplossen. §§ 70, 332.
smēgr smeer, olie, vet; *smēgrən* smeren. § 75.
smetən rauw worden v. d. beentjes v. kleine kinderen.
smetpūjar talk.
smiχt deugniet, gemeene kerel.
smikələn zoetigheid eten; *smikəl* zoetekauw.
smit smid. § 81, zie ook § 81 opm. 3.
smītən smijten. §§ 116, 328.
smōkən rooken; *smōk* vuur om hennep te drogen.
smökəl smokkel, zoen.
smōgrən verstikken; *hijsmōgrtman* hij doet me stikken.
smoγwt smout, gesmolten vet met suiker.
smōjəχ murw, smedig.
smōgl gedroogd lang gras.
smōglən smeulen.
smoļ tabakspijpje; *smoļatjan* idem.
smoļən smullen; *smoļametədōgrtū* smullen met de deur toe.
smorv vuil, vet, smeer.
smūgl mond, gezicht.
snājan, snaaien, wegkapen.

- snakən* snakken, hevig verlangen.
snāk snaak; *snāks* snaaksch, aardig.
snapən snappen; treffen; *dasnapjmet* dat tref-je.
snōgr snaar, koord. § 56.
snōgtər snater, mond; *snōtərən* snateren, schreouwen v. oenden.
snāval snavel. § 57.
snāw^{ve} snauw, barsch antwoord; *snāwən* snauwen.
snēχ flink, kranig; goed uit de kluiten gewassen, saamgetrokken uit snedig.
snēj snede; sneeuw; *snēkloljən* sneeuwkllokje; *snējən* sneeuwen.
 §§ 87, 137.
snep snavel; kijfachtige vrouw. § 59.
snibəχ snibbig, kijfachtig.
snijən snijden, vechten met messen, bekkesnijden; sneeuwen.
 §§ 117b, 328, 274.
snjər kleermaker.
snik snik, zucht; hik.
snik adj. snugger: *hij sniχutsnik* hij is idioot.
snikən snikken.
snip kijfachtige vrouw; houtsnip. § 81.
snit snit.
snodōmən bastaardvloek, G. v. d.
snōf snuif, fijne tabak; *snōfən* tabak snuiven.
snot snot; kippenziekte. § 90.
snotən en *snotərən* huilen, schreien.
snotfərdəlmən bastaardvloek. G. v. d.
snotnō's snotneus, kwajongen; naam voor een ouderwetsch olielampje.
snōj onaangenaam; *gizārəχsnōjvərəm* 'tis zeer onaangenaam voor hem.
snōjən snocien; *kāntəsnōjən* de haag knippen. § 124.
snor snor, knevel.
snorən snorren, snel door de lucht vliegen met een snorrend geluid.
snorəbət beentje met twee gaatjes, waardoor een touw gaat, waarmee men het *bət* kan laten snorren. § 93.
snorəkən snorken. § 93.
snuk snoek.
snukən snikkend huilen.

- snupan* snoepen; *snuplip* snoeplustig kind of mensch.
snuet snuit. § 129.
snuetən snuiten. § 129.
snüvən snuiven, hoorbaar ademen; snel voortgaan. §§ 130, 329.
snüvərt paard, dat lijdt aan cornage.
sóm som.
sóməχ sommig; *somagəminsən* eenigen; zie *zóməxt*.
sóms soms, niet dikwijls.
sop sop; *sopjən* sopje; *sopən* soppen, weeken. § 90.
sō·zrt soort, geslacht, natuur; een boer geeft of uit onkunde of uit onwil zijn familienaam niet op, als hem daarnaar gevraagd wordt. Wel zegt hij ten slotte van welk *sō·zrt* hij is, b.v. *zkbinderē·zrvandatslınərsō·zrtvandə* (volgt de naam v. d. boerderij) ik ben er een van het slingersoort van de ....; *dō·zrhəkunmən* *sō·zrdənhē·kəlan* daar heb ik van nature een hekel aan.
sō·vətəχ zeventig. § 318.
span span, paar; gezelschap; *znsflınkspan* een paar, dat goed bij elkaar past; *spanən* spannen. §§ 49, 337.
spōzən spaan (voor boter). § 105.
spōjən spitten; *omspōjən* ompspitten.
spalzəkən spalcken.
spandē·zran besteden aan.
spōzəndər spaander; *spōzəntjən* spaandertje.
spanrım spanriem v. d. schoenmaker.
spartələn spartelen.
spōzrən sparen. § 56.
spōzsvj ruimte; *spōzsvjzat* ruimte genoeg.
spat spat, vlek; spatader.
spatən opspatten; meestal *spōjtən*.
spext specht; iemand met een langen, mageren hals.
spejk steil, rechtop; *ənspejkmıns* een stijf mensch, *spejklō·pən* stijf, rechtop loopen.
spek spek; *spekfel* uitgebakken spek. § 70.
spē·k spaak. § 136.
speldən spellen; spelden. § 70.
spelt speld; zie *vō·zrspeldər*.

spīgal spiegel. § 113.

spīgōātən spuigaten. § 135a.

spīj spuw; *spījan* spuwen, braken. §§ 117b, 174, 328.

spīkələn alleen in het part. *gspīkəlt* gespikkeld, gevlekt.

spīkər spijker. § 116.

spīkmest vette mest, koeiestrond met stroo.

spīksplintərni:j gloednieuw.

spīl spijl, stijltje.

spīl spil, as; *spīlābēznən* spillebeenen. § 81.

spīn spin; *zōvinəgəznsπīn* zoo nijdig als een spin. § 81.

spīnōzri:j spinazie.

spīnən spinnen. § 331.

spīnəwəpsnest spinwebbe.

spīnt etenskast, spinde; inhoudsmaat; *spīnsmāntjən* mandje van $\frac{1}{8}$ H. L. inhoud. § 83.

spīt aanbeeld bij 't haren in gebruik.

spīt spit; *gtspītīndərōz* 't spit in den rug, lendenpijn.

spītən spijten.

spīzr spier; *gīnspīzr* geen spier, niets.

spīzrən spiering; mager mensch.

spīzrnākənt geheel naakt; *spīzrwīt* spierwit.

splēt spleet.

splīt split, opening v. c. vrouwenrok; *splītjən* idem.

splīnter splinter.

spōxtən roemen, pochen; *gkangīnspōxtəl:jən* er kan niet op geroemd worden.

spōns of *spuns* spons.

spōzr spoor, voetstap; spoortrein; station. § 96.

spot spot; *mitjəspotzōjənōbet* met je spot ga-je naar bed, d. w. z. met hem of haar, dien of die men vaak bespot, trouwt men later soms. § 90.

spōjən spuien § 135a.

spōjt spuit; *spōjtən* spuiten, spatten; *gəspōjtənhegəlvōl* je spat heel vol. §§ 135a, 124.

spōzələn spelen; spoelen; *dawaspōzələn* de wasch spoelen.

spōzələn stuk speelgoed.

- spō·zn* speen.
spō·zrən sporen, op 't spoor zijn of komen. § 101.
sprāk spraak, taal.
sprej spreij; *sprejan* spreiden. § 138.
spreŋkalən sprenkelen.
sprē·kalən spreken, van sprekelenhout, adj.
sprē·kən spreken. §§ 75, 333.
sprē·wō spreeuw. § 110, opm. 2.
sprinən springen; bevruchten; *sprin·khōzn* sprinkhaan. § 331.
sprīk dun dood hout, dorre takjes.
sprīt spriet.
sprokalən sprokkelen; *sprokalē·mt* groote roode mier.
sprō·jan sproeien.
sprō·k spreuk. § 104.
sprutəl zomerspoet.
spol spel; in den pl. kleeren, bezittingen.
spolqk bronstig, van koeien gezegd.
sporvj spurrie.
sport sport v. e. ladder.
spuk spook; *spukən* spoken.
spūqł spoel v. d. wever.
spuns spons; *ənmōtogəspuns* een pokdalig mensch.
stāf staaf.
stāk staak, lange dunne paal; *bō·znəstāk* boonestaak; zie *tuenəstāk*.
stākən staken, ophouden met werken.
stakərt stakker, ongelukkige.
stal stal. § 49.
stōqł staal; monster; *stōqlən* van staal. § 56.
stalən stollen, vast worden v. gesmolten stoffen.
stam stam; *stamatjan* stammetje; klein, stevig mannetje.
stāmərən stamelen, stotteren.
stampən stampen; *stampkuēp* kuip, waarin de wasch gestampt wordt. § 49.
stōzn staan.
standərt standaard.
stan stang.

- stank* stank; *stankfordank* stank voor dank, ondank.
stānt stand. § 50.
stantjan standje, berisping.
stap stap; rattenval.
stāpəl stapel. § 57.
stapən stappen; stapvoets gaan van paarden. § 49.
stārk sterk; *stārkən* sterken.
stārvən sterven. §§ 72, 330.
start staart; *startšən* staartje. § 71.
stōgt staat.
stat stad; *nōgrstatχōən* naar de stad gaan.
stōgr staar, oogziekte; *mēgnastōgr* altijd door in dezelfde richting
 kijkend; *stōgrən* staren. § 56.
stex stug v. paarden.
stēj stee, plaats; *ōpstēj* op zijn plaats.
stejgar steiger. § 138.
stejgarən steigeren.
stejl steil; *gnstejlōgr* een steiloor, iemand die zeer vasthoudend is.
 § 138.
stēk stuk; *daxēftχīnstēk* dat geeft, dat helpt niets; *gnstēkundər*
wōgter een steek onder water.
stek stek, afgesneden takje om te poten; *stekbēzən* kruisbessen.
 § 70.
stēkən steken §§ 75, 334.
stēkal stekel, doorn; *stēkələχ* doornig.
stēql steel; *stēqləmūqs* gekookte raapstelen.
stel stel; onderstel; petroleumstel; *wanstel* wat een stel, span;
stelatjan kamergemak.
stēqlən stelen, werkw. en subst. § 75.
stelən stellen; *lvjkanbeststelən* hij kan 't best volhouden § 59.
stem stem; *steməχjas* stemmig, ernstig, eenvoudig. § 73.
stemən stemmen, 'zijn stem uitbrengen.
stēgn steen; pl. *stēgn*. § 136.
stēnl stengel. § 59.
stērən ster; pl. *stēras*.
stēwəχ stevig; *stēwəχfast* stevig, goedvast.

- stixtan* stichten. § 81.
stif stijf. § 116.
stifmuder stiefmoeder; *stifsfūgn* stiefzoon; *stifsvōdər* stiefvader.
stirgōgəl stijgbeugel.
stik stek; *ejkastik* eiken stekken.
stik steil, adj.; geheel en al, zeer, adv. *stikbādüst* zeer verwonderd.
stikəm stiekum, heimelijk.
stikən stikken, tr. en intr.; naaien. § 81.
stiksānt bijzicnd, adj.
stīl stijl, post.
stil stil, adj. § 81.
stinkən stinken. §§ 81, 331.
stinkert deugniet; *anliləkəstinkert* een eerste deugniet; *mzənstinkert*
sitən bang zijn.
stip stip, vlek; saus; *stipot* stippot, sauskom.
stīpən paaltje ter ondersteuning.
stīzr stier. § 154.
stīsəl on *stīsəl* stijfseel. § 268 β.
stīvan stijven v. innen.
stōf stoof; *ənhētastōf* een warme stoof.
stof stof; *stofjən* stofje; *stofārəkən* stoffer. § 90.
stok stok. § 90.
stōkən stoken. § 96.
stogwt stout, ondeugend.
stovən stoffen; stuiven.
stōm stoom. § 143.
stōm stom, niet kunnende spreken; *stōmdrunkənt* stomdronken.
stōmələn stommelen.
stōmp stomp, bot, adj.; stomp, stoot, subst.
stōmpən stompen, stooten.
stop stop, kurk; *stopfles* flesch. § 90.
stōp pl. *stōbən* stobbe, tronk.
stopəl stoppel; *stopələz* stoppelig. § 90.
stōzətən stooten; *stōzət* stoot; *stōztsbānt* stootband; *stōrtskānt* stoot-
kant v. e. rok. §§ 143, 272.
stōtərən stotteren.

- stōjtān* stuiten, tegenhouden, terugkaatsen. § 135a.
stōjtar stuiten, groote knikker.
stōꝝn steun; *stōꝝnən* steunen. § 104.
stōꝝrən storen, verstoren. § 104.
straf straf, subst.; streng, krachtig, adj. *anstrafsōꝝrtfanmins* een strenge, krachtige persoonlijkheid.
strakjās straks, over een uurtje.
strōꝝl straal; *strōꝝlən* stralen. § 105.
stram stram, stijf. § 49.
strōꝝt straat; *ōpstrōꝝt* op straat. § 105.
strek strak; *streksīꝝn* strak, ernstig uit de oogen zien; *hijstōtar* *strekbiꝝ* hij is goed orthodox; *strekjās* strak, ernstig.
strekən strekken.
strēꝝk streek, landstreek; daad; *angamēnāstrēꝝk* een gemeene daad. § 87.
stremsəl stremsel; *stremən* stremen, tegenhouden. § 59.
strenꝝ streng, draad; streng, adj. § 59.
strēꝝp streep; *ōvārdēstrēꝝp* over de streep, het goorloofde. § 87.
strēꝝksəl steen om de zeis te scherpen; hatelijk mensch.
strēꝝksələꝝ gaarne iemand er tusschen nemend.
strēꝝksələn hatelijkheden zeggen.
stribələn stribbelen.
striꝝjəꝝ strijdig, afkeerwekkend, niet passend.
strivjen strijden; tegenspreken; *tēꝝgāstrivjen* idem. §§ 117b, 328.
strik strik. § 81.
strikən een strik leggen of zetten; vangen met een strik.
striꝝkən strijken; *striꝝkwēꝝvəl* strijkwavel, lucifer; *striꝝkplōꝝt* strijkplaat, deel v. d. ploeg. §§ 116, 328.
strim striem.
striꝝps, waarsch. een gen. part., alleen in de uitdr. *striꝝpskriꝝgən* slaag krijgen; *tēꝝgāstriꝝpsōꝝp* tegen de aangegeven richting in, ook wordt gezegd *tēꝝgāstrōꝝpsōꝝp*.
striꝝpsən aftrekken, afstroopen.
strōꝝj stroo; *strōꝝjən* strooien, van stroo, adj.
strōꝝk strook.
strōꝝm stroom, *strōꝝmən* stroomen. § 143.

- strōnk* stronk.
strōp stroop.
strop strop, stropdas. § 90.
strot strot, keel. § 90.
strōjan droog leggen v. h. voo; *strōjan* strooisel § 179.
strōjan strooien. § 179.
strōpan stroopen; *strōpart* strooper. §§ 146, 212.
strunt strond; *strundin* strondding, nest, vooral van meisjes gezegd.
 § 99.
strūzt stroet, laagte.
strūf struif; *ejarstrūf* eierstruif.
struek struik, heester. § 129.
struekalan struikelen. § 129.
stok stuk, voorwerp; kapot, gebroken, adj. § 101
stolap deksel; *potstolap* potdeksel.
stompert stumper, ongelukkige. § 101.
stondaron onnoodige drukte maken.
stor guur v. h. weer.
storam storm; *storaman* stormen. § 93.
stortan ondiep ploegen; 't zelfde als *šelan*.
stortkar kar zonder veeren.
stup stoep, steenen opstap voor een huis. § 123.
stupartšan klein, dik menschje.
stūal stoel. § 122.
stūvan stuiven; *gtsaldargōgnstūvan* het zal er heet, vroolijk naar
 toe gaan. § 329.
stūvar stuiver; *stūvertšawisalan* stuivertjewisselen. § 130.
stūzr stuur; als adj. in: *dathejastūzr* dat hob-je goed.
stūzran sturen, mennem; zenden. § 156.
stuekan belemmerd worden, vastzitten; *gtsstuekt* 't kan niet verder;
 ook zeker knickerspel.
stuepan stuipen.
stuepstartan zeker onkruid.
sokalan sukkelen, treuzelen; ziek zijn; *sokəl* sukkel, teutkous;
sokələx sukkelend, ziekelijk.
sūyā of *sūjā* schommel; wieg.

sup soep.

süzən suizen.

suekər suiker; *suekər dəbōztram* besuikerde boterham.

t.

taxəntəx tachtig. § 318.

taf taf; *gəwastətaf* taf met was bestreken.

tōj taai; *xō'tōjazənlēzrelap* zoo taai als leer.

tak tak; ook attaque in *zntakfanbərōrtən* een beroerto.

taks dashond; *takspō'tjəs* kromme pooten of beenen.

tōzəl taal. § 56.

tōzələn talen; *hıjtōzəltər nınōzr* hij taalt er niet naar.

tal getal; *zntalhərən* 100 haringen; *öpzətalstōzən* op het tal staan, op de voordracht staan. § 49.

təmələk tamelijk; *təmələkjəs* idem.

taŋ tang; lastige vrouw. § 99.

tānt tand; pl. *tānt*; *oftāns* aftandsch. § 49.

tap tap, kraan; *tapkəmər* gelagkamer; *tapən* tappen.

taps conisch; *tapsanlō'pən* kegelvormig toeloopen.

tər teer; *tərən* teren, met teer bestrijken.

tərzəŋən tergen.

tərzəm term.

tərzəpətən terpetijn.

tartən tarten, uitdagen.

tas tasch; *tas*; *tasən* opstapelen.

tast tast; *öpəntaststō'kən* tastend zoeken.

tōzətər tater; *dətōzətərshanəŋənəmuətənō's* de draden slijm hangen hem uit den neus.

tōzəts spijkertje met grooten kop.

tāvəl tafel; *öpāvəl* op tafel.

tə te: *təvəltəxōzən* te veld gaan, in 't algem.: op iets uitgaan.

tabak tabak.

tē'f teef; wijfjeshond. § 87.

təfəs tegelijk; *nətəvōzltəfəs* niet te veel in eens.

tē'gəl tegel.

- tēgan* tegen; *tēganhō·genmō·χ* tegen heug en meug.
tēj teen, toon; twijg; theo. § 137.
tejkan teeken; *tejkānan* teekenen. § 138.
tejstāren teisteren. § 138.
tēk teek; *antē·kuetrekān* hatelijk zijn tegen iemand. § 87.
teks tekst; *teksān* vlug en veel praten, babbelen. § 211.
teldār houten plankje, houten bord.
telān tellen; *hvjksχāntē·qutelān* hij kon geen 10 tellen. § 59.
talō·qrstelān teleurstellen; *talō·qrstelān* teleurstelling.
tāmēj temee, staks, over eenigen tijd; *tāmējalēnsās* idem; *tāmējtyas*
 idem.
temān temmen. § 59.
tēmās melkzeef.
tempāl tempel; *tempālān* naar de kerk gaan.
tempārān temperen.
tent tent.
teņar tonger.
tēqr teeder, adj.; teer, subst. § 74.
tēran teren; teeren; *tēran* toring. § 66.
tērūχ terug, achteruit.
tes test, vuurtest. § 211.
tesal kiesch, viesneuzig.
tetārāχ nauwgezet, kieskeurig.
tavrējan tevreden.
tawēχ te weeg in: *tawēgbrānān* te weeg brengen.
tik tik, klap, slag; *tikān* tikken. § 81.
tikt tijk.
tiktak tiktak, horloge of klok.
tīl rij; *vīqrīlāmēst* vier rijen mesthoopjes.
tīlgat opening i. d. bijenkorf.
tīlōqs tijloos.
tīmārān timmeren, bouwen in 't algemeen; *tīmārman* timmerman.
tīmpjan langwerpig, spits broodje.
tīzn tien. § 318.
tin tin; *antīnlēpāl* een tinnen lepel.
tīn tijding; *gīntīn*, *gūyatīn* geen tijding, goede tijding. § 215, opm. 2.

- tintələn* tintelen, prikkelen.
tintəltón tonderdoos. § 219.
tip tip, punt; omslagdock. § 81.
tī·zrən tieren, zijn aard hebben; *tī·zrəx* tierig, gezond, vroolijk.
tīt tijd. § 116.
tit mamma, ook: speentje; *əntitfandrējsentən* een speentje van
 3 cent.
tnē·gəntəx negentig. § 318.
tobən tobben, ongelukkig zijn, zich bezorgd maken.
tobərəx zwaarmoedig.
tox toch.
toxt tocht; trek; *optətoxtsītən* in den trek zitten.
*todəmūz*s witte kool met aardappels dooreengekookt.
todəkrēmər voddenkoopman.
todən trekken, sleepen; *hi·jkóm·tō·vər·əlmē·jantodən* hij komt met
 alles aandragen, aanslepen.
todərəx slordig, armoedig.
tol tol; *brōmtol* bromtol. § 90.
tō·m toom; span, bijeenhoorend aantal, b.v. *əntō·mkīpən* een toom
 kippen; worp, b.v. *kō·jə·vənē·zəntō·m* biggen van één worp. § 143.
tō·mrəxt luisterende naar de teugels.
tón ton. § 98.
tōqən toon in de muziek.
tōŋ of *tunŋ* tong; *tōŋ·rīm* tongriem. § 98.
tō·zənstələn tentoonstelling.
tō·zənən toonen; laten zien. § 143
tōp tobbe, pl. *tōbən*.
top top. § 90.
tot tod, vod, lap. § 90.
tot tot, praep.
tō·rən toren, pl. *tō·rəs*. § 94.
touw^w touw.
tō·vərən tooveren. § 143.
tō·vərpot tooverpot, iemand, die tooveren kan. Als men onder
 't voorbij gaan van zoo iemand cenige malen dit woord zegt,
 is zijn tooverkracht gebroken.

- tōjt* tuit; *tōjtən* tuiten, schenken; z. *ōptōjtən*.
tōjsən morsen met stroo of hooi. Vgl. Ned. teezen.
tōxjən teugje.
tōmæx stil, bedaard, kalm; *tōmæxjəs* idem.
tōtən tauten, talmen; *tōtkouws* teutkous.
trakəment tractement, jaarwedde. § 268.
trōqłj tralie; *trōqłjwārək* traliwerk.
trampən trappen, trappelen.
trōgn traan, oogvocht; olie.
trap trap, laddor.
trextər trechter;
                                           məzi·kdō·rdəntrextər
                                           hulanərhuslextər,
                                           muziek door den trechter,
                                           hoe langer hoe slechter;
       dit wordt gezegd van slechte muziek.
trəfən treffen, een buitenkansje hebben. § 70.
trēj trede, pas; *trējən* treden; *oftrējən*; *vətrējən*.
trek het trekken; *qtizənhəzłətrek* 't is een lastig werkje.
trekən trekken. § 59.
trens trens.
trijklōmpən lage klompen met een leertje.
trijp trijp.
trox trog, kist op pooten tot berging van meel. § 90.
trogələn trochelen; *oftrōgələn* aftrochelen.
trom trom, trommel. § 98.
troməl trommel, bus; *troməlsən* trommeltje. § 98.
trōzn troon.
trōzst troost; *qnkōmətjətrōzst* een kopje koffie; *trōzstən* troosten.
       §§ 143, 148.
trōts tros; *əntrotsdriwən* een tros druiven.
trōtsəsbe·zən witte en roode bessen.
trōuw trouw.
trōuwən trouwen.
trōzrən treuren; *trōzrəx* treurig, droevig.
trofəl troffel.

- trubal* troep, menigte.
trup troep.
trutalān troetelen; *trutalkīnt* troetelkind; *vartrutalān* vertroetelen.
truelān rollen; *truelō'tjan* houten schijfje om mee te *truelān*.
toxt tucht. § 101.
tof spuw; *tōflok* spuwlok, krul boven 't oor; *tofan* spuwen.
tokān tukken, talmen. § 101.
tompyjan eindje, kleine afstand.
toraf turf. § 93.
torawē'vər meikever.
torān of *tornān* tornen.
tors zode, plagge.
tortaldūf tortelduif.
tosān tusschen.
tū toen; toc.
tūhō'zł toehaal, dat gedeelte van een akker, dat tusschen twee
ōprogan ligt en links omdraaiende wordt geploegd.
tūmākān dicht maken; toetakelen.
tūgr toer, moeielijk werk; *anhē'zlatūgr* een lastig werk.
tūslō'zn toeslaan v. e. deur; de voorwaarden aannemen.
tustānt toestand.
tūstelān toestellen, inrichten, aanschaffen.
tūtastān toetasten, zich van de spijzen bedienen.
tūgtān toeten; *vangīntūgtānofblōzawē'tān* van niets weten.
tūgthō'rān trompet.
tūval toeval; *tūvalōz* toevallig.
tūvārdān vervolgens, van toen voortaan.
tūvloxt toevlucht.
tūz tuig; gemeen volk.
tūtān tuiten v. d. ooren.
tūtār in de samenst. *zāntūtār* zandtuitter, de vogel: wulp.
tūgrālūgrs tureluursch.
tūgrān weiden van koeien aan een touw.
tuemslān tuimelen, vallen. § 129.
tuen omheining; *tuenāstāk* heiningstok, boonestaak; *tuenhāmār*
 houten hamer, bij het *tuenān* in gebruik. § 129.

twōqlaf twaalf; *dastwōqlāvōgēdartiŋn* dat is lood om oud ijzer. § 318.
twēj twee; *tosatwējlixtān* in de schemering.

twēlin tweeling.

twērān of *twērnan* twijnen.

twintax twintig.

twīfal twijfel; *twīfalān* twijfelen. § 117a.

9.

qlak 1) ulk, snot; etter, b.v. *gīstārānistānqlaktārueđakōmān*, gisteren is de zweer doorgegaan; 2) domme jongen, b.v. *ō**, *qtisōnqlak* o, 't is zoo'n stommerik.

om om; *omhēŋn* omheen; *dārōmhēŋnkōn* er buiten kunnen.

ōmdreŋn omdraaien, van meening veranderen.

ōmāzīŋn oogenblik; *inānōmāzīŋn* in een oogenblik.

ōmsxətīk doorgaans, ongeveer.

ōmshālāvan terwille van; *hījduāđatōmjushālāvan* hij doet het terwille van jou.

ōmwejnān keeren v. kleeren.

ōnstar unster, weeghout.

ōtrēgal utregel, toonlader.

u en ū.

ufānān oefenen, een godsdienstige bijeenkomst leiden.

umōgalak onmogelijk. § 268.

unbānqlax onbenullig, dom.

unbāsūst onbesuisd, wild.

undār onder; beneden; *undārūwānān* beneden wonen.

undārdōŋn onderdaan; *undārdōŋnax* onderdanig.

undārān onderen; *vanundārānovōp* van onderen af aan.

undin onding.

undōgānt ondeugend; driftig, toornig.

undōxt ondeugd; ondeugende jongen. Als iemand uitslag heeft in zijn gezicht, troost men hem met: *dānundōxtmōtāruct* de ondeugd („verkeerde stoffen”) moet er uit.

- ungavē'zr* ongeveer.
ungavō'z'ax ongevoelig
unhāndax onhandig.
unhartələk onhartelijk.
unō'zal onnoozel, idioot; onbeteekenend.
unrōzət onraad, onkosten bij een verkooping.
uns ons, 1 H.-Gram; pron. pers. en poss. §§ 300, 305.
untār'zvan onterven.
untbē'rən ontbereren.
untbīndən ontbinden, bederven. § 163.
untzeldən ontgelden. § 163.
untfanən ontvangen.
untkruepan ontkruipen; *hi'jstəndüvəluntkrō'pan* hij is den duivel
ontkropen, hij is nergens te goed voor.
untsax ontzag; *hi'jhəduntsagundərdənō's* hij heeft ontzag onder den
neus, hij heeft een knevel.
untsetən ontzetten, helpen; *untsetənd* ontzettend, verschrikkelijk.
untsi'zn ontzien; *jəmōnəmaltīduntsi'zn* men moet hem altijd ontzien,
sparen.
unwat deugniet, schelm.

ü, ü en ue.

- üj* ui.
uel uil; dommerik.
ūr uur.
uet uit, praep. en adv.; uitgekleet, adj.
uedbrē'kən uitbreken.
uedü'zən uitduiden, beschrijven, uitloggen.
uetfē'gən uitvegen; zie *kast*.
uethō'zən uithalen, zijn best doen om alles zoo mooi mogelijk te
doen zijn; schoonmaken.
uetkōmən uitkomen, ontkiemen.
uetkü'zrən uitvoeren; *watkü'zrthi'juet* wat voert hij uit?
uetlō'pan uitloopen, ontkiemen; *dərue'tlō'pan* de deur uitgaan.
uetmōntən uitmunten.

uetrekən uitrekken, langer maken.

uetrekən uittrekken; uitkleeden; *gkbnabuedatrōkən* ik ben al uitgekleed; *gtsfärzkändastartuetrekən* het varken den staart uittrekken, den dienst verlaten vóór het eindigen v. d. huurtijd.

uetrixten uitrichten, tot stand brengen.

uetrūjən uitroeien.

uetšələn uitschelden; *uetšəl* scheldnaam.

uetšctən uitschieten, uitglijden; uitzocken.

uetšōmən schoonmaken.

uetstēkən uitsteken; *hijstēkktərbōvanuet* hij steekt er boven uit; *uetstēkənt* uitstekend.

uetwendəx uitwendig.

üvē de letter v.

v.

vaxt vacht.

vōdər of *vōzder* vader; ook *vōzr* en *vōzt*; *vōdərman* liefkoozingswoord voor een kleinen jongen. § 56.

vōjəm vadem. § 56.

vāk dikwijls; misschien, *hejəmvākəzēzn* heb-je hem soms gezien; *ktōzsfāk* Klaas Vaak.

vak vak, ambacht; gedeelte.

vōzł vaal; *dəvōzłən* de vale koe. §§ 56, 169, 5°.

val val; *gthetxīnslotofal* hot heeft slot noch val, 't is onzin. § 49.

valen vallen; *gtsfalənenōpstōzn* 't is vallen en opstaan, 't is zeer ongelijk. § 337.

vōzłt vaalt, mesthoop; *mestfōzłt* idem. § 56.

van van, praep.; familionaam, *huwizəvan* hoe is je familienaam? *vōzndəl* vaandel.

van vang (v. e. molen); *vanən* vangen; krijgertje spelen. §§ 49, 337.

vāzəf verf; *vāzəvan* verven; *vāzəvər* verver. § 54.

vāzəgən vergen; *datmōsivzənejgēnōdofāzəgən* dat moest hij zich niet afvergen, dat moest hij niet doen. § 72.

vāzējnt 't zelfde als *wejnəkər*. Zie ald.

vāzəkən varken; stoffer, schuier; zie *uetrekən*.

vōgrəm varen, subst. §§ 54, opm., 199.

vōgrən varen, werkw. § 335.

vars versch; versch vleesch; *ꝛtruekthēꝛnōvars* 't ruikt hier naar versch vleesch.

vōgrt vaart, kanaal; snelheid. § 53.

vōꝝ vaas.

vast vast, niet los; stellig; reeds; *vastnūt* stellig niet. § 49.

vastən vasten, werkw.; ook subst. *indəvastən* in den vasttijd.

vat vat; pl. *vōꝑtən* en *vōꝑt*; *dəvōꝑtwasən* de vaten wasschen; *vōduk* vaatdook; *zejvat* zaaivat.

vaten vatten, begrijpen; *anvaten* aanpakken. § 49.

vextən vechten. § 70.

vēꝑən vegen; zie *uetfēꝑen*.

vēꝑ vee; *ꝛtvēꝑ* de koeien.

vejlox veilig. § 138.

vejnzən veinzen.

vel vel, huid; slordige vrouw; *veləꝑrōt* koopman in vellen. § 70.

veləꝑ velg v. e. rad.

velən vellen, omhakken v. boomen.

velt veld; *təveltꝛōꝑn* ergens heengaan; *veltgrēꝑən* bestuurders v. e. maalschap; *veltꝛunt* veldgrond, onbebouwde grond; *velthūꝑn* of *veltkīꝑ* veldhoen. § 70.

vēꝑn veen; *utfēꝑnꝛiꝑꝛōꝑꝛāntꝛāꝑn* in 't veen ziet men op geen turf; *ꝛtfēꝑn* Veendaal. In het Liber Camerac Palus genoemd. §§ 66.

vent vent, man, kerel; *ꝛnōꝑꝛəꝑfentꝑn* een aardig ventje.

venkəl venkel. § 70.

vēꝑər ver; veder; veer; zie ook *vēꝑrtən*. §§ 66, 75.

vəꝛaltərēꝑrt in de war; *vəꝛaltərōꝑsvꝑ* verwarring.

vəꝛbānt verband.

vəꝛbastərən ontaarden.

vəꝛbōꝑzən verbazen; *welvəꝛbōꝑst!* wel verbazend!

vəꝛbvꝑ of *vəꝛbvꝑ* voorbij; *hꝑꝑrōtsənejꝑəꝛbvꝑ* hij praat zich voorbij, hij vertelt meer dan hij mag, of dan goed voor hem is.

vəꝛbouwəꝛēꝑrt verbouwereerd, in de war.

vəꝛbrān(d)ən verbranden; *astnūwōꝑꝛis makhꝑəndakfəꝛbrān* als 't niet waar is, mag ik verbranden!

- verbunt* verbond; afspraak.
vērdæχ gereed, klaar. § 63.
verdēdagan verdedigen.
verdejan en *verdējan* niet willen doen, b.v. *gkverdejat* ik verdraai het.
verdeksalt uitroep v. verbazing of verwondering.
verdikamēn verdikkie! uitroep.
vardižnan verdienen; *vardižndar* bediende.
verdrejan verdraaien; niet willen doen.
verdrvt verdriet; *verdrvtæχ* bedroevend; bedroefd. § 153.
verdolamēn uitroep.
verdolt uitroep.
verdoran verdorren.
verdvīnan verdwijnen.
vēræk de zijden van het *hākχat*, zie ald.
vergōgan vergaan; wegwijnen; omkomen; *verganyntlf* doorstraling.
vergētan vergeten. §§ 75, 334.
vergēvan vergeven; *anhēgļevgēvandanhēkal* een verbazende hekel;
vergift vergif.
verhakstōkan beweren, vertellen; *hvjhetfōltøverhakstōkan* hij praat
druk.
verhejst overvoerd van het vee.
verhēmaltan verhemelte.
verklōgrēn verklaren; *verklōgrēn* verklaring.
verknōtarēn kreukelen.
verknuſelan verknoefelen, pakken.
verkoywan verkouden; *verkoywændæχhejt* verkoudheid.
verkwansēlan verruilen, verkoopen.
verkwikan verkwikken.
verlanēn verlangen.
vertōgt verlaat, sluisje.
vertōgtan verlaten, weggaan; *gkbinvertōgt* ik ben opgehouden.
verlegēn verleggen, anders leggen.
vertēgan verlegen, bloode.
verlepan verleppen, verwelken.
vertējan verleden, geleden; *daslanvertējan* dat is lang geleden.
vertixtan verlichten.

varluzan verliezen; *varl's* verlies. § 153.

varlof verlof.

varlūjan verluiden; *gkhedarwatsfanhō'ravarlūjan* ik heb er iets van hooren mompelen.

varmākan vermaken, anders maken; reflexief, plezier hebben.

varnemstax vernuftig.

varnāzlan vernielen.

varnāmt venijn, vergif; ook als adj. vergiftig.

varnis vernis.

varnebən bijkomen, opfleuren, in beter doen geraken.

varot rot, rottig. § 90.

varōvarən veroveren.

varpaxtən verpachten, verhuren.

varplēgan verplegen; *varplēgan* verpleging.

varpōdən ziek worden door te veel eten of thuis zitten; een kat of een hond *varpōt* als hij te veel vertroeteld wordt.

vērs vers; vaars; *vērskalzaf* vrouwelijk kalf. §§ 63, 71.

varslunārən verslingeren, vergooien.

varslorən verloren laten gaan door slordigheid.

varspūt oponthoud bij 't werk.

varspōxtən beschimmelen, uitslaan door de vochtigheid.

varspōzlan verspelen; verliezen.

varšōzlan verschalen, van wijn b.v.

varšēzlan verschillen, schelen; zie *šēzlan*.

varšil verschil; *zlvāršildejlan* 't verschil deelen.

varšimələn schimmelig worden.

varšōznən verschoonen, schoon ondergoed aantrekken.

varspikan zand door de mest werken.

varstōzn verstaan, begrijpen; *angulfarstōzndar* een goed verstaander.

varstārazf versterf, erfdeel; *zanvōzdersfarstārazf* zijn vaderlijk erfdeel.

vēzrtən verte; *indavēzrtən* in de verte.

vartestawīzrdən vernielen, ruïneeren.

vēzrtūzn veertien. § 318.

vartīzr vertier, drukte, welvaart.

vartrek vertrek, kamer.

vartrekən anders trekken; weggaan.

- varvė·glan* vervelen; *varvė·glant* vervelend.
varvėman niet willen doen; *varvėmt* vervloekt!
varvlė·kan vervloeken; niet willen doen; *varvlė·kt* vervloekt! § 339.
varwė·qant verwaand.
varwė·qrlė·qzan verwaarloozen.
varwė·gan bewegen; tegenkomen, ontmoeten; *qkhemnėtfėrwė·zt* ik heb hem nergens gezien.
varwė·qran verweren, verdedigen; verweeren.
varwqlaft geweld.
varzetan verzetten.
varzėt visite, bezoek.
varzė·kan verzoeken, uitnoodigen; *varzė·k* verzoek.
varzuem verzuim; *varzuemən* verzuimen.
vest vest; *vėšən* vestje; *andė·qranantfėšakri·gan* een meisje pakken.
vėt of *fėt* streng touw van een bepaalde lengte.
vet vet, subst.; vet, adj.; vochtig warm v. h. weer; *vetprizən* vetprijzen, het geslachte varken of de geslachte koe komen zien, en daarbij een flinken borrel drinken; *ėtsuntfethen* iets te goed hebben; *panəvet* feest bij gelegenheid van het bouwen van een huis; *wrvəvet* kraamvisite; *smitsfet* feestelijke betaaldag bij den smid. §§ 139, 262.
vetə·xajt vettigheid, vet.
vė·zal vezel.
vi·x vijf; zie *ė·qr*.
vi·xtertėt vacantielijd van 16 Oct.—1 Nov. om van dienst te kunnen verwisselen; *vi·xtėran* vacantie hebben.
vi·jānt vijand.
vėl vijl; *vėlan* vijlen.
vėlan villen; *vėldər* vilder. § 81.
vilt vilt. § 81.
vim vim, 100 bos (hout, stroo.)
vėndan of *vėnən* vinden. §§ 83, 331.
vinəx nijdig; *zė·vinəgazəns·pin* zoo nijdig als een spin; als bijw. hevig, *vinəxkouwt*, *-wārəm*.
vinər vinger; *jekongėnvinərindəstė·kanofzawė·tanat* je kunt geen vinger in de asch steken of ze weten het. § 81.

vink vink. § 81.

vīzr vier; *vīzrdōjt* 2¹/₂ centsstuk, onz. § 318.

vīzrəl vierde deel; kwart; *drījvīzrəl* ³/₄ el.

vīzrən vieren.

vīzrkānt vierkant, subst. en adj. *zlksejotfīzrkāndanzəngəzəxt* ik zei

't vierkant in zijn gezicht.

vis visch; *visən* visschen. § 81.

vižəl vijzel. § 117a.

vlāχ vlaag, bui. § 57.

vlaχ vlag; *vlagən* de vlag uitstoken. § 49.

vlak vlak, effen.

vlakuət noodzakelijk; *zkmōdəmvlakuetsprēkən* ik moet hem noodzakelijk spreken.

vlam vlam; *vlamətjən* lucifer. § 49.

vas vlas. § 49.

vlēχ slank, lenig.

vləxtən vlechten; hard loopen.

vlēgəl dorschvlegel; lummel.

vlējōzr verleden jaar; *vlējəwēk* de vorige week.

vlejan vleien. § 138.

vlejs vleesch; *vlejsak* vleeschzak, hemd. § 138.

vlek vlek, smet, klad; *vlekən* vlekken maken. § 70.

vlēt vleet, menigte; *brdəvlēt* in groote hoeveelheid.

vlīmpjən vlijmpje; *zōšārəpazənvlīmpjən* zoo scherp als een vlijmpje.

vlīχ vlieg; *vlīgən* vliegen; *vlīgər* vlieger. §§ 153, 329.

vlōj vloot; *vlōjən* vloeien. § 144.

vlok vlok, lok. § 90.

vlos zacht, week.

vlot vlot, zonder haperen; *vlotən* vloten. § 90.

vlotχres breed gras in de slooten.

vlōχjən vleugje; *ənvlōχjənvənbē-təršəp* een vleugje van beterschap.
§ 104.

vlōgəl vleugel. § 104.

vlōkən vloeken. § 339.

vlōt ondiep, adj.; ondiepe tobbe; *melzktflōt*, tobbe waarin de melk overgegoten wordt uit de emmers; *vlōtjən* (boter)vlootje.

- vloχ* vlug, gezond; *χkbinīχutfloχ* ik ben niet lekker. § 101.
vloχt vlucht, troep vogels; *vloχtan* vluchten. § 101.
vlues vlies; *dərlagənvluēzōvərhēχn* er lag een vlies over.
vōχt vocht, water, subst.; vochtig, adj.; *vōχtəχejt* vochtigheid. § 133.
vōdān beuzelen; *vōdərəχ* slordig, armoedig; zie *vōt*.
vokān fokken, teelen; *dōχrvokəzəstraf* daar komen veel kinderen.
vōl vol.
volagən volgen; *voləχsām* volgzaam. §§ 90, 175.
voləχk volk; 't dienstpersoneel; gasten; *vəhənvōləχkōvər* we hebben gasten. §§ 90, 175.
vōχ^w vrouw; *vōχwən* vrouwen.
vōnərtšən of *vunərtšən* vondertje.
vōnχk of *vunχk* vonk; *vunχkən* vonkje.
vōnəs vonnis.
vōχr voor, ploegsnede. § 96.
vos vos; mensch of paard met rossig haar. § 90.
vōχs voos; waterig.
vōt vod, tod; *χtisləngīnvōt* 't is lang geen vod, 't is iets goeds; achterste; *χkšōptənəmvōrzenvōt* ik schopte hem tegen zijn achterste; *əχtərdəvōdəzītən* achter de broek zitten, aanporren.
vōχl veel; *dərisnīfōχlən* er is niet veel aan.
vōχlən voelen.
vōχr voor, praep. en adv.; *vōχrən* vooraan. § 104.
vōχrōχt voorraad.
vōχrbōrəχ voorbarig.
vōχrdēχl voordeel, maar *vōχrdēχləχ* voordeelig.
vōχrən in: *vənvōχrən* van voren.
vōχrvērdən voorwaarden.
vōχrzōχt voorzaat.
vōχrzōrəχ voorzorg; *īndəvōχrzōrəχwēχən* in de voorzorg zijn.
vraχ vraag; *dərisfrāχnōχr* er is vraag naar; *vraχən* vragen. § 106.
vraχt vracht; *vraχjən* vrachtje.
vraχk wrak, slap; *vraχfēj* ziekelijk vee.
vraχ wrang, zuur; *ənvraχəpēχr* een wrange peer. § 49.
vrat wrat. § 49.
vreχj vrede; wreef; omheining; *vreχjən* omheinen. § 87.

- vrek* vrek, gierigaard. § 70.
vrēkan wreken. § 75.
vremt vreemd; *gīzānvremdān* 't is een rare. § 59.
vrēs vrees; *vrēzān* vreezen. § 136.
vrēt wreed, koelbloedig; *ānvrējākērāl* een wreede man. §§ 136, 180.
vrētān vreten, subst. en werkw. §§ 75, 334.
vrikan wrikken.
vrint vriend; *vriṅdālāk* vriendelijk, hartelijk.
vriṅān wringen. §§ 81, 180, 331.
vriḍax Vrijdag; *frīḍaxs* 's Vrijdags.
vrij vrij, adj. § 117d.
vrijān vrijen; *vrijār* vrijer, minnaar.
vripostax vrijpostig.
vriṅvān wrijven; *ofriṅvān* afwrijven; *uetfriṅvān* uitwrijven. § 328.
vriṅzān vriezen. § 153.
vrōx vroeg; *vrōxtān* vroegte; *indāvvrōxtān* in de vroegte. § 263.
vrōzāk vroolijk.
vrōm vroom.
vrog^w vrouw; *vromās* vrouwmensch, pl. *vrōlīj*.
vrōxt vreugde; *ānkortāvvrōxt* een korte vreugde.
vrōtān wroeten. §§ 124, 180.
vroxt vrucht. § 97.
vrutwīf of *vrutjōfār* vroedvrouw; *vrutmejštar* vroedmeester.
vōlān vullen. § 101.
vōlēn veulen.
vōlās vuilnis; *vōlāzbak* vuilnisbak.
vōr voor; *vōrdōgr* voor 't huis; *vōrnīks* gratis; *vōrgut* voorgoed.
vōr bloot; *vōravutān* bloote voeten.
vōrāk vork.
vōrām vorm; *vōrāmān* vormen.
vōrnām voornaam.
vōrst vorst. § 101.
vōrt voort, weg; *hvjisfort* hij is weg. § 93.
vūx voeg; *vūgān* voegen.
vūxt voogd; *vūgdīj* voogdij.
vūgāl vogel; *vūgāltšāsaxres* vogelgras. § 96.

- vun̄ar* en *vun̄artšən* vondertje; zie *vun̄artšən*. § 97.
vun̄kjen vonkje; zie *vun̄k*. § 99.
vūgr voer; wagenvracht; voer; *vūgrən* voederen. § 122.
vūgrən voeren, bekleeden; *vūgrən* voering. § 122.
vūgr vuur; *vūgrstēzn* vuursteen; *vūgrtes* vuurtest; *vūgrəx* vurig,
 koortsig.
vūgranhout vurenhout.
vuef vijf; *vueftv̄zn* vijftien. §§ 251, 318.
vuēl vuil; schrande; *vuēlbōm* wilde populier. § 129.
vuēləxejt vuiligheid; *zəmōndəndūvələgrənəmzənvuēləxejt* men moet
 den duivel eeren om zijn schrandeheid; *vuēlək* vuilik, smeerlap.
vuēlvj wij, pron. pers. § 300.
vuēst vuist; gebreide want zonder of met halve vingers. § 129.
 w.
wāx waagstuk; *grizənwāx* 't is een waagstuk; *wāxhals* waaghals.
waxt wacht; *dəwaxtanzegən* iemand voor de laatste maal waar-
 schuwen.
waxtən wachten; *waxt, datsakdūzn* wacht, dat zal ik doen.
wafər wat blief-je? wat? wat voor.
wagələn waggelen.
wāgən wagen, werkw.; wagen subst.; *wāgnwt* wagenwijd, *wāgəšot*
 wagenshot. § 57.
wōj wade; *intwōjvantbēzn* in de wade, knieholte.
wāj wee; o *wāj!* o, wee.
wak wak, open plaats in 't ijs.
wākən waken. § 57.
wakər wakker, schrande; *hvjnszutwakər* hij is schrande; adv. zeer,
 b.v. *wakərərəx* heel erg.
wal wal; *vandəwalindəstōzt* van den wal in de sloot.
waləgən walgen.
waləm walm; *waləmən* walmen, stoomen v. d. lamp.
walvj watblief?
wals wals, ijzeren rol om een grintweg vlak te maken.
waməs en *wāməs* wambuis, jas.

wōzn waan, meening.

wan wan; *wanmō'zł* wanmolen; *wanšup* wanschop.

wanē'zr wanneer, onlangs.

wanhō'p wanhoop.

wanž wang. § 49.

wankānt wankant, ruwe kant.

wankālen wankelen; *wankəl* onvast; *dəstūzłstōtwankəl* de stoel staat niet stevig.

wānt wand; want, handschoen. § 50.

war war; *indəwar* in de war; *warłont* dikke bos stroo.

was was; wasch; *wazdōm* wasdom, groci; *wasən* wassen; wasschen. § 49.

wat wat; *wats* of *watən?* idem. § 311.

wāpən wapen; *undərdəwāpəs* onder dienst.

wapərən wapperen.

wōzr waar? adv. *wōzrhē'zn* waarheen. § 56.

wōzr waar, waarachtig, adj. *ztsfastwōzr* 't is zeker waar. § 105.

wōzr waar, subst.; *guzəwōzr* goede waar.

wōzrbgrzł waarborg.

wārzłk werk; *wārzłkən* werken. §§ 72, 174.

wārzəm warem; *wārzəmən* warmen; *wārzəmtən* warmte. § 54.

wōzrən reflex. zich hoeden voor; *wōzryə* berg-je, pas op.

wārzəwəl wervel. § 72.

wārzəwən werven, werkw.; adj. *wārzəwənhouwt* wervenhout.

wōzrhejt waarheid; *dəwōzrhejt* de orthodoxe kerkleer.

wōzrnē'mən waarnemen, gebruik maken van; *zəmōntnuwōzrnē'mən* je moet er nu van profiteren.

wōzrsšūwən waarschuwen: *zəbinəwōzrsšūwt* je bent gewaarschuid.

wōzśəm wasem, waterdamp.

wōztar water; *hizslugəmdatizgīnwōztarowwīnthouwekōs* hij sloeg hem, dat hij water noch wind houden kon; *wōzterdrok* druk met latijnsche letter; *wōzterpōf* waterpof. § 56.

wāuwələn wauwelen, babbelen.

wāwəl of *wāfəl* wafel. §§ 106, 204.

wōzrzł wazig, vaag.

wəz weg, richting; *tarwebroōzłt* idem. § 70.

- wex* weg, adj. en adv.; *wegendawēzr* hier en daar, af en toe.
wēxbrēj of *drwēgəblat* weegbree.
wēxlues wandluis.
wēdarwērdaxejt wederwaardigheid, gebeurtenis, avontuur.
wēdüman weduwman; *wēdiivrou^w* weduwe.
wēgən wegon. §§ 75, 333.
wēj wee; *akwīzrzōwēj* ik werd zoo wee, akelig.
wej weide; *uetawejsprinjən* een onecht kind krijgen.
wej wei, hui.
wejon waaien. § 108.
wejfalən weifelen. § 138.
wējgōzr wedergade; *wējgōrs* weergaasch; zie *wēzrgōj*. §§ 188, 275.
wejgərən weigeren. § 138.
wejkən weeken; *indawejksetən* laten weeken. § 138.
wejnax weinig; *wejnagaxtəx* weinig. § 138.
wejnən of *wejnən* wenden, keeren v. kleederen; *wejnəkər* dat gedeelte v. d. akker, waar men met het ploegen omdraait; *wejnēgal* spil, waarom het lamoen v. d. wagen draait. §§ 61, 220.
wejt weit, tarwe; *rōmsəwejt* mais. § 138.
wejtəs weitasch. § 138.
wēk week 7 dagen, subst.; zacht, adj. §§ 75, 136.
wekər wekkerklok.
wēzł wie? *wēzłstōzr* wie is daar?
wel wel, bron; *welwōzter* welwater, bronwater; *welən* wollen.
wel goed, wel; *dazweləs* dat is wel waar. § 70.
wēzłāndər weerlicht, schelm; *wēzłāndərs* weerlichtsch.
weldōzt weldaad, goede daad.
wēzłān weelde; *wēzłānəx* weelderig.
wēzłəxt weerlicht; *wēzłəxs* weerlichts, duivels(ch). §§ 187, 269.
welək welk, wie? wat? § 70.
wēzłəkən verwelken; *dəblumawēzłəkən* de bloemen verwelken. § 74.
wēzn gezwel, uitwas; *ənwēzntjənōptənō's* een gezwelletje op den neus.
wenən wennen; *dəwəwent* dat zijn we gewoon; *ənwensəl* of *wensəl* aanwensel. § 59.
wenzkən wenken, een wenk geven. § 59.

went want, redeng. voegw.

wep webbe; zie *spinawepsnest*. § 70.

wē'zr weder, subst.; *zizdō'jwē'zr* 't is dooi.

wē'zr weder, adv., nog eens; terug; *hi'jstarwē'zr* hij is terug;
zie *wex*.

wērdan waarde; *dathetχinwērdan* dat heeft geen waarde; *wērt*
waard, adj.; *dasmowelankwartšawērt* dat is me wel een kwartje
waard. § 71.

wērəlt wereld; *ənmīnsmidənīndawērəlt* een wereldsch mensch; *wērəls*
wereldsch. § 76.

wē'zrən weren; druk bezig zijn; *hi'jwē'zrtsənejgəgut* hij werkt hard;
drukīndawē'zr druk in de weer.

wē'zrgōj wedergade, een linker handschoen is de *wē'zrgōj* v. d.
rechter; zie *wē'jgōzr*.

wē'zəs wees, ouderloos kind. § 136.

wē'zəbō'm weesboom, boom over den hooiwagen.

wē'sən weesje, verhooging in den kelder tot berging van een en
ander; prieeltje.

west West; *westan* westen; *westawīnt* Westenwind. § 70.

wēt kennis, bewustheid; *hi'jhetərgīnwē'tfan* hij heeft er geen be-
wustheid van; *andawē'tkōman* te weten komen.

wet wet; *dawetstelan* den baas spelen.

wetan wetten, scherpen; *wetplank* wetplank; *wetstē'zən* wetsteen.
§ 59.

wē'tən weten; nadeelige gevolgen van iets hobben, b.v. *zkwē'tar*
nīksfan ik heb er geen last van. § 340.

wē'tərən drinken v. h. vee. § 66.

wē'vən weven; *wē'vər* wever; vrouwtjes meikever; zie *mōldər* en
tōrəwē'vər. § 75.

wē'zəl wezel; *zō'banazənwē'zəl* zoo bang als een wezel. § 75.

wē'zən wezen, werkw. § 75.

wē'zən wezen, subst.; *hi'jīsnogīnwē'zən* hij bestaat nog; *hi'jhetər*
gīnwē'zəvan hij begrijpt 't niet.

wī'bələn wiebelen, heen en weer bewegen.

wī'z wig.

wī'z wieg; *wī'gən* wiegen; *wī'gələn* wiegelen.

wixt wicht, klein kind; gewicht; *əngujawixt* een goed gewicht.

§§ 81, 291.

wif wijf, onz.; *wrævet* kraamvisite. §§ 116, 117c.

wij wie? pron. interr.; wij, pron. pers. §§ 177d, 300, 311.

wijen wieden.

wik wiek, molenwiek.

wik wijk; *wiken* wijken, teruggaan. §§ 116, 328.

wik wikke; *ringəlwik* ringelwik.

wikən wikken, beraadslagen; *nōvō·hwikənənwē·gən* na lang wikken en wegen.

wī·əl wiel. § 154.

wil wil; genoeg; *hi·jhetərwilwan* hij heeft er genoeg van.

wilən willen; §§ 81, 341.

kīndərdr·jwilən

kri·gəvordəbilən

kinderen die willen,

krijgen voor de billen.

wilzχ wilg. § 81.

wiləwō·əl wielewaal.

wilt wild; *intwilt* in het wild. § 81.

wim dat deel v. d. schoorsteen, waarin 't spek enz. hangt te rooken.

wimələn wemelen, warrelen; *ztiw·mältmən·vgrdəō·gən* 't draait voor mijn oogen.

wimpəl wimpel. § 82.

wīn wijn; *wīnzū·zrən* wijnzuren, appels. § 116.

wīndən of *wīnən* winden; zie *hānt*. §§ 220, 331.

winən winnen; zijn doel bereiken; *wīndər* winnaar; *dastoxmer·dəwīndər* dat is toch maar 't beste; *wīnst* winst, voordeel.

§§ 81, 224.

wīnərt wingerd; in samenst. *wīnərt*, b.v. *drūvəwīnərt* druivenwingerd.

wīnkbrā·gən of *wīndbrā·zən* wenkbrauwen. § 83.

wīnkəl winkel.

wīnkəl·hāk winkelhaak, rechte hoek; scheur.

wīnt wind; *wīndərəχ* winderig.

- wīntar* winter; *wīntardax* winterdag; zie *midan*. §§ 83, 171.
wīp strooien reep langs het dak.
wipən wippen; *dakarópwipən* een abortus krijgen.
wipərən wippen; *wipərəwap* wip; *wipərəwapərən* wippen.
wips wesp. § 64.
wīzr war; *indawīzr* in de war; zie *war*.
wīs wijze; *op-sónwīs* op zoo'n wijs. § 117a.
wīs wijs, adj.; *daswīs* dat is verstandig; *ənwīzən* een betweter;
 comp. *wīzdr*. § 224, opm.
wis zeker; *wisəndrīj* wis en drie, zeer zeker. § 81.
wis wisch, bundel; zie *gawis*. § 81.
wisələn wisselen; *stüwertšəwisələn* boompjeverwisselen. § 81.
wisən wisschen, vegen.
wisəwasən wissewasje, kleinigheid.
wispeltūzrəx wispelturig.
wit wijd, adj.; *ənwījəbruk* een wijde broek; comp. *wījər*; *wītən*
 wijdte; *wīt wōjt* klappei, flapuit. §§ 116, opm. 117b.
wit wit, bleek; *zəzīzntloxsō-nōzrwit* je ziet toch zoo vreeselijk bleek.
 §§ 120, 262.
wītən wijten, verwijten. § 116.
wītjən kuiken.
wīzən wijzen, aanwijzen. §§ 117c, 328.
wól wol; *wólən* wollen, van wol. §§ 90, 101 opm.
wólz wolf; ziekte i. d. hennep; ziekte i. d. tanden. § 90.
wólzənbondəl groote, dikke man. Is dit misschien een verbastering
 van Wolfenbüttel; men denke aan den dikken hertog.
wolzk wolk; *ənjónazənwolzk* een jongen als een wolk. § 90.
wōzrt woord. § 94.
wouwt woud, bosch. § 52.
wōjt wuit, dikke onderkin.
wōjənt woedend; *ənwōjəndənhē-kəl* een groote hekel § 124.
wōzłən woelen; *wōzłəx* woelig. § 124.
wōst woest; *hōrnwōst* horenwoest v. koeien. § 124.
wōns wensch; *wōnsən* wenschen.
wōrdən of *wōrən* worden. §§ 73, opm. 268, 341.
wōrzən worgen.

- worəm* worm; *worəmkruet* wormkruid. § 101.
worst worst; *worstpin* worstpen. § 93.
worstələn worstelen. § 101.
wortəl wortel; *wortəlɔf* wortelloof. § 101.
wukərən woekeren.
wunder wonder, subst.; wonderlijk, adj. *ənwunderəvent* een wonderlijke man. § 99.
wūznən wonen; *wūznən* woning. § 102.
wunt wond, subst. § 99.
wuznzdaχ Woensdag.
wuel; j wij, pron. pers. § 300.

z.

- zabən* zuigen op iets; *zabələn* idem.
zāχ zaag; *zāgəmə'gl* zaagmeel; *zāgən* zagen. § 57.
zaxt en *zaxft* zacht; *zaxjes* zachtjes, langzaam.
zāk zaak, nering.
zak zak; *azənzakinməkōzritən* als een zak in elkaar zitten.
zakan zakken, dalen; *nobənə; jazakən* naar beneden zakken.
zōgl' zaal; zadel; *zōgləmākər* zadelmaker; *zōglpunt* deel v. d. ploeg. § 57.
zōgləχ zalig.
zələf zalf.
zaləm psalm; *zaləmpjən* psalm.
zəmələn verzamelen.
zānəkən zaniken, zeuren; *gəzānək* gezanik.
zan zang; zangvereëning.
zānt zand; *zāndərəχ* zandig, zanderig. § 50
zōzt zaad; inzot van een spel; *zkhəmən zōztwē'zr* ik heb mijn inzet terug. § 105.
zat genoeg; *zkhəzat* ik heb genoeg; brooddronken, *zədəkonstən* brooddronken streken; *hi; jwasat* hij was dronken. § 49.
zārək zerk.
zōzterdaχ Zaterdag; *sōzterdaχs* 's Zaterdags.
zə zij, ze; pron. pers. § 302.
zē; j zee. § 137.

zejən zaaien. §§ 108, 338.

zejkan wateren; *zejkartšən* lastig kereltje. § 138.

zejsəm zeis; *zejsəm hēt* groene topjes v. d. hei.

zeldən zelden. § 70.

zelař zelf, meestal *ejgəst*; *zelař kənt* zelfkant. § 70.

zeltsəm zeldzaam; *zisleltsəm* 't is buitengewoon.

zēgal zegel; *zēgalən* zegelen.

zēgan zegen; *zēganən* zegenen.

zegən of *zēgan* zeggen.

zēkər zeker; *zīsēkər* 't is heusch waar; *ənzēkəre P.* een zekere P.;
zie *zēmər*.

zēal zeel; *həlpəsēal* kruistouw dat men gebruikt bij 't kruien, of
bij 't dragen van een baar. § 136.

zēməl zomel.

zēman zeemen, afwasschen; was bereiden; *zēmalap* lap om te
zeemen; *zēmlēər* zeemleer. § 136.

zēmər zeker; *zēkər* gebruiken ter bevestiging geldt bij velen voor
zənt zonde, vandaar dat men 't heeft verbasterd tot *zēmər*.

zēən zeen.

zēənəns of *zēənənən* zonuwen; *zēənənəxtəχ* zenuwachtig.

zēp zeep. § 136.

zēər zeer, pijn; *kwōztsēər* klieruitslag op 't hoofd; *zkduməzēər*
ik doe me pijn; *dəzowtsēər* dat is oud zeer. § 136.

zēərt pijn; *zēərtintləf* pijn in de maag.

zes zes; *baləvandəzes* ballen van 6 om 1 cent. § 70.

zət zet, streek; *zətən* zetten; *zkanəmnūsetən* ik mag hem niet lijden.
§ 59.

zētəl zetel, stoel.

zēvər zeever, speeksel; *zēvərəkəjən* zeeverzakje aan de pijp;
zēvərən kwijlen. § 736.

zixt sikkkel.

zix zijde spek.

zix zij, pron. pers. § 302.

zix zijde, stof; *zixgōgrən* naaizijde. § 117b.

zix ziek, adj.; *zixkən* ziek zijn; *zixkən* ziekte. § 153.

zixəl ziel; *əpsənəzixləkōmən* op zijn rug komen, ranselen.

- zilvār* zilver; *zilvāran* zilveren. § 293.
zīzn zien; *zkmaztnīsīzn* ik heb er een afkeer van. § 334, opm.
zīn zijn, wezen, werkw.; pron. poss. §§ 305.
zin zin, lust, trek; wil.
zindalāk zindelijk.
zinəxejt zin, lust, trek.
zinān zingen; *zinštār* zangster. §§ 81, 331.
zīnk zink; *zīnkān* van zink, adj.
zīnkān zinken, werkw. §§ 81, 331.
zīnkās zinkings.
zīzr zier, klein beetje; *gunzīzr* geen zier; *zunzīzrtšān* een klein beetje.
zīt zijde; *pīmindəzīt* pijn in de zijde. § 116.
zītān zitten; wonen; *jozītəndərōgrəx* je woont er gezellig.
zōx zog, melk; zeug, meestal *zux*.
zōj zode, plagge; hoeveelheid; *mzōztyān* een rommeltje; een maaltje.
zok sok; *zokərəx* sokkerig, zonder energie.
zoldər zolder; kruis in de broek.
zōzł zool.
zōməxt menigte, hoeveelheid; *zkhedərənzməxt* ik heb er wat van.
zōn zon; zoo een.
zōts troep, hoeveelheid; *zunhēzłəzōts* een groote hoeveelheid.
zoywt zout; *hijvərdīzntnoχānzoywtindəpap* hij verdient nog geen zout in de pap. § 52.
zōft zeef. §§ 88, 212, 3°.
zōkən zoeken; *hijzōktjə* hij zoekt je (te vangen). §§ 124, 344.
zōm zoom; *zōmən* zoomen.
zōznanj voerbak v. d. varkens.
zōzran zeuren, zaniken.
zōt zoet; *zōtevēzntjəs* zoete veentjes, appelsoort. § 124.
zōvən zeven, z. *pet.* §§ 88, 318.
zoxt ziekte; *zoxtəx* ziekelijk; zucht; *zoxtən* zuchten. § 101.
zoftən ziften.
zok zulk; *zoksōzrt* zulk soort. § 101.
zol drinkbak voor de koeien.

- zolan* of *zon* zullen. § 340.
zoltfat vet v. rolpens. § 101.
zont zonde; *dasont* dat is zonde, jammer; *dōgrdujəzontmēj* daar
 zondig-je mee. §§ 101, 169 3°.
- zontxat* zundgat.
- zorəx* of *zorəx* zorg; zorgzaam meisje; leunstoel; *zorəgən* zorgen.
 § 93.
- zostər* zuster.
- zux* zeug; *keldərxux* pissebed; zie *papsux*.
- zumər* zomer; *sumərs* 's zomers.
- sundər* zonder; *jujbuməsundər* jij bent niet zonder.
- sundərliŋ* zonderling.
- zūzł* zoel, warm.
- zūzłn* zoon; *hvjhedalgrōzłzūzłns* hij heeft al groote zoons.
- zūgən* zuigen, zoogen. §§ 130, 329.
- zūja* wieg.
- zūjən* zuiden; *zūjəwīnt* zuidenwind. § 130.
- zuekən* zuigen, zoogen.
- zuel* zuil. § 129.
- zuelvj* zijlieden, pron. pers. § 302.
- zueməŋ* in *verzueməŋ* verzuimen. § 129.
- zuenəx* zuinig; *hvjshēzłzuenəx* hij is doodelijk ziek.
- zuepən* zuipen; *zuepərt* dronkaard; *zueplap* idem. §§ 129, 329.
- zūvəl* zuivel. § 130.
- zūvər* zuiver; *zūvərīndələzr* orthodox.
- zūzr* zuur. § 131.
- zūzrən* zuring. § 131.
- zwōj* zwade; zie *zwat*.
- zwāgər* zwager.
- zwak* slap, lenig.
- zwōzłəf* zwaluw; *zwōzłəwəstərt* zwaluwstaart.
- zwōzłn* zwaan. § 56.
- zwōzr* zwaar; orthodox; *zwōzrwēzr* onweer; *zwōzrt(əŋ)* zwaarte.
 §§ 105, 169 6°.
- zwārəzłm* zwerm; *zwārəzłmən* zwermen.
- zwārəzłvən* zwerven. §§ 72, 332.

zwōart zwoerd.

zwart zwart adj.; *dazwart* zwarte' vlekken in goed; *zwartmūz*
boerenkool.

*zwa*t zwadc; *dazitānmōjəzwatōp* het gras (de rogge) staat goed;
zwatjan idem.

zwextal zwachtel; *zwextalan* zwachtelen.

zwejm zweem; *gīnzwejm* geen zweem.

zwēgl streep bijeen geharkt hooi.

zwelan zwellen. §§ 59, 332.

zwēp zweep; *hesazwēp* korte zweep. § 136.

zwemān zwemmen.

zweṅal zwengel.

zwēzr zweer; *pinzwēzr* steenpuist; *zwēzrān* zweren. § 335.

zwērt zwaard. § 71.

zwēt zweet; *zwētān* zwcten. § 136.

zwetsān zwetsen, opsnijden.

zwēval zwavel; *zwēvalān* zwavelen. § 75.

zwēvān zweven. § 75.

zwīx twijg; *anzwīxjan* een twijgje. § 117a.

zwīgān zwijgen. §§ 117a, 328.

zwīj geil, welig; *dakōglstōdzwīj* de kool staat welig.

zwīkān zwikken, buigen.

zwīl eelt; *zwīlindavīngārs* eelt in de vingers.

zwīmāl zwijmel, kattenziekte.

zwīzrān zwieren.

zwūnk zwonk; *midanzwūnk* met een glimp.

A A N H A N G S E L.

a. Verdubbeling van medeklinkers (zie § 177).

Door Prof. Zwaardemaker daartoe in de gelegenheid gesteld, heb ik, in het physiol. laboratorium, onder leiding van Prof. Gallée, door proeven met de registratie-apparaten ¹⁾ getracht eenige zekerheid te krijgen omtrent de phonetische waarde van zogenoemde dubbelkonsonanten. Een volledig onderzoek, waarvoor alle medeklinkers achtereenvolgens zouden moeten worden geregistreerd na elke vokaal in verschillende „abstufungen”, zou te uitvoerig worden, en ik beperkte mij derhalve tot het registreren van *k* en *t* in de volgende uitdrukkingen:

- I. a. *katānenkōgtars* — *ofkōgtarzenkatān*
katten en katōrs — of katōrs en katten.
- b. *nētānenetān* — *ofnetānenētān*
neten en netten — of netten en neten.
- c. *spītānenspītān* — *ofspītānenspītān*
spijten en spitten — of spitten en spijten.
- d. *bōtānenbōgtān* — *ofbōgtānenbōtān*
botten en booten — of booten en botten.
- II. a. *hākānenhākān* — *ofhākānenhākān*
haken en hakken — of hakken en haken.

¹⁾ Een beschrijving van deze apparaten, en hun werking is te vinden in: „Onderzoekingen gedaan in het physiol. laboratorium der Utr. Hoogeschool. Vijfde reeks. I. Eerste afl. p. 59 c. v.; Die neueren Sprachen, VIII, 8, en in: La Voix, Revue Mensuelle, XI, 124, pg. 97.

- b. *stēkanenstekēn* — *ofstekānenstēkēn*
 steken en stekken — of stekken en steken.
- c. *strīkanenstrīkēn* — *ofstrīkēnenstrīkēn*
 strijken en strikken — of strikken en strijken.
- d. *stokānenstōkēn* — *ofstōkēnenstokkēn*
 stokken en stoken — of stoken en stokken.

Zooals men ziet, staat in elke uitdrukking zoogenoemde *tt* of *kk* tegenover *t* of *k* en omgekeerd *t* of *k* tegenover zoogenoemde *tt* en *kk*. In elke uitdrukking worden dus de woorden met *tt* of *kk*, zoowel als die met *t* of *k* éénmaal zeer sterk en éénmaal zwak geaccentueerd.

Bij het uitrekenen der curven kreeg ik tot uitkomst, dat de gemiddelde duur in seconden was:

I. a.	van <i>tt</i> 0,12, <i>t</i> 0,12, <i>t</i> 0,20 en <i>tt</i> 0,15; gem. <i>tt</i> 0,135, <i>t</i> 0,16
b.	" <i>t</i> 0,23, <i>tt</i> 0,21, <i>tt</i> 0,24 " <i>t</i> 0,20; " <i>tt</i> 0,225, <i>t</i> 0,215
c.	" <i>t</i> 0,21, <i>tt</i> 0,10, <i>tt</i> 0,30 " <i>t</i> 0,10; " <i>tt</i> 0,20, <i>t</i> 0,155
d.	" <i>tt</i> 0,28, <i>t</i> 0,19, <i>t</i> 0,11 " <i>tt</i> 0,14; " <i>tt</i> 0,21, <i>t</i> 0,15
	<i>tt</i> 0,770, <i>t</i> 0,680

De gemiddelde duur van zoogenoemde *tt* is dus $\frac{0,770}{4}$ sec. =

0,1925 sec., en van *t* $\frac{0,680}{4}$ sec. = 0,170 sec., m. a. w. de gemiddelde duur van den dubbelkonsonant *t* is 1,132 of bijna $1\frac{1}{7}$ maal dien van den enkelv. konsonant *t*; bovendien is in de curve geen verdubbeling waar te nemen, zoodat ik meende zoowel den dubbelen als den enkelen konsonant door één letterteeken voor te kunnen stellen.

De berekening der andere curven gaf mij de volgende uitkomst in seconden:

II. a.	van <i>k</i> 0,30, <i>kk</i> 0,29, <i>kk</i> 0,25, <i>k</i> 0,19; gem. <i>k</i> 0,245, <i>kk</i> 0,27
b.	" <i>k</i> 0,19, <i>kk</i> 0,20, <i>kk</i> 0,25, <i>k</i> 0,20; " <i>k</i> 0,195, <i>kk</i> 0,225
c.	" <i>k</i> 0,27, <i>kk</i> 0,30, <i>kk</i> 0,30, <i>k</i> 0,22; " <i>k</i> 0,245, <i>kk</i> 0,30
d.	" <i>kk</i> 0,175, <i>k</i> 0,255, <i>k</i> 0,30, <i>kk</i> 0,16; " <i>k</i> 0,2775, <i>kk</i> 0,1675
	<i>k</i> 0,9625, <i>kk</i> 0,9625

De gemiddelde duur van zoogenoemde *kk* is dus $\frac{0,9625}{4}$ sec.

= 0,2406 sec. en die van *k* eveneens, of m. a. w. de gemiddelde duur van den dubbelkonsonant *k* is gelijk aan dien van den enkelvoudigen konsonant *k*. 't Behoeft voorzeker geen betoog, dat ook in dit geval het enkele letterteeken gebruikt mag worden om den „dubbelkonsonant” voor te stellen.

De andere medeklinkers kon ik helaas niet onderzoeken, doch in de verkregen uitkomsten van de meegedeelde proeven meende ik aanleiding te vinden om ook de andere „dubbelkonsonanten” enkelvoudig voor te stellen.

b. Vragenlijstje.

Aan de Hoofden van Scholen der op 't kaartje aangegeven en eenige daarbuiten gelogen plaatsen zond ik dit vragenlijstje, met vriendelijk verzoek van onderstaande woorden die te onderstrepen welke in de plaats hunner inwoning gebruikt worden, of anders het juiste woord in te vullen.

ander, *aander*,

schande, *sjaant*,

af, *of*,

slap, *slop*,

bracht, *brocht*,

koud, *kolt*,

baard, *boart* 1),

vaart, *voart*,

erwt, *aart*,

gard, *gaart*,

arm, *arrem*, *ārem*,

sterk, *starrek*, *stārek*,

gras, *gres*,

gaar, *goar*,

gaan, *goan*,

kaal, *koal*,

hazelnoot, *hoazelnoet*,

schraal, *schroal*, *sjroai*,

vadem, *voadem*, *voajem*,

haas, *hoas*,

maat, *moat*,

dragen, *droagen*,

kraken, *kroaken*,

graven, *groaven*,

stapel, *stoapel*,

naam, *noam*,

hij valt, ... *velt*,

lente, *leinten*, *leint*,

erf, *arref*, *āref*,

vaardig, *veerdig*,

paard, *peert*,

mensch, *mīns*,

ekster, *eekster*,

egge, *eg*, *eegt*,

1) oa stelt een klank voor, die het midden houdt tusschen *aa* en *oo*.

hij legt, ... *leit*,
 ijzen, *iezen* ¹⁾,
 hitte, *het*,
 haard, *heert*,
 hart, *harte*, *hat*,
 berg, *barreg*, *bāreg*,
 dorp, *darrep*, *dārep*, *derrep*
 karn, *kaar*,
 parel, *pèrel*,
 ginds, *gint*, *gunt*,
 gerecht, *gericht*,
 hij neemt, *nimt*,
 binden, *binden* ²⁾, *beinden*,
 winter, *wānter*, *weinter*,
 grendel, *grundel*,
 rimpel, *rumpel*,
 spelen, *speulen*,
 speen, *speun*,
 goud, *golt*,
 bord, *bōrt* ³⁾, *burt*, *bōrt* ⁴⁾,
 korf, *kōrref*, *kurref*, *kōrref*,
 zorg, *zōrreg*, *zurreg*, *zōrreg*,
 vogel, *voegel*,
 bul, *bol*,
 lucht, *lōcht*,
 honger, *hoenger*,
 gebonden, *eboenden*,
 ons, *oens*,
 vonk, *voenk*
 kopje, *kopjen*, *kōpjen*,

bunzing, *bunsem*,
 wolf, *wulf*,
 kogel, *koegel*,
 door (praep.), *deur*,
 droog, *dreug*,
 koning, *keuning*, *koening*,
 goot, *geut*.
 ader, *oar*,
 naad, *noat*,
 braden, *broajen*,
 aas, *oas*,
 razen, *roazen*,
 paal, *poal*,
 jaar, *joar*,
 spaan, *spaan*,
 bekwaam, *bekwaam*,
 schapen, *sjāp(en)*, *sjoap(en)*,
 vragen, *vroagen*,
 tafel, *toafel*, *tavel*,
 draaion, *dreijen*,
 kaas, *keis*, *kees*,
 gaaf, *geif*, *geef*,
 waaien, *weijen*,
 paaltje, *poalsjen*, *pōltjen*,
 ging, *gōng*,
 spiegel, *spegel*,
 prijzen, *priezen*,
 krijt, *krīt*,
 brief, *breef*,
 bijl, *biel*, *bīl*,

1) *ie* stelt denzelfden klank voor als *ie* in het Nederl. *Piet*.

2) *i* stelt een klank voor, dien men een gerekte *i* zou kunnen noemen, zij ligt tusschen *i* en *ie*.

3) *ō* stelt den o-klank voor van het Nederlandsche *krōm*.

4) *ō* heeft veel overeenkomst met *eu* uit het Fransche *neuf*.

bezwijken, *bezwīken*,
 kwijnen, *kwīnen*,
 wijs (adj.), *wies*, *wīs*,
 blijven, *blieven*,
 krijgen, *kriegen*,
 rijzen, *riezen*,
 brij, *brīe*,
 snijden, *sneijen*, *sniejen*,
 sneeuwen, *sneejen*, *sniejen*,
 vijand, *vieant*, *vieānt*,
 gij, *jij*, *jie*, *ie*,
 wij, *wie*, *wullie*, *wuelie*¹⁾,
 drie, *dree*,
 bloeien, *bleujen*,
 broeien, *breujen*,
 hooren, *heuren*,
 broeder, *breur*,
 bloempje(n), *bluumpjen*,
 bruin, *broen*, *bruēn*,
 kruit, *kroet*, *kruet*,
 pruim, *proem*, *pruem*,
 zuipen, *zoepen*, *zuepen*,
 druif, *druuf*,
 kluiven, *kluven*,
 huig, *huug*,
 suizen, *suzen*, *soezen*,
 blecken, *bleiken*,
 deelen, *deilen*,
 vleesch, *vleis*,
 heeten, *heiten*,

goon, *gīn*, *gīen*,
 gelooven, *gleuven*,
 stroopen, *streupen*,
 bloode, *bleu*,
 koopen, *keupen*,
 noodig, *neudig*,
 boos, *beus*,
 brouwen (lispelen), *brīejen*,
 bij, *bie*,
 knie, *knei*,
 nieuw, *nei*, *niej*,
 ruimte, *ruem(en)*,
 wringen, *vingen*,
 hij gaat, ... *geet*,
 hij slaat, ... *sleet*,
 hij staat, ... *steet*,
 schoon, *sjoon*,
 gij ziet, ... *zien*,
 ik doe, *ik doet*,
 plan, *plaān*,
 genomen, *enomen*, *eneumen*,
 ik neem, *neme*,
 zaak, *zake*,
 bode, *booi*,
 veel, *veul*, *veule*, *völle*,
 doen wij, *doeve*,
 laten wij, *loave*,
 anders, *aanderst*,
 in den arm, *inde-nārem*,

1) *ue* klinkt doffer dan de *u* in het Nederl. *schuw*.

c. Toevoegsels en Verbeteringen.

- bl. 9 reg. 10 v. b. moet staan: *man man* (ohd. *man*).
- „ 11 reg. 7 v. b. moet staan: *hōzenūgt* i. pl. v. *hōzalnūt*.
- „ 16 reg. 2 v. b. moet vervallen *het* enz. tot *knext*.
- „ 16 reg. 15 v. o. moet staan: *zelaf* i. pl. v. *zelaf*.
- „ 17 reg. 7 v. o. moet staan: *lēzan* lezen (got. *lisan*).
- „ 20 laatste reg. moet staan: *doo-* i. pl. v. *door*.
- „ 23 reg. 8 v. b. moet staan: *šofal* i. pl. v. *šofal*.
- „ 24 reg. 14 v. b. moet staan: *vūgal* i. pl. v. *vugal*.
- „ 33 reg. 12 v. o. moet vervallen *hōzan* enz. tot *mōj* reg. 11 v. o.
- „ 34 reg. 7 v. o. moet staan: *kruem* kruimel (mnl. *crūme*).
- „ 45 reg. 2 v. b. moet staan: *ōzrlox* i. pl. v. *ōzrlox*.
- „ 47 reg. 9. v. o. moet staan *Noord-Bevelandsch*.
- „ 51 reg. 12 v. b. moet staan *tāval, wāval* i. pl. v. *taval, waval*.
- „ 54 aan § 232 toevoegen: In de part. praet. valt *g* van het praefix *ge* (os. *gi*) weg, b.v. *zūōman* genomen; zie § 325.
- „ 58 reg. 10 v. o. moet staan: *c* i. pl. v. III.
- „ 74 reg. 14 v. b. moet staan: *snot* i. pl. v. *snōt*.
- „ 84 reg. 7, 8 en 9 v. b. te zetten onder § 315.
- „ 90 aan § 335 als 2° Opm. toevoegen: Eigenaardig is de vervoeging van *stōzn* staan (got. *standan*), praes. 1° sg. *stō*, praet. *stūz* of *stōz*, *stūzōn* of *stōzōn*, *zstōzn*.

In de woordenlijst aanvullen of verbeteren:

- bl. 96 na *ōjam*: *ājan* aaion, steelen.
- „ 98 na *anlegan*: *anlēzōn* aanlengen, verdunnen.
- „ 99 onder *apel* appel: *jamōndōzrdazūzranapēlēznbītan* je moet door den zuren appel heen bijten (als je vooruit komen wilt).
- „ 100 onder *ārt* erwt: *ārtapūzōn* peulen.
- „ 101 onder *balzk*: *zstōverdēbalzkxōjan* het over de balk gooien, verkwistend zijn.
- „ 102 achter *bōzrtšrapōr*: of *bōzrtšrabōr*.
- „ 107 onder *bītan*: *bīzjan* beetje; *anhēzlbīzjan* een vrij groote hoeveelheden.
- „ 109 na *blōkax*: *blōts* blut, lens.
- „ 119 onder *dōman* staat *God* *dom* moet zijn *Goddome*.
- „ 121 onder *drīnkōn*: *drūnkōnt* dronken, *andrunkōndskēral* een dronken kerel.

- bl. 121 na *drōʒnən*: *drōʒəl* 't zelfde als dreumes.
- „ 130 na *gal*: *galdərɨj* galerij.
- „ 133 na *gēʒr*: *gərānt* begrootelijk, bv. *dazmatagərāntof* dat begroot me te zeer, dat is te kostbaar.
- „ 138 na *gənzən*: *gəps* de beide handen geopend tegen elkaar, zoodat ze een bakje vormen.
- „ 138 *gər* in: *óptagərəvutən* 't zelfde als *óptəvəpəvutən*; zie *vər*.
- „ 140 achter *hōgr* haar. § 105: *gīnhōgr* geen haar, niets; *dərɨtɨxīnkwōʒlhōgrīndrɨjōŋ* die jongen heeft een zeer goed karakter; *ʒthōgrwēʒrəmkhōʒlən* 't haar weerom (terug) halen, zich wreken; *hōgróptətāndhen* haar op de tanden hebben.
- „ 144 lees *holəpsēʒl* i. pl. v. *holəpsēʒl*.
- „ 148 na *jəfərən*: *jəʒək* jurk, japon.
- „ 148 na *ju*: *juelɨj* pron. pers. of poss. pl. 2° ps.; zie §§ 301, 305.
- „ 150 onder *kōʒtər*: *kōʒəman* liefkoozingswoord voor *kōʒtər*.
- „ 151 na *kətuzən*: *kəzīn* kozijn § 121.
- „ 157 onder *koʒwt*: *ənkouwəkrimpərt* een koudkleum.
- „ 165 voor *lənʒən*: *lənʒən* langer worden.
- „ 166 onder *līk*: *ənklaplīksfordəbek* een klap vlak in 't gezicht.
- „ 168 na *tōvərtʒən*: *tōʒzən* loozen, afschepen. § 148.
- „ 187 na *puzər*: *pūʒl* peul; zie aanvullingen v. *ärt*.
- „ 188 na *rām*: *rāmt* pl. *rāmdən* raam, subst.
- „ 190 na *rīnkələn*: *rīns* zuur, adj.
- „ 191 achter *rōʒ*: *frāŋkóptərōʒhen* Frank op den rug hebben, lui, slaperig zijn; *dəbənšōʒtəróptərōʒhen*, den Bunschoter op den rug hebben, idem.
- „ 192 achter *rət* staat bluts, moet zijn blut.
- „ 195 achter *šip*: *ənšipmīsūʒrəpəls* een schip met zure appels, een regenbui, ook fig. een huilerig of boos gezicht.
- „ 195 boven *šōdəkən*: *šōbərən* schuren, krabben, jouken.
- „ 200 na *smējən*: *smēʒlən* smalen, schimpen.
- „ 213 onder *tū*: *entūvərdən* en toen voortaan, en verder.
- „ 216 na *unwat*: *unwēʒr* onweder, donder.
- „ 217 na *vīnk*: *vīnstər* venster, raam, vensterluik.
- „ 226 na *wēʒr*: *wēʒrwejəʒejt* weehheid, flauwte.

- I. West-Germ. *sk* in anlaut wordt uitgesproken als *š* (zie § 226) in: 1, 2, 3, 4*, 5, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29*, 32 en een enkele maal ook in: 6, 7 en 8.
- II. West-Germ. *a* in open lettergreep en West-Germ. *ā* worden uitgesproken als *ā* of *ō* (zie §§ 56, 57, 105, 106) in: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11*, 12*, 13, 14*, 15.
- III. West-Germ. *ī* wordt uitgesproken als *ī* of *i* (zie §§ 116—122) in: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13*, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 23, 24, 25, 26, 27, 30, 31, 32*.
- IV. West-Germ. *ū* wordt uitgesproken als *ue*, *ü* of *ū* (zie §§ 129—132) in: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11*, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32.
- V. West-Germ. *a* vóór *n* + *dentaal* wordt uitgesproken als *ā* (zie § 50) in: 1, 2, 3, 4*, 8*, 9, 10, 11*, 12*, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 25, 28, 31, 32*, 33*.
- VI. West-Germ. *i* vóór *n* + *dentaal* wordt uitgesproken als *ī* (zie § 83) in: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11*, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 26*, 28, 30, 32.
- VII. In den 2° ps. sg. en pl. gebruikt men den uitgang *en* van den 1° en 3° ps. pl. in: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12*, 13, 15, 17, 18, 27.
- VIII. Apocope van de slotvokaal der stamsuffixen (zie § 169) heeft ook plaats in woorden als *schande*, *bode* enz. in: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21*, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 33*, 34.

---

*) De cijfers met een * beteekenen, dat naast de hier aangegeven uitspraak ook een andere in gebruik is.

1. Barneveld.	8. Hierden.	15. Garderen.	22. Woudenberg.	29. Renswoude.
2. Voorthuizen.	9. Hulshorst.	16. Kootwijk.	23. Leusden.	30. Amersfoort.
3. Appel.	10. Nunspeet.	17. Stroe.	24. Stoutenburg.	31. Hoogland.
4. Nijkerk.	11. Doornspijk.	18. Otterloo.	25. Zwartebroek.	32. Soest.
5. Putten.	12. Oldebroek.	19. Lunteren.	26. Bunschoten.	33. Veenendaal.
6. Ermelo.	13. Elspeet.	20. Glinden.	27. Spakenburg.	34. Schaarsbergen.
7. Harderwijk.	14. Uddel.	21. Scherpenzeel.	28. Ede.	

LITERATUUR.

- J. Franck. Etymol. Woordenboek der Nederl. Taal. 1892.
- Fr. Kluge. Etymol. Wörterbuch der Deutschen Sprache 6e Aufl. 1899.
- A. Lübben. Mittelniederdeutsches Handwörterbuch. 1888.
- F. Holthausen. Altsächsisches Elementarbuch. 1900.
- J. H. Gallée. Altsächsische Grammatik. 1891.
- W. Braune. Abriss der Althochdeutschen Grammatik. 3e Aufl. 1900.
- Ed. Sievers. Abriss der Angelsächsischen Grammatik. 1895.
- W. Braune. Gotische Grammatik. 4e Aufl. 1895.
- J. H. Gallée. Woordenboek van het Geldersch-Overijselsch Dialect. 1895.
- M. Bruijcl. Het Dialect van Elten-Bergh. 1901.
- A. Opprel. Het Dialect van Oud-Beierland. 1896.
- A. Verschuur. Klankleer van het Noord-Bevclandsch. 1901.
- Fr. Kauffman. Geschichte der Schwäbischen Mundart im Mittelalter und in der Neuzeit. 1890.
- F. Holthausen. Die Soester Mundart. 1886.
- E. Maurmann. Grammatik der Mundart von Mülheim a. d. Ruhr. 1898.
- E. Sievers. Grundzüge der Phonetik zur Einführung in die Lautlehre der Indogermanischen Sprachen. 4^e Aufl. 1893.
- W. Viotor. Elemente der Phonetik des Deutschen, Englischen und Französischen. 3^e Aufl. 1893.
- J. te Winkel. Geschichte der Niederländischen Sprache. 1898.
- J. te Winkel. De Noordnederlandsche Tongvallen. Afl. 1. Leiden. E. J. Brill.
- H. Zwaardemaker. Graphiek der Spraakbeweging in „Onderzoekingen gedaan in het physiol. laboratorium der Utr. Hoogeschool. Uitgeg. door C. A. Pekelharing en H. Zwaardemaker V^e reeks, 1, afl. 1.

LIJST VAN AFKORTINGEN.

- A.*, *acc.* accusatief.
adj. adjectief.
ags. Angel-Saksisch.
beh. behalve.
b.v. bij voorbeeld.
causat. causatief.
compar. comparatief.
compos. compositum.
D., *dat.* datief.
demonstr. demonstratief.
dent. dentaal.
eng. Engelsch.
fem., *f.* femininum.
fra. Fransch.
fri. Friesch.
germ. Germaansch.
got. Gotisch.
gr. Grieksch.
imper. imperatief.
indic. indicatief.
inf., *infin.* infinitief.
intrans. intransitief.
kons., *konson.* konsonant.
lat. Latijn.
manl., *ml.* manlijk.
masc., *m.* masculinum.
mlat. Middel-Latijn.
mhd. Middel-Hoogduitsch.
mnd. Middel-Nederduitsch.
mnl. Middel-Nederlandsch.
N., *nom.* nominatief.
naamv. naamval.
ned., *nederl.*, *ndl.* Nederlandsch.
n. eng. Nieuw Engelsch.
neutr., *n.* neutrum.
nhd. Nieuw-Hoogduitsch.
nnd. Nieuw-Nederduitsch.
nl. namelijk.
ofra. Oud-Fransch.
ofri. Oud-Friesch.
ohd. Oud-Hoogduitsch.
ond. Oud-Nederduitsch.
onz. onzijdig.
opm. opmerking.
os. Oud-Saksisch.
oud-germ. Oud-Germaansch.
part. participium.
pers., *ps.*, persoon of persoonlijk.
pl., *plur.* pluralis.
poss. possessief.
praes. praesens.
praet. praeteritum.
pron. pronomem.
reflex. reflexief.
sing., *sg.* singularis.
skr. sanskryt.
subst. substantief.
trans. transitief.
vok. vokaal.
vgl. vergelijk.
W.-Germ. West-Germaansch.
wt. wortel.
w.w. werkwoord.
zw. *zwe.* Zweedsch.

STELLINGEN.

I.

Voor de vaststelling der grenzen van een dialect levert de klankleer ons meer betrouwbare gegevens dan de woordenschat.

II.

Tegen de aannemelijkheid van Trautman's bewering (Finn und Hildebrand 1903), dat het Oud-Hoogduitsche Hildebrandslied een Oud-Engelsch origineel zou hebben, levert vs. 48: „*dat dû noh bi desemo rîche, reccheo ni wurti*” een gewichtig bezwaar op.

III.

Het Angel-Saksische *yrhp* is verwant met het Nederlandsche *erg* (mnl. *erch* en *arch*).

IV.

Er is geen voldoende reden om met Thurneysen (Wölfflins Archiv 13, 18) *aangezicht* aan te nemen als grondbetekenis van de praepositie Got. *and*, Lat. *ante*, Gr. *ἀντί* en het Oud.-Ind. adverbium *anti*.

V.

De inschuiving van *b* tusschen *m* en *r* in het Ond. *timbar*, Got. *timbr-* moet dagteekenen van Voor-Germaanschen tijd.

VI.

In Héliand (ed. Behaghel) vs. 2592 is de door Scherer (Müllenhoff, Sprachpr.² 49) voorgestelde verandering van *accaro* in *uuocarō* onnoodig, indien men het accent laat vallen op *endi*.

VII.

Roediger's vermoeden (Azdf 5.288) als zouden na *runon* (Héliand, ed. Behaghel vs. 5751) eenige woorden zijn weggevallen, is gegrond.

VIII.

Ten onrechte leidt Franck (Etym. Wdbk. der Ned. Taal) het Nederlandsche *eest* af van een wortel *id*: *aid*, voorgerm. *idh* „branden.”

IX.

De bewering van Vercoullie (Bekn. Etym. Wdbk. der Ned. Taal i. v. *benard*) dat *nar* staat tot *naar* als *bar* tot *baar* is onjuist.

X.

Het Nederlandsche *gerief* is in verband te brengen met het Nederlandsche adjectief *rijf* en het Middel-Nederduitsche adjectief *rive*.

XI.

Voor het fragment der Middel-Nederlandsche vertaling van het *Nibelungenlied* is de titel „Nevelingenlied” niet goed gekozen.

XII.

Het werkzaam aandeel door Agatha Deken genomen in den gezamenlijken letterkundigen arbeid van Elisabeth Wolff en Agatha Deken wordt door velen onderschat.

XIII.

In *Dyerste Prologhe* van Tspel v. d. H. Sacramente v. d. Nieuwervaert (ed. Verwijs) is vs. 54:

ut gevoelen dat wy verkiesen

waarschijnlijk te lezen:

ut dat gevoelen wy verkiesen.

XIV.

In *Der Ystorien Bloeme* (ed. Oudemans) is vs. 746:

Kan ute jans monde wise

te lezen:

Quam ute jans monde wise.

XV.

Ibid. vs. 1325—28 zijn te lezen:

Ende die vader metten sone

Entie heilege geest, die syn gewone.

XVI.

Ibid. vs. 2160 is te lezen:

Hebbene an den cruce gebonden.

XVII.

In Ferguut (ed. Verwijs—Verdam) zijn vs. 2225—28 te lezen:

*Geformeert was alse ere catte
Syn nese, die locken wyt ende platte.*

XVIII.

De door Stoett (Spreekw. Spreekw. Uitdr. en Gez. 645) gegeven verklaring van *haar op de tanden hebben* is door een betere te vervangen, welke deze uitdrukking in verband brengt met oud volksgebruik.

XIX.

De traditioneele indeeling der zelfstandige naamwoorden in concrete en abstracte substantieven berust op verkeerde grondslagen en geeft aanleiding tot verwarring.

XX.

De geheime correspondentie in 1672 tusschen Willem van Oranje en Karel II van Engeland gevoerd, geeft veeleer een bewijs van 's prinsen standvastige politieke inzichten, dan dat zij hem tot oneer verstrekt. (Zie: „Hist. Verhaal” van Mr. B. Costerus, 2^e dr. 1736 en Fruin in: Bijdr. v. Vad. Gesch. en Oudh. N. R. III.)

XXI.

In den strijd tusschen Maurits en Oldenbarnevelt was het recht aan de zijde van den prins en de Algemeene Staten.

XXII.

In de lagere klassen van gymnasia en middelbare scholen worde het onderwijs in de beschavingsgeschiedenis vastgeknoopt aan de levensbeschrijving van groote mannen.

XXIII.

Vaardigheid in het methodisch spreken behoorde geeischt te worden van allen, die bevoegdheid wenschen te erlangen tot het geven van onderwijs.

XXIV.

Het onderwijs in de moedertaal dient in de lagere klassen van gymnasia en middelbare scholen voor een groot deel gewijd te worden aan lees- en spreekoefeningen.

XXV.

Ten onrechte maakt de school van Kant de causaliteit afhankelijk van den tijd.
